This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

3 3433 07595619 7

SLM

VAN HEUSDEN Jz.

MERKWAARDIGE

VOORBEELDEN

UIT DE HEDENDAAGSCHE

LIJFSTRAFFELIJKE

REGTSPLEGING.

/AARDIGE

EELDEN

SCHE LIJFSTRAFFELIJKE

PLEGING.

Heusden
SLM

MERKWAARDIGE

VOORBEELDEN

UIT DE HEDENDAAGSCHE LIJFSTRAFFELIJKE

REGTSPLEGING.

Heusden
SLM

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

MERKWAARDIGE

VOORBEELDEN

UIT DE HEDENDAAGSCHE LIJFSTRAFFELIJKE

REGTSPLEGING,

TEN BETOOGE

VAN DE NOODZAKELIJKHEID DER VEREENIGING VAN DE TWEEDERLEI STELSELS VAN REGT TE SPREKEN, OP GEMOEDELIJKE OVERTUIGING EN REGTERLIJK BEWIJS.

DOOR

Mr. C. J. van HEUSDEN Jz.,

Regter ter Instructie bij de Regtbank van Eersten Aanleg te Breda.

TE BREDA,

BIJ W. VAN BERGEN & COMP.

1822.

NEW YORK
PUBLIC

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
3[illegible]3997
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R [illegible] L

INHOUD.

INLEIDING . . . . Bladz. 1.

I.

JOSEPH SALMON, OF HET SLAGTOFFER DER WRAAK . . . . — 17.

II.

JAN M....., OF DE BESCHULDIGDE VAN BRANDSTICHTING . . . . — 125.

III.

DE LINNENWEVER JAN BAPTIST EN ZIJNE VROUW . . . . — 150.

IV.

IV.

MARIJN W... EN PIETER M...., OF EEN EN DEZELFDE MISDAAD, IN DEN EENEN DADER ZWAAR, EN IN DEN ANDEREN NIET, GESTRAFT . . . . . . Bladz. 171.

V.

FRANS. OF DE ONWILLIGE MANSLAG EN DE MOEDWILLIGE VERWONDING . . . . —— 288.

IN-

INLEIDING.

Wanneer in eene maatschappij de onschuld, op eenen eenparigen en onwankelbaren voet, vrijgesproken, en elke strafbare daad, overeenkomstig derzelver meer of mindere schuld, gestraft wordt; geniet men daar, in de hoogste mate, de vrucht eener goede wetgeving van strafregt. Ter bereiking van dit doel wordt vereischt, de naauwkeurige bepaling van de strafbare daden, en van de straffen, welke men, door het bedrijf van zulke daden, beloopen heeft, als ook de zekerheid, dat de vastgestelde straf, op de voorkomende daden, altijd naar waarheid, zal worden toegepast.

Hieruit ontstaat dan de vraag: wat de Wetgever behoort te bepalen, om het oordeel van

den Regter te leiden, of waarin het oordeel van den Regter behoort vrij gelaten te worden?

Daar men in het beantwoorden dezer vraag, bijzonder omtrent het laatste punt, betreffende het beoordeelen der voorkomende daden en de toepassing der wet op dezelve, van meening verschilt, spruit daaruit een tweederlei stelsel van regtsspraak voort; namelijk, alleen op gemoedelijke overtuiging van den Regter, zoo als het thans plaats heeft onder de Fransche wet, of, op zoogenaamd stellig of regterlijk bewijs, zoo als het voorheen, hier te lande, plaats had.

Men vraagt, welk stelsel moet men voor het beste houden? en men heeft tegen beiden gewigtige bezwaren in te brengen, gelijk men ook voor het eene, zoo wel als voor het andere, belangrijke voordeelen kan aanvoeren.

Bij de beantwoording dezer vraag schijnt men zich veelal deze twee stelsels, als met elkander strijdig en onvereenigbaar voor te stellen; maar plaats men zich, zoo doende, wel op het vereischte standpunt, om de zaak uit het regte oogpunt te beschouwen, en zoo tot eene goede wetgeving, in dit opzigt, te komen? Zeker wanneer men deze stelsels, elk in derzelver gestrengheid, vasthoudt, zijn zij zeer verschillende in grondbeginsel, in invloed op andere deelen der wetgeving en in hunne gevolgen. In het eerste wordt tot grondbeginsel aangenomen, dat de Regter onfeilbaar is in zijn oordeel; dat hij in

de

de gelegenheid is, om tot de zekere kennis der waarheid te komen; waarvan wederom het gevolg is, dat het oordeel, eenmaal door den Regter uitgesproken, voor geen verder onderzoek vatbaar kan zijn, maar steeds, in alle gevallen, voor waarheid moet worden gehouden; zoo dat een vrijgesprokene, al blijkt die naderhand, of al belijdt hij naderhand schuldig te zijn, deswegens niet meer kan worden vervolgd; schoon evenwel deze onderstelling, in de fransche wetgeving, niet in alle gevallen, is kunnen volgehouden worden, maar welke somtijds hierin aan zich zelven ongelijk wordt: want, hoewel er geen appel van een crimineel arrest valt, kan er echter cassatie plaats hebben; en gebeurt dat, dan wordt zoodanige zaak, geheel of gedeeltelijk, op nieuw geinstrueerd, en aan een ander Hof van Assises verwezen. Hieruit ontstond meermalen het geval, dat iemand, die eerst door een Hof schuldig verklaard was, naderhand, ten gevolge van cassatie van het tegen hem geslagen arrest, door een ander Hof vrijgesproken werd. Ook schijnt bij deze, veronderstelde, onfeilbaarheid, in het fransche wetboek, weinig te voegen, het toelaten van herziening van procedures, hoewel slechts in drie bepaalde gevallen; te weten: wanneer twee personen, om een en dezelfde misdaad, welke slechts een auteur had, zijn veroordeeld; wanneer iemand is veroordeeld wegens eenen doodslag, die daarna blijkt niet begaan te

 zijn.

zijn, en in geval een of meer der getuigen, wegens valsche verklaring in de zaak afgelegd, veroordeeld zijn. (*) Ook is de moeite, welke de opsteller der wet zich schijnt te hebben gegeven, om eene zoodanige volstrekt noodzakelijke revisie, met de meergemelde onfeilbaarheid, vereenigbaar te doen voorkomen, uit de motiven, door hem daarvan in den Staatsraad gegeven, merkbaar.

In zulke gevallen blijkt het toch, dat de een of ander Regter, schoon zij beiden onfeilbaar ondersteld worden, in zijn oordeel gefeild heeft. Dit ziet men ook dikwijls in correctionele zaken plaats hebben. Nademaal de wet hier geene voorschriften van bewijs gegeven heeft, houdt men het algemeen daarvoor, dat ook voor die Regtbanken het stelsel, om regt te spreken op gemoedelijke overtuiging, behoort gevolgd te worden. Maar het gebeurt meermalen, dat iemand, door den Regter, ter plaatse van het bedreven kwaad, zeer wel met den persoon en de omstandigheden van den beklaagden bekend zijnde, veroordeeld wordt, doch naderhand door den Regter in appel, die den beklaagden niet zoo wel, in alle opzigten, konde kennen, word vrijgesproken.

Voorts

(*) Art. 443, 444 en 445 van het wetboek van lijfstraffelijke regtspleging.

Voorts vloeit uit deze, ondertstelde, onfeilbaarheid van den Regter voort, dat er, in het beoordeelen eener zaak, voor hem geene gelegenheid tot opschorting van zijn oordeel kan plaats hebben, maar dat hij in de noodzakelijkheid is, om te moeten kiezen tot de oplegging van de, bij de wet bepaalde, straf, of eene geheele vrijspraak en ontheffing van alle straf, zoo als het een en ander, in onze tegenwoordige wetgeving, is aangenomen. Eindelijk, daar men de onfeilbaarheid van den Regter onderstelt, wordt daarbij ingesloten de feilbaarheid van het getuigenis van alle anderen, zelfs al ware het onder eede gegeven. Zoo dat bij dit stelsel het gebruik van den eed, bij het hooren van getuigen, behoudens den eerbied, dien men aan denzelven verschuldigd is, in vele opzigten, schijnt te moeten vervallen.

Het ander stelsel van regt te spreken op regterlijk bewijs, steunt, integendeel, op de onderstelde groote moeijelijkheid voor den Regter, om tot de waarheid te komen, en het gevaar, om, alleen van een oogenblikkelijk gevoel van eenige menschen, vrijspraak of veroordeeling en de gewigtigste belangen van de maatschappij te laten afhangen; waarvan het gevolg moet zijn, de omzigtigste zorgvuldigheid van den Wetgever, in voorschriften te geven aan den Regter, om voor te komen, dat iemand onschuldig veroordeeld worde; dan welke voorzigtigheid, om niet

gevaarlijk te worden voor de maatschappij, wederom, van den anderen kant, de behoedzaamheid vereischt, dat een aangeklaagde, tegen wien gegronde aanwijzingen van schuld bestaan, enkel, omdat de Regter hem niet durft, of, volgens de voorschriften van bewijs, niet mag schuldig verklaren, niet dadelijk en onvoorwaardelijk aan de maatschappij worde terug gegeven, maar, des noods, in bewaring worde gehouden, of wel slechts voorwaardelijk worde ontslagen, om nog steeds, of ten minsten een geruimen tijd, onder het bereik van den Regter te blijven, en, zoo daartoe naderhand gronden opkomen, nog naar verdiensten gestraft te kunnen worden, al ware hij ook bij een eindelijk vonnis ontslagen, zoo als ook in onze vroegere wetgevingen daaromtrent bepalingen gevonden worden.

In dit stelsel schijnt dan ook niet te voegen de instelling der Jurij: want zullen de voorschriften van den Wetgever aan den Regter het gewenschtte doel bereiken, dan moet men in den Regter eene regtskunde dier wettelijke bepalingen onderstellen, maar welke men in de leden der Jurij niet wel algemeen veronderstellen of vorderen kan.

Dan hoezeer deze stelsels verschillen, zij kunnen echter niet, als onvereenigbaar in eene wetgeving, beschouwd worden; zij moeten beiden daarin plaats hebben, en, als het ware, hand aan hand gaan. Daar is toch geene wetgeving, waar-

bij

bij alles, alleen aan de beslissing van den Regter, naar zijne gemoedelijke overtuiging, wordt overgelaten. Aan hem wordt, niet slechts in het algemeen, aanbevolen, dat het kwaad moet gestraft worden: maar immers wordt hem ook aangewezen, welke daden hij voor kwaad te houden hebbe, en met welke straffen het verschillend kwaad moet gestraft worden. Ja, ook ten aanzien der uitspraak wegens schuld of onschuld in de voorkomende gevallen, hoe verre men anders ook het stelsel van regt te spreken, alleen op gemoedelijke overtuiging, drijft, zal toch altijd eenig voorschrift aan den Regter moeten gegeven worden. In alle wetgevingen werd ten minsten bepaald, hoe vele stemmen van de Regters de vrijspraak of veroordeeling van eenen beklaagden zullen daarstellen, enz. De fransche wetgeving, welke oorspronkelijk dit stelsel anders, in alle zijne ruimte, schijnt aangenomen te hebben, heeft toch, in verscheiden opzigten, hierin bepalingen gemaakt, zoo als bij *art.* 79, 156, 189, 269, 322 en 323 *van het wetboek van strafvordering*, en *art.* 28 *van het wetboek van strafregt;* en zij schijnt, alleen uit hoofde van dit aangenomen stelsel, in het maken van zulke bepalingen niet verder gegaan te zijn; want is het gewigtiger te bepalen, of iemand schuldig of onschuldig zij, dan, dit bepaald zijnde, de maat der schuld te beoordeelen, en eene, aan het bedreven kwaad geëvenredigde, straf op

te leggen, zoo als deze wetgeving daaromtrent zeer stellige bepalingen voorschrijft, waarom zoude dan de Wetgever, zoo verre hij dat kon doen, den Regter in het minder gewigtige voorlichten, en in het zwaardere hem geheel aan zichzelven overlaten? — Zoude men zoo de maatschappij en den Regter zelven wel dienen?

Het is wel waar, men kan, zonder gevaar, veel overlaten aan het doorzigt en het oordeel van een deugdzamen, kundigen, ervaren, en onbevooroordeelden Regter; dan men behoeft het ergste niet te veronderstellen, dat er Regters zouden kunnen zijn, die tegen beter weten aan, den onschuldigen zouden willen opofferen, of den misdadigen vrijspreken; maar men kan toch ook niet onderstellen, dat alle deze vereischten, die noodig zijn, om niet te dwalen, in elken Regter, altijd zullen gevonden worden, zoo dat men het, in alle gevallen, daarop veilig zoude kunnen laten aankomen. Met hoe vele moeijelijkheden heeft niet de overtuiging van elken mensch te worstelen, om, onafhankelijk van allen invloed, zich alleen op de waarheid te gronden? De overtuiging van elk in het bijzonder is de vrucht van zijne wijze van zien; maar hoe verschillende zijn, bij de onderscheiden menschen, de bijzondere wijzen van zien? Hoe verschillen die bij dezelfde menschen op onderscheiden tijden? De neigingen van den mensch, zijne driften, zijne veroordeelen, zijn lig-

ligchaams gestel, hebben eenen, voor hem menigmaal onmerkbaren, maar verleidenden invloed, op zijne wijze van de zaken te beschouwen. Zoude men dan van menschen, die elk, naar hun eigen inzien alleen, zonder door eenig voorschrift in hun oordeel geleid te worden, moeten oordeelen, wel, met grond, eene gewenschte gelijkvormigheid in het vonnissen mogen verwachten? en zoude eene maatschappij den Wetgever niet toejuichen, wanneer hij, tegen het gevaar in dezen, door wijze, rijpelijke overdachte bepalingen, die den Regter in zijne oordeelvellingen leiden, beveiligde?

Maar het is ook voor den Regter van belang. Van hoeveel zwarigheid wordt hij daardoor niet ontlast? Hij moet de hoogste belangen, de veiligheid der maatschappij verzekeren! Hij moet over goed, eer, en leven van zijne medemenschen oordeelen! Hoe bezwarend is voor hem de gedachte, dat hij, aan zijn eigen inzien alleen overgelaten, de waarheid kan miskennen; uit verkeerd medelijden met bijzondere personen, tegen de maatschappij, of, uit vergissing, tegen eenen onschuldigen, kan misdoen? Hoe gerust integendeel gaat hij zijnen weg, als hij de lang te voren overdachte, geheel onzijdige wet, als een veilig baken, in zijne oordeelvellingen kan volgen.

Aan den anderen kant kan er geen stelsel van regtspreken, op regterlijk bewijs, gedacht worden,

den, zonder dat men daarbij tevens plaats geeft aan de beslissing van den Regter, alleen op zijne gemoedelijke overtuiging. Nimmer kan de Wetgever de verschillende, zwaardere of mindere straffen op de verschillende daden, noch de wijze van beoordeeling, wat hij voor waarheid te houden hebbe, zoo naauw bepalen, dat er nog niet veel ter beslissing aan de gemoedelijke overtuiging van den Regter zoude moeten overgelaten worden. Bepaalt al de Wetgever, welk een getuigenis, en welk een getal van getuigen vereischt worden, om een getuigenis voor waarheid te houden: dan blijft er nog te bepalen, of het getuigenis zelf, zoo wel als de getuigen, de noodige vereischten hebben; en worden ook die vereischten bepaald, dan zal de Regter nog altijd moeten beoordeelen, of die bepalingen plaats hebben, om een onwraakbaar getuigenis op te leveren. Het getuigenis toch, of het meerder of minder getal van getuigen, brengt, op zichzelven, bij den Regter, geene overtuiging mede; hij moet bij zich zelven, hij moet innerlijk overtuigd zijn, dat het getuigenis en de getuigen onwraakbaar zijn.

Maar, zoude men kunnen vragen, indien dus aan den Regter geene bepalingen mogen voorgeschreven worden, waardoor hij, tegen zijne eigene overtuiging, zoude moeten oordeelen; indien zijn oordeel niet kan gedwongen worden voor waarheid te houden, hetgeen anderen daarvoor hou-

houden, vervalt dan niet ten eenemaal het stelsel van regt te spreken op stellig bewijs?

Deze aanmerking is van kracht tegen het buitensporige van dit stelsel; maar voor het overige is zij meer geschikt, om de vereeniging der beide stelsels, in derzelver noodzakelijkheid, aan te wijzen, dan dat zij daartegen gegronde zwarigheid zoude opleveren. Al kan de Wetgever niet alle gevallen voorzien, en dus ook niet in alle bijzonderheden het oordeel van den Regter leiden; hij kan toch, van te voren, de omstandigheden bepalen, waarop een Regter altijd, bij eene oordeelvelling, te letten hebbe.

Het is zeker, dat deze bepalingen met wijsheid en omzigtigheid moeten gemaakt worden; doch dat wordt immers niet alleen vereischt in bepalingen, welke opzigtens het toepassen van de wet op voorkomende daden gemaakt worden; maar zulke wijsheid en voorzigtigheid wordt even zeer vereischt in het bepalen der straffen zelve. Ook door eene al te enge bepaling der straffen, zoude een ongelukkig arm man, die een mondvol brood stal, somtijds, tot eene onteerende straf moeten worden veroordeeld, terwijl, bij weinig veranderde omstandigheid, de dief van beroep slechts correctioneel strafbaar zoude zijn; zoo als daartoe, de, in dit opzigt, mij gebrekkig voorkomende fransche wetgeving, te ligt aanleiding kan geven. —En is ook de Wetgever, in bedaarde gemoedsgesteldheid, en bij rijp en langdurig over-

leg,

leg, niet beter geschikt, om deze bepalingen, met meer zekerheid, te maken, dan de Regter, die oogenblikkelijk, somtijds in moeijelijken toestand, te oordeelen heeft?

Moet dan, in alle wetgeving van het regt te spreken, het stelsel, van regtspraak op gemoedelijke overtuiging, zoo wel als dat, van regtspraak op regterlijk bewijs, ten minsten eeniger mate, plaats hebben; dan is het, om in dit opzigt tot eene goede wetgeving te komen, de vraag niet: welk dezer twee stelsels, in alle derzelver ruimte genomen, het beste is; maar, hoe men dezelve zal vereenigen? — en dan volgt daaruit, dat, hoe verder men het in deze vereeniging brenge, des te volmaakter de wetgeving zijn zal, en dat zij volmaakt zoude zijn, indien zij, in alle gevallen, waarin dat, van te voren, mogelijk is te doen, zulke bepalingen in zich vervatte, dat de Regter in de gelegenheid en verpligting werde gebragt, om altijd naar waarheid te oordeelen, en in alle gevallen, waarin zulke bepalingen, van te voren, niet kunnen gemaakt worden, de beslissing geheel aan de gemoedelijke overtuiging van den Regter werde overgelaten.

Het besluit, 't welk wij uit het, door ons, beredeneerde afleidden, wordt even zeer door de ondervinding gestaafd: want legt men het stelsel der vorige wetgevingen, ontregtvaardige, te zachte, of te harde vonnissen te laste; men kan het,

het, met geen minder grond, doen aan dat der tegenwoordige fransche wetgeving. De hier volgende verhalen kunnen daarvan tot stalen dienen, en vooral, (want dit was met dezelve het voorname doel) om den niet regtskundigen tot de beoordeeling der zaak eenigermate in staat te stellen.

Het eerste verhaal, JOSEPH SALMON, getiteld, behelst eene ware gebeurtenis, welke eene criminele procedure, onder de tegenwoordige wetgeving, heeft opgeleverd, maar het is met bijzonderheden opgesierd, om het hierin bedoelde, te sterker, te doen uitkomen, namelijk het gevaar, dat in eene regtspleging, bij welke de uitspraak over schuld en onschuld, alleen van de gemoedelijke overtuiging des Regters afhankelijk gemaakt wordt, gelegen is. Ik geloof, dat niemand, volgens eene gemoedelijke overtuiging, *die buiten de regels van regterlijk bewijs durft treden*, bij zulke omstandigheden, JOSEPH SALMON niet zoude hebben veroordeeld. Maar, zijn dan zulke omstandigheden, als die, welke ten laste van JOSEPH SALMON bestonden, voor de gemoedelijke overtuiging voldoende, ter veroordeeling; dan moet men dat grondbeginsel, op zich zelven, gevaarlijk achten, omdat alzoo iemand, al te gemakkelijk, onschuldig, kan worden veroordeeld; 't welk toch, bij de gewone voorschriften, omtrent hetgeen tot daarstelling van genoegzaam regterlijk bewijs, ter veroordeeling, wordt gevor-

vorderd, geene plaats zoude kunnen gehad hebben.

In het tweede verhaal, van den brandstichter Jan M....., hetwelk eene, tot in de minste bijzonderheden toe, ware gebeurtenis behelst, zoude ook wel, onder het stelsel van op regterlijk bewijs uitspraak te doen, hetzelfde vonnis moeten geveld zijn geworden; maar daarbij zouden dan de bepalingen, naar dat stelsel ingerigt, hebben moeten medebrengen, dat de vrijgesproken niet dadelijk, of onvoorwaardelijk, aan de maatschappij was terug gegeven, maar hem, bij de nadere blijken zijner schuld, nog altijd de verdiende straf had kunnen worden opgelegd.

Uit de vergelijking van dit geval met het derde, dat van Jan Baptist, vooral van diens vrouw, mede eene, in alle opzigten, ware gebeurtenis, kan blijken, dat de gemoedelijke overtuiging, in de onderscheiden gevallen, zich zelve niet gelijk blijft, maar dat zij, op zich zelve staande, eene zeer ongelijke, bijna willekeurige maatstaf, ter beoordeeling van schuld en onschuld, is, en dat die overtuiging zich menigmalen regelt naar de op te leggen straf, welke er het gevolg van zoude moeten zijn.

De, in het vierde verhaal, vermelde procedure, gevoerd tegen Marijn W......, en welke almede, juist zoo, als die beschreven is, werkelijk heeft plaats gehad, kan strekken, om te doen zien, dat de gemoedelijke overtuiging zich somtijds bene-

ne-

nieden de middelen, voor regterlijk bewijs gevorderd, stelt. Zij vreest niet niet zelden zoo ver te gaan, vooral dan, wanneer de veroordeeling de doodstraf, of andere zeer zware straffen, zoude moeten ten gevolge hebben. Dan ziet zij vooruit, en het medelijden, 't zij dan te regt, of ten onregte, wint het van het gevoel der waarheid, en kan het daarvan winnen, omdat, ten strengsten genomen, vrijspraak of veroordeeling, geheel van den willekeur des Regters afhangen; 't welk, bij het voorschrijven van regels omtrent het bewijs, zoo al niet geheel wordt voorgekomen, ten minsten zeer veel wordt tegen gegaan.

Het vijfde verhaal, eene ware opgave van het gebeurde in de zaak van Frans, kan een merkwaardig voorbeeld geven, wat men van de gemoedelijke overtuiging te wachten hebbe, zoodra het maar eenigzins op de uitlegging of op den zin eener wetsbepaling aankomt, waardoor zij in de gelegenheid gesteld wordt, om daaraan eene uitlegging, overeenkomstig het verlangen, te kunnen geven, ten einde de zaak een gewenscht einde te doen nemen. De eerste dezer procedures tegen Frans, is gevoerd, nog onder het in werking zijn der instelling van de Jurij; zulk voorbeeld moest van dien tijd genomen worden, omdat, alleen bij de Jurij, eene zoodanige wetsverklaring, op enkele overtuiging gegrond, en zeker niet bij regtsgeleerde Regters immer *kon*

plaats

plaats vinden. De tweede procedure, tegen dien zelfden persoon gevoerd, heeft vijf jaren later, en na de afschaffing der Jurij bij de *Wet van* 11 *December* 1813, gediend.

I.

JOSEPH SALMON,

OF HET SLAGTOFFER DER WRAAK.

Verscheiden jaren lang, moest JOSEPH SALMON, een belijder van den joodschen Godsdienst, zich en de zijnen onderhouden van de geringe winsten, welke hij verkreeg bij zijn klein winkeltje in sitsen en katoenen, 't welk hij te *Rhijnberg*, bij *Kleef*, ophad. In den beginne voldeden deze winsten aan zijne weinige behoeften, maar toen de tijden, voor dezen tak van handel, langzamerhand, zeer veel slechter werden, het huisgezin van SALMON, jaarlijks, aangroeide, en dus ook meer uitgaven vorderde, konden dezelve welhaast niet meer door zijn inkomen worden bestreken; maar de man ging, van jaar tot jaar, in zijne zaken terug, en werd spoedig in behoeftige omstandigheden gebragt. De hoop,

 dat

dat de tijdsomstandigheden mogten veranderen, dat een algemeene vrede den koophandel zoude doen herleven, had, tot hiertoe, Salmon zijnen handel doen aanhouden; dan eindelijk was er geene kans meer voor hem, het langer staande te houden. Hij besloot er zijne negotie aan te geven, en een ander middel van bestaan te trachten op te sporen. De slag bij *Leipzig*, zoo noodlottig voor de *Fransche* armée, had plaats gehad, en alle troepen zakten naar den Rhyn af. In het eerst vreesde men, dat de Franschen zich daar, op nieuw, zouden hebben trachten te verdedigen, en dan ware het, niet alleen met Salmon, maar waarschijnlijk met geheel *Rhijnberg* gedaan geweest. Dan al spoedig bleek het, dat de Franschen slechts op de vlugt, en volstrekt nog op geene verdediging dachten. Zij hielden zich aan den Rhijn niet op, maar trokken dien, vlugtende, over, en werden spoedig door de Kozakken opgevolgd.

De vreemde troepen, welke nu dagelijks aankwamen en doortrokken, hadden behoefte aan alles, en kochten of namen anders alles, wat zij konden bereiken. Deze omstandigheid bragt Salmon, die ondernemend van aard was, op het denkbeeld, om zijn geluk onder de troepen te beproeven, en als leverancier in het kleine, zijn voordeel te doen.

Naardien Salmon zeer werkzaam, geene moeite hem te veel was, indien hij maar op eene ma-

matige winst konde rekenen; daar hij altijd maar zoo veel op zich nam, als hij wel wist te zullen kunnen volbrengen; steeds alle zijne aannemingen prompt vervulde, en in alles eerlijk zijn woord hield, werd de brave jood spoedig algemeen bekend; en daar de een hem aan den anderen aanbeval, slaagde zijne onderneming, ver boven zijne verwachting. Salmon ging even spoedig vooruit, als zijne zaken waren terug gegaan, en toen de meeste troepen reeds zijne woonplaats en den omtrek van dien doorgetrokken waren, had hij zijne vorige geleden verliezen hersteld, en zou nu aan het òverwinnen gaan, toen de doortogt der troepen bijna gedaan was. Om dus niet ten halve te blijven zitten, besloot Salmon de armée, ook over den Rhyn, op het *Hollandsche* gebied, te volgen, en zijne onderneming onder dezelve verder voort te zetten. Dit ging nu wel met veel meer moeijelijkheden en met onevenredig minder winst gepaard; dan Salmon getroostte zich dit, daar hij er toch altijd een eerlijk stuk brood mede won, en zich op geene andere wijze middelen van bestaan wist te verschaffen. Langen tijd hield hij zich in de kwartieren van *Gelderland* en *Hollandsch-Braband* op, raakte in die streken meer en meer bekend, en toen eindelijk, ook hier, de leverancien ophielden, en hij zich niet verder van huis wilde begeven, nam hij nu weder, met zijn weinig overgewonnen geld, zij-

nen vorigen handel bij de hand; welke hij nu ook in die kwartieren dreef, waar hij zich zoo lang had moeten ophouden.

Bij dit alles had SALMON het bijzonder geluk, van maar een enkel bankeroet, bij alle zijne aannemingen, geleden te hebben. Dit was eene betaling van 600 gulden, welke hij van een *Pruissischen* hoofd-aannemer, zekeren L...., had intevoorderen. Dan ook deze som scheen nog niet, als geheel verloren, gerekend te kunnen worden, daar wel die aannemer vertrokken was, zonder SALMON het verschuldigde te voldoen, maar, volgens ingewonnen berigten, nog steeds bij de *Pruissische* armée, als aannemer, bekend bleef staan, en dezelve volgde; zoo dat SALMON hoop bleef voeden, nog wel eens, als hij L.... ergens konde aantreffen, de voldoening zijner schuldvordering van hem te zullen erlangen.

Zoo als reeds gezegd is, had SALMON zijn vorig bedrijf weer bij de hand genomen, en reisde, uit dien hoofde, eenige malen de streken rond, in welke hij, te voren, leverancier geweest was, en waar hij zijne kooplieden, met welke hij, bij die gelegenheid, in kennis gekomen was, wist te vinden. In het begin van het jaar 1815, hoorde SALMON, dat de aannemer L...., van wien hij de 600 gulden had intevorderen, zich toen te *S*...., op het *Hollandsch*, ophield; dat hij daar goede zaken deed, en wel in staat zoude zijn, de verschuldigde som, ten minste

ge-

gedeeltelijk, aftedoen. SALMON verzuimde nu geen' tijd, maar begaf zich dadelijk op reis, ten einde L.... optezoeken. Daar zijn weg lag door de plaatsen, waar hij anders gewoon was handel te drijven, hield hij zich, hier en daar, eenigen tijd op, en trachtte, in 't voorbijgaan, op de in zijnen weg en nabij gelegen dorpen, zich nieuw debiet te verschaffen. Ook waren eenige kooplieden, welke op den weg naar *S*.... woonden, nog iets aan SALMON schuldig gebleven, en hadden beloofd, bij de eerste gelegenheid dat hij weer bij hen zoude komen, hem te zullen betalen. Naardien hij onder weg geene betalingen te doen had, nam hij zeer weinig reisgeld mede, in het vast vertrouwen, van bij den een of ander, of althans van den aannemer L...., meer dan genoeg, ter goedmaking zijner reiskosten, te zullen ontvangen. Het was nu evenwel nog maar in het begin van Februarij, en de kooplieden waren nog allen voorzien, waarom hij deze reis geenen, of zeer weinigen handel dreef; en daar geen zijner debiteuren hem, zoo vroeg in het jaar, gewacht had, vond hij hen allen buiten staat, hem het verschuldigde te voldoen. Maar meer nog had hij reden, zich zeer te beklagen over zijn oponthoud onder weg, dewijl hij, te *S*...., komende, vernam, dat L...., welke hij meende, dat zich daar had gevestigd, er slechts eenige maanden was geweest, en nu juist vóór acht dagen vertrokken

was, zonder dat men wist op te geven waarheen. SALMON zag zich nu deerlijk in het naauw gebragt; hij had ten minste op eenigen ontvangst gerekend, en nu zag hij vooruit, dat het geld, 't welk hij bij zich gestoken had, ontoereikende zoude zijn, om ordelijk te huis te komen. Hoe ongaarne hij het dan ook deed, omdat hij als een redelijk welhebbend koopman, bij elk een, wenschte te boek te staan, en zijn crediet te behouden, was hij nu echter genoodzaakt, om bij een' zijner geloofsgenooten, mede een' koopman, bij wien hij eenigzins bekend was, eenig geld te leen te vragen, en toen deze hem hetzelve niet leenen wilde, het weinige, dat hem door dien koopman, als een geschenk, aangeboden werd, aan te nemen. SALMON betaalde nu het verteerde in de herberg, om maar zoo spoedig mogelijk de terugreis aan te nemen. Hij had vermeend, ten minste eenige dagen, hier te zullen moeten blijven, en zulks reeds aan den waard, om van denzelven des te beter behandeld te worden, te kennen gegeven; deze scheen over het spoedig vertrek van SALMON niet in zijn' schik, en SALMON, om voor geen' leugenaar te boek te staan, wendde voor, dat hij onverwachts tijding ontvangen had, welke hem noodzaakte, ten allerspoedigste te vertrekken. Treurig keerde SALMON naar huis, want nimmer nog was eene reis, welke hij om winst deed, nadeeliger voor hem geweest, dan deze. Toen

Toen Salmon te huis kwam, trof hem een grooter ongeluk; hij werd ziekelijk, zonder dat de geneesheeren de eigenlijke kwaal, welke hem deerde, schenen te kennen; zoo dat hij zeer sukkelende bleef. Daar hij nu zijne gewone reizen niet meer doen konde; zijne vrouw met hare vijf kinderen, allen nog zeer jong, genoeg te stellen had, en niet behoorlijk den winkel konde nagaan; gingen, op nieuw, de zaken van Salmon zeer terug, en het zuur overgewonnen geld slonk, bij elken dag, al meer en meer weg. In *Rhijnberg* zelve, waar Salmon anders steeds een geacht burger geweest was, hoorde men, sedert eenigen tijd, wonderlijk omtrent hem mompelen. Elk een wist, dat hij in den *Kozakken-* tijd, zoo als men het noemde, zijn brood met leverancien te doen, had gewonnen; maar sedert dien tijd wist niemand, hoe Salmon nog zoo goed aan den kost kwam; van zijn winkeltje alleen in *Rhijnberg*, kon dit niet zijn; hij moest dus al wat van zijne leverancien hebben overgewonnen, het welk bij velen zeer in twijfel getrokken werd. Het was wel mede bekend, dat hij, van tijd tot tijd, reisde; maar dat hij dan koophandel dreef, en zoo, het in zijnen winkel te kort komende, trachtte aan te vullen, wist niemand, dewijl Salmon dit zorgvuldig verzwegen had, om niet meer andere joden, uit *Rhijnberg*, die maar op de gelegenheid loerden, om ook een duit te verdienen,

uittelokken, om denzelfden weg te beproeven, en hem, bij zijne kalanten, te onderkruipen. Toen, bij de sleepende ziekte van SALMON, het duidelijk merkbaar werd, dat zijne zaken terug gingen, moest men zijn vorig bestaan wel grootendeels aan zijne reizen toeschrijven; maar dewijl men niet wist, welk voordeel hij dan deed, baarde dit geheim bij velen argwaan, en men begon reeds elkander in het oor te bijten, dat de reizen van SALMON geen eerlijk doel hadden, maar zeer verdacht moesten voorkomen, te meer, daar hij nooit op het *Pruissisch* grondgebied bleef, maar altijd over den Rhijn, in *Holland*, reisde.

Een jaar lang had SALMON aan zijne ziekte gesukkeld; zijn handel was genoegzaam verloopen, en verliep nog dagelijks. Hij zag reeds armoede in het verschiet, toen eindelijk de geneesheeren, na vele vergeefsche proeven, om achter de ziekte te komen, daarin schenen te slagen; ten minste, SALMON werd beter, en beterde voorts bij elken dag, zoo dat hij spoedig weer zelf in zijnen winkel aan het werk kon. Dan hiermede kon hij nu nog den kost voor zijn talrijk huisgezin niet winnen, en veel minder datgene inhalen, wat hij in zijne ziekte was achteruit gegaan en verloren had. Hij verlangde dus hartelijk weer zoo ver hersteld te zijn, dat hij zijne reizen zou kunnen hervatten, en met zijnen handel, op het *Hollandsch* grondgebied,

bied, weer winsten doen. Het leed evenwel tot in het voorjaar 1817, eer hij zich hiertoe in staat gevoelde; maar nu ook talmde hij niet langer, nam afscheid van zijne vrouw en kinderen, en ging, met hunne wenschen van geluk, en in de hoop van spoedig met eene aanzienlijke winst tot hen te zullen terugkeeren, op reis.

Zijn handel op deze reis begon niet voorspoedig; overal, waar hij bij zijne oude kalanten kwam, hadden deze, daar zij hem nu, sedert twee jaren, niet meer gezien hadden, ook niet meer op hem gewacht, dewijl zij zich verbeeld hadden, dat hij was overleden, of ten minste met zijnen handel uitgescheiden. Droevig was dit vooruitzigt voor SALMON, die wel merkte, dat hij veel moeite zoude hebben, om zijnen kleinen handel weer op de vorige hoogte te brengen. Verdrietig wandelde hij voort; vermoeid en neerslagtig kwam hij in het dorp *B*... aan, weinig voorbereid op het veel grooter onheil, 't welk hem hier wachtte.

Het was de eerste dag van Mei; het weder was dien dag regt aangenaam geweest, en de avond lokte vele wandelaars in het veld, om den nachtegaal, die heerlijk sloeg, te hooren. SALMON alleen bleef, van den gang vermoeid, in de herberg, (want er woonden hier geene geloofsgenooten van hem, bij welken hij anders zeker huisvesting zoude gekregen hebben) waar

hij zijn' intrek genomen had, voor de glasramen zitten; zag, zonder er bij te denken, de voorbijgangers na, en verlangde dat hem eenig avond-eten mogt gebragt worden, om zich vroegtijdig ter rust te begeven. Toen hij het maar sober avondmaaltje genomen had, en zijn verlangen tot rust te kennen gaf, verzocht hem de waardin, dat hij eerst zijn' naam, beroep en woonplaats, van waar hij kwam, en waar hij heen ging, wilde schrijven op de logements-lijst; want dat de Burgemeester van het dorp dien, des avonds ten tien ure, altijd prompt liet afhalen, en dat zij, als men er achter kwam, dat zij iemand gelogeerd had, zonder op de lijst vermeld te zijn, buiten twijfel zoude beboet worden. Salmon had geene reden, om dit verzoek te weigeren; hij vulde de lijst met zijnen naam in, en vermeldde daarop, dat hij koopman was, te *Rhijnberg* woonde, van daar kwam, en nu rond reisde voor kleine negotie. Ten tien ure, des avonds, kwam de veldwachter de logements-lijst afhalen.

Toen Salmon des nachts goed gerust had, en 's morgens, bij tijds, wakker werd, voelde hij zich zeer verkwikt; stond op, en ging aan het venster zien, welk weer het buiten was, en zag eenen schoonen mei-ochtend. Wel uitgerust en verfrischt, was hij weer geheel bemoedigd; het kwam hem voor, dat hij gisteren al te moedeloos geweest was, en zonder reden: „wat toen

„ toen niet wel ging," zeide hij bij zich zelven, „ kan van daag dubbel goed gaan." Nu deed hij, volgens de gebruiken van zijnen godsdienst, zijn morgen gebed, waarna hij zich geheel reisvaardig maakte, en naar beneden ging, om dadelijk na het ontbijt, zijne reis, met nieuwen moed, voort te zetten, in de hoop op meer geluk, dan hem de vorige dagen was te beurt gevallen.

Toen hij beneden met den hospes en diens vrouw aan het ontbijt zat, en pas het eerste kopje koffij had uitgedronken, werd de deur der kamer geopend, en de veldwachter, die des avonds te voren de lijst was komen afhalen, vroeg aan den herbergier:

„ Klaas, de Burgemeester laat vragen, of de „ koopman Joseph Salmon nog hier is?"

Eer Klaas geantwoord had, nam Salmon zelf het woord op, en zeide, eenigzins verwonderd: „ Ja, ik ben het, wat verlangt gij van mij?"

Veldw. „ Dat gij dadelijk met mij naar den „ Burgemeester gaat, die u moet spreken."

Salm. „ Mij spreken, spreken! — dat vat ik „ niet; maar nu, ik ga met u."

Zij gingen zamen henen. Salmon zeide tot den herbergier: „ Gij wilt wel mijn' reiszak zoo lang „ bewaren, ik kom dadelijk terug." Maar Salmon kwam niet terug. De vrouw van den herbergier had nog, een' geruimen tijd, het ontbijt op tafel laten staan, omdat Salmon er ten halve was afgescheiden, maar toen hij, in een geheel uur

weg-

wegblijvens, nog niet terug was, schoon de Burgemeester geene vijf minuten van de herberg woonde, nam zij het eindelijk weg, en zoude zich reeds over het gemaakte gelag hebben verontrust, zoo niet een redelijk welgevulde reiszak haar tot genoegzaam pand was achtergebleven.

Omstreeks negen uren kwam de veldwachter in de herberg terug, en vroeg nu ook om den achtergebleven reiszak. Toen de vrouw dien eerst niet wilde laten volgen, voor dat Salmon het gelag zou betaald hebben, zeide de veldwachter; dat hij order van den Burgemeester had, den zak mede te brengen; dat die, en niet de jood, den reiszak moest hebben, dat er waarschijnlijk gestolen goederen in zouden zijn, want dat de eigenaar, hoogst waarschijnlijk, een dief was. De vrouw verwonderde zich niet weinig over dit narigt; de reiziger had zoo wel gesproken; zij had hem zoo eerbiedig zijn morgengebed hooren doen; niets was haar in hem verdacht voorgekomen; dan het was echter mogelijk, dat er iets achter stak; ten minste de Justitie scheen met de zaak gemoeid te zijn; aan den reiszak te houden was dus niet meer te denken, en zij rekende nu reeds, bij voorraad, het gelag er wel op te zullen toegeven. Zij gaf den reiszak met den veldwachter mede, en dacht verder niet meer om den gearresteerden reiziger. Alleen om hare nieuwsgierigheid te voldoen, wat er toch wel

wel achter mogt gestoken hebben, vroeg de waardin, toen de veldwachter, des avonds, weer om de lijst kwam, naar het gebeurde in dien morgen. Deze verhaalde wel hetgene hij er van wist, maar dit liet haar nog even wijs; te weten: toen SALMON voor den Burgemeester verscheen, kwam deze hem al dadelijk met de vraag te gemoet: „Hebt gij eene pas „bij u?" SALMON haalde zonder dralen zijne brieventasch voor den dag, en er eene behoorlijke pas, door den Burgemeester van *Rhijnberg* afgegeven, uithalende, gaf hij ze aan den Burgemeester over, die dezelve naauwkeurig inzag. Nadat de Burgemeester de pas had nagezien, haalde hij een papier van zijn' schrijflessenaar, en bezag daarbij den reiziger op het naauwkeurigst.

„Gij heet JOSEPH SALMON?" vroeg de Burgemeester, na eene poos stilzwijgen.

SALM. „Om u te dienen, heer Burgemeester!"

BURGEM. „Gij woont te *Rhijnberg*?"

SALM. „Zoo als mijnheer ziet."

BURGEM. „Sedert hoe lang?"

SALM. „Sedert ruim zestien jaren."

BURGEM. „Waar woondet gij bevorens?"

SALM. „Te *Crevelt*, mijnheer!"

BURGEM. „Joodsch koopman van beroep, niet „waar?"

„Ja mijnheer, in katoenen;" antwoorde SALMON, op een' toon, die zijne bevreemding over deze, zoo als het hem voorkwam, onverschillige en nietige vragen, te kennen gaf. „Zeg

„ Zeg eens, vriendje!" vervolgde de Burgemeester, en sprak, even als kon hij niet mis vragen, „ Zeg eens, zijt gij wel ooit meer in „ deze streken en hooger op geweest?"

Salm. „ Ja wel mijnheer! onderscheiden rei- „ zen."

Burgem. „ Ook in het voorjaar van 1815?"

Salm. „ Ja, ook toen."

Burgem. „ Dan heb ik mij niet bedrogen. — „ Laat zien: Joseph Salmon; koopman in ka- „ toenen; zwart haar; bruine oogen; zwarte „ bakkebaarden, en zwart van opslag. Dat is „ alles juist zoo. — Hoe oud zijt gij?"

Salm. „ Zoo als mijn pas vermeldt, 46 jaren, „ heer Burgemeester!"

Burgem. „ Ruim veertig jaren; juist zoo! en „ de lengte, middelmatig; dit komt almede over- „ een. — Hoor eens kameraad! ik moet u voor „ mijn' gevangen verklaren; hier heb ik een sig- „ nalement van eenen Joseph Salmon, dat in „ alle deelen met het uwe overeenkomt, en „ waarbij gij zelf erkend, zoo als ook uwe pas „ aanduidt, dat gij Joseph Salmon zijt, te *Rhijn-* „ *berg* woonachtig, eerst gewoond hebbende, te „ *Crevelt*, en in 1815 hier in de omstreken „ en hooger op geweest; die Salmon moet ik „ opzoeken en aanhouden. Moet gij zelf niet „ bekennen, dat niemand anders, als gij, die „ Salmon zijn kan?"

Salm. „ Dit kan ik haast wel niet ontkennen; „ maar

„ maar moet ik daarom gevangen blijven? over-
„ eenkomst met iemand te hebben, al ware het
„ dan ook de grootste booswicht, en al ware
„ dan alles nog zoo juist, kan toch geene mis-
„ daad zijn?"

Burgem. „ Dat zal wel waar zijn."

Salm. „ Maar waarom moet ik dan gevangen
„ blijven? Wat heb ik dan toch misdreven?"

Burgem. „ Wat gij misdreven hebt, moet u
„ zeker beter bekend zijn, dan mij. Ik heb
„ slechts dit signalement ontvangen. De daarbij
„ bedoelde persoon wordt, van het plegen van
„ diefstal, met verzwarende omstandigheden ten
„ hoogste verdacht gehouden. Gij zelf hebt mij
„ moeten toestemmen, dat gij de gesignaleerde
„ persoon zijn moet; en daarom moet gij het
„ u getroosten, mijn gevangen te blijven. Mor-
„ gen zal ik u naar *S*...., (de hoofdplaats van
het Arrondissement, waarin het dorp *B*.....
gelegen is,) laten overbrengen; tot zoo lang
„ moet gij op het dorpshuis alhier in bewaring
„ blijven."

Salmon schrikte hevig, zoo als geheel natuur-
lijk was, op het hooren van den Burgemeester;
op eens kwam hem de toestand van zijne vrouw
en kinderen levendig voor den geest, die, als
hij niet, op den gezetten tijd, te huis kwam,
in doodsangsten zijn zouden; en nog meer, als
zij vernamen, dat hij geregtelijk was aangehou-
den, en in de gevangenis zat. Dit denkbeeld,
dat

dat hem al de ellenden, waaraan zijne vrouw en kinderen nu konden blootgesteld worden, op eens, in derzelver geheelen omvang, duidelijk voorstelde, perste hem, in het eerste oogenblik zijner ontsteltenis, den uitroep af: „ ô God! „ mijne arme vrouw en kinderen!" Hoe natuurlijk en onschuldig deze uitroep van Salmon ware, bleek het echter naderhand, dat de Burgemeester denzelven, in een' zeer nadeeligen zin voor den aangehouden jood, had opgevat, en dien beschouwd had, als den uitroep van iemand, die zich ontzet, omdat hij ontwaart, dat zijne schuld reeds ontdekt is; daarom maakte hij van deze uitroeping van Salmon, ook in dier voege gebruik in het, door hem ingestelde, proces-verbaal van aanhouding; uit hetwelk men zou hebben opgemaakt, dat deze woorden, als eene soort van onwillekeurige bekentenis, moesten worden aangemerkt.

Salmon moest het zich getroosten gevangen te blijven. — Vervlogen was nu weder de schoone hoop, welke hij nog des morgens koesterde; weg was zijn, op nieuw, opgevatte moed, welke met eene oneindige grootere neerslagtigheid, dan die van den vorigen dag, werd verwisseld. — Akelig was het hem om het hart, toen hij, in de gevangenkamer van het dorpshuis, de sloten en grendels achter zich hoorde sluiten, en daarbij nog eene ketting hoorde rammelen. Dit overtuigde hem, dat hij, als een zwaar misdadiger,

be-

behandeld werd. Hij viel bitter schreijende neêr op het stroo, dat hem, in den opvolgenden nacht, tot leger zoude dienen. Hij onderzocht zijn geweten; herinnerde zich, zoo veel mogelijk, alle zijne daden van voor vele jaren herwaarts; maar kon daarin niets vinden, dat de oorzaak zou kunnen zijn van gevangenneming; en vooral was hij zich niet van het plegen eens diefstals bewust; daarvan sprak hem zijn geweten volkomen vrij. Toen hij lang genoeg nagedacht had, en niets bezwarend kon vinden, werd hij meer getroost. — „ Ik heb niets kwaads ge-„ daan," zeide hij tot zich zelven; „ dit moet „ spoedig blijken ; mijne gevangenschap kan „ dus slechts weinige dagen duren; ik zal dan „ eenige uren daags meer gaan; minder op mijn „ gemak, en met nog meer ijver werken, en „ de schade zal spoedig ingehaald zijn, zonder „ dat zich de mijnen ergens over te bekommeren „ hebben."

Schoon het schijnen moge, dat een zuiver geweten zich hier bij Salmon niet konde bedriegen, was het echter nu geheel anders, zoo als de uitkomst leerde; Salmon ging een ontzettend lijden te gemoet.

Reeds zeer vroeg, des anderen daags morgens, werd Salmon gewekt, en moest hij zich dadelijk gereed maken, om de reis naar *S*.... aan te nemen, waar zijne zaak, indien hij aan diefstal mogt schuldig staan, zoude worden *geinstru-*

 eerd,

eerd, en hij dan eindelijk zoude moeten te regt staan.

Alvorens te verhalen, wat er verder met SALMON plaats had, zal het tijd zijn, den lezer verslag te geven, van de aanleidende oorzaak dezer aanhouding van SALMON.

In den nacht van 5 op 6 Februarij 1815, was er in het dorp *H*......, in hetzelfde Arrondissement gelegen, waar SALMON gearresteerd was, een gewelddadige diefstal gepleegd, ten huize van den winkelier M..... De dieven hadden met geweld een der buitenvensters open gebroken; eenige glasruiten uit de raam stukken geslagen; daardoor de pinnen, waarmede, van binnen, de glasraam gesloten gehouden werd, kunnen uittrekken, en zoo de raam kunnen opschuiven, welke dadelijk in den winkel van lakens en ellegoederen van M..... uitkwam. Naardien deze winkel eene soort van lang voorhuis uitmaakte, en alle de huisgenooten in het eigenlijke woonhuis, ver achterwaarts, sliepen, had niemand hunner iets van den diefstal gehoord. Eerst des morgens, toen de meid, als naar gewoonte, den winkel wilde openzetten, ontdekte zij den gepleegden braak. Meest alle de goederen waren daaruit gestolen, en volstrekt alle de kostbaarste. M..... berekende het bedrag van den diefstal, op eene som van meer dan twee duizend gulden. Uit alles scheen genoeg te blijken, dat de dieven, ten minsten, drie of vier in getal moesten geweest

weest zijn. Het eenige spoor, dat zij hadden nagelaten, was een' dikken houten knuppel, waarmede waarschijnlijk de houten vensters waren opengewrongen; maar verder werd er niets gevonden, hetwelk eenige aanduiding der daders aan de hand konde geven.

De moeite der justitie, tot het opsporen der dieven, bleef, gedurende de drie eerste dagen na den diefstal, vruchteloos; dan toen kwam men op den nagang. Op eene jaarmarkt te *E*......, vier uren van *H*...... gelegen, waren stukken laken en katoenen geveild, welke de koopman M...... voor de zijne herkend had. Deze was echter voorzigtig genoeg geweest, om van zijne ontdekking niets aan den jood, welke die goederen uitventte, te laten blijken, maar had van hem het huis, waar hij logeerde, weten uittevorschen, waarna hij dadelijk de politie van zijne bevinding had kennis gegeven. Na het afloopen der markt, toen men kon vermoeden, dat elk koopman zich in zijn logement zoude bevinden, begaf zich de Burgemeester, welke hier de functien van kommissaris van politie waarnam, vergezeld van twee politie-dienders en den koopman M......, naar het aangeduide huis, bewoond, zoo als bleek, door den jood Nathan Levij. Toen men hem vroeg, of hij geene vreemde kooplieden gelogeerd had, antwoorde hij, dat hij er tegenwoordig onderscheiden in huis had; en, op de nadere aanvraag, ook een joodsch koopman in lakens

en katoenen. Deze jood was niet te huis, maar wel een zoontje van hem, omtrent 15 jaren oud. Dit moest nu te voorschijn komen, en de koopwaren, aan zijn' vader toebehoorende, voor 't licht brengen; toen deze voor den Burgemeester uitgepakt lagen, wees dadelijk M..... drie stukken laken, en een stuk katoen, als zijn eigendom aan, hem, bij den diefstal in zijnen winkel gepleegd, ontstolen. — Op deze aanwijzing, werd de jongen aanstonds ondervraagd, dan uit zijne antwoorden konde men geen licht ontvangen, dewijl hij zich steeds behielp met te zeggen, niets van de koopmanschap van zijnen vader te weten, en dus ook niet te kunnen opgeven, hoe de door M..... erkende stukken in zijns vaders bezit kwamen. Evenwel werd deze jongen en alle zijne goederen onder de bewaring van eenen agent van politie gesteld; en den huiswaard nader gevraagd, of er meer andere, zulke kooplieden, ten zijnent logeerden, of die met den eigenaar van de onderzochte goederen in eenige betrekking stonden. Toen dit ontkennend beantwoord was, deed de onder-Burgemeester den jood opzoeken, onder wiens goederen, de drie stukken laken en een stuk katoen gevonden waren. Het was reeds laat in den avond, toen deze werd opgespoord; hij was, na het afloopen der markt, nog naar een nabij gelegen dorp geweest, om daar met eenen zijner geloofsgenooten, ook een koopman, te spreken, en kwam

nu

nu daarvan te huis. Hij scheen verwonderd, dat men zijne goederen in beslag genomen had, en nog meer, dat daaronder gestolene zouden gevonden zijn. Toen de Agent van politie, die de bewaring der goederen had, hem bij zijne te huis komst aanzeide, van zich niet te verwijderen, maar de komst van den Burgemeester af te wachten, betoonde hij zich daartoe heel bereidwillig, en zeide zelfs, dat het hem aangenaam zijn zoude, dat die spoedig kwam; dat hij zich zelven aanstonds zoude kunnen zuiveren, en welligt tevens de werkelijke daders, of ten minsten personen, die met de daders in verband stonden, zoude kunnen aanwijzen. De Burgemeester werd oogenblikkelijk geroepen, en volgde spoedig. Aan dezen verhaalde de jood, die zich thans, om zijne goederen, in bewaring bevond en Manheim genaamd was: dat hij juist die drie stukken laken en een stuk katoen, welke M..... voor de zijne erkend had, toen drie dagen geleden, had gekocht van vier onbekende joden, in hetzelfde stadje gelogeerd bij een' anderen jood, Moses genaamd, wiens woonplaats hij aanwees; dat deze verkoop in bijwezen van gezegden Moses had plaats gehad, en hij het gekochte aan de joden kontant had betaald. Daar de Burgemeester het verhaal van Manheim niet zeer vertrouwde, hield hij hem ook nu nog in bewaring, tot dat de onbekende joden, of ten minsten Moses, zouden ge-

 hoord

hoord zijn. Om dit te doen, was het nu reeds te laat op den dag geworden, te meer, omdat het hoogst noodzakelijk scheen, dat er ten huize van den jood MOSES onderzoek gedaan werd, ten einde te weten, of misschien de onbekende joden dáár nog meer goederen verborgen hielden; terwijl echter de wet aan de beambten der politie verbood, om, in dezen tijd van het jaar, na zes ure des avonds de woningen van burgers te onderzoeken. Men moest dus met het verder onderzoek wachten tot den volgenden morgen.

Om te zekerder van zijne zaak te zijn, begaf zich de Burgemeester des anderen daags, zoo vroeg, als de wet toeliet, met zijne Agenten van politie naar het huis van MOSES, wien dit bezoek duidelijk bleek, geheel onverwacht te komen, daar hij met de zijnen nog in diepe rust lag. Nadat hij op bevel van den beambten van justitie de deur geopend had, deed de Burgemeester, om elke ontvlugting voor te komen, dadelijk alle uitgangen van het huis bezetten, en begon toen den bewoner daarvan te ondervragen.

„Ja heer Burgemeester! ik heb het toch ge-„dacht," zeide MOSES, toen hij het oogmerk der komst van dien beambten vernam; „ik heb „het toch gedacht; de dieven zijn waarschijn-„lijk gisteren avond, nog laat van mij ver-„trokken. Ik wil het u kort verhalen." En dit verhaal van MOSES kwam hierop neêr.

Voor omtrent tien dagen, waren er bij hem

aan

aan huis gekomen vier Hoogduitsche joden, die zich voor kooplieden in lakens, sitsen en katoenen uitgaven; zij hadden, toen zij bij hem kwamen, geene goederen bij zich, welke zij zeiden te wachten; de eerste drie dagen, waren er twee van hen, op den dag, uit geweest, en toen zij te huis kwamen, hadden zij het onder elkander zeer druk, schoon Moses verklaarde, niet te weten, wat zij dan verhandelden, daar zij zich steeds afzonderlijk op eene kamer, welke zij in zijn huis gehuurd hadden, hielden; in den namiddag van den vierden dag, waren zij allen te zamen uitgegaan, en hadden de boodschap aan de dochter van Moses gelaten, dat zij niet voor des anderen daags zouden terug komen; daags daaraan, waren zij reeds ten acht ure, in den morgen, te huis; klaagden zeer van vermoeidheid, even als of zij den geheelen nacht werkende hadden doorgebragt, zonder evenwel iets te laten blijken, waar zij geweest waren; nadat zij koffij met boterhammen hadden genuttigd, hadden zij zich te rusten gelegd, zoo dat Moses toen al gedacht had, dat zij op eene of andere *expeditie* moesten uitgeweest zijn; — des namiddags van dien zelfden dag hadden zij Moses bij zich geroepen, en hem, in vertrouwen, te kennen gegeven, dat een hunner, maar dien zij niet genoemd hadden, op het *Pruissische* bankeroet geslagen had; maar dat zij nog eenige goederen

hadden weten te bergen; dat dezelve nu hier in de nabijheid gebragt waren, doch dat zij nog niet wel openlijk die durfden vervoeren, omdat het bankeroet nog zoo versch in geheugen was; deze goederen, zeiden zij, zouden laat in den avond, in de stad gebragt worden, 't welk te gemakkelijker konde geschieden, naardien *E*......., schoon eene stad genaamd, eigenlijk maar een vlek was, en geene poorten had; zij verzochten Moses, dat hij zijne tuindeur, dien avond, wilde openlaten, omdat zij daardoor de goederen te geruster konden binnen brengen, dewijl de tuindeur juist aan de buitenzijde van het dorp uitkwam, zoo dat men daar bij konde komen, zonder het dorp zelf aan te doen. — Moses maakte wel eenige zwarigheid, daar hij, met reden, aan de echtheid van hun voorgeven kon twijfelen; zij zeiden immers, op *Pruissisch* grondgebied bankeroet gemaakt te hebben, en konden dus weinig gevaar loopen, met op *Nederlandschen* bodem hunne goederen te vervoeren. De joden erkenden de gegrondheid van deze aanmerking, dan zij spraken van eene overeenkomst van uitlevering, welke tusschen *Pruisschen* en *Nederland*, zoo al nog niet gesloten was, dan ten minsten op het punt stond van gesloten te zullen worden; daar bij, zeiden zij, waren zij hier nog niet voorzien van patenten, als kooplieden, en zouden zich dus ook, in dit opzigt, in gevaar brengen, wanneer

neer het ondekt werd, dat de goederen aan hen in eigendom toebehoorden. Dit laatste argument beviel Moses beter, en scheen hem geloöviger te maken; ten minsten, toen de joden hem, boven hunne vertering, een' goeden drinkpenning beloofden, gaf Moses den sleutel van de tuindeur af, en liet hen begaan. Wat er nu verder in den avond van dien dag en den opvolgenden nacht had plaats gehad, wist Moses niet te zeggen, daar hij opgaf, zich volstrekt niet verder met hen te hebben ingelaten; doch des anderen daags verhaalden de joden hem, dat hunne goederen alle behouden waren binnen gekomen, en lieten hem ook werkelijk eene tafel, vol met stukken laken, katoenen en sitsen zien. Zij verzochten hem, om voor hen, maar altijd in het geheim, omdat zij zonder patent niet mogten voor den dag komen, eenige kooplieden op te zoeken, aan welken zij hunne waren goedkoop, mits voor kontant geld, zouden overdoen. Ook hiertoe liet Moses zich vinden; aan wien zij, voor elk verkocht stuk, nu weder een' drinkpenning beloofden. Moses deed zijn best zoo wel, dat hij, nog dien zelfden dag, eenige kooplieden, allen joden, bij hen bragt, onder welken ook den jood Manheim, die, in zijn bijzijn, van hen drie stukken laken en een stuk katoen gekocht had. Dien zelfden dag waren twee hunner van daar vertrokken. Slechts weinig goed hadden de twee geblevene onbeken-

den meer overgehouden, en „ gisteren middag,"
zoo verhaalde MOSES verder, „ zeiden zij nog het
„ voornemen te hebben, bij mij te blijven,
„ tot dat alles zou verkocht zijn, toen gisteren
„ tegen den avond, zoo om licht en donker,
„ een hunner, in aller ijl, uit het koffijhuis te
„ huis kwam, en dadelijk met den ander, in
„ het geheim, sprak; weinig konde hij hem
„ maar gezegd hebben, want zij kwamen da-
„ delijk van hunne kamer terug, zeiden mij,
„ dat het ontdekt was, dat zij goederen aan
„ de *faillite* toebehoorende geborgen had-
„ den, en men hen zocht; dat men zelfs reeds
„ scheen te weten, dat zij zich in deze plaats
„ ophielden; zij moesten daarom oogenblikkelijk
„ vertrekken; er was nog meer dan genoeg van
„ hun goed overig, zeiden zij, om daaruit het
„ verteerde goed te maken; dit kon ik naar mij
„ nemen, en er winst mede doen; maar ik
„ moest de goederen nog eenige dagen verbor-
„ gen houden, tot dat er hier niet meer naar
„ gezocht werd, om ze niet kwijt te raken. Ik
„ was wel liever in klinkende munt betaald ge-
„ weest, maar zij maakten zulk een' haast, dat
„ zij reeds weg waren, voor dat ik behoorlijk
„ over de zaak konde denken. Toen zij weg
„ waren, ging ik den boel eens opnemen, en
„ vond maar even zoo vele waren, als naauw-
„ lijks genoeg zijn zullen, om het door hun
„ verteerde goed te maken; om nu ook dit,

„ bij

„ bij een onderzoek, waarvoor zij schenen te „ vrezen, niet te verliezen, verborg ik hetzel- „ ve in mijne schuur, onder eenig hout. Nu „ evenwel, daar ik van den diefstal hoor, en „ bijna niet meer kan twijfelen, of zij zijn de „ daders geweest, mag of wil ik die goederen „ niet langer verbergen; ik ga ze u aanwijzen, „ heer Burgemeester!

Dit was hetgeen Moses wist te verklaren. De joden waren hem geheel onbekend; alleen had hij van hen gehoord, dat zij te *Rhijnberg*, bij *Kleef*, gewoond hadden, en te voren in den omtrek van *Crevelt*, ook had hij gehoord, dat er onder hen waren, die Levij en Joseph genaamd werden.

Toen Moses de in zijne schuur verborgen goederen had aangewezen, werden dezelve aanstonds door M....., als de zijne erkend; aan sommige waren nog de briefjes en merken van het koopmansboek van M....., zoo dat er wel geen twijfel meer bestaan kon, of de vreemde joden, die deze goederen in bezit gehad hadden, waren de gezochte dieven, of moesten, ten minste, niet dezelven in naauwe betrekking staan. — Uit de opgave van de joden Manheim en Moses, met betrekking tot de onbekende joden, maakte de Burgemeester, zoo goed en kwaad, als hij konde, eenige sighalementen op. Allen kwamen daarin voor, als eerst te *Crevelt* gewoond hebbende, en daarna te *Rhijnberg*, en als

als kooplieden in katoenen; een met den naam van Levij, en een tweede met dien van Joseph; overigens waren, wel ingezien, de aanduidingen zoo algemeen, dat zeer zeker de opgemaakte signalementen op verre de meeste joden toepasselijk konden gemaakt worden. Deze signalementen werden voorts aan de hoogere beambten der justitie en politie opgezonden, en van daar overal verspreid.

Hoe algemeen toepasselijk de gegeven signalementen ook waren, bragten zij echter te weeg dat men de dieven op het spoor kwam, en ontwaarde, dat zij zich naar *S.....*, (de plaats, waar Salmon den aannemer L... had wezen opzoeken) zes uren van *E........* gelegen, hadden begeven. — Spoedig volgde men hen daar op de hielen; de logementen werden rond gezocht, en werkelijk twee joden Philip en Nathan, gevonden, welke opgaven van *Rhijnberg* van daan te zijn, maar zonder dat zij van passen voorzien waren. Deze werden in bewaring genomen, als ten hoogsten verdacht, te meer, dewijl Philip, op de komst van de politie dienders, zeer verschrikt scheen, en, op de hem gedane vragen, zeer onthutst en verward antwoordde.

In eene andere herberg, dezelfde, waar Joseph Salmon den nacht te voren gelogeerd had, werd door den waard opgegeven, dat dien nacht een jood in zijne herberg had gelogeerd, en zijn naam

naam op de logements-lijst had geschreven, welke hij vertoonde, en waarop men den naam enz. van Joseph Salmon las, met vermelding, dat zijn verblijf te *S*..... onbepaald was. Deze Salmon, verhaalde de waard verder, die voornemens was, hier eenige dagen te logeren, zeide mij van morgen, dat hij overwacht tijding gekregen had, om welke hij dadelijk moest vertrekken; hij is daarop spoedig de deur uitgegaan, zonder dat ik hem sedert meer gezien heb.

Nu werd het nog waarschijnelijker, dat deze met de twee gearresteerde, en vermoedelijk nog een ontvlugte, de vier onbekende joden, welke bij Moses te *E*........ gelogeerd hadden, moesten zijn; dan welke moeite men deed, Salmon en den anderen, welke men vermoedde dat met hem tegelijk te *S*..... zoude geweest zijn, konde men niet meer vinden; waarschijnlijk, zoo meende men, hadden zij eenige lucht van de ontdekking gekregen, en waren het door eene spoedige vlugt ontkomen.

De twee gearresteerde joden ontkenden volstrekt, bij Moses te *E*........ te hebben gelogeerd, zelfs ooit te *E*........ geweest te zijn. Toen zij echter aan Moses en Manheim vertoond werden, en deze hen in het aangezigt zeiden, dat zij dezelfde waren, welke, met nog twee andere joden, te *E*........ gelogeerd hadden; zich daar voor kooplieden hadden uitgegeven, die ban-

bankeroet gemaakt hadden, waarvan zij zeiden de stukgoederen, door hen ten huize van Moses gebragt en gedeeltelijk verkocht, te hebben overgehouden, erkenden zij, bij Moses geweest te zijn, en daar goederen te hebben gehad. — Toen hen gevraagd werd, waar zij die goederen bekomen hadden, bleven zij bij hun voorgeven, dat zij kooplieden te *Rhijnberg* geweest waren, daar bankeroet waren gegaan, en daarvan eenige goederen terug gehouden hadden, welke zij, in den nacht van 5 op 6 Februarij, (juist den nacht, waarin de diefstal gepleegd was) van over de grenzen hadden weten te brengen, en, in den daaraan volgenden nacht, ten huize van Moses te *E*........; waar zij dezelven verkocht hadden. Maar zij bleven hardnekkig ontkennen, daar met vier personen geweest te zijn; gevende voor, alleen met hun beiden in betrekking tot elkander te staan; dat zij er toen wel ook nog andere joden gezien hadden, doch dat zij dezen niet hadden gekend.

Toen aan hen de goederen, ten huize van Moses gevonden, als mede de, door hen aan Manheim verkochte, en door M...., als de aan hem ontstolen erkende stukken laken vertoond werden, en hun gevraagd werd, of zij dezelve erkenden voor de goederen, welke in hun bezit waren geweest? antwoorden zij beide stellig: neen; dat zij die goederen nimmer gezien hadden, en veel minder, dat die in hun be-

bezit zouden geweest zijn; dat als MANHEIM en MOSES dit zoo wilden doen voorkomen, het dan door hen ondergestoken goederen moesten zijn, waaraan zij welligt niet eerlijk waren gekomen, en nu de schuld op hen trachtten te werpen.

Deze ontkentenis scheen in den aanvang wel niet veel te beteekenen, dan zij kreeg een merkelijk gewigt, door de volgende omstandigheid, te weten: om te bewijzen, dat, inderdaad, de door hen bedoelde goederen, welke zij ten huize van MOSES te *E*........ zeiden gehad te hebben, van een bankeroet, en dus niet van diefstal, afkomstig waren, hadden PHILIP en NATHAN zich elk afzonderlijk beroepen op eenen boer, JAN DE V..... geheeten, welke omtrent half weg *E*........ en *H*......, de plaats, waar de diefstal gepleegd was, woonde. Deze zoude, volgens hunne opgaven, kunnen getuigen, in den nacht van 6 op 7 Februarij, en dus in den nacht, welke op dien, waarin de diefstal gepleegd was volgde, met zijn kar en paard, de goederen van het bankeroet voortgekomen, te hebben vervoerd naar *E*........, na dezelven te *V*......, op de grenzen, in eene geheel andere rigting, dan de plaats, waar de diefstal gepleegd was, te hebben afgehaald.

De opgegeven persoon werd voor den Regter ter instructie geroepen. Het bleek een dood eenvoudig, maar anders goed man, te zijn. De Regter had veel moeite, om hem den eed be-

behoorlijk te doen afleggen, van welke plegtigheid hij niets scheen te begrijpen. Deze verklaarde: dat hij voor een' jood, en wel, zoo als hij nader aanwees, toen hij hem zag, voor NATHAN, in den nacht vau 6 op 7 Februarij, eenige stukken laken en katoenen, van onder *V*....., waar dezelve in een boschje verborgen lagen, gehaald had, met zijn kar en paard naar *E*........ had overgebragt, en daarvoor drie gulden voor vrachtloon ontvangen.

Zonder de verklaring van JAN DE V...., was de zaak, tegen de joden, zoo rond, en scheen hunne pligtigheid aan den diefstal voor volledig bewezen te moeten gehouden worden; maar, na deze verklaring, bleef er veel duisterheid over. Immers het was niet wel mogelijk, dat de dieven, al waren zij met vier of vijf geweest, alle de goederen, van den diefstal voortgekomen, in denzelfden nacht, in den omtrek van *V*..... op vijf uren afstand, zouden kunnen gebragt hebben. Het scheen dus eenigzins waarschijnlijk te worden, dat de beklaagden, ten minste goederen over de grenzen hadden ingebragt, 't zij dan, dat die, al of niet, van een voorgegeven bankeroet kwamen; indien men nu aannam, dat dit andere goederen waren, dan die, welke bij M..... gestolen waren, zoo als het dezelfde niet zijn konden, dan ontstond natuurlijk de vraag, waar waren dan die goederen gebleven, welke dan toch ook in denzelfden nacht, als

als de jood MOSES van de gestolene opgaf, ten zijnen huize moesten gebragt zijn? Stelde men hierbij de mogelijkheid van het onderschuiven en verruilen van goederen door MOSES en MANHEIM, hetgeen juist door de, zoo even vermelde, omstandigheid aannemelijker werd, dan werden tevens vele andere bezwaren, ten laste der beklaagden NATHAN en PHILIP, ten hunnen voordeele opgelost, en vooral ook de zoo zeer bezwarende omstandigheid, dat zij juist in den nacht, waarin de diefstal gepleegd werd, van huis geweest waren.

MANHEIM en MOSES, die reeds niet geheel buiten verdenking waren, werden nu nog meer in de zaak ingewikkeld; en welligt hadden de gevolgen hiervan voor hen zeer ernstig kunnen worden: ware niet, tot hun geluk, ontdekt, dat NATHAN een' nieuwen en nog ongezoomden doek om den hals had, welke de koopman M..... almede, als zijn ontvreemd eigendom met de overige goederen, herkende. Hierdoor werd nu nog wel niet het geheele raadzel opgelost, dewijl altijd de verklaring van JAN DE V.... onverklaarbaar bleef; maar het bleek toch, dat ten minste de goederen door MANHEIM en MOSES niet ondergeschoven waren. Deze, die nu ook genoegzaam bleken de waarheid te hebben verhaald, maar tot nu toe in bewaring gehouden waren, werden dadelijk op vrije voeten gesteld, en traden nu als getuigen tegen PHILIP en NATHAN op.

Deze beide bleven halsstarrig alles ontkennen. NATHAN bleef volhouden, dat ook de doek aan hem gevonden, en door M..... herkend, had behoord tot de goederen van het gemaakte bankeroet; en wilde den koopman M..... opdringen, dat hij dien doek nooit stellig als den zijnen konde herkennen, daar hij nieuw was, en er zeker meer van die soort in de wereld waren. — Hunne ontkentenis liep ten laatste in het hoog ongerijmde, zoo dat zij, zelfs toen nog, hun voorgeven van bankeroet volhielden, toen de Regter hen de bewijzen voorlegde, waaruit bleek, dat in den geheelen omtrek van *Rhijnberg*, waar het, volgens hunne opgave, zoude moeten gemaakt zijn, geen een bankeroet, in dien tijd, was voorgevallen; dat men daar zich wel herinnerde, dat er, voor omtrent een jaar, eenige zwervende joden, zich aldaar hadden willen neèrzetten, waaronder ook de namen NATHAN en PHILIP bekend waren, maar dat die, uit hoofde van nadeelige geruchten ten hunnen aanzien, op verzoek van de burgerij te *Rhijnberg*, door de regering, van daar waren verdreven, en hun de inwoning was ontzegd.

Toen zij gevraagd werden, of hun ook een JOSEPH SALMON bekend was, aarselden beide, in het eerst, hierop te antwoorden, maar stemden echter vervolgens toe, hem te kennen, en verhaalden er verder van, dat het een slechte kerel was, die te *Rhijnberg* moest wonen. De

Reg-

Regter hield hen daarop voor, dat deze omstandigheid juist hunne schuld hielp bevestigen; dat er een jood Joseph genaamd, met hen te *E*........ had gelogeerd, met welken de getuigen Moses en Manheim verklaarden, dat de gearresteerden in verband moesten staan, want dat ook die zich veel met den verkoop der goederen bemoeid had; dat het voorts gebleken was, dat deze Joseph juist te gelijker tijd met hen uit *E*........ scheen ontvlugt te zijn, en te *S*....., bij den herbergier N...., te hebben gelogeerd, waar hij zich in het logements-register had ingeschreven, en waaruit bleek, dat hij Joseph Salmon geheeten en te *Rhijnberg* woonachtig was.

De beide beklaagden, die, toen hen dit werd aangezegd, bij elkander waren, luisterden scherp toe, wat hun gezegd werd, en schenen deswege verwonderd. — Toen de Regter hen vroeg: of zij dus niet moesten bekennen, dat deze Joseph Salmon met hen te *E*........ geweest was, en ook medepligtig aan den diefstal te *H*......? scheen, in het eerst, geen van beide te weten, wat daarop te zullen antwoorden. Nathan zeide eindelijk met eene soort van uitroep: „ Het is toch zonderling, Joseph Salmon de *Rhijnberger*, die ....!"

Hier viel hem Philip in de rede met te zeggen: „ Neen, die is er niet geweest; zoo als ik gezegd „ heb, is het; van den diefstal te *H*...... weten „ wij volstrekt niets, en te *E*........ waren

„ wij slechts met ons beide; ik weet van geene „ medepligtigen."

Ditzelfde werd nu door Nathan bevestigd. Maar evenwel speet het den Regter, hen op dit punt beide te gelijk gehoord te hebben, naardien het hem toescheen, dat Nathan eerst heel iets anders had willen zeggen.

Toen eindelijk de Regter zag, dat er niets verder met de twee gearresteerden te verrigten, en de procedure genoegzaam voltooid was, hield de instructie op, en het proces werd, eerst, door de Regtbank te *S*....., aan den heere Prokureur Generaal, en vervolgens de beide beklaagden, bij arrest van het Hoog Geregtshof, aan het Hof van Assises, 't welk binnen kort te *S*..... zoude zitting houden, verwezen.

In de opgaven der beklaagden voor het Hof, konde men geene merkbare tegenstrijdigheid met het reeds door hen opgegevene bespeuren; ook spraken zij elkander, hoe wel afzonderlijk ondervraagd, hoogst zeldzaam, en dan nog op niets beduidende punten tegen, zoo dat hieruit geen bewijs van schuld tegen hen kon worden getrokken; maar eene andere omstandigheid, waarop niemand had kunnen bedacht zijn, scheen hunne schuld in het helderst daglicht te stellen.

Reeds waren alle getuigen, tot hun bezwaar, gehoord, en er scheen, om het volledigste bewijs daar te stellen, niets meer aan de zaak te ontbreken, dan de bekentenis der beklaag-

den,

den, maar welke, op zich zelve, er echter zoo weinig toe of af deed. Alleen moest nog gehoord worden de landman JAN DE V...., welke, zoo als men vermoedde, nu weder eene verklaring zoude afleggen, eenigzins ten voordeele der beklaagden, gelijk hij voor den Regter ter Instructie gedaan had. Dan men bedroog zich zeer. Toen de beurt aan hem was, en hij door den deurwaarder werd binnen geroepen, trad JAN DE V.... treurig voort; het hoofd voorover gebogen, en met neergeslagen oogen, stond hij regt tegen over den Voorzitter van het Hof. Daar men eenigzins aan de opregtheid zijner verklaring getwijfeld had, wilde de Voorzitter, alvorens den eed aftenemen, hem onder het oog brengen, wat eigenlijk eed doen beteekende; maar JAN DE V.... viel hem in de rede; terwijl hij bitter begon te schreijen, snikte hij: „ Ach mijnheer! zwijg maar; ik weet het, ik „ zwoer valsch, (de beklaagden verschrikten he„ vig) ik geef mij aan het geregt over; straf „ mij; maar heb medelijden met mij."

Ook de Regters zagen nieuwsgierig op.

„ Wat is dit?" zeide de President tot den getuigen. „ Hebt gij voor den Regter ter Instruc„ tie de waarheid te kort gedaan; welaan, ver„ beter dan nu dezen misslag, terwijl het nog „ tijd is; zweer dan nu, dat gij de waarheid „ in alles zult zeggen."

„ Ja!" riep de getuige met een zeker vuur uit:

„ Ja, dat zal ik doen; de waarheid zal ik spre-
„ ken!"

Jan de V.... legde nu, blijkbaar met diepen indruk van het gewigt der zaak, den eed af.

Nadat hij op de gewone vragen, omtrent zijnen naam enz., geantwoord had, deed hij zich aldus hooren:

„ Zoo als de heeren reeds weten, woon ik op
„ een gehucht tot het dorp *H*...... behooren-
„ de, niet ver van den grooten weg, en naar
„ de zijde van het vlek *E*........ — Ik was in
„ mijn' stal aan den mest uitrijden, toen, in den
„ namiddag van den 6 Februarij van dit jaar,
„ vier joden bij mij kwamen, en ik herken stellig
„ dien aan de regterhand (wijzende op Nathan)
„ voor eenen van dezelve. Hij was het die be-
„ gon met mij te vragen, of ik een' duit wilde
„ verdienen, met mijne kar en paard. Daar
„ het juist in een saisoen was, dat het werk
„ niet heel druk in mijn boerderijtje is, en het-
„ zelve zich, op dat oogenblik, alleen tot het
„ bemesten van mijnen akker bepaalde, vroeg
„ ik, wat zij dan te doen hadden? — Dezen
„ nacht eene vracht te rijden, was het ant-
„ woord; van waar of waarheen, wilden zij mij,
„ op dat oogenblik, niet zeggen, maar verze-
„ kerden, dat het niet verder, dan drie uren te
„ halen, en ook weer zoo ver te brengen was.
„ Naardien er mij niets aan gelegen was, te
„ weten, wat zij onder zich uitstaande hadden,

„ in-

„ indien ik maar gerust konde zijn, dat zij van
„ mij niets ongeoorloofds zouden vergen, 't welk
„ zij mij, herhaalde reizen, uitdrukkelijk ver-
„ zekerden, werden wij het spoedig over den
„ prijs eens; vooral daar zij, op hetgeen ik
„ vroeg, hoewel 't ruim loon was, maar het
„ geen ik meende te mogen vragen, omdat het
„ werk bij nacht moest geschieden, geen' duit
„ afdongen. — Toen het accoord getroffen was,
„ gingen zij te zamen heen, met afspraak van,
„ tegen negen ure, dien avond, terug te zullen
„ komen, om mij aftehalen. Prompt op den
„ gestelden tijd, kwam hij, die daar aan de
„ regterhand zit, (Nathan), en die ik nog dui-
„ delijk aan zijn rond gezigt en groote zwarte
„ bakkebaarden herken, bij mij; hij was toen
„ maar alleen; de anderen zeide hij, waren
„ reeds vooruitgegaan; kar en paard had ik
„ reeds in gereedheid gebragt, en er was niets
„ meer te doen, dan het inspannen; dit was
„ spoedig gedaan, en nu moest ik den weg naar
„ het dorp *H*...... op rijden......

„ „ Dat is onwaar, Regters!" " riepen beide de beklaagden, bijna gelijktijdig.

„ „ Zwijgt!" " voerde hen de Voorzitter te gemoet, „ „ straks zult gijl. vrij mogen spre-
„ „ ken; nu is de beurt aan den getuigen. —
„ „ Ga voort met uwe verklaring," " zeide hij tegen Jan de V....

„ Waarheid, mijne Heeren!" vervolgde deze,

 „ zal

„ zal ik spreken, dat heb ik gezworen, en ik
„ zal niet, voor de tweede reis, meineedig wor-
„ den. — Ik moest dan den weg op naar het
„ dorp *H......* rijden. Een goed half uur aan
„ deze zijde, werd mij door mijn' geleider een
„ zijweg gewezen, dien ik moest inslaan; door
„ dezen kwamen wij aan eenen uithoek, zeer
„ nabij de heide, waar een jong mastbosch
„ stondt. Hier moest ik ophouden; de jood
„ floot, en spoedig hoorde ik nu ook de drie
„ andere joden, welke des namiddags bij mij
„ aan huis geweest waren. Zij hadden in het
„ mastboschje, eenige treden van den weg, pak-
„ goederen liggen, zonder dat ik weet optege-
„ ven, wat alle de pakken inhielden, maar er
„ waren verscheiden stukken laken bij, zelfs
„ eenige, welke los waren en zeer slordig be-
„ handeld schenen, zoodat het mij van het goed
„ jammerde. Deze goederen moest ik hen op
„ mijne kar helpen laden, en toen met dezelve
„ weer terug rijden. Toen ik hen vroeg, waar
„ ik nu na toe moest? zeiden zij: naar *E........*
„ Hier had ik veel tegen, omdat dit nu nog
„ meer dan vier uren rijdens was, terwijl zij
„ mij hadden gezegd, dat ook het terug komen
„ niet meer dan drie uren zoude zijn; dan toen
„ zij mij nog een' goeden drinkpenning, bo-
„ ven het bedongen loon, toezeiden, liet ik
„ mij spoedig overhalen. Ten twaalf ure in
„ den nacht reden wij geladen van het mast-

„ bosch-

„ boschje weg; bijna ten half vijf ure, moest ik
„ de goederen weder in het hout, zeer kort
„ onder de huizen te *E*........, afleggen; reeds
„ vroeger hadden zij mij de vracht betaald, en
„ eerlijk hun woord gehouden, met mij daar-
„ boven nog meer te geven, dan ik wel, als
„ een' drinkpenning, had durven verwachten.

„ Toen zij mij het geld ter hand stelden, en
„ ik zoo veel meer ontving, dan ik verwacht
„ had, rees mijne nieuwsgierigheid, om te we-
„ ten, wat er toch wel van de goederen, wel-
„ ken ik vervoerde, zijn mogt, ten top; en
„ ik waagde het, hen daarnaar te vragen. —
„ Een hunner, maar dien ik hier niet zie, ant-
„ woordde mij, dat hij het mij in vertrouwen
„ zeggen wilde, en verhaalde mij vervolgens:
„ dat zij Duitsche joden waren, en van over
„ de grenzen kwamen, waar zij een bankeroet
„ gemaakt hadden, en daarvan deze goederen
„ hadden teruggehouden en geborgen. „ „ Wij
„ „ moeten dezelven," " vervolgde hij, „ „ daar-
„ „ om zoo voorzigtig transporteren; want er
„ „ zal, buiten twijfel, veel moeite gedaan wor-
„ „ den, om dezelven op te sporen en te ach-
„ „ terhalen; en als wij ook deze goederen ver-
„ „ liezen, dan zijn wij genoodzaakt allen te
„ „ gaan bedelen. Geloof mij, landman!" " dus
„ ging hij voort: „ „ wij zijn waarachtig onge-
„ „ lukkige menschen, die, alleen door toedoen
„ „ van anderen, in het ongeluk gestort zijn;

 „ „ maar

„ „ maar gij zoudt ons misschien, in het ver-
„ „ volg, eenen dienst kunnen bewijzen, als
„ „ gij, wanneer u ooit, naar hetgeen gij nu
„ „ voor ons doet, gevraagd mogt worden, voor-
„ „ gaaft, dat gij niet van het dorp *H*...... maar
„ „ van den kant van *V*..... de goederen hebt
„ „ overgebragt; daar hebben wij nog andere
„ „ goederen liggen, die veilig mogen vervoerd
„ „ worden, en men zal dan daarvoor deze goe-
„ „ deren houden."''

„ Zijn verhaal kwam mij zoo geloofwaardig
„ voor, of liever, ik dacht er niet aan, hetzel-
„ in twijfel te trekken, maar had veeleer reeds
„ medelijden met de ongelukkige joden, die even-
„ wel overal zoo veracht worden, gekregen, dat
„ ik spoedig beloofde aan hun verzoek te zullen
„ voldoen, als de nood het mogt vorderen. Ik
„ beloofde dit te gereeder, omdat ik te eenvoudig
„ was, om intezien, dat het van groot aanbelang
„ zijn konde te weten, of die goederen juist
„ van *H*......, of wel van *V*..... kwamen;
„ daarbij had ik altijd hooren zeggen, dat een
„ leugen om bestwil geen kwaad was, en deze
„ alleen, meende ik, werd hier gevorderd, om
„ brave menschen te helpen, naardien ik een
„ bankeroet, altijd meer als een ongeluk, dan
„ wel, als eene kwade daad beschouwd had; of
„ liever, ik wist daar zoo weinig van, dat ik
„ het mij ligtelijk, als een ongeluk wilde laten
„ aanleunen.

„ Het

„ Het noodlottig tijdstip, waarop ik mijne
„ beloften zoude moeten gestand doen, daagde
„ spoedig op. Ik werd voor den Regter geroe-
„ pen, en ging met het vast voornemen, om
„ in alles de waarheid te zeggen, uitgezonderd
„ dat ik de goederen van onder *H*...... had
„ weggevoerd. De Regter vorderde van mij wel
„ den eed, en ik deed dien; dan uit mijne
„ onhebbelijkheid, waarmede ik denzelven af-
„ legde, kan het den Regter niet ontgaan zijn,
„ dat ik weinig wist, wat een eed was, en
„ waarlijk, mijne Heeren! alleen aan die on-
„ kunde, is het te wijten, dat ik toen mein-
„ eedig werd, mij daardoor strafbaar gesteld,
„ en mijn huisgezin diep ongelukkig gemaakt
„ heb. — Hoe weinig begrip ik ook van het
„ gedane kwaad had, gevoelde ik echter, na
„ het afleggen mijner valsche verklaring, eene
„ onrust, welke ik niet kan noemen, maar
„ die mij steeds bij bleef, zonder dat ik dezel-
„ ve konde verzetten. Deze onrust drong mij
„ zoo, dat ik eindelijk de zaak aan mijnen
„ biechtvader openbaarde; deze verschrikte, en
„ leerde mij het slechte mijner daad kennen.
„ Ik gevoel wel diep berouw; heb nu wel al-
„ les, zoo veel mogelijk, hersteld, maar het
„ kwaad is bedreven. Gij weet het, mijne Hee-
„ ren! nog eens, ik geef mij over; maar straf
„ mij, dit bid ik, zoo zacht als gij kunt."

Zoo sprak de getuige Jan de V...., en stond
daar

daar voor den Regter met een steeds diep neerslagtig gelaat. Berouw over zijnen misstap, was op zijn gelaat te lezen; terwijl zijne geheele houding en gedrag bewezen, dat hij vast besloten had, de straf, welke hij zeker wachtte, met gelatenheid en onderwerping te zullen dragen. Dit was ook (zeide hij nog) de boete, welke hem door zijnen biechtvader was opgelegd en de eenige voorwaarde, waarop deze hem van de kwijtschelding zijner schuld bij God had willen verzekeren. — Zijn zigtbaar ongeveinsd berouw trof de Regters, en wel te meer, naar mate zij er minder voorbeelden van gezien hadden. Zij gevoelden veel medelijden met den armen boeteling. De Voorzitter wilde hem niet langer in zijne onzekere beangstheid laten, wegens de straf, welke hem zoude worden opgelegd.

„ Gij hebt," zoo sprak hij hem op een' deftigen toon toe, „ gij hebt een groot kwaad ge-
„ pleegd. Gij maakte u schuldig aan valsch ge-
„ tuigenis, en, wat nog veel verschrikkelijker
„ is, aan meineed. Eenige jaren vroeger, toen
„ nog Vaderlandsche wetten, naar onze zeden,
„ naar uw eigen, op dit oogenblik, aan den
„ dag gelegd gevoel, ons ten rigtsnoer strekt-
„ ten, had gij welligt eene schandelijke schavot-
„ straf niet kunnen ontgaan; maar de tegenwoor-
„ dig nog bestaande *Fransche* wetten, bedreigen
„ uwe wandaad niet; zij laten ons niet toe,
„ de-

„ dezelve te straffen; uwe tegenwoordige her-
„ roeping is genoeg geweest, gij kunt vrij, en
„ ongestraft door den wereldlijken regter, naar
„ uwe woning terug keeren. (*) Als Regter kan,
„ mag ik u dus niet straffen; maar als uw me-
„ demensch, uw medeburger en medechristen,
„ mag en moet ik u berispen; uwe daad ver-
„ schrikkelijk noemen; uwe leugen, uw bedrog
„ waren, ten opzigte van elk mensch, zelfs in
„ den natuurstaat, zeer laakbaar; maar nu hing
„ misschien ook het belang der maatschappij er
„ aan; waren de teregtstaanden, op uwe ver-
„ klaring, vrij gesproken geworden, dan had
„ ook mede op u de verantwoordelijkheid ge-
„ drukt dier misdaden, en van dat kwaad, 't
„ welk de vrijgesprokenen, ten gevolge daarvan,
„ nog hadden kunnen verrigten, maar waartoe
„ zij anders buiten staat zouden zijn geweest;
„ mogelijk was het alzoo, dat gij u, zonder het
„ te weten, zonder het te willen, mede schul-
„ dig gemaakt had aan diefstal en roof, mis-
„ schien

(*) Het is in de regtspleging onder de Fransche wetten aangenomen, dat *meineed* in lijfstraffelijke zaken, *nooit*, en *valsche verklaringen voor den Regter ter instructie*, afgelegd volgens de bestaande wetten, niet strafbaar zijn. Men zie Arrest van het Hof van Cassatie van 10 Januarij 1812, en vergelijke BOURGIGNON in zijn *Manuel d'instruction criminelle* op art. 71, note 1, 3.

„ schien wel aan moord, zoo maar zij, (wijzende op de beklaagden) in staat waren, dien te plegen. Maar als christen beriept gij u op God, bij het afleggen uwer verklaring; gij zaagt vrijwillig af van zijne hulp, van zijnen zegen; gij verloochende den Almagtigen, zonder wiens wil gij zelfs niet bestaan kunt. — Ga heen, en meldt het uwen braven biechtvader, dat wij u niet konden straffen; niet genoeg met onze tegenwoordige wetten bekend, heeft zijn zedig en godsdienstig hart, noch zijn gezond verstand, dit durven of kunnen gissen. Ga bij hem, hij zal u onderrigten, wat u te doen staat, om, op eene waardige wijze, uwe wandaad te boeten, en laat het gevolg van uw berouw zijn, in het toekomende steeds omzigtig, en der waarheid getrouw te wezen; anders brengt leugen u in gevaar, van nog eens het onschuldigst bloed te doen vlieten, en zelfs ook den besten Regter, door uwe verklaringen, in uwe misdaad intewikkelen. — Gij kunt heen gaan."

Jan de V.... was door deze aanspraak nog meer geroerd en dieper getroffen.

„ Geene straf; vrij naar huis gaan," zeide hij zachtjens, in het heen gaan, terwijl hij het hoofd schudde. Zijn geweten scheen met deze uitspraak des Regters niet bevredigd. Het was als of hij straf verlangd had. Niet verheugd, dat hij er zoo gemakkelijk en geheel straffeloos afkwam,

kwam, maar treurig, en treuriger zelfs dan hij gekomen was, verliet Jan de V.... de zaal. Een bewijs voorwaar voor de opregtheid van zijn berouw.

Welk een verbazend onderscheid tusschen hem, en de beide teregtstaanden. Deze knarsten op de tanden, en hadden met moeite Jan de V.... zijne verklaring ongestoord laten afleggen. Toen nu de voorzitter hen op dezelve oplettend maakte; hen onder het oog bragt, hoe deze verklaring, welke eerst had geschenen vóór hen te zullen zijn, nu, in alle opzigten, zoo duidelijk, en ten sterkste, hunne voorgevens tegensprak, dat welligt niemand meer aan hunne schuldpligtigheid zoude twijfelen; toen hij hen vervolgens aanmaande, om, door eene openhartige bekentenis, ten minste de Regters niet tegen hen te verbitteren, en zich daardoor misschien eene strengere straf op den hals te halen; maar liever, ware het mogelijk, door een berouw, als dat van Jan de V...., wien zij reeds zoo ongelukkig gemaakt hadden, het medelijden in den Regter zouden trachten op te wekken; toen hij hen hierop een ernstig en welbedacht antwoord afvroeg; toen borste de woede van beide uit, en trof schrikkelijk den getuigen Jan de V.... Deze werd door hen met de hevigste verwijtingen overladen; volgens der beklaagden aantijgingen, ware hij een huichelaar, die, om welke reden wisten zij niet, hen valschelijk beschuldig-

digde; hij was in allen gevalle, zeiden zij, een meineedige, en op diens verklaring konde noch mogt de Regter immer eenig acht slaan; zij weigerden volstrekt hunne schuld te bekennen, maar bezwoeren integendeel hunne onschuld.

Toen de Voorzitter zag, dat er niet het minste op de beklaagden te winnen was, hield hij op, zich verder met hen bezig te houden. Het woord werd aan den Prokureur Generaal toegestaan, namens welken door den Prokureur Crimineel werd geconcludeerd, tot de schuldig verklaring der teregtstaanden en veroordeeling van hen tot openbare geeseling en 15 jaren tuchthuis straf. — De verdediger der beschuldigden trachtte vervolgens wel alles bij te brengen, wat konde dienen tot ontzenuwing van de bewijzen, ten laste zijner clienten voortgebragt; maar ging daarin te werk op eene wijze, welke deed zien, dat hij zich weinig goeds voor de beklaagden voorstelde, en zelf genoegzaam van hunne schuld overtuigd was. Nadat hij gedaan had met spreken, en van wege den heer Prokureur Generaal bij den genomen eisch volhard was, sloot de Voorzitter de debatten. Het Hof ging over de zaak beraadslagen, en kwam, na eene niet lange afwezigheid, in de gehoorzaal terug.

„ Staat op," sprak de Voorzitter tot de teregtstaanden, „ en hoort uw vonnis." — Hij las; en nu bleek het, dat de beklaagden, niettegenstaande hunne halsstarrige ontkentenis, waren

ren schuldig verklaard aan de, hen te laste gelegde, misdaad van diefstal, gepleegd door middel van uitwendige braak, door meer dan een persoon, bij nacht, in bewoonde huizing. Dit vonnis, zoo als naderhand bleek, was, met eenparigheid van stemmen, door het Hof geslagen. De teregtstaanden werden daarbij veroordeeld tot openbare geeseling en acht jaren tuchthuis-straf.

Toen de teregtstaanden deze beslissing van hun lot vernamen, scheen het, als waren zij furien geweest. Zij vervloekten hunne Regters, die, zoo als zij zeiden, hen onschuldig hadden veroordeeld; zij vervloekten zichzelven en hun lot; dan te vergeefs, het was beslist. Vergeefs voorzagen zij zich, tegen het arrest hunner veroordeeling, in cassatie; hunne voorziening werd, dewijl alle formaliteiten behoorlijk in acht genomen waren, verworpen. Scheldende en tierende betraden zij het schavot. Bij de eerste slagen, die zij ontvingen, verbeten zij zich, en schimpten op de Regters; maar weldra, door de pijn gedwongen, baden zij om genade, en schreeuwden erbarmelijk. Toen zij de straf hadden doorgestaan, kwamen hunne spijt en nijdigheid, op nieuw, te voorschijn; kwaadaardig schimpende werden zij naar de gevangenis teruggebragt, waar men hen vrij liet uitwoelen.

Vier dagen, na hunne openbare teregtstelling, maar terwijl zij daarvan de weeën nog gevoelden, schenen zij bedaarder te worden. Op den

 zes-

zesden dag, verzochten zij, om den Prokureur Crimineel te spreken, dewijl zij hem zaken van gewigt, zoo als zij zeiden, wilden openbaren. Toen deze kwam, verklaarden de beide veroordeelden, die na hunne veroordeeling steeds bij elkander geweest waren, bereid te zijn, de waarheid te openbaren, welke zij tot hiertoe hadden getracht verborgen te houden; dat zij echter zagen, dat er nu geen veranderen aan hunne zaak was, en daarom besloten hadden, alles openhartig te bekennen, hopende daardoor alle mogelijke verzachting, bij het verder ondergaan hunner straf, te zullen kunnen verwerven.

Na deze inleiding gingen zij tot hunne bekentenis over, en beleden schuldig te staan aan den diefstal, om welken zij waren veroordeeld. Zij erkenden nu, dat alle de getuigen, welke in hunne zaak gehoord waren geweest, en ook Jan de V...., voor het Hof, overeenkomstig de waarheid, verklaard hadden. Zij wilden nu ook, zeiden zij, hunne medepligtigen, even strafbaar als zij, opgeven. De diefstal, zoo vervolgden zij, was gepleegd door vier personen; door beide gecondemneerden, een' jood Levij, en door Joseph Salmon; de drie eerstgenoemde hadden, reeds sedert lang, tot eene bende gaauwdieven in *Duitschland* behoord, welke gewoon was, over de grenzen in *Holland* te gaan stelen; Philip was daarvan de hoofdman, of zoo

als

als zij het, in de taal der gaauwdieven, noemden, de *Palmassematter*; zij hadden zich met vele anderen, sedert lang, aan vele huisbraken schuldig gemaakt; eerst hadden zij te *Crevelt* gewoond, waar toen ook Joseph Salmon woonde, die echter zich spoedig met ter woon van daar naar *Rhijnberg* had begeven; naardien zij onvoorzigtig zich, ook te *Crevelt*, aan misdaad hadden schuldig gemaakt, waren zij genoodzaakt geweest, zich van daar weg te maken, en hadden zich te *Rhijnberg* willen neerzetten, waar zij toen weder Salmon ontmoet hadden; dan hier waren zij slechts eenige weken geweest, nademaal de regering te *Rhijnberg* hunne inwoning op den duur niet geduld had; na hunne verdrijving uit *Rhijnberg* hadden zij rondgezworven, zonder zich ergens met ter woon te kunnen nederzetten, dewijl zij nergens, op den duur, geduld werden; zoo zwervende waren zij eindelijk in de omstreken van *E*........ gekomen; hadden den winkel van den koopman M..... te *H*...... weten te bespieden, welke zij besloten te bestelen; daags voor den diefstal hadden zij te *E*....... Joseph Salmon ontmoet, dien zij echter toen nog niet anders, dan van aanzien kenden; deze gaf zich voor een koopman uit; maar bevond zich in zeer behoeftige omstandigheden; bij Mozes waren zij met Salmon in gesprek gekomen, die hun zijnen toestand had te kennen gegeven, en verzocht, om, als zij wat wisten te verdienen,

dan aan hem te willen denken; dit had hen op de gedachte gebragt, om hem voor te slaan, den voorgenomen diefstal te helpen plegen, en hij had dit voorstel gretig aangenomen; in den opvolgenden nacht hadden zij zich, met hun vieren, naar *H......* begeven, waar het hun gelukt was de goederen uit den winkel te stelen, en in denzelfden nacht, op een half uur afstand van daar, in een mastbosch te bergen, van waar zij dezelve, in den volgenden nacht, met behulp van den boer Jan de V...., naar *E.........* hadden weten over te brengen.

Schoon nu wel ten opzigte der twee veroordeelden, deze bekentenis weinig meer afdeed, was dezelve echter van gewigt, omdat zij, in het vervolg van tijd, konde dienen tegen hunne medepligtigen, wanneer er daarvan mogten achterhaald worden. Er werd dan ook eene behoorlijke akte van dezelve opgemaakt, en bij de overige stukken van hun proces bewaard.

Gedurende den loop van het proces tegen de twee gevangen joden, had de justitie al het mogelijke ter ontdekking van de vermoedelijke medepligtigen in het werk doen stellen, dan vruchteloos; na de bekentenis en de opgegeven aanduidingen van de veroordeelden, werd nu wel de nasporing dier medepligtigen met te meer ijver hervat, dan mede te vergeefs, tot dat eindelijk Joseph Salmon, als een van dezelven, door den Burgemeester te *B...* werd aangehouden, gelijk wij reeds hiervoor verhaalden. Niet

Niet lang na de veroordeeling der joden, was Nathan (om welke reden is mij onbekend) uit het gevangenhuis te *S.....*, naar het gevangenhuis te *A.....*, twaalf uren van *S.....* gelegen, overgebragt; zoodat, toen Salmon gevangen te *S.....* aankwam, Philip zich daar alleen bevond.

Zoodra de officiër van justitie te *S.....* de bescheiden, hem door den Burgemeester te *B...*, te gelijk met Salmon gezonden, had ingezien; bleef er bij hem geen oogenblik twijfel over, of deze was de bedoelde persoon. Hij prees daarom den ijver en oplettendheid van den Burgemeester zeer, en Joseph Salmon werd in bewaring gehouden, en spoedig breedvoeriger, dan te *B...* geschied was, ondervraagd. — Na de gewone algemeene vragen kwam men spoedig op de zaak zelve. Ik zal hier het verhoor, voor zoo ver het dadelijk van belang is, afschrijven.

De Regter. „ Daar gij zegt eerst te *Crevelt*, „ daarna te *Rhijnberg* te hebben gewoond, en „ met de negotie, te platten lande, uw onderhoud gewonnen te hebben, zijt gij dan wel „ meer hier te lande geweest?"

Salm. „ Ja mijnheer, ten minsten driemaal."

De Regt. „ Wanneer?"

Salm. „ Voor het eerst in het voorjaar 1814, „ nog eens in nazomer van dat jaar, en vervolgens vroeg in het voorjaar van 1815."

 De

De Regt. „ Wat was de reden van uwe komst „ hier te lande?"

Salm. „ In het voorjaar van 1814 leverde ik „ aan de *Pruissische* en *Russische* troepen, wel- „ ke zich in of bij deze streken bevonden. In „ het najaar van 1814 en het voorjaar van 1815 „ kwam ik er, om voor mijzelven negotie te „ drijven."

De Regt. „ Kunt gij nog juist opgeven, wan- „ neer in 1815 gij van huis gegaan zijt en weer „ te huis gekomen?"

Salm. „ Juist op dit oogenblik wel niet den „ dag, maar ik weet zeer wel, dat ik heel in „ het begin der maand Februarij, welligt den „ 1sten of 2den dier maand, van huis ging, en „ omstreeks in het midden dier maand weêrben „ te huis gekomen."

De Regt. „ Zoo, en welke plaatsen zijt gij „ toen door gereisd?"

Salm. „ Ik ging van *Rhijnberg*, over de ri- „ vier, op *B....*; van daar op *E.......*; bleef „ een paar dagen daar in den omtrek, om mijne „ kalanten op de dorpen op te zoeken, en ging „ vervolgens naar deze stad, waar ik een *Pruis-* „ *sisch* aannemer spreken moest."

De Regt. „ Wie was die aannemer?"

Salm. „ Hij heette L....."

De Regt. „ Hebt gij dien hier gesproken, en „ op welke plaats, of in welk huis binnen de- „ ze stad?"

Sal-

SALM. „ Toen ik hier kwam was hij juist ver-
„ trokken. Ik sprak hem dus in het geheel niet."

DE REGT. „ Hoe lang zijt gij hier in de stad
„ geweest, en in welke herberg had gij uwen
„ intrek genomen?"

SALM. „ Ik logeerde hier slechts eenen nacht,
„ in eene herberg, niet ver van de groote markt,
„ maar die mij verder onbekend is."

DE REGT. „ Zie eens, kent gij dit geschrift?"
(hier werd aan SALMON den logements-lijst voorgelegd, waarop hij, zoo als wij reeds vroeger gemeld hebben, zijn naam enz. had opgeschreven.)

SALM. „ Ja mijnheer, dat is mijn geschrift. Ik
„ herinner mij nu, op dit gezigt, zeer wel, dit
„ hier in het logement, des avonds, voor ik
„ mij ter rust begaf, te hebben geschreven."

DE REGT. „ Wie waren er nog meer in die
„ herberg gelogeerd?"

SALM. „ Dat kan ik niet zeggen. Ik ben er
„ alleen gekomen, en alleen weer vertrokken."

DE REGT. „ Met wien zijt gij van E......,
„ hier naar toe gekomen?"

SALM. „ Met niemand, ik was geheel alleen."

DE REGT. „ Zoo, met niemand? Kunt gij mij
„ opgeven waar gij te E....... gelogeerd hebt,
„ gedurende uw verblijf aldaar, bijzonder des
„ nachts?"

SALM. „ Ik logeerde toen te E....... slechts
„ een' nacht, den tweeden nacht bragt ik in
„ het dorp O......, door, in eene herberg,

„ welke ik niet weet te noemen, doch welke
„ nabij de kerk staat."

De Regt. „ Ik wenschte stellig van u te we-
„ ten, waar gij den nacht van 5 op 6 Februarij
„ van het jaar 1815 hebt doorgebragt. Kunt
„ gij mij dat opgeven?"

Salm. „ Waarachtig niet mijnheer! Ik zoude
„ zulks in mijn zakboekje van dat jaar, waar-
„ in ik alles opschrijf, moeten nazien; zie hier
„ (halende een boekje uit zijn zak) is het van
„ dit jaar; daarin kan ik zien, waar ik elken
„ dag geweest ben, maar dat van 1815 ligt
„ thans te huis te *Rhijnberg*. Indien zulks noo-
„ dig is, schoon ik volstrekt niet vermoeden
„ kan, waarom ik gevangen gehouden worde,
„ dan laat mij toe, dat ik het ontbiede."

De Regt. „ Dit zal u toegelaten worden. Ook
„ zal ik u aanstonds de reden uwer gevangen-
„ neming opgeven, indien het nog mogelijk zijn
„ kan, dat gij dezelve niet zoudt kunnen raden.
„ Maar eerst wilt gij mij nog wel een paar vra-
„ gen beantwoorden. Kent gij ook de joden
„ Philip D..... en Nathan M....?"

Salm. „ Voor zoo veel ik mij herinneren kan,
„ neen."

De Regt. „ Bedenk u wel; hebt gij te *E*.......
„ geene joden ontmoet, waaronder zich de op-
„ genoemden bevonden?"

Salm. „ Neen, mijnheer!"

De

De Regt. „ Hebt gij te *Crevelt* of te *Rhijn-*
„ *berg* geene joden van dien naam gekend?"

Salm. „ Nu gij dat zegt, nu herinner ik mij
„ mijnheer! die namen meer gehoord te hebben.
„ Ja wel, er zijn eens joden van dien naam te
„ *Rhijnberg* geweest, dat was niet veel bijzon-
„ ders. Zij woonden te *Crevelt*, toen ik daar
„ van daan trok, wilden zich daarna te *Rhijn-*
„ *berg* nederzetten, maar werden van daar ge-
„ weerd."

De Regt. „ Juist dezelfde. Maar hebt gij hen
„ niet te *E*....... ontmoet?"

Salm. „ Neen mijnheer! nu weet ik zeker,
„ dat ik hen daar niet gezien heb."

De Regt. „ Dat gij wel weet?"

Salm. „ Ja, zeer wel mijnheer!"

De Regt. „ En echter deze lieden zijn uwe
„ beschuldigers. Volgens hunne opgave zoudt
„ gij met hen eenen diefstal hebben helpen
„ plegen."

Salm. (verschrikt) „ Mijn God! is het moge-
„ lijk! — die verraders!

De Regt. „ Zoo erkent gij dan verraden te
„ zijn? — ik zal u dan niet breedvoerig behoe-
„ ven uitteleggen, waarom gij gevangen zit."

Salm. (met drift) „ Waarachtig mijnheer! ge-
„ loof mij, ik weet van niets; ik ben onschul-
„ dig; hebben die schurken mij iets te laste
„ gelegd, geloof dan, het is uit kwaadaardigheid
„ en wraakzucht. Laat hen komen, in mijne

„ tegenwoordigheid zullen zij het niet durven-
„ volhouden."

De Regt. „ Nu, bedaar; zoo uit wraakzucht,
„ wordt niet ligt iemand beschuldigd. Welke
„ reden zouden zij daarvoor kunnen hebben?"

Salm. „ Ik weet het waarlijk niet. Ik was de
„ grootste oorzaak dat zij te *Rhijnberg* niet ge-
„ duld werden. Misschien is dit wel de reden."

De Regt. „ Waarlijk eene schoone reden, om
„ iemand valschelijk te beschuldigen. Maar als
„ nu alle de omstandigheden hunne opgave be-
„ vestigen?"

Salm. „ Dat is onmogelijk mijnheer! Ik zeg
„ nog eens, ik ben onschuldig; dat weet God.
„ Geef mij slechts op mijnheer, wanneer de
„ diefstal zoude gepleegd zijn, en waar ergens,
„ dan zal ik u spoedig kunnen bewijzen, dat
„ ik niet schuldig ben."

De Regt. „ Nu, ik wil het u wel herhalen,
„ schoon ik moet veronderstellen, dat gij naar
„ de bekende waarheid vraagt. De diefstal waar-
„ van gij verdacht wordt, werd te *H*......,
„ vier uren aan de andere zijde van *E*........,
„ gepleegd, in den nacht van 5 op 6 Februa-
„ rij 1815."

Salm. „ Zie daar hebt gij het al mijnheer. Ik
„ ben nooit te *H*...... geweest."

De Regt. „ Dit gezegde bewijst niets, waar
„ waart gij in de nachten van 5 op 6, en 6 op
„ 7 Februarij?"

Salm.

Salm. „ Indien ik mij wel herinner, sliep ik „ beide nachten in het dorp O......, in de „ herberg nabij de groote kerk. Ik herinner mij „ nog zeer wel, daar in huis alleen eene vrouw „ en meid gevonden te hebben, hetgeen mij „ toen deed denken, dat het eene weduwe „ zijn moest. Bij het heengaan heb ik aan de- „ zelve het gelag betaald, de meid was toen „ mede in het vertrek; wacht slechts tot dat „ mijn zakboekje van dat jaar hier is, en ik „ zal het u dan buiten allen twijfel weten op- „ tegeven. O! die valschaards; moesten zij op „ deze wijze, zich aan mij wreken!”

De Regt. „ Hoor Salmon, het ontkennen zal „ u zeker niet baten. Ook Philip en Nathan „ trachtten zich daarmede te redden, doch zijn „ desniettegenstaande, daar zij door alle za- „ menloopende omstandigheden genoegzaam over- „ tuigd werden, veroordeeld. Ook u zullen, „ zoo als ik mij nu reeds overtuigd houde, de „ omstandigheden overtuigen. Ik kan noch wil „ u eene bekentenis afdwingen, maar bedenk „ slechts, dat eene openhartige schuldbekente- „ nis uwe Regters tot medelijden bewegen kan; „ maar integendeel een opzettelijk strijden tegen „ de bekende waarheid hen geheel tegen u zal „ innemen, en hen noodzaken u zonder eenig „ mededoogen te straffen. Bedenk dit; voor „ ditmaal zullen wij nu hier eindigen; intusschen „ staat het u vrij naar *Rhijnberg* te schrijven,

„ en datgeen ter uwer verontschuldiging te
„ doen bewerkstelligen, wat gij meent, dat
„ daartoe zou kunnen dienen."

Salm. „ Gij zult zien dat ik u niet bedrogen
„ heb. Schurken zoeken zich op mij te wreken.
„ Ik ben onschuldig."

De Regt. „ Het zal mij pleizier doen, indien
„ gij niet schuldig mogt worden bevonden. Bin-
„ nen korten tijd zien wij elkander weer."

Hier eindigde het verhoor van Salmon, hetwelk ik zoo breedvoerig heb moeten vermelden, om den lezer te duidelijker met den toestand der zaken bekend te doen worden. Salmon schreef aan zijne vrouw te *Rhijnberg*; meldde haar zijnen treurigen toestand; maar troostte haar met de gegronde hoop, dat hij spoedig zijne onschuld zou kunnen bewijzen, waartoe hij slechts zijn zakboekje van het jaar 1815 noodig had, om te kunnen aantoonen, waar hij toen, op zijne reis in *Holland*, de twee bedoelde nachten had doorgebragt; ten overvloede evenwel, zoo hij meende, verzocht hij zijne vrouw, om voor hem, bij den Burgemeester te *Rhijnberg*, een bewijs van goed en eerlijk gedrag te vragen, en hetzelve hem, te gelijk met zijn zakboekje, ten spoedigste, over te zenden.

Inmiddels dat Salmon antwoord op zijn brief wachtte, ging de Regter met de instructie der zaak voort. De beide geconfineerde joden Philip en Nathan werden nu, meer opzettelijk, omtrent

trent de medepligtigheid van SALMON, ondervraagd; de eerste te S....., en de tweede te A....., en dus zeker, zonder dat men eenigzins konde veronderstellen, dat hunne opgaven juist eenstemmig zijn zouden, indien dezelve niet naauwkeurig waarheid behelsden. Ook deze verhooren zijn van belang, om de zaak behoorlijk te kunnen beoordeelen, en daarom meen ik, vooral het verhoor van NATHAN, die thans te A..... gevangen zat, hier, na genoeg woordelijk, te moeten vermelden.

DE REGT. (zeer ernstig en deftig) „ Alvorens „ ik een begin maak met u te ondervragen, NA„ THAN! moet ik, in allen ernst, u uwe ver„ pligting onder het oog brengen. Waarover „ ik u onderhouden wil, zult gij misschien „ reeds kunnen gissen, het is over den diefstal „ te H:....., welke gij beleden hebt; JOSEPH „ SALMON, die gij als een' uwer medepligtigen „ hebt opgegeven, bevindt zich thans gevan„ gen."...... (op het hooren der gevangenneming van SALMON, begon NATHAN geheel in beweging te komen en zich te schrobben) „ Uwe „ verklaring, is in dit geval van het hoogste ge„ wigt. Uit hoofde der straf, welke gij onder„ gaan hebt, laat de wet mij niet toe, u den „ eed aftenemen, ter bevestiging van hetgeen gij „ zult opgeven; maar bedenk, van den eenen „ kant, dat het lot van een' mensch daarvan kan „ afhangen; maar tevens, van den anderen kant, „ dat

„ dat gij aan de justitie, de maatschappij en aan
„ uw geweten verschuldigd zijt, de waarheid te
„ zeggen, en eenen schuldigen niet moogt trach-
„ ten te sparen. In beide gevallen stelt gij u
„ verantwoordelijk voor God. Denk daaraan, en
„ zeg mij opregtelijk, of gij de waarheid zult
„ zeggen, op hetgeen ik u zal vragen?"

NATH. (zich nog sterker schrobbende) „ Nu ja
„ toch, mijnheer! de waarheid, die moet ik
„ immers zeggen; waartoe al die toestel?"

DE REGT. „ Om u nadenkend te maken, NA-
„ THAN! Het is eene zaak van het uitterst ge-
„ wigt. Wij kennen elkander, gij zult het mij
„ zeker niet kwalijk kunnen nemen, dat ik juist
„ niet alle vertrouwen in u stel."

NATH. (spijtig) „ Dan hadt gij mij waarlijk
„ wel in mijn hok kunnen laten; als gij mij
„ toch niet gelooft, dan zeg ik liefst niets."

DE REGT. „ Van zulk een toon, NATHAN! daar
„ van houde ik niet, dat weet gij; spreek slechts
„ de waarheid, en laat de rest aan ons over.
„ Na uwe teregtstelling hebt gij vrijwillig de
„ misdaad, welke gij eerst zoo hardnekkig ont-
„ kende, beleden; ook uit eigen beweging uwe
„ medepligtigen, en daar onder JOSEPH SALMON
„ genoemd; zeg mij opregtelijk, hielp hij den
„ diefstal bij den koopman te *H.....* plegen?"

NATH. (zich met eene hand het oor krauwen-
de, en vele beweging met het hoofd makende)
„ Nu ja, zoo als ik reeds gezegd heb. PHILIP
„ heeft het toch ook al gezegd." DE

DE REGT. „ En wat dan hebt gij gezegd?"

NATH. (op nieuw het ligchaam schrobbende) „ Dat SALMON mede gedaan heeft."

DE REGT. (ernstig) „ Is dit waarheid NATHAN?"

NATH. (zich nog sterker schrobbende) „ Ja, „ mijnheer! waarachtig."

DE REGT. „ Maar verhaal mij dan nu, hoe „ kwaamt gij aan SALMON? Wat heeft hij zoo „ al bij den diefstal helpen doen?"

NATH. „ Wat hij gedaan heeft? — gedaan „ heeft?...... mijn geheugen is zoo slecht, „ mijnheer!"

DE REGT. „ Wat is dit, wilt gij de waarheid „ niet zeggen?"

NATH. „ Ach mijnheer! word toch bid ik u, „ niet boos; laat mij bedenken tot morgen, dan „ zal ik de waarheid zeggen."

De Regter die niet wist, hoe hij het eigenlijk met NATHAN had, maar wel zag, dat hij op dit oogenblik geheel niet gestemd was tot eene ware openhartige bekentenis, meende best te doen, met het verhoor te staken, en deed het werkelijk, met nadrukkelijke vermaning aan NATHAN, dat hij zich wel zou bedenken, en zich den anderen dag meer geneigd betoonen tot beantwoording der hem voor te houden vragen. NATHAN beloofde dit, en scheen blijde, voor ditmaal ontslagen te zijn van meer te antwoorden.

Toen NATHAN den volgenden dag, op nieuw,

voor

voor den Regter gebragt werd, was hij inderdaad veel spraakzamer, schrobde zich niet half zoo veel, en begon nu uit zichzelven reeds op te halen: „ Gij zult wel wonder van mij ge-
„ dacht hebben, heer Regter! het was mij zoo
„ wonder; ik beschuldigde zoo ongaarne Sal-
„ mon; ik heb hem toch altijd zoo goed ge-
„ kend; ik heb er toch geen voordeel bij, al
„ wordt hij gegeeseld."

De Regt. „ Nu dat is zoo; ik wil wel geloo-
„ ven dat u zulks niet aangenaam is, en dit is
„ prijsselijk in u; maar aan de waarheid moet
„ hulde gedaan worden; ook zij heeft hare reg-
„ ten, en er ligt de maatschappij veel aan ge-
„ legen, de schuldigen te kennen."

Nath. „ Nu ja, mijnheer! ik zal u alles ver-
„ halen; luister: Joseph Salmon heeft met ons
„ den diefstal gepleegd, bij den koopman M....,
„ te *H*......; hij heeft mede helpen breken,
„ mede gestolen en de goederen mede helpen
„ wegvoeren."

De Regt. „ Zeg mij eens Nathan! waar, en
„ wanneer kwam Salmon eerst bij u? waar en
„ wanneer werd de afspraak, om zamen te ste-
„ len, met hem gemaakt?"

Nath. „ Te *E*........ mijnheer! daags voor
„ het plegen van den diefstal."

De Regt. „ Hoe naamt gijlieden den weg naar
„ *H*......?"

Nath. „ In twee afzonderlijke partijen; Levij
„ en

„ en JOSEPH SALMON gingen te zamen, en PHILIP
„ en ik, langs een' anderen weg, tot dat wij
„ elkander, nabij eene boeren woning, niet ver
„ van *H*......, wedervonden."

DE REGT. „ Wat deed SALMON bij den dief-
„ stal?"

NATH. „ Hij hield daarbij met ROMER de
„ wacht."

DE REGT. (met bevreemding) „ Met ROMER!
„ wie is dat?"

NATH. (beteuterd) „ Vergeef het mij, mijn-
„ heer! neen, — zoo was het niet, — ik ver-
„ giste mij, — hij hield de wacht met LEVIJ, —
„ ROMER is maar een bijnaam."

DE REGT. „ Van wien?"

NATH. „ Van LEVIJ, mijnheer!"

DE REGT. „ Hoeveel is van het verkochte ge-
„ stolene in het geheel gemaakt?"

NATH. „ 148 gulden."

DE REGT. „ En gij ontvingt dus elk......?"

NATH. „ Elk ruim dertig gulden."

DE REGT. „ Wanneer zijt gijlieden van *E*.......
„ vertrokken?"

NATH. „ Nadat wij den eersten dag, toen het
„ goed te *E*........, ten huize van MOSES ge-
„ bragt was, dáár het grootste gedeelte voor
„ 148 gulden verkocht, en het geld gedeeld had-
„ den, vertrokken, nog dien zelfden dag, LEVIJ
„ en JOSEPH SALMON naar *S*....., omdat het
„ niet in het oog zoude loopen, dat wij zoo

 „ ve-

„ vele vreemde joden bij elkander waren; Philip en ik zouden nog een dag of drie blijven, om het gestolene verder te verkoopen; „ dan in den avond van den tweeden dag, na „ het vertrek van Levij en Salmon, kwam Philip met overhaasting naar huis, om te melden, dat het ontdekt was, dat eenige stukken goed van het gestolene van ons gekocht „ waren; hij had dit in eene herberg hooren „ mompelen; spoedig pakten wij onze biezen, „ en volgden Levij en Salmon naar *S*....., „ waar wij des anderen daags aankwamen, en „ toevallig voor onze arrestatie Levij ontmoetten, aan wien wij het ontdekte verhaalden, „ en die waarschijnlijk daarop Salmon zal hebben gewaarschouwd, zoodat zij zich door „ de vlugt konden redden, terwijl wij gevangen werden."

De Regt. „ Weet gij ook nog meer bijzonderheden betrekkelijk dezen diefstal, en bijzonder met opzigt tot Salmon?"

Nath. „ Neen, volstrekt niets, mijnheer!"

Hier eindigde dit verhoor, hetgeen dadelijk aan den Regter te *S*....., die het verzocht had, werd overgezonden, om met dat van Philip te worden vergeleken. Deze had zich bij zijne ondervraging geheel anders gedragen. Toen hem de Regter begon te onderhouden, nam hij eene gevoelige houding aan: „ Ach mijnheer!" zeide hij, „ het valt zoo zwaar zijne vorige

„ mis-

„ misdaden nog eens te moeten verhalen, en nog „ veel zwaarder, daarbij iemand te moeten be- „ schuldigen. Ik heb medelijden met den armen „ man. Hij zal ook dezelfde straf, als wij, moe- „ ten ondergaan, want ook hij verdiende haar; „ hadden wij maar liever gezwegen, en de zaak „ niet verder kenbaar gemaakt, dan ware hij mis- „ schien de straf ontgaan; dan neen, ik ben het „ verpligt; ik zal het u alles verhalen; kwaad „ verdient gestraft te worden, en met ons heeft „ men ook geen medelijden betoond." — En nu verhaalde hij alles zoo vlot achter elkander weg, als had hij eene, te voren van buiten geleerde, les opgezegd. Toen hij alles even als Nathan had opgegeven, vroeg de Regter hem nog, welken bijnaam Levij onder hen had. Philip zag hierop den Regter met bevreemding aan, en antwoordde aarzelend: „ Dat ik weet, geenen, mijnheer!"

De Regt. „ Wie had dan den bijnaam Romer?"

Philip. (zich eerst bedenkende, en toen als uit een droom ontwakende) „ Ja wel mijnheer, „ nu herinner ik het mij, wij noemden Levij „ ook wel eens Romer."

De Regt. „ Waarom zeidet gij dit niet dade- „ lijk?"

Philip. „ Waarlijk, mijnheer! ik herinnerde het „ mij niet zoo spoedig."

Voorts kwam alles naauwkeurig met het door Nathan opgegevene overeen, zoo dat men aan de waarheid niet scheen te kunnen twijfelen.

 „ Zie-

„ Ziedaar mijnheer!" zoo eindigde PHILIP.;
„ Ziedaar u de waarheid gezegd. — Bekennen
„ zal SALMON wel nooit, even zoo min, als
„ wij het immer zouden gedaan hebben, had
„ men ons evenwel niet gestraft; maar dat hij
„ mede schuldig is, is de waarachtige waarheid;
„ stoor u aan zijne ontkentenis niet, maar doe
„ hem straffen, zoo als men ons gestraft heeft;
„ dan krijgt hij zijn' verdienden loon."

Inmiddels was het antwoord op den brief van SALMON uit *Rhijnberg* gekomen. Het berigt zijner gevangenneming had zijne vrouw zeer getroffen, en in eene ziekte doen stortten, zoo dat zij zelve niet had kunnen schrijven, en veel min overkomen, waartoe zij, bij den ontvangst van zijn' brief, dadelijk besloten had; zij zond hem het gevraagde zakboekje en een attest van goed en eerlijk gedrag van den Burgemeester te *Rhijnberg*, en verzocht hem ten slotte, haar toch spoedig te melden, hoe het met zijne zaak geschapen stond, en geen oogenblik te verzuimen, om, na zijne vrijstelling, dadelijk naar haar terug te keeren.

Diep getroffen was SALMON, bij het lezen van dezen brief, maar het zakboekje meende hij zou hem spoedig zijne vrijheid weder geven, en hij nog tijds genoeg te *Rhijnberg* kunnen zijn, om zijne vrouw den noodigen troost te geven, en te verhinderen, dat het hartzeer over zijn lot, nog erger gevolgen bij haar had,

voor

voor welke hij anders met grond scheen te vreezen.

SALMON verzocht den Regter te spreken, en deze liet hem niet lang wachten. Toen SALMON hem het zakboekje overhandigde, ten einde de Regter zelf zich van de waarheid der opgave van SALMON zou kunnen overtuigen, moest de Regter wel erkennen, dat juist in het zakboekje zoo aangeteekend stond, als SALMON had opgegeven, dat hij namelijk twee nachten, en wel die van 5 op 6 en van 6 op 7 Februarij 1815 in het dorp *O*....... had doorgebragt; het kwam hem ook wel bijzonder voor, dat dit juist op dien tijd en achtervolgens met andere zaken was aangeteekend; maar hij konde zich daarom nog niet van de onschuld van SALMON overtuigd houden, dewijl, behalve zoo vele andere omstandigheden, de zoo treffende en afzonderlijk afgelegde verklaringen der twee veroordeelden, zoo zeer tegen hem getuigden; hij schreef hierom de vermelding in het boekje toe, aan eene voorbedachte zorg, om, in geval van nood, zich daarop te kunnen beroepen, en te trachten daardoor een *alibi* (*) te bewijzen. Nog nooit echter, had de Regter zulk eene groote voorzorg

(*) Een regtsterm, wanneer iemand, om de ongegrondheid eener tegen hem ingebragte beschuldiging aan te toonen, wil bewijzen op eene andere plaats geweest te zijn.

zorg bij een' misdadiger gevonden, en hij achtte derhalve de zaak zeer waardig nader en zorgvuldig onderzocht te worden; vooral, daar SALMON hem tevens het attest van den Burgemeester te *Rhijnberg* overhandigde, waaruit bleek, dat hij, te *Rhijnberg* ten minste, als een braaf en eerlijk man te boek stond.

Het geschiktste middel, om hier de waarheid te ontdekken, was buiten twijfel den herbergier uit het dorp *O*......., bij wien SALMON zoude overnacht hebben, te hooren. Om dezen uittevinden, schreef de Regter aan den Burgemeester van van die plaats, met verzoek, om hem de namen van alle de logementhouders uit zijne gemeente, en bijzonder van die, welke nabij de kerk mogten wonen, optegeven. Ook schreef hij naar *Rhijnberg* aan den Burgemeester, om nadere berigten omtrent SALMON intewinnen, en tevens te vernemen, of het voorgeven van SALMON, dat hij de oorzaak der verdrijving van de twee veroordeelden uit *Rhijnberg* zoude geweest zijn, eenigen grond had.

Uit het antwoord van den Burgemeester te *O*....... bleek, dat aldaar slechts twee herbergen, waar men reizigers innam, waren; een van dezelve stond nabij de groote kerk van het dorp, en de waard daarin heette HENDRIKS; de andere stond ver buiten de kom van het dorp, op een gehucht, en werd bewoond door den eigenaar JANSSEN. Het huishouden van HENDRIKS be-

bestond alleen uit eene vrouw en dienstmeid, hetwelk juist overeenkwam met de opgave daarvan door SALMON gedaan; zoo dat de Regter zelf begon te gelooven, dat het de, door SALMON bedoelde, herberg zijn moest; maar dacht echter, dat dan de dagteekening der vernachting wel verkeerd zoude uitkomen. De andere herberg in het dorp *O*....... kon het volstrekt niet zijn, dewijl deze herberg zeer ver van de kerk afstond, en de herbergier JANSSEN een huishouden met acht kinderen had. SALMON zelf verzekerde, dat het de laatstgemelde herberg niet zijn konde, maar dat het buiten twijfel de eerste was, naardien hij zeer zeker wist, dat zij nabij eene kerk stond.

De herbergier HENDRIKS, diens vrouw en meid werden nu als getuigen opgeroepen, en gevraagd of zij zich konden herinneren, in den tijd, welken SALMON opgaf, zoodanig iemand gelogeerd te hebben. Alle drie verklaarden: dat het hun onmogelijk was, deze vraag stellig te beantwoorden; dat er van tijd tot tijd menschen kwamen logeren, zonder dat zij den juisten tijd konden opgeven, of de namen der reizigers onthouden, naar welke zij veeltijds niet eens vroegen; dat ook de Burgemeester niet zeer stipt was, op het houden van de gewone logements-lijsten, welke zij daarom ook veelal verzuimden door de reizigers te laten invullen, zoo dat, al werd daarop, bijaldien de Burgemeester eenige

van dezelve nog onder zich mogt hebben, de naam van Salmon niet gevonden, er evenwel geen staat op te maken, maar het desniettegenstaande, zeer mogelijk was, dat te dier tijd zoo iemand bij hen had overnacht. — Maar zij verzochten den persoon, die bij hen zoude moeten gelogeerd hebben, te zien, omdat zij ligtelijk, een van drieën, hem zouden kunnen herkennen. Toen Salmon hen werd voorgesteld, en hen gevraagd werd, of zij dien persoon kenden; verklaarden zij eenstemmig, dat zij hem niet kenden, maar zeker meenden te zijn, denzelven nooit te voren gezien te hebben. Salmon van zijnen kant moest ook erkennen, dat hij de getuigen niet herkende voor de vrouw of de meid, uit de herberg, in welke hij te *O*....... vernacht had; dan hij kon zich dezelve, zeide hij, ook niet genoegzaam voorstellen, om te zeggen, dat deze personen niet dezelfde waren. Er had nu een gesprek tusschen Salmon en de getuigen plaats, om, ware het mogelijk, zich te doen herkennen. Wat echter Salmon ook opnoemde van hetgeen er tusschen hen zoude zijn voorgevallen, de getuigen antwoorden op alles: dat zij er volstrekt niets van wisten. De man onttrok zich meestal door te zeggen, dat het mogelijk was, maar dat zijne vrouw of meid het zouden moeten weten, nadien hij zelf veelal van huis, en op reis was. Toen Salmon, na het aanwenden van alle moeite

te

te, zich evenwel niet konde doen herkennen, scheen hij er aan te twijfelen of hij het regte dorp wel had opgegeven; „ gij zijt immers van „ *O*......., (vroeg hij daarom) en woont kort „ bij eene groote kerk, met een bouwvalligen „ toren, in welke ik mij herinner, dat juist „ naar den kant van de herberg, waarin ik lo- „ geerde, een groot gat was?"

„ Wel nu," sprak hierop de getuige Hendriks, „ dan kan het niet missen, in den to- „ ren, regt tegen over onze deur, zijn, voor „ jaren, vele steenen uitgevallen, waardoor een „ groot gat is veroorzaakt"

„ Ik sprak daarover ook nog met de waardin," zeide Salmon; maar de vrouw van Hendriks antwoordde nogmaals: dat zij zulks zich volstrekt niet konde herinneren.

„ Ha! nu herinner ik mij," riep Salmon, na eenig nieuw bedenken, als had hij nu zeker gevonden, hetgeen hem regtvaardigen zou: „ nu „ herinner ik mij eene omstandigheid, en die „ zult gij u buiten twijfel mede herinneren. — „ Toen ik bij u logeerde, werd in uw dorp een „ beer te kijk rondgeleid; herinnert gij u dit „ niet?"

„ Ja zeer wel," antwoordde Hendriks, „ dat „ was ook juist in het begin van Februarij van „ 1815; dat weet ik nog best, omdat ik toen „ juist op reis moest."

„ En kunt gij u mij dan ook niet meer her-

inneren," hervatte SALMON, zich tot de waardin wendende, „ ik ben toen met u nog een groot „ eind weegs de straat opgeloopen, om dat „ dier te zien; gij ....

„ Nu is het duidelijk," viel de meid hem in de rede, „ dat gij niet bij ons gelogeerd hebt; „ want juist al dien tijd, dat de beer in het „ dorp was, en dit is, geloof ik, tien dagen „ geweest, is 't niet vrouw?" vroeg zij aan de waardin. „ Ja tien dagen," vervolgde zij, „ en „ gedurende al dien tijd, hebt gij," tot de waardin sprekende, „ altijd ziek te bed gelegen, en „ juist heeft er toen, in al dien tijd, geen „ mensch bij ons gelogeerd."

Waard en waardin bevestigden nu beiden uitdrukkelijk het gezegde van de meid, en SALMON was thans veel meer van den weg, dan te voren.

„ Zijn er dan zeker geen meer herbergen in „ het dorp nabij den toren, dan de uwe?" vroeg de Regter, terwijl SALMON van verbaasdheid, over de tegenspraak der getuigen, niet meer vragen konde.

„ Neen, mijnheer! geen eene," antwoordde HENDRIKS.

„ En gij woont in hetzelfde huis, hoe lang „ al?" vroeg de Regter; en HENDRIKS antwoordde: „ ruim twintig jaren."

Nu schoot er niets meer voor SALMON over; het bleek wel, dat hij zich te *O*....... had bevonden tijdens dat daar een beer te zien was, of

ten

ten minste, dat hij van deze omstandigheid wist, maar dewijl er die, gedurende tien dagen, geweest was, en SALMON bewijzen moest, dat hij er juist de twee bedoelde nachten had doorgebragt, zoo deed deze omstandigheid niets in zijn voordeel af; terwijl het integendeel duidelijk scheen te blijken, dat hij er nooit vernacht had.

Ik heb dit alles zoo wijdloopig moeten verhalen, om hierna te beter te kunnen doen in het oog vallen, hoe somtijds, bij de meeste moeite, om iets naauwkeurig uittevorschen, eene kleine omstandigheid kan verborgen blijven, waaraan dikwijls de ontknooping van anders onuitlegbare raadzels afhangt.

Ook het berigt van den Burgemeester van *Rhijnberg* was niet zoo vleijende voor SALMON, als men wel volgens het reeds afgegeven attest had kunnen verwachten. De Burgemeester schreef: dat SALMON verscheiden jaren te *Rhijnberg* gewoond had; dat er wel geene klagten tegen hem waren ingekomen, en hij bij velen voor een' braven en eerlijken jood gehouden werd; dat hij ook daarom hem het attest van goed en eerlijk gedrag niet had kunnen weigeren; dan dat, bij hem Burgemeester personeel, SALMON sedert lang verdacht was voorgekomen, dewijl hij slechts eene zeer kleine negotie te *Rhijnberg* dreef, waarvan alleen men niet kon veronderstellen, dat hij zijn huishouden, 't geen vrij talrijk was, kon onderhouden; dat hij echter niet

niet behoeftig leefde; dat SALMON gewoon was veel over de grenzen te reizen, zonder dat iemand wist, wat hij daar deed; maar men had opgemerkt, dat hij dan telkens met eene wel voorziene beurs te huis kwam; dat dit een en ander eenig kwaad vermoeden tegen SALMON had doen ontstaan, en men nu, na zijne gevangenneming, nog te meer veronderstelde, dat zijne reizen misschien wel geen eerlijk doel mogten gehad hebben; dat hem Burgemeester zeer wel voorstond, dat, voor eenige jaren, te *Rhijnberg* zich vreemde joden hadden willen nederzetten, aan welke de inwoning was geweigerd; dat dit wel, op verzoek van de ingezetenen, geschied was, dan dat hij zich niet kon herinneren, juist voornamelijk op verzoek van SALMON; schoon het waar was, dat de vreemde joden zich in de buurt, waar SALMON en vele andere joden woonden, het eerst hadden neêrgezet.

De zaak van SALMON werd alzoo voor hem dagelijks hopelozer. Ook MOSES en MANHEIM werden als getuigen opgeroepen, en SALMON aan hen voorgesteld. MANHEIM verklaarde: dat hij SALMON, bij zijn weten, nooit te voren gezien had. MOSES dorst wel niet stellig verklaren, maar meende echter hem bij de vier joden, welke ten zijnen huize toen eene kamer gehad hadden, te hebben gezien, maar voegde hij er bij, „ dan moet hij een van die zijn, „ welke het eerst zijn heen gegaan, en welke

„ ik

„ ik maar weinig gezien heb." Dit scheen alzoo het gezegde van de twee gecondemneerden te bevestigen, dat Salmon met Levij een paar dagen eerder E........ verlaten had. Salmon hield ten sterkste vol, dat hij Moses nooit gezien had, en nog veel minder bij hem aan huis geweest was. De boer Jan de V...., die eindelijk ook nog als getuige geroepen werd, verklaarde, dat het hem niet wel mogelijk was iets stelligs optegeven; dat hij alleen den jood Nathan stellig had kunnen herkennen, voor een' der personen, voor wien hij goederen had gereden, omdat hij het meest met dien gesproken had; dat hij op de andere personen niet zoo bijzonder acht geslagen had; dat het hem wel voorkwam, dat Joseph Salmon eenigzins van postuur was, als een van die joden, maar dat hij hem volstrekt niet herkende, en niet zeggen kon, dat hij inderdaad een derzelven was.

Alles was nu gedaan, wat men scheen te kunnen doen ter uitvorsching van de waarheid; alleen bleef er nog over, Salmon in tegenwoordigheid der beide gecondemneerden te brengen, en te zien of zij hunne beschuldiging, ook dan nog, zouden volhouden, en hoe zich Salmon dan daartegen zou kunnen verdedigen. Ook dit werd gedaan, zoodra Nathan daartoe uit A....., om in deze zaak als getuige te dienen, naar S..... was teruggebragt.

Salmon bezag zijne beschuldigers, welke hij, tot dus verre, niet onder zijne oogen gehad had, van top tot teen, en met eenen doordringenden blik, als wilde hij hen waarschuwen, hem niet langer meer te beschuldigen. Philip en Nathan schenen iets gemaakts in hun voorkomen te hebben, waaraan men echter geen' naam kon geven. Zij zagen slechts nu en dan naar Salmon; Philip floot zagtjes tusschen de tanden, en Nathan schrobde weer aanhoudend.

De Regt. (tot Salmon) „ Kent gij deze men-„ schen?"

Salm. „ Ja, ik heb hen te *Rhijnberg* gezien; „ het zijn dezelfde, welke, ook voornamelijk op „ mijnen aandrang bij den Burgemeester, van „ daar zijn moeten vertrekken."

De Regt. „ Hebt gij hen ook niet elders dan „ te *Rhijnberg* gezien?"

Salm. „ Het staat mij nog even voor, hen „ ook te *Crevelt* gezien te hebben; maar verder volstrekt nergens."

De Regt. (tot Philip) „ Kent gij dezen per-„ soon?" (op Salmon wijzende).

Phil. „ Ja, mijnheer! het is Joseph Salmon „ uit *Rhijnberg*."

De Regt. (deftig) „ Philip, gij hebt dezen „ man beschuldigd, als uwen medepligtigen in „ den diefstal, bij den koopman M....., te „ *H*...... gepleegd; durft gij dit in zijne te-„ genwoordigheid, — maar wat meer is, in

„ te-

„ tegenwoordigheid van God, — staande hou-
„ den, en het hem in zijn aangezigt aanzeggen?"

Phil. „ Ja, dat doe ik. Hij hielp den dief-
„ stal plegen."

Salm. (verschrikt terug springende) „ Almag-
„ tig God!"

De Regt. (tot Salmon) „ Wat kunt gij hier-
„ op antwoorden? Zijt gij nu overtuigd?"

Salm. (op een wanhopende toon) „ Ik word
„ verraden, onschuldig verraden! — (tot den
„ Regter) Ik ben onschuldig, mijnheer!"

Phil. (nader bij Salmon gaande, terwijl deze terug wijkt) „ Wij kennen u immers wel; neen!
„ gij zult het nu niet ontspringen. (spijtig grim-
„ lagchende) Ja gij deedt uw best, ons uit
„ *Rhijnberg* te verdrijven, maar toch lieten wij
„ u mede stelen. Gij hebt toch mede op schild-
„ wacht gestaan. (op een spottende toon) Gij
„ hebt er immers ook uwe portie van gehad.
„ Het was toch ruim dertig gulden; een mooi
„ sommetje, niet waar? Wij hebben de kwi-
„ tantie voor ons deel al op den rug; gij kunt
„ er ook niet tegen hebben, die te ontvangen,
„ beken toch maar; wat......."

De Regt. (hem in de rede vallende) „ Hou
„ op Philip, verwijtingen of bedreigingen ko-
„ men hier niet te pas."

Salm. (zijne hand in de hoogte stekende) „ Bij
„ God Almagtig! mijnheer! hij liegt schrikke-
„ lijk."

De Regt. „ Zwijg ook gij; uwe eeden wor-„ den niet gevraagd, en komen hier niet te pas." (Nathan aansprekende) „ En wat zegt gij?"

Nath. „ Het is zoo als Philip zegt. Salmon „ stal mee."

De Regt. (tot Salmon, die met zijne handen gevouwen, onbeweeglijk staat) „ Hoort gij het?— „ Kunt gij ook nu nog blijven ontkennen?"

Salm. „ Ach! mijn lieve heer! geloof mij „ toch, ik word valsch beschuldigd. (tot de „ twee gecondemneerden) Bedenkt toch, men-„ schen! dat er een God is; waarom wilt gij „ mij ongelukkig maken, en u zelven zoo be-„ zondigen?"

Phil. (bitter) „ Bezondigen! Ha! gij wildet „ zoo gaarne vrij loopen, neen Salmon! deze „ reis ontspringt gij den dans niet."

Salm. „ Barmhartige God! help mij! red mij!"

De Regt. „ Nu, het is genoeg: gij hebt het „ gehoord Salmon, ik laat het geheel aan u o-„ ver, om verder te handelen, zoo als u goed „ dunkt, maar ik vrees zeer, of het ontken-„ nen u wel voordeelig zijn zal."

Nu gaf de Regter bevel om de gevangenen weer elk op zijne plaats te brengen. Salmon aarzelde zijne geleiders te volgen, en scheen diep in gedachten. „ Mag ik u nog een woord-„ je afzonderlijk spreken?" zeide hij tot den Regter, nadat hem reeds twee malen bevolen was te volgen.

„ Nu

„ Nu, wat wilt gij dan nog ?" vroeg de Regter, eenigzins verdrietig over de onverzettelijke ontkenning van den beschuldigden. „ Wat wilt „ gij ? zeg spoedig op."

Salm. „ Ik had niet gedacht, dat het immer „ zoo ver zou gekomen zijn; uit schaamte heb „ ik daarom, bij mijn eerste verhoor, eene „ omstandigheid verzwegen, die ik nu, ter mij- „ ner redding, moet opgeven. Zij hebben mij „ zoo even verweten, dat ik ruim dertig gul- „ dens van den diefstal zou genoten hebben; „ slechts twee of drie dagen, nadat dit zou „ gebeurd zijn, moet ik hier in de stad ge- „ weest zijn; al dat geld kon toen nog niet „ verteerd zijn, en echter mijnheer, kan ik u „ bewijzen, dat, toen ik hier in de stad was, „ ik het weinige geld, dat ik bij mij gestoken „ had, in de vaste veronderstelling, dat ik van „ den aannemer L.... ten minste iets zou ont- „ vangen, zoo ver verteerd had, dat ik genood- „ zaakt werd, bij een mijner geloofsgenooten, „ in deze stad, bij wien ik als koopman bekend „ was, geld te leenen, om de terugreis naar „ huis te doen. Buiten twijfel leeft die koop- „ man nog, hij woont in de *E........straat*, „ en heet B......., indien gij denzelven wil- „ det hooren?"

De Regt. „ Ik wil ook nog dezen wel hoo- „ ren; maar dat zal zeker ook al niets bijzon- „ ders zijn, ik geloof, dat gij slechts uitstel „ zoekt."

SALM. „ Neen mijnheer, dit is het niet; ik „ wil alleen mijne onschuld bewijzen.”

DE REGT. „ Welaan dan, ik zal het doen, „ schoon ik er mij niets van voorstel.”

De aangeduide persoon, een joodsch koopman, werd gehoord. Hij getuigde wel in zeker opzigt vóór SALMON, maar ook in een ander opzigt weer tegen hem, te weten, zijne verklaring kwam hierop neder: „ het staat mij nog zeer „ levendig voor,” zoo begon hij, „ dat de thans „ hier gevangen JOSEPH SALMON, in den aanvang „ van het jaar 1815, ten mijnen huize kwam; „ hij was mij zeer weinig bekend, evenwel „ ook niet geheel vreemd, daar ik hem eenmaal „ te *Rhijnberg* gesproken had. Naardien ik vol- „ strekt niets met hem uitstaande had, meldde „ hij zich bij mij aan als koopman in granen, „ en wilde met mij eenigen handel doen; maar „ alles scheen echter alleen gedaan, om eenig „ geld los te krijgen; want toen ik niet met „ hem handelen wilde, kwam eindelijk het hoo- „ ge woord er uit, dat hij zich in netelige om- „ standigheid bevond; dat hij hier ter stede was „ gekomen in de vaste hoop, dat hij geld zou „ kunnen ontvangen van eenen *Pruissischen* aan- „ nemer L....; dan dat die toen, eenige dagen „ te voren, van hier vertrokken was, en hij „ nu zonder geld zat, mij tevens verzoekende „ hem eenig geld te willen leenen. Daar ik nu „ merkte, dat hij mij, door zijn voorgeven

„ van

„ van graankooper te zijn, had willen mislei-
„ den, en misschien wel willen afzetten, ver-
„ viel het vertrouwen, hetwelk ik buitendien
„ maar weinig in hem stelde, geheel en al; om
„ mij van hem te ontdoen, haalde ik twee vijf
„ franks stukken uit mijn zak en gaf hem de-
„ zelven ten geschenk, voorgevende, dat ik
„ nooit iemand iets leende, en hem evenwel
„ niet geheel in verlegenheid wilde laten. Hij
„ scheen met deze gift zeer wel te vreden, en
„ verliet mij onder herhaalde dankzegging, zon-
„ der dat ik hem sedert dien tijd meer heb
„ ontmoet."

De verklaring van dezen getuige kwam dus wel hoofdzakelijk uit, op het door Salmon daarvan opgegevene; maar behelsde ook al weer iets nadeeligs, vooral met opzigt tot de zedelijkheid van den beklaagden, zonder veel tot bewijs zijner onschuld af te doen; trouwens de omstandigheid; dat hij, te *S*..... zijnde, gebrek aan geld scheen gehad te hebben, sloot daarom zijne medepligtigheid aan den diefstal niet uit, en verzwakte zelfs niet een eenig der bewijspunten, welke men tegen hem had opgezameld.

Er bestond, buiten twijfel, te veel bezwaar ten laste van den beklaagde, dan dat de Raadkamer bij de Regtbank van eersten aanleg te *S*..... de zaak niet zoude hebben verwezen aan den Prokureur Generaal bij het Hoog Geregtshof; op wiens rekwisitoir spoedig een arrest

van dat Hof volgde, waarbij de beklaagde, als beschuldigd van denzelfden diefstal, om welke Philip en Nathan reeds waren veroordeeld, werd verwezen aan het Hof van Assises in de Provincie ...., 't welk zijne gewone zittingen hield in de stad *S*....., waar Salmon gevangen zat.

Reikhalzend verlangde Salmon naar den dag zijner teregtstelling, dewijl hij zich denzelven als dien van zijne verlossing voorstelde. Dit verlangen ging echter wel ras met angst gepaard, toen de advokaat, welke hem ambtshalve toegevoegd werd, (want Salmon bezat geene middelen, om er een ter zijner keuze voor hem te doen optreden) ronduit betuigde, groote zwarigheid in de zaak te vinden, en zeer aan de vrijspraak van Salmon te twijfelen, zoo niet te wanhopen; zelfs gaf hij niet onduidelijk te kennen, dat hij, ook voor zich, aan de betuiging van onschuld door Salmon weinig of geen geloof sloeg.

De dag, waarop de zaak zoude behandeld worden, brak aan. Salmon werd geboeid naar de plaats, waar het Hof zitting hield, door geregtsdienders geleid, en met dezelfde ruwheid behandeld, met welke deze lieden niet zelden gewoon zijn, elken beklaagden te bejegenen. Op de plaats voor van misdaad beschuldigden bestemd gezeten, was zijne toestand allerbeklagenswaardigst. Salmon, de te laat gebleken, onschul-

schuldige Salmon, zat daar, in een vreemd land; ontrukt aan zijne vrouw en kinderen; ver van alle vrienden en bekenden; in handen van vreemden: beschuldigd door bekende boosdoeners; in gevangenis; zonder hulp; zonder raad; zonder troost; door velen, (waarom het te verbloemen?!) door velen om zijnen godsdienst, als jood, min geacht, welligt zelfs verdacht. — Welk een toestand?!

Philip en Nathan hielden hunne beschuldiging volkomen vol; ook nu voor het Hof, afzonderlijk gehoord, stemden hunne opgaven in allen deele overeen. Ook de andere getuigen bleven zich in hunne verklaringen geheel gelijk, zoo dat er bij de debatten voor het Hof niets meer voorviel, dan hetgeen de lezers reeds weten, en dus onnoodig is te herhalen.

Salmon bleef even eens bij zijne betuiging van onschuld, en verklaarde de beschuldiging van de veroordeelde joden voor enkel laster, en alleen veroorzaakt door haat, nijd en wraakzucht.

Hoezeer voor zijne moeite onbeloond, verdedigde de advokaat van Salmon hem met ijver. — Hij bepaalde zich hoofdzakelijk bij het onderzoek van het gewigt van het bijgebragte bewijs. Hij beweerde, de volstrekte nietigheid van het getuigenis der beide beschuldigers, die, volgens de uitdrukkelijke voorschriften der wet, in regten niet konden getuigen, maar alleen aanwijzin-

gen geven; (*) dat er alzoo volstrekt geen eigenlijk bewijs, maar alleen aanwijzingen tot de schuld van SALMON daar waren; dat alle deze aanwijzingen, op zich zelven, en geene derzelven met den diefstal, waarover kwestie was, in een noodzakelijk verband stonden; dat deze aanwijzingen, door onderscheiden omstandigheden, ten voordeele van den beklaagden werden verzwakt; dat dezelve dus, ten hoogsten, grond tot een regterlijk onderzoek hadden kunnen geven; maar dat daarop zeker geene redelijke overtuiging van schuld kon worden gevestigd.

Van zijnen kant betoogde de Prokureur Crimineel de noodeloosheid van het onderzoek, welk gewigt elke verklaring, elke aanwijzing op zichzelven had, daar de Regter volstrekt niet gehouden was, om zich aan een bepaald getuigenis of aanwijzing te houden; en ook volstrekt zijne overtuiging van schuld, niet aan deze of gene, min of meer, wettige verklaring, of aanwijzing moest afhankelijk doen zijn; dat de Regter alleen met zijn gevoel had te raadplegen, en den indruk moest volgen, welke, alle omstandigheden te zamen genomen, op zijne overtuiging gemaakt hadden. (**) Dat deze indruk niet anders, dan ten nadeele van den beklaagden

(*) Art. 28 van het wetboek van strafregt.
(**) Art. 342 van het wetboek van strafvordering.

den zijn kon; te meer daar er, bij de veronderstelling der onschuld van den beklaagden, eene volstrekt onoplosbare omstandigheid in het proces bleef: namelijk, hoe het mogelijk zijn konde, dat, indien de beide beschuldigers, PHILIP en NATHAN, onwaarheid hadden gesproken, zij zich dan zoo, in alle bijzonderheden wegens den gepleegden diefstal, hadden kunnen gelijk blijven, en zelfs volstrekt afzonderlijk ondervraagd zijnde, in alle opzigten, eenstemmig zouden hebben kunnen verklaren? en hij beweerde, dat de Regter van de schuld des beklaagden zich moest overtuigd houden, zoo lang deze vragen niet, op eene aannemelijke wijze, door den verdediger werden beantwoord.

De advokaat, die hierop nogmaals het woord verzocht en bekwam, trachtte wel deze vraag, zoo goed mogelijk te beantwoorden, dan deed zelf genoeg blijken, hoe geheel onvoldoende het was, hetgeen hij ten deze kon bijbrengen; hij kwam daarom nogmaals op de nietigheid van het getuigenis zelve terug, hetgeen, zoo als hij zich uitdrukte, volstrekt voor geen getuigenis kon of mogt gehouden worden, en dus als niet verklaard, moest worden beschouwd; dat de Regter zijne overtuiging op de aanklagt der twee beschuldigers niet verder mogt vestigen, dan in zoo verre zij enkelde aanwijzingen gedaan hadden; dat intusschen er een zeer groot onderscheid bestond, tusschen het doen van eenvou-

 di-

dige aanwijzingen en de regtstreeksche verklaring, *dat iemand werkelijk eene misdaad had helpen plegen*, en dat deze regtstreeksche beschuldiging van de beide veroordeelden, niet meer aanwezig zijnde, alle de verdere omstandigheden, geen grond tot veroordeeling opleverden. Hiermede besloot hij tot de vrijspraak van zijnen client.

Ik zal het niet beproeven mijnen lezeren de gewaarwordingen van SALMON te schetsen, toen hij, van zijn onschuld bewust, evenwel zijne veroordeeling moest aanhooren. Hij werd schuldig verklaard, en moest, — zoo luide zijn vonnis, — eerst in het openbaar gestreng gegeeseld worden, en daarna acht jaren dwang arbeid in een tuchthuis verrigten.

„ Dat is schrikkelijk," riep SALMON, „ neen, „ dat kan niet, ik ben onschuldig."

De twee geconfineerde joden hadden gedurende de uitspraak van het vonnis hunne oogen niet van SALMON afgewend; zij grimlachten boosaardig, toen zij de veroordeeling hoorden, en de vertwijfeling van hun slagtoffer zagen. Er heerschte eene diepe stilte onder de menigte van aanhoorders; de ongekunstelde uitroep van SALMON scheen hen getroffen te hebben. Zoo het eens waar ware? fluisterden sommige, toen SALMON, steeds zijne onschuld betuigende, door de menigte heen, van zijne geleiders, met moeite naar de gevangenis terug gesleurd werd.

werd. Zoo hij waarlijk onschuldig ware, herhaalde een ander! Niemand voegde er iets bij, want allen gevoelden te zeer de ijsselijkheid van dit denkbeeld.

SALMON was wanhopend. „ Hadden zij mij „ ter dood veroordeeld ," riep hij telkens uit, „ dan hield ten minste bij het ondergaan eener „ onverdiende schande en lijden, ook mijn ge„ voel daarvan op; maar, bij onverdiend lij„ den, geen troost, geene enkele ware mede„ lijdende toespraak; maar bij onschuld bespot „ en mishandeld te worden; dit gaat de men„ schelijke krachten te boven ;" en SALMON hoopte, dat zijne krachten spoedig mogten bezwijken. Deze wensch werd echter niet vervuld, zij verminderden wel, maar bezweken niet.

Toen de voorziening van SALMON in cassatie, welk middel hij gretig beproefd had, verworpen was, brak de bepaalde dag zijner openlijke teregtstelling spoedig aan. Met geweld werd hij naar het schavot gesleept, dewijl hij er niet gewillig wilde heen gaan. Angstig klagende bragt men hem op de schandplaats; de verzamelde menigte verwachtte, bij de uitvoering der straf, een vreeslijk gegil, en om genade roepen; maar SALMON deed den mond niet open; dit buitengewone trof nog meer; de stilte bij welke elke slag der roede kon gehoord worden, was inderdaad akelig, en roerde het ongevoeligst hart.

Na de strafoeffening werd Salmon, steeds zwijgende, naar de gevangenis terug gebragt. Een nieuw lijden wachtte hem hier. Hij werd nu in het vertrek gebragt, waarin zich alle veroordeelden bevonden, die hunne straf reeds hadden ondergaan. Hier vond hij ook de joden Philip en Nathan, want deze laatste was, sedert hij uit *A*..... overgebragt was, hier gebleven. Deze kwamen hem dadelijk op zijde; vroegen spottende naar zijnen welstand; hoe hem de geeseling gesmaakt had, en vermaakten zich met Salmon aanhoudend te beschimpen en te lasteren.

„ Nu toch Salmon (zeide Philip grijnzende) „ de rekening tusschen ons is geliquideerd; gij „ hebt ons immers uit *Rhijnberg* verdreven, „ en wij lieten u geeselen. Nu je hebt toch „ je portie gehad; je hebt het niet te kwaad; „ wij deden je niet te kort; je kunt niet „ klagen."

Salmon antwoorde op alles niets. Toen de joden niet ophielden zich met hem bezig te houden, kwam eindelijk de *concierge* tusschen beiden, en Salmon werd, ten minste voor eenige oogenblikken, van hun ontslagen. Bij elke gelegenheid echter, welke zich daartoe opdeed, moest Salmon hunne beschimpingen hooren, tot dat eindelijk de *concierge* medelijdend genoeg was, hem in een ander vertrek, bij andere gevangenen te plaatsen.

Nu

Nu had SALMON rust, om onder zijnen dagelijkschen arbeid, zijn hoogst ongelukkig lot te overdenken. In den aanvang meende hij zich eenigen troost te zullen kunnen verschaffen, door zijn onverdiend lijden aan de medegevangenen te verhalen en hun medelijden voor zich op te wekken; dan verre de meeste spotteden met die betuiging van onschuld. Zij hadden zelve de hunne zoo lang staande gehouden, als zij daarvan eenig voordeel konden hoopen; maar nu, daar hun lot beslist was, kwam deze betuiging, meenden zij, volstrekt niet meer te pas; zij verhaalden elkander niet slechts rondborstig alle hunne gepleegde misdaden, maar vergrootteden die, en hij, welke de meeste en ergste gepleegd had, had bij hen den voorrang, en dezen noemden zij een regt braven kerel; zij verweten elkander de misslagen, welke zij in de uitvoering eener misdaad, of in de wijze, om dezelve te bedekken, meenden te ontwaren; wezen aan, hoe men daarin beter had kunnen te werk gaan, en beter had kunnen slagen; weinig afgeschrikt door de straf welke zij ondergingen, schenen zij elkander te onderwijzen, en nu reeds plannen te ontwerpen, volgens welke, zij zich voorhielden, in het plegen van nieuwe misdaden, zoodra zij de vrijheid zouden terug bekomen hebben, zich te zullen gedragen. De overigen van minder slechten inborst, op wien de straf invloed scheen te maken, die ook hunne mis-

misdaden openhartig en met blijken van berouw hadden beleden, geloofden toch even min aan de betuiging van SALMON, en meenden dat hij even als alle anderen, eindelijk ook zoude toestemmen eene welverdiende straf ontvangen te hebben. Dan SALMON deed zulks niet. Toen hij ondervond, dat allen den spot met hem dreven, bij het verhaal zijner ellende, zweeg hij, en trachtte voorts, alleen in de uitspraak van zijn zuiver geweten, troost te vinden. Vroeg een der medegevangenen hem, of zetteden zij hem aan, om hen toch eindelijk eens ook zijne heldendaden (zoo noemden zij groote misdaden) te verhalen, dan zweeg hij; of zoo hij moest antwoorden, hield hij zijne onschuld staande. Deze onverzettelijkheid verwierf hem weldra den naam van den *onschuldige*, welken zij spottende hem gaven; zoo dat zij hem voortaan alleen met dien naam noemden, en hij eindelijk bij velen, later ingekomen, niet anders bekend stond.

Inmiddels verliep de tijd. Toen SALMON veroordeeld werd, hadden reeds te voren, zijne twee beschuldigers twee jaren afslag hunner gevangenisstraf verkregen; een jaar hadden zij reeds ondergaan, en na de veroordeeling van SALMON werd hen nog twee jaren kwijtgescholden, zoo dat zij toen nog slechts drie jaren gevangen moesten blijven. Deze tijd verliep ten einde.

Reeds

Reeds had de *concierge* met de beide joden afgerekend, en hun het geld, door hen overgewonnen, ter hand gesteld; toen zij 's daags voor hun ontslag verzochten, om een van het geregt te mogen spreken, want dat zij nog eene ontdekking van gewigt te doen hadden. De Prokureur Crimineel begaf zich in persoon naar het gevangenhuis, om hen te hooren. Zonder eenige andere voorafspraak, zeide PHILIP: „ Mijnheer! „ het geen wij u wilden zeggen, voor dat wij „ van hier vertrekken, is alleen, dat JOSEPH „ SALMON door ons ten onregte is beschuldigd „ geweest, en dus ook thans nog schuldeloos „ lijdt." De Prokureur Crimineel, die een regtschapen en zeer gevoelig hart bezat, verschrikte aanvankelijk op dit berigt zeer; dan zich spoedig alle de omstandigheden van het proces voor den geest brengende, meende hij het onmogelijke van dit voorgeven duidelijk in te zien, en schreef nu hetzelve aan eenig bijzonder inzigt der joden toe; 't zij om met de justitie den spot te drijven, of eerder nog, om, ware het mogelijk, SALMON vrij en met zich mede te krijgen. Hij liet hun dus zijn ongenoegen wegens dit voorgeven blijken; maar de joden verzekerden het slechts te meer. Hoe onwaarschijnelijk ook alles scheen, was echter de zaak mogelijk, en van al te groot gewigt, om er met eene magtspreuk, het kan niet zijn, zij liegen het, doorheen te hakken. Dit begreep ook de

de Prokureur Crimineel, die daarom oogenblikkelijk den Griffier bij de Regtbank liet roepen, om de beide gedetineerden een naauwkeurig verhoor te doen ondergaan. Naauwelijks was hij hier mede begonnen, of Philip, die al spoedig scheen te merken, dat dit verhoor ingerigt was, om hen, indien zij nu leugens verhaalden, in tegenstrijdigheden te doen vervallen, en welk verhoor daarom noodwendig van langen duur zou moeten zijn, wilde hetzelve zeer bekorten.

„ Ik zie," dus ving hij aan, „ dat mijnheer „ nog twijfelt aan hetgeen wij hem hebben ontdekt; ik geloof in staat te zijn, dien twijfel „ spoedig te zullen kunnen doen ophouden, indien het mij slechts vergund wordt uit te „ spreken en alles in zijn verband te verhalen." Toen hem dit was toegestaan, vervolgde hij, met eene zigtbare genoegelijke kitteling, welke hij niet konde verbergen, aldus:

„ Dat wij voornamelijk door toedoen van „ Salmon uit *Rhijnberg* verdreven werden, zal „ u wel reeds genoeg gebleken zijn; daardoor „ werden wij genoodzaakt, zonder vaste woonplaats rond te zwerven. Behalve het onaangename daarvan op zich zelven, kwam dit „ ons, daar wij van stelen en rooven leefden, „ ten hoogsten te onpas, dewijl het ons daardoor op den duur aan behoorlijke reispassen „ moest ontbreken, en wij nimmer met vertrouwen eene vaste woonplaats konden opgeven."

„ On-

„ Onze haat deswegens tegen SALMON was „ groot; wij hadden geene gelegenheid ons op „ hem te wreken, maar wij zwoeren dit bij „ de eerste gelegenheid de beste te zullen doen. „ Toen wij om onzen laatst gepleegden diefstal in „ hechtenis genomen waren, konden wij bij geene „ mogelijkheid op de gedachten komen, om daar- „ in mede SALMON te betrekken; ook toen wij, „ te zamen zijnde, gevraagd werden of wij eenen „ JOSEPH SALMON kenden, was het nog ons voor- „ nemen niet hem te beschuldigen. Zonder ee- „ nig oogmerk stemden wij toe hem te ken- „ nen; dan toen de Regter vervolgens uit deze „ omstandigheid onze en zijne schuldpligtigheid „ trachtte te betoogen, toen was het, als werd „ het mij ingestoken, dat dit misschien eene ge- „ legenheid zoude zijn, om ons op hem te wre- „ ken. NATHAN had zich bij die gelegenheid „ bijna versproken; ik viel hem nog tijdig ge- „ noeg in de reden, want was hij toen met „ spreken voortgegaan, dan hadden wij nimmer „ met vrucht, SALMON kunnen beschuldigen, om „ dat NATHAN misschien omstandigheden zou- „ de hebben opgegeven, welke het onmoge- „ lijk gemaakt hadden, hem daarna, met eeni- „ gen grond, als onzen medepligtigen op te ge- „ ven."

„ Toen wij destijds naar de gevangenis terug „ gebragt werden, deelde ik onder weg NATHAN „ mede, wat mij in den zin gekomen was. De-

„ ze

„ ze meende, dat het onmogelijk was hier iets
„ met vrucht ten laste van SALMON te doen,
„ zonder ons zelven te verraden; dit laatste
„ was echter geenszins mijn plan; schoon ik,
„ maar al te zeer, vreesde, dat wij toen reeds
„ genoeg van de misdaad overtuigd waren, wil-
„ de ik het echter volhouden tot het laatste,
„ om alles ter eigene redding te beproeven;
„ maar indien onze veroordeeling, welke wij
„ wachtten, inderdaad volgde, dan was het mijn
„ plan, de schuld der misdaad ook op SALMON
„ te werpen. NATHAN stemde gereedelijk in mijn
„ voorstel."

„ Hetgeen wij met grond vreesden, had plaats;
„ wij beiden werden schuldig verklaard. Na
„ onze teregtstelling overlegde ik met NATHAN,
„ op welke wijze wij het best ons doel, om ons
„ op SALMON te wreken, zouden bereiken. NA-
„ THAN maakte wel de zwarigheid, dat men ons
„ op nieuw straffen zoude, als het ontdekt
„ werd, dat wij valschelijk tegen hem getuigd
„ hadden; maar ik meende onze middelen zoo
„ goed te kunnen beramen, en voorzag wel,
„ dat men aan eene ontkentenis van SALMON
„ even weinig als men aan de onze gedaan had,
„ zoude geloof geven; zoo dat de, door NA-
„ THAN, gemaakte bedenking geenen invloed op
„ mij maakte; ook overtuigde ik NATHAN spoe-
„ dig genoeg, dat wij volstrekt geen gevaar
„ liepen. Ons plan werd dus vast besloten,

„ en

„ en wij beloofden elkander, woord te zullen „ houden, met vervloeking van tijdelijk en eeu„ wig geluk voor hem, die deze belofte zou „ schenden."

„ Wij hielden woord, en stonden elkander „ getrouw bij, want gij weet wat er verder „ gebeurd is. Salmon werd schuldig verklaard; „ zijn vonnis werd aan hem ten uitvoer ge„ bragt, en wel verre van dat dit eenig mede„ lijden voor hem in ons, die wisten, hoe „ onschuldig hij leed, verwekte, gaf het mij, „ ik kom er voor uit, een aangenaam gevoel, „ dat onze wraak zoo wel geslaagd was."

„ Een ander denkbeeld kwam toen in mij op. „ Ook tegen onze Regters, die ons, ofschoon „ dan verdiend, zulk eene vreesselijke straf „ hadden doen ondergaan, was onze wrok he„ vig gaande. Ook op hen ons te kunnen wre„ ken, was eene al te bekoorlijke gedachte „ voor onze wraaklust, dan dat wij dezelve „ zouden hebben onderdrukt."

„ Aanvankelijk hadden wij ons reeds eeni„ germate op onze Regters gewroken, door hen „ Salmon onschuldig te doen veroordeelen; maar „ deze wraak was onvolkomen, zoo lang de „ Regters in het denkbeeld bleven, van eenen „ schuldigen te hebben gestraft. Uit deze dwa„ ling dus moest, om ons plan te voltooijen, „ de Regter vroeg of laat worden gebragt, „ en daardoor aan zijne wroegingen, ware

„ het mogelijk, worden overgegeven. Wij zou-
„ den dit eerst gedaan hebben na ons ont-
„ slag, en als wij ons buiten het bereik uwer
„ justitie hadden bevonden; maar eene omstan-
„ digheid in het proces van SALMON heeft dit
„ tijdstip vervroegd."

„ Gij zult het u nog wel herinneren mijn-
„ heer! hoe de bouwman JAN DE V...., die
„ valsch getuigd en valsch gezworen had, on-
„ gestraft werd heen gezonden; dit voorbeeld
„ en het pleidooij daarna van den advokaat van
„ SALMON, dat *wij* nog vrijer liegen, nog vrijer
„ beschuldigen mogten, overtuigden ons, dat
„ wij, inderdaad, ongestraft, onze valsche be-
„ schuldiging zouden kunnen kenbaar maken.
„ Deze overtuiging was ons des te aangenamer,
„ want nu konden wij ons het genoegen ver-
„ schaffen, zelf u dit nieuws te verhalen, en
„ alzoo getuigen van uwe wanhoop en die der
„ overige Regters te zijn."

„ Ellendigen! monsters!" riep de Prokureur Crimineel, hevig verschrikt, en met de grootste verontwaardiging uit; „ Uitvaagsels van het
„ menschdom!"

„ Gelooft gij het dan nu," vervolgde PHILIP, op zijn' gewonen traiterachtigen toon, „ gelooft
„ gij het dan nu, mijnheer! dat SALMON ten
„ onregte veroordeeld werd? Ja ik heb het wel
„ gedacht, dat ik u spoedig zou overtuigd heb-
„ ben. Is het niet schrikkelijk, mijnheer? Maar
„ SAL-

„ SALMON heeft de geeseling toch weg, nu denk „ er maar eens over na."

„ Weg!" zeide de Prokureur Crimineel, „ Ik „ wil u niet meer zien."

„ Ga dan maar heen," riep PHILIP den Prokureur Crimineel achter na, toen deze weg ging; „ maar vergeet niet ons morgen te ontslaan."

Onverwijld gaf de laatste van zijn wedervaren aan de Regters, welke over de zaak van SALMON gezeten hadden, kennis. Deze waren niet minder ontzet op het hooren dier tijding. Zij verzochten hem het proces op nieuw met aandacht na te gaan, om te onderzoeken, of het voorgeven der joden eenigen grond kon hebben.

Toen de Prokureur Crimineel de proces stukken nalas en herlas, werd hij op nieuw gerust gesteld; de onschuld van SALMON kwam hem onmogelijk voor, vooral om twee voorname punten in het proces; voor eerst: hoe was het mogelijk, kon men met reden vragen, dat de beiden joden, PHILIP en NATHAN, elk afzonderlijk, zoo naauwkeurig hadden kunnen verklaren, indien hunne beschuldiging niet overeenkomstig de waarheid geweest ware? en ten anderen: indien SALMON inderdaad niet schuldig ware, waarom had hij dan zijn verblijf elders, ten tijde van den diefstal, niet kunnen aanwijzen, daar hetgeen hij hiervan had opgegeven geheel verkeerd was uitgekomen? Hij veronderstelde dus, dat de joden inderdaad wel op hunne Regters verbit-

 terd

terd waren, maar, alleen door valsche voorgevens, de ongerustheid van dezelven wilden gaande maken, en zich op deze wijze op hen wreken.

Zeer verstoord over den slechten trek der twee joden, maar veel meer bemoedigd, deed hij hen nu een nieuw en meer naauwkeurig verhoor ondergaan. De joden bleven ten sterksten de onschuld van Salmon betuigen, en kwamen, afzonderlijk gehoord zijnde, tot in de minste omstandigheid in hunne opgave overeen. De Prokureur Crimineel begon reeds te wankelen en de mogelijkheid van hunne verklaring te veronderstellen, toen hen de beiden zoo even genoemde gewigtige punten in het proces van Salmon ter oplossing werden voorgehouden. Het laatste, de niet aanwijzing namelijk door Salmon, waar hij, in den nacht, in welken den diefstal gepleegd was, zich had opgehouden, konden zij niet oplossen; zij verwonderden zich zeer over deze omstandigheid, en verklaarden te moeten bekennen, dat alles hen in het plegen hunner vreesselijke valsche beschuldiging onbegrijpelijk was mede geloopen.

De eerste omstandigheid, namelijk hoe zij, elk afzonderlijk, zoo juist, omtrent Salmon hadden kunnen verklaren, losten zij, op eene eenvoudige, maar allezins voldoende wijze, op. — „ Toen ons plan van beschuldiging besloten „ was, (zoo zeiden beiden afzonderlijk), begre- „ pen wij daarin niet gemakkelijk te zullen sla-

„ gen,

„ gen, indien wij niet van alles genoegzame
„ en eenstemmende redenen konden opgeven;
„ want, schoon wij niet gedacht hadden, dat
„ Nathan naar *A*..... zou worden overgebragt,
„ verwachtten wij echter wel, dat men ons,
„ na de beschuldiging van Salmon, afzonderlijk
„ zoude hooren. Hierop waren wij dus voor-
„ bereid, dewijl het onze afspraak was, steeds
„ in onze gedachte Salmon te stellen in plaats
„ van eenen Joseph Romer, een' onzer wezen-
„ lijke medepligtigen doch, die het met Levij
„ is ontkomen; ware deze middelerwijl achter-
„ haald geworden, dan was de waarheid van zel-
„ ve aan den dag gekomen. Door steeds Salmon
„ te noemen, als wij Romer bedoelden en door
„ te antwoorden, wat tot dezen betrekking had,
„ als ons van genen gevraagd werd, konden wij
„ noch ons zelven, noch elkanderen tegenspre-
„ ken. De naam Joseph, welke zoo wel Salmon
„ als Romer droeg, was eene omstandigheid,
„ welke ons, in de uitvoering van ons plan, al-
„ mede zeer behulpzaam was. Dit was ook de
„ reden," zeide Nathan, „ dat ik bij een mijner
„ verhooren, mij in de namen vergiste, en dien
„ van Romer, voor Salmon noemde."

„ Om dat Salmon onschuldig was," vervolgde Nathan, „ kon ik er, in den aanvang, zoo
„ moeijelijk toe komen, hem te beschuldigen;
„ van daar mijn wonderlijk gedrag, bij mijne
„ ondervraging; het bleef mij steeds moeiten

 „ kos-

„ kosten; maar mijne belofte aan PHILIP, en „ vooral mijn haat en wraakzucht konden mijn „ waarheids-gevoel verhinderen zich te verraden, „ en stelden mij in staat, mijne beschuldiging „ vol te houden. Daarom," zeide PHILIP, „ kon „ de boer JAN DE V...., noch een der joden „ uit E........, SALMON herkennen, als een' „ der vier personen, voor welken hij goederen „ naar E........ had overgebragt; daarom eindelijk ook gaf de herbergier alhier op, dat „ SALMON', maar ook hij alleen maar bij hem „ was geweest. Het was dus enkel toeval, dat „ SALMON gelijktijdig met ROMER en LEVIJ hier „ in de stad was, die daarom door den herbergier kon herkend worden.

„ Zie daar dan," ging PHILIP op eenen bitter spottenden toon voort, „ Zie daar dan, mijnheer de Prokureur Crimineel! wat wij u wilden vertellen. Ik denk wel dat gij ons nu „ gelooven zult. Gij hebt ons doen geeselen; „ SALMON ook; het was toch volgens de wet; „ gij hebt immers uwen' pligt gedaan; SALMON „ was wel onschuldig, maar gij wist het toch „ niet; zoo het geweten u wat benaauwt, dat „ zal wel over gaan, mijnheer! wij kennen dat „ ding ook; het verontrustte ons ook wel eens, „ en verzette zich tegen de schoonste onzer „ plannen; maar wij wisten het ten onder te „ brengen, en nu zwijgt het ook bij alles, wat „ gij het schrikkelijkste zoudt kunnen noemen.

„ Stel

„ Stel er u maar tegen, mijnheer! dan zal het „ zich ook wel laten bepraten; wij voor ons, „ geloof mij, mijnheer! wij zijn gerust en te „ vreden; wij hebben onze rol meesterlijk ge- „ speeld; zoo wij maar aan geen dadelijk leed „ zijn blootgesteld, dan gaat ons de rest niet „ aan; en zoo als ik reeds gezegd heb, wij „ zijn genoeg overtuigd, dat gij geen vat meer „ op ons hebt, en eens uit uwe handen, ge- „ loof mij, mijnheer! gij zult ons niet ligt „ terug zien."

„ Valsche beschuldigers! valsche getuigen!" riep de Prokureur Crimineel, die nu maar al te veel aan de waarheid hunner valsche aanklagt geloofde, in regtmatige gramschap hen toe, „ Ellen- „ digen! denkt gij straffeloos uit mijne handen „ te ontkomen, na eene oneindige grootere mis- „ daad te hebben gepleegd, dan om welke gij „ reeds zijt gestraft. Neen, gij zult eene regt- „ vaardige straf niet ontgaan, gij zult strenge- „ lijk boeten."

Nu werd Salmon geroepen, en op nieuw voorzigtig ondervraagd; vooral werd er bij hem op aangedrongen, op te geven, waar hij geweest was, in den nacht toen de diefstal gepleegd was. Salmon bleef ook nu nog zijne onschuld betuigen, maar verklaarde geene andere plaats te kunnen opgeven, dan hij reeds gedaan had, te weten: in de herberg nabij de groote kerk, in het dorp O...... Er werd besloten dat Salmon,

onder behoorlijk geleide, naar de plaats-zelve zoude gevoerd worden, om aldaar, *in loco*, de herberg, waar hij zoude vernacht hebben, aan te wijzen. Nu helderde zich dadelijk alles op. SALMON wees een huis aan, allernaast dat, uit het welk de herbergier met zijne vrouw en meid reeds, als getuigen, waren gehoord, maar die verklaard hadden, SALMON niet te kennen.

In het, door SALMON aangewezen, huis werd geene herberg gehouden; dan, bij onderzoek, bleek het, dat, ten tijde van den gepleegden diefstal, er werkelijk herberg in gehouden was, door eene oude weduwe met eene meid; dat die herberg sedert lang reeds zeer in het verval geweest was, en zelfs toen reeds bij de inwoners niet meer genoemd werd; kort nadat SALMON opgaf er geweest te zijn, was de weduwe overleden, en de meid op eene andere plaats, zes uren vandaar, gaan wonen. Toen deze opgezocht, ondervraagd, en SALMON aan haar voorgesteld werd, verklaarde zij: zich zeer wel te herinneren, dat die persoon kort voor het overlijden van hare meesteresse te *O*......, en wel juist ten tijde, dat er een beer in het dorp te zien was, aldaar had gelogeerd.

Na de oplossing der twee raadzels, welke zoo zeer tegen SALMON getuigd hadden, maar nu even sterk voor zijne onschuld pleitten, bleef er ten dezen opzigte bij den Regter geen twijfel meer over. Maar wat moest er nu van SALMON

wor-

worden? dit was dadelijk geene onbelangrijke vraag. Moest hij nu nog in hechtenis blijven, en de gevangenis-straf, tot welke hij veroordeeld was, ten einde toe doorstaan? Zoo neen, op welke wijze moest hij dan ontslagen worden? Moest hij slechts eenvoudig, zonder herstel van eer, zonder eenige schadeloosstelling voor zoo veel geleden onregt, ontslagen worden? Maar zoo wederom neen, op welke wijze hem dan vergoeding bezorgd?

In den beginne meende men dadelijk een middel bij de hand te hebben, om SALMON, in zijne eer te herstellen, voor zoo veel dat nog kon gedaan worden, want de geleden straf was niet meer te herroepen. Men meende namelijk dat de wet (*), in dit geval, aanleiding tot *revisie* van het proces aan de hand gaf, omdat de beide joden valsch verklaard hadden. Er werd daarom, ter deze zake, tegen de joden geprocedeerd, en naardien de Regter ter Instructie, bij het eindigen van hunnen straftijd, een bevel van arrest tegen hen verleende, werd de verdere executie van het vonnis ten laste van SALMON zoo lang opgeschort, dat is, hij werd ontslagen van het verrigten van dwangarbeid.

Waarschijnlijk bragt de billijke haat der Regters tegen PHILIP en NAHTAN, te weeg, dat hunne zaak

(*) Art. 445 van het wetboek van strafvordering.

zaak bij bevelschrift der Raadkamer bij de Regtbank van eersten aanleg te *S*..... aan den Prokureur Generaal verwezen werd, als werden zij met genoegzamen grond aangeklaagd, van zich aan valsch getuigenis in regten te hebben schuldig gemaakt. Dit bevelschrift werd echter door het Hoog Geregtshof te regt vernietigd, en de in vrijheidstelling der beklaagden bevolen, zoo zij om geene andere redenen in hechtenis behoorden te blijven; op grond: dat zij niet als getuigen hadden kunnen gehoord worden, en ook moesten gehouden worden, niet als zoodanig gehoord te zijn; zoodat zij zich aan geen valsch getuigenis hadden kunnen schuldig maken.

Met leedwezen werd dit arrest bij de eerste Regters vernomen, maar niet met groote bevreemding, dewijl zij de waarheid van deszelfs grond moesten erkennen. Evenwel meenden zij, dat zij ook nu nog de beide joden niet geheel ongestraft behoefden te laten gaan; naardien zij zich, in allen gevallen, aan het wanbedrijf van laster hadden schuldig gemaakt. Dan ook ten deze opzigte bleek het spoedig, dat er tegen hen niets te doen was. Het was wel waar, dat de joden Salmon eene misdaad hadden ten laste gelegd; het welk, ten onregte gedaan zijnde, hen zeker aan laster zou hebben schuldig gemaakt; maar zij konden eenen wettigen titel bijbrengen; namelijk het vonnis, waaruit bleek, dat hunne aantijging waarheid was. Daar en boven,

ven, hetgeen hier alles moest afdoen, het wanbedrijf, zoo het er al een konde genaamd worden, was reeds verjaard, dewijl er nu meer dan drie jaren, nadat het zoude gepleegd zijn, waren verloopen. Hierdoor waren dus de beklaagden tegen alle straf beveiligd.

De Regter werd derhalve genoodzaakt de gehaate Philip en Nathan onverhinderd te laten gaan. Toen zij heen gingen, zeiden zij spottende tot de *concierge*: „ groet de Regters van „ onzent wege; wensch hen een gerust geweten, en zeg: dat zij ons niet zullen weer„ zien."

Voor Salmon intusschen bleef er niets over; door de vrijstelling van de twee joden, ook van de aanklagt van valsch getuigenis in zijne zaak te hebben gegeven, hernam het eens tegen hem geslagen vonnis, op nieuw, zijne volle kracht. In de wet was voor hem geen redmiddel tot herstel van zijne eer te vinden; deze had in zijn geval niet voorzien; integendeel, zij verklaarde wel uitdrukkelijk, dat het eenmaal kracht van gewijsde gekregen vonnis, als waarheid moest worden beschouwd. Zij liet wel de *rehabilitatie* over, maar ook deze had alleen plaats ten behoeve van eenmaal schuldigen, en ging met zoo vele formaliteiten vergezeld, dat Salmon, alvorens *gerehabiliteerd* te kunnen worden, nog jaren als schuldig moest gehouden worden; of, anders stond het aan den Koning, om

om gratie te verleenen; dan ook dit middel, stelde eene stilzwijgende erkentenis der schuld van SALMON daar. Echter bleef er voor SALMON, na lang beraad, niets over, dan om deze gratie te verzoeken. Hij deed het, en op aandrang der Regters, en van den Prokureur Crimineel volgde er spoedig een gunstig besluit, waarbij genoegzaam te kennen werd gegeven, dat deze gratie verleend werd, uit hoofde der gebleken onschuld van SALMON, maar meer kon er niet gedaan worden, naardien er geene magt bestond, om het eens geslagen vonnis te vernietigen.

SALMON, de ongelukkige SALMON, spoedde zich, na zijn ontslag, naar *Rhijnberg;* hij hoopte zijne vrouw aangenaam door zijne komst, en vooral door het berigt van zijne gebleken onschuld te verrassen, dan hij vond haar niet meer. Smart, kommer en armoede hadden haar ten grave gesleept, met het denkbeeld der mogelijkheid van SALMON's schuld. Zijne kinderen vond hij in de bitterste armoede, en allen levende van schaars gegeven aalmoezen. SALMON had alzoo in nadruk ondervonden, en zijne geschiedenis, hoezeer in de hoofdpunten verdicht, kan doen zien, op welke wijze het mogelijk zoude kunnen zijn, dat onder wetten, gemaakt door een beschaafd en verlicht volk van den eersten rang, de onschuld schrikkelijk moet lijden, terwijl de snoodste ondeugd geheel ongestraft moet worden gelaten; — en dit, naar ons inzien, mede uit hoof-

hoofde van het aangenomen beginsel, om de uitspraak van schuld, volstrekt onbepaald, in elk geval, van de overtuiging van den Regter te doen afhangen.

II.

JAN M . . . .

OF DE BESCHULDIGDE VAN BRANDSTICHTING.

In den nacht van 25 op 26 April des jaars 1820, omstreeks ten drie uren, ontdekte men, in het dorp *Ch*..., dat eene schuur en een paardenstal, benevens eene zoogenaamde karkooi en turfschuurtje, toebehoorende aan, en staande zeer nabij de woning van den oud-Secretaris, den heer De R... aldaar, in vollen brand stonden. Het akelig geklep der klok van den

den dorpstoren in het stille van den nacht, deed de bewoners der nabij gelegen woningen verschrikt ontwaken. Onder het angstig geschreeuw van *brand! brand!* spoedde zich elk naar de bedreigde plaats. Door doelmatig aangebragte hulp werd de voortgang van het vuur vrij spoedig gestuit.

Schoon wel schuur en stal, met de twee andere aanhoorigheden, en hetgeen er in was, waaronder drie schoone paarden, als in een oogenblik door de vlam verteerd werden, en voor den eigenaar verloren gingen, zoude men zich bij dit verlies geluk gewenscht hebben met het behoud der belendende huizen, had niet eeu schrikkelijker maar de harten der aanwezenden diep getroffen. De heer De R... namelijk herinnerde zich, dat een gewezen knecht van hem, zekere Jan M....., des avonds te voren, in de schuur was blijven slapen, en daar deze nu, onder de verzamelde menigte, vermist werd, bleef er hem geen twijfel over, of die ongelukkige was door het vuur verrast, en met de paarden verbrand.

Schoon Jan M....., slechts een paar dagen te voren, om slecht gedrag, uit zijnen dienst was weggejaagd, en geenszins een persoon was, wiens verlies verdiende betreurd te worden, was hij echter mensch, en zijn verondersteld schrikkelijk uiteinde wekte groote deelneming en diepe verslagenheid.

Toen

Toen het gevaar van den brand geweken was, scheen men de daardoor toegebragte schade te vergeten, en hoorde men slechts van den ongelukkigen Jan M..... spreken. Zonderling was daarom de overgang van gewaarwordingen bij allen, toen zich, al vroeg op den dag, het gerucht verspreidde, dat Jan M..... onmogelijk mede verbrand konde zijn, want dat hij, zeer vroeg in den morgenstond, op eenigen afstand buiten het dorp, zoude gezien zijn.

Dit gerucht bevestigde zich, in den loop van den dag meer en meer. Er werden zoo vele omstandigheden verhaald, rakende Jan M....., voor en na den brand, dat weldra niemand meer twijfelde, of Jan M..... was niet slechts nog in het leven, maar hij, en niemand anders, was de oorzaak van het plaats gehad hebbende ongeluk; hij moest de brandstichter zijn. Natuurlijk, dat hij nu niet langer beklaagd, maar diep verfoeid werd.

De Burgemeester der plaats begon zich ook de geruchten ten laste van Jan M..... ernstig aan te trekken. Alles scheen, bij nader onderzoek, dezelven te bevestigen, en nu werd M..... door den Burgemeester, met al den ijver van een braaf justitie ambtenaar, allerwege gezocht, en beschreven.

De aangewende pogingen ter ontdekking van den verdachten persoon bleven den eersten en tweeden dag vruchteloos. Te grooter was daar-

om

om de verwondering van den Burgemeester, toen, in den morgen van den derden dag (28 April 1820), de verdachte JAN M..... zich zelven bij hem kwam aanmelden, en hem te kennen gaf, gekomen te zijn, om zich vrijwillig gevangen te geven, om gezuiverd te kunnen worden van de kwade geruchten, welke hij zeide gehoord te hebben, dat ten zijnen opzigte in omloop waren.

Schoon deze geheel vrijwillige opdaging den Burgemeester toescheen, zeer voor des verdachten onschuld te pleiten, waren echter de reeds bekende aanduidingen van schuld al te sterk, dan dat hij JAN M..... niet zoude hebben gevangen gehouden, en aan den bevoegden Regter opgezonden, vooral, dewijl dit vrijwillig aangeven eene list van den beklaagden zijn konde, om daardoor het vermoeden tegen hem te ontzenuwen, en alzoo in den aanvang een regtsgeding voor te komen, hetgeen hij misschien geen kans zag, om, op den duur, door de vlugt te ontgaan.

Wij gaan de instructie der zaak, en het verhaal der moeite, welke de Regter had, om al de te hooren getuigen uittevinden, met stilzwijgen voorbij, de uitslag daarvan was, dat bij de behandeling der zaak voor het Hof van *Assises*, er twaalf getuigen tegen den beklaagden optraden.

De eerste was de heer De R...., wiens stal en

en schuur verbrand waren. Volgens zijne verklaring, was de beklaagde vele jaren als knecht in zijnen dienst geweest. In den beginne paste hij zeer wel op. Schoon men spoedig had gemerkt, dat hij nu en dan van een glas jenever hield, was het echter slechts zelden gebeurd, dat hij zich daaraan te buiten had gegaan. Allengskens evenwel scheen de neiging tot den drank bij den beklaagden toe te nemen, zoodat hij nu meermalen, vooral des zondags avonds, met een' halven roes te huis kwam. Nuchter, was de beklaagde norsch, sprak weinig, en had een zeer onvriendelijk voorkomen; hij verrigtte zijnen arbeid stilzwijgend, en werd hij door iemand aangesproken, dan gaf hij, op eenen norschen toon, een zeer kort antwoord. Daarentegen was de beklaagde, als hij te veel gedronken had, zeer spraakzaam, en scheen dan openhartig en gevoelig, maar tevens daarbij veel moediger en meer ondernemend, dan als hij nuchteren was, wanneer hij, als het op daadzaken aankwam, zich toegevend, en zelfs bevreesd aanstelde.

De heer De R... had meermalen zijnen knecht tegen den drank gewaarschouwd, en hem telken reize bestraft als hij beschonken was te huis gekomen. Toen evenwel de ongeregeldheden van den beklaagden toenamen, en hij, zelfs in de week, eenige reizen beschonken bij zijn werk bevonden was, dreigde de heer De

R... hem uit zijnen dienst te zullen wegjagen; waartoe dan ook, bij het meer en meer toenemend slecht gedrag van Jan M....., die heer eindelijk had moeten besluiten.

De dienst was den beklaagden behoorlijk opgezegd, en met half Maart was de tijd daar, dat hij het huis van den heer De R... zoude verlaten. Deze tijd verliep, maar de beklaagde bleef. Door zijn ongeregeld gedrag, 't welk reeds algemeen in het dorp bekend was, had de beklaagde zich geenen anderen dienst kunnen bezorgen, en een eigen te huis, waar hij zijnen intrek konde nemen, had hij niet. Hierdoor schenen zijne zinnen nog meer verbijsterd. Met het weinige geld, dat hij nog over had, liep hij de eene herberg in, en de andere uit; dronk veel jenever en at weinig, 't welk hij nog hier en daar moest zien op te loopen, of liever te bedelen.

Uit medelijden, in de hoop, dat, als zijn geld geheel verteerd zoude zijn, de beklaagde tot nadenken zoude kunnen komen, liet hem de heer De R... nog in zijn huis, stal of schuur slapen, en zelfs nu en dan eenig eeten geven. Maar de beklaagde beterde zich niet. Toen eindelijk al zijn geld verteerd was, nam hij drank op borg, en er waren winzieke lieden, slecht genoeg, om hem denzelven alzoo, tegen dubbelen prijs aangerekend, te geven.

Bij zulk eene te leur gestelde hoop, liep het

het geduld van de heer De R.... met Jan M..... ten einde, waarvan het gevolg was, dat aan dezen, op den 24sten April 1820, alle verdere huisvesting en hulp op het ernstigste werden ontzegd, met verbod, om ooit weer aan het huis van zijnen gewezen meester te komen.

Jan M..... verliet, op deze aanzegging, dadelijk het huis van den heer De R..., met achterlating echter van een koffer, waarin zijne kleederen waren, en ging regelregt naar de herberg van Maria W...... weduwe H.......

Deze Maria W...... was de *tweede* getuige, en verklaarde: dat de beklaagde, in den namiddag van 24 April 1820, ten haren herberge gekomen was, daar aanhoudend gedronken, zeer veel gepraat, en onder anderen verhaald had, „dat hij nu van den Secretaris van daan „was, zonder dat er woorden tusschen hen had„den plaats gehad;" tevens er bijvoegende: „ik ga mijne beste kleederen (die nog bij den heer De R... aan huis lagen) aantrekken, en „dan zal ik den boel bij De R... in brand ste„ken, want dit zal nu maar het beste zijn; ik „zal nog veel kwaad doen, en het zal met mij „niet best afloopen:" dat Jan M..... ten haren huize, van 24 op 25 April, vernacht had; dat, des morgens van 25 April 1820, toen de zoon dezer getuige geen vuur kon vinden, om het hout aan den haard in brand te steken, de beklaagde, met behulp van zijne eigene tondeldoos

 en

en vuurslag, vuur geslagen en het hout in brand gestoken had; dat hij, toen het vuur brandde, voor hetzelve een stuk graauw papier zorgvuldig gedroogd, vervolgens gewreven, en daarna in zijne tonteldoos gestopt had.

De *derde* geroepen getuige, Pieter S....... verklaarde: dat de beklaagde, des voormiddags van 25 April, ten huize van dien getuigen, wiens vrouw gewoon was des beklaagden linnen te verstellen, was gekomen, om een paar koussen, en, bij die gelegenheid, had gezegd: „ Pieter, nu ga ik het dorp in brand steken, „ en zal achter den toren (juist de plaats, waar de heer De R... woont) beginnen;" dat de beklaagde destijds dronken scheen.

De *vierde* en *vijfde* getuigen waren de dienstmeid en de zoon van den *Oud-Secretaris* De R...; deze kwamen in hunne verklaringen volkomen overeen, nopens de volgende omstandigheden: dat de beklaagde, na, op den 24sten April, van bij de De R... te zijn weggejaagd, aldaar, in den namiddag van 25sten April, toen De R... zelf niet te huis was, was terug gekomen, zijnde, zoo het scheen, dronken; dat hij, na eenigen tijd met deze getuigen te hebben gepraat, aan de meid om eene boterham en een glas bier vroeg, en aan den zoon van De R... verzocht, om zijne schoenen, waarvan de riemen los waren, vast te binden; dat terwijl aan des beklaagden verzoeken vol-

voldaan werd, deze tot den zoon van De R... zeide: „ met u heb ik medelijden, en met de „ meid ook, want gij hebt mij altijd goed be„ handeld;" dat zij getuigen niet konden denken, wat dit zeggen van den beklaagden moest beduiden, en het daarom aan zijne dronkenschap toeschreven; dat de beklaagde toen vervolgens naar zijn kamertje, bij De R... aan huis, was gegaan, en daar zijne beste kleederen had aangetrokken; dat hij, op de vraag der meid, wat dit beteekende? daar hij zijne beste kleederen anders nooit door den dag aandeed, en toch met dezelve niet kon gaan slapen, antwoordde: „ dat hij niet meer slapen zoude, in „ geene veertien dagen;" en op de vermaning, dat hij nu, daar hij aan het drinken was, zijne beste kleederen niet moest aandoen: „ dat „ moet al evenwel zoo zijn;" dat de beklaagde, gekleed zijnde, het huis van De R..., weer had verlaten, zeggende: „ ik moet weer gaan „ zuipen," en toen gegaan was naar de herberg van Johannes T......; dat de tondeldoos, welke aan den beklaagden toebehoorde, en die gewoonlijk in een vensterraam van zijn kamertje lag, sedert zijn vertrek van bij De R..., daar niet meer gezien was. — Voorts verklaarde de meid nog afzonderlijk: dat Jan M....., kort daar na, weer was terug gekomen, en, na nog eenige oogenblikken bij haar in huis te hebben gezeten, zonder iets bijzonders te zeg-

gen, zich, uit eigen beweging, naar de schuur had begeven; terwijl de zoon van De R... er nog bijvoegde: dat hij, des avonds van dien dag, van zijn werk met de paarden te huis komende, Jan M..... in den paardenstal vond liggen; dat hij, uit hoofde de beklaagde te na bij de paarden lag, hem zeide: M.....! „gij „moet daar niet blijven," en hem tevens een pas of vijftien had verlegd, op eene betere plaats, daar meer stroo was; dat de beklaagde toen zeide: „laat mij hier maar liggen, ik lig „goed," er schreijende bijvoegende: „gij hebt „te veel goedheid voor mij;" dat de beklaagde, verlegd zijnde, hem getuigen bij de hand nam, en, naar zich toe trekkende, kuste, zeggende nogmaals: „ach! om u moet ik schrei„jen, wij zijn altijd zulke goede vrienden ge„weest;" en op de vraag, wat daarvan toch de reden was? alleen ten antwoord gaf: „ja, om „u moet ik schreijen!" dat het, toen dit plaats had, omtrent half zes uren in den namiddag was, en de beklaagde toen in den stal bleef liggen.

De *zesde* getuige, een zoontje van de weduwe Jan B......, met name Pieter, elf jaren oud, verklaarde: dat hij, bij het blusschen van den brand, in den weg loopende, door een der aanwezenden werd gelast, zich te verwijderen; dat hij dit doende, en zich bevindende op zekeren afstand van den brand,

ach-

achter den hof van den heer De R..., in eene weide, langs welke een voetpad loopt, zeer duidelijk door den beklaagden Jan M....., wiens stem hij zeer wel kende, had hooren roepen: „ blusch nu maar toe;" zonder dat hij echter, uit hoofde der donkerheid van den nacht, iemand zien kon.

De *zevende* getuige was Johannes V....., een bouwman, wonende op het gehucht S...... *Ch*... geheten, een groot half uur ten noorden van *Ch*... gelegen. Deze verklaarde: dat hij, in den morgen van 26 April, omstreeks ten zes uren, op zijn land, nabij zijne woning, bezig zijnde met ploegen, den beklaagden had zien gaan over een voetpad, langs den akker, waar hij getuige ploegde, gaande in de rigting van *Ch*... naar *B*.... (dus noordwaarts) en met zulke overhaasting, dat hij getuige, schoon toen nog niets van den plaats gehad hebbenden brand wetende, echter, uit dien spoed, meende te moeten opmaken, dat er iets bijzonders moest zijn, dat niet wel was.

Nu verscheen de *achtste* getuige, Adriaan M.. genaamd, kleintapper, wonende in het *U*............*bosch*, een groot uur 's gaans, ten noorden van *Ch*... gelegen, welke opgaf: dat, op denzelfden dag, (26 April) des middags ten twaalf uren, Jan M..... ten zijnen huize gekomen was, en daar een borrel gevraagd, en gedronken had; bij welke gelegen-

heid, de beklaagde had gezegd: „ daar komt „ mij daar een mensch tegen, die mij verteld, „ dat er brand is geweest bij De R... te *Ch*..., „ en dat er drie paarden verbrand zijn;" voorts vragende, of de getuige daar ook iets van gehoord had? — en toen deze daarop *neen* ten antwoord gaf, had de beklaagde gezegd: „ als „ het waar was, zou het mij spijten, ik heb „ daar gewoond, en zondag heeft hij mij en „ de meid weggejaagd; als het afgebrand was, „ zou ik er veel bij verliezen, mijne bullen liggen er nog."

Maria R...., huisvrouw van Pieter Verb...., trad op als *negende* getuige. Deze was den beklaagden, in den namiddag van dien dag, (26 April) omstreeks ten drie uren, tegen gekomen, op den weg van *Ch*... naar *B*...., in de zoogenaamde *berkendreef*, eene drie kwartier uurs ten noordoosten van *Ch*... gelegen; komende de beklaagde toen in de rigting van *B*...., die haar vroeg: „ welke brand er geweest „ was?" Op het antwoord van de getuige, dat het de schuur van den oud-secretaris te *Ch*... geweest was, antwoordde de beklaagde, vragende: „ dan is het huis niet verbrand?" — en zeide vervolgens nog: „ gij weet wel, dat ik „ van den Secretaris af ben; en nu ben ik „ naar *T*........ geweest, om werk, en zal „ nu eens gaan zien, of mijne bullen niet ver- „ brand zijn, die er nog zijn blijven liggen."

Waar-

Waarop de getuige hem geantwoord had: „ dat, „ dewijl het huis niet afgebrand was, hij dus ligtelijk zijne bullen wel zou terug bekomen;" waarmede zij van elkander gescheiden waren, gaande de beklaagde den weg op naar *Ch....*

Bij de verklaring van den getuigen Adriaan M.., is het opmerkelijk, dat de beklaagde, daarop gevraagd zijnde, wie de persoon was, welke hem zoude verteld hebben, dat er brand bij De R... te *Ch...* geweest was? niemand wist op te noemen, als de laatstgenoemde getuige Maria R...., schoon het uit de verklaring dezer twee getuigen duidelijk bleek, dat de beklaagde reeds Adriaan M.. gesproken had, *vóór* dat hij Maria R.... ontmoette.

De *tiende* getuige was Hendrik K........, wonende op *V.........*, ten noord-oosten van *Ch...*, onder *G....* gelegen; welke verklaarde: dat de beklaagde Jan M....., na reeds, des morgens van dien dag, (26 April) omstreeks ten acht uren, ten zijnen huize geweest te zijn, zonder toen over eenigen brand te hebben gesproken, in den namiddag van dien zelfden dag daar weer was terug gekomen, en onderscheiden glazen jenever had gedronken, aan de vrouw van den getuigen verhalende: „ dat hij ontsteld was, vermits hij, „ op weg, eene vrouw had gesproken, die hem „ gezegd had, dat er in den vorigen nacht brand „ geweest was bij De R... te *Ch...*, en dat

 „ men

„ men hem daarvan verdacht, en reeds naar hem „ zocht;" — dat de beklaagde vervolgens was heen gegaan, zoo het scheen, voornemens zich naar *Ch...* te begeven.

Leonardus S....... herbergier te *G.......*, was de *elfde* getuige. De beklaagde was ten herberge van dezen gekomen, donderdags den 27sten April, des morgens omstreeks half zeven uren, en had daar vier glazen jenever gedronken. De getuige vernomen hebbende, dat er te *Ch...* brand had plaats gehad, had aan Jan M....., dien hij kende, gevraagd, hoe het zich met dien brand had toegedragen? waarop de beklaagde had geantwoord: „ dat de schuur „ was afgebrand, maar dat men er het regte niet „ van wist;" verhalende verder: „ dat hij van „ *Ga...* kwam, en den geheelen nacht had door„ gegaan; dat hij naar de stad *(B....)* moest, „ om geld te ontvangen, en dan zijn gelag zou „ komen betalen."— Toen de getuige hierop had aangemerkt, dat dit niet wel overeen was te brengen, van *Ga....* te komen, en nu weer naar de stad te willen gaan, omdat de weg van *Ga...* over de stad *B....* leidt, had de beklaagde geantwoord: „ dat hij iemand wachtte, „ die met hem teekenen moest, dewijl hij an„ ders het geld niet krijgen kon." Echter had de beklaagde heen gaande, niet den weg naar *B....*, maar eenen anderen weg ingeslagen.

Eindelijk de *twaalfde* getuige was de huis-

vrouw

vrouw van CORNELIS G....., een' boer, wonende te *Ch...d..*, een half uur van het dorp *Ch...* gelegen. Deze verklaarde: dat JAN M..... dronken zijnde, op donderdag den 27sten April, des avonds tusschen 8 en 9 uren, ten haren huize was gekomen; eerst om een borrel jenever vragende, en vervolgens, op het antwoord der getuige, dat zij geene herberg hield, verzoekende, om ten haren huize te mogen vernachten; dat zij getuige hem zulks had vergund, mits dat hij in de schuur op stroo zoude slapen, 't welk de beklaagde had aangenomen; dat toen de getuige aan JAN M..... het stroo wees, deze, terwijl hij zich daarop neder legde, haar zeide: „ sluit uwe deur nu maar „ toe, moedertje! Als ik eens zeggen kon, wat „ ik wist! — maar wat behoeft het ook — ga „ maar heen, en slaap maar gerust." Dat zij getuige, des anderen daags 's morgens, vrijdag den 28sten April, den beklaagden had gevraagd, of hij met hen wilde ontbijten? zoo als de beklaagde deed, en nog wel een uur daarna bij hen bleef; dat bij deze gelegenheid der getuige man, CORNELIS G....., die reeds had hooren verhalen, dat JAN M..... verdacht werd, hem had aangeraden, om zich nuchter te houden, en zich vrijwillig bij den Burgemeester van het dorp aan te melden, want dat hij niet schuldig zijnde, daarbij niets waagde, of indien hij schuldig was, men hem dan toch gemakkelijk zou-

zoude weten te krijgen. Waarop de beklaagde had ten antwoord gegeven; dat hij naar den Burgemeester zoude gaan, en vervolgens het huis van G..... had verlaten.

Uit het proces verbaal van den heere Burgemeester te *Ch...*, bleek, zoo als wij boven reeds gezegd hebben, dat werkelijk de beklaagde zich, dien eigen morgen, omtrent ten half negen uren, vrijwillig had aangemeld, uit hoofde, zoo als hij zeide, dat het hem ter ooren was gekomen, dat men hem, als de oorzaak van den brand bij De R..., verdacht hield.

De beklaagde Jan M....., door den Regter, omtrent alle deze omstandigheden, ondervraagd zijnde, gaf het volgende op: dat hij, des avonds van dingsdag den 25sten April, door den zoon van den oud-secretaris De R..., in diens schuur gelaten zijnde, des nachts, omtrent elf of twaalf uren, was wakker geworden; dat het hem toen inviel, om naar *Ga....* te gaan, en daar werk te zoeken; dat hij toen dadelijk was opgestaan, en den weg naar *Ga....* had ingeslagen, maar dat hij op het gehucht *B.......* onder *P..........* (ruim $1\frac{1}{2}$ of 2 uren van *Ch...* gelegen) gezien had, dat er brand was; dat hij hierop was terug gekeerd, en gegaan, eerst bij Leendert S......., te *G.......*, en vervolgens bij Adriaan M.. in het *U............ bosch*; voorgevende, en tegen de verklaring der getuigen aan, volhoudende, dat hij op de-

ze-

ze beiden plaatsen gevraagd had, waar de brand geweest was, zonder dat hij dit echter te weten had kunnen komen, vóór dat hij de vrouw van Pieter Verb.... in de *berkendreef* had ontmoet, die hem *het eerst* gezegd had, dat de schuur van De R... was afgebrand; dat hij vervolgens bij Hendrik K........ op *V*......... onder *G*.... geweest was, en van daar weer den weg op *Ga*.... had ingeslagen, maar, op berigt van iemand, welken hij op weg ontmoette, dat de boer, bij wien hij werk meende te zullen vinden, met de boerderij was uitgescheiden, weer was terug gekeerd; dat hij, tusschen woensdag en donderdag nacht, nergens te bed geweest was, en den nacht van donderdag op vrijdag bij G..... op *Ch*...*d*.. had doorgebragt, van waar hij zich vervolgens bij den heer Burgemeester had aangegeven.

De beklaagde ontkende voorts, in eenig opzigt schuldig te staan aan den brand in de schuur van den heer De R...; voorgevende, niet te weten, dat hij, daags te voren, eenige bedreiging van brandstichting zoude gedaan hebben; hij ontkende ook zijn tondeltuig bij zich gehad te hebben, hetwelk, volgens zijn zeggen, in zijne kist, ten huize van De R..., moest zijn achtergebleven; hoewel het reeds was bewezen, dat het daar niet gevonden werd. Nog ontkende de beklaagde stellig, dat hij, ten huize van de weduwe H......., eenen pa-

papieren buil zoude gedroogd, en in zijne tondeldoos gestoken hebben. Ook gaf hij voor, niet te weten, dat hij ten huize van den heer De R... van kleederen zoude veranderd hebben, en dat hij ten minste zeer zeker niet zijnen besten rok had aangetrokken. Eindelijk ontkende hij ook nog, dat hij, in den morgenstond, na den brand, tusschen vijf en zes uren, over een voetpad, langs den akker, nabij de huizingen van JOHANNES V....., te *S......Ch...*, zoude gegaan zijn; steeds er bij blijvende, dat hij met de oorzaak van den brand geheel en al onbekend was.

Nadat het hooren der getuigen en de ondervragingen van den beklaagden waren afgeloopen, verkreeg de openbare aanklager het woord. — Deze zette nog eens de geheele zaak uit een; betoogde, hoezeer de beklaagde zich, reeds voor den brand, had uitgelaten, en zich, in alle opzigten, zoo had aangesteld, dat, niet alleen uit deszelfs ondubbelzinnige woorden, maar ook uit alle zijne handelingen, duidelijk bleek, dat hij wel degelijk het voornemen gehad had brand te stichten; dat vervolgens juist zoo, als dit door den beklaagden, reeds te voren, was aangezegd, de brand ook had plaats gehad; en dat eindelijk, na den brand, alle de gedragingen van den beklaagden, als mede zijne ontkenning, tegen de bewezene waarheid in, van al dat geen, wat meer regtstreeks hem be-

beklaagden, als den brandstichter kon doen kennen, overtuigend blijken droegen, dat hij, in 't volle bewust zijn zijner schuld, drie dagen rusteloos had rond gezworven, en zich nu door de bloote ontkenning dier schuld zocht te redden. Volgens zijn gevoelen, kon er dus nimmer meer grond voor innerlijke overtuiging des Regters, wegens de schuld van den beklaagden, gevorderd worden, dan hier aanwezig was; — en hij concludeerde, derhalve, tot de *doodstraf* van den beklaagden.

Hoezeer alle de gehoorde getuigen, welke den beklaagden, sedert jaren, kenden, duidelijk hadden doen zien, dat zij hem schuldig hielden aan de hem ten laste gelegde misdaad; hoezeer zulk eene boosheid hen met verontwaardiging jegens den dader vervulde, en zij dezen eene zware straf waardig achtten, verschrikte hen echter de eisch des doods. Alle inwoonders te *Ch*... waren zeer voor den euvelmoed van den beklaagden bevreesd, indien hij eens weder in die gemeente moest terug keeren. Allen wenschten daarom zeer, dat hij tot eene gevangenzetting, zoo niet voor altijd, dan ten minsten voor eenen zeer langen tijd zoude worden veroordeeld; — maar de doodstraf vervulde hen met een al te akelig denkbeeld; deze kwam hen, in dit geval, al te zwaar voor; zij zagen nu alleen op het uitwerksel, dat de daad van JAN M..... gehad had,

had, en het scheen hen toe, dat de vernieling van drie paarden, eene schuur en schop, niet mogt geboet worden met het leven van een mensch.

Na den openbaren aanklager werd het woord gegeven aan den verdediger van JAN M...... Deze gaf blijken van niets te hebben verzuimd, hetwelk tot de vrijspraak van zijnen client zoude kunnen dienen. Het voornaamste punt in zijn pleidooi was, den Regter te doen zien, dat alle bewijs voor de schuld, ten laste van den beklaagden, enkel en alleen, uit min of meer verwijderde vermoedens en aanwijzingen bestond; dat er volstrekt niet ééne daadzaak bewezen was, welke, ten laste van den beklaagden, in een onmiddelijk verband met de hem aangetijgde misdaad stond; dat alle deze aanwijzingen en vermoedens, elk op zich zelven onvoldoende tot eenig bewijs der misdaad zijnde, ook te zamen genomen dat bewijs niet konden daarstellen. Hij vergat hierbij niet de vrijwillige verschijning van den beklaagden, als een bewijs voor deszelfs eigene bewustheid zijner onschuld, breed uit te meten, en concludeerde, op de aangehaalde gronden, dat het den Regter mogt behagen, den beklaagden vrij te spreken, en ten eenemaal te ontheffen van de beschuldiging, tegen hem ingebragt.

Nu werd het gevoel der getuigen geslingerd. — Zij schenen niet bekend met de bepaling der

wet,

wet, die geen midden daarstelt tusschen voldoend bewijs, om daarop iemand met de *volle* straf, op eene misdaad gesteld, te straffen, volgens welke de Regter gehouden is, in alle gevallen, den beklaagden volledig schuldig te verklaren, en als zoodanig te straffen, en het bewijs van onschuld, volgens hetwelk de Regter gehouden is hem in 't geheel niet schuldig te verklaren, met dat gevolg, dat de beklaagde volstrekt niet kan worden gestraft. — De getuigen verdachten daarom, zoo wel den openbaren aanklager, als den verdediger van overdrevenheid in hunne eischen tot veroordeeling en vrijspraak. Zoo dat zij reeds begonnen vast te stellen, dat de Regter, den middenweg, tusschen zulk eene strenge veroordeeling en geheele vrijspraak kiezende, hen, ten minsten voor langen tijd, tegen alle kwade inzigten van den beklaagden zoude in veiligheid stellen.

Of het pleidooi van den verdediger den gewenschten invloed op de Regters gehad hebbe, dan wel of deze zich in hunne uitspraak hebben laten leiden, door het zelfde gevoel, dat de getuigen bezielde, bij het hooren eischen der doodstraf, dat namelijk deze in allen geval hier te streng was, kan en mag niet beoordeeld, zelfs niet eens gegist worden. Zeker is het, dat de beklaagde, bij arrest van het Hof, *niet* schuldig werd verklaard, en geheel en al van de aanklagt ten zijne laste werd ontheven.

Bij de volledige overtuiging der schuld van JAN M....., wisten de getuigen, op het hooren dezer verklaring van het Hof, niet wat zij daarvan moesten denken; want dat de beklaagde nu volstrekt *geene* straf zoude moeten ondergaan, scheen zelfs niet eens door hen vermoed te worden. Zonderling werd daarom hun gevoelen gaande gemaakt, en zoo het scheen, waarlijk niet ten voordeele der *justitie*, welke zij meenden, dat altijd het kwaad strafte, toen de President van het Hof, namens de wet, beval, dat JAN M..... dadelijk op vrije voeten zoude gesteld worden, en zij daarop oogenblikkelijk den vrijgesprokenen zijne bank zagen verlaten, en onverhinderd heen gaan.

De zitting van het Hof werd opgeheven. De getuigen verlieten de geregtszaal, om tot hunne woonplaats terug te keeren, maar geheel onvoldaan over zulken uitslag eener zaak, waarin zij zoo veel belang stelden. Hunne gesprekken daarover waren, zoo al niet beledigend voor de justitie, ten minste zeker niet zeer vereerend voor dezelve. Reeds voor zijne in hechtenis neming, hadden zij JAN M..... gevreesd; maar nu vreesden zij denzelven nog veel meer; omdat zij vermoedden, dat deze door de tegen hem uitgebragte verklaringen nog meer zoude verbitterd zijn, en nu nog veel meer gelegenheid zoeken, om zich deswege te wreken. Sommigen hadden zich ten dienste der gemeente, en

om

om de veiligheid der inwoners, als het ware, vrijwillig bekend gemaakt als getuigen, die eenige inlichting zouden kunnen geven. Nu hadden zij deswege groot berouw, en allen schenen het vast voornemen optevatten, om in 't vervolg, wanneer zij, bij voorkomende criminele zaken, toevallig met eenige omstandigheden, welke voor de justitie dienstig zouden kunnen zijn te weten, bekend werden, zulks zorgvuldig geheim te houden, ten einde niet weder als getuigen te moeten optreden. Deze ontevredenheid der geroepen getuigen scheen te worden gebillijkt, door eene, na de vrijspraak van den beklaagden, gedane opgave van een' zijner medegevangenen, die nu, ongezocht, aan het geregt verhaalde, dat, terwijl hij met Jan M..... had gevangen gezeten, deze, vooral wanneer hij wat gedronken had, waartoe een paar reizen gelegenheid geweest was, zeer vertrouwelijk met hem had gesproken, en hem ronduit had gezegd, dat hij wezenlijk den brand in de schuur van den heer De R... had gestoken; dat zijn voornemen geweest was, om ook het huis van dien heer en meer anderen aftestoken; doch dat dit door het spoedig blusschen van den brand was voorgekomen; dat hij in dronkenschap zijn voornemen aan eenige personen te *Ch...* had te kennen gegeven; en hij daarom zeer vreesde dat hij zoude worden veroordeeld; waarom hij half het plan gemaakt had, om alles te bekennen,

ten einde daardoor den Regter voor hem intenemen, en eene mindere straf te ontvangen; dat echter hij medegevangen, die wist, dat op brandstichting de doodstraf stond, zulks aan M..... verhaald had, welke daarom aanstonds van zijn voornemen, om de misdaad te bekennen, had afgezien, en sedert dien tijd ook zeer angstig geweest was.

Ware deze omstandigheid vroeger bekend geweest, dan zoude buiten twijfel de uitslag dezer zaak niet zoo gunstig voor den beklaagden geweest zijn. Nu kwam de ontdekking te laat; want de wet liet niet toe dat, hoe duidelijk daarna de schuld ook mogt blijken, een eens vrijgesproken beklaagden, om dezelfde zaak andermaal bemoeijelijkt werd.

De vrees bij de inwoners te *Ch...* voor Jan M..... was intusschen zoo groot, dat eenigen zich reeds begonnen uittelaten, dat, bij aldien de beklaagde aldaar op den duur moest blijven, zij liever zouden verkiezen, al ware het tot hunne merkelijke schade, hunne bezittingen te verkoopen, en naar elders te verhuizen, dan met dien vrijgesprokenen, in eene en dezelfde gemeente, te blijven wonen.

In dezen stand van zaken schijnt het allezins merkwaardig, dat Jan M..... zijne vrijspraak zeer kort overleefde. Na zijn ontslag, had hij zich dadelijk weer naar *Ch...* begeven; zwierf daar in den omtrek, en dronk zoo veel jenever,

ver, als hij maar eenigzins kon bekomen. Op den vierden dag, na zijne vrijspraak, toen hij weer dronken was, kwam hij weer ter herberge van JAN T...... te *Ch*..., waar hij nog eenige glazen jenever dronk. JAN T...... was dien morgen van huis gegaan, maar kwam te huis, terwijl de vrijgesprokene daar zat. De vrouw van JAN T...... had wat aardappelen in eenen pot voor haren man warm gemaakt, en zette dezelve zeer heet op tafel. JAN M..... vroeg om mede te mogen eeten, en toen hem dit vergund was, zwolg hij eenen heeten aardappel zoo schielijk door, dat hij op het oogenblik, en bijna onmerkbaar, op zijnen stoel zittende, den geest gaf.

Zoo was het uiteinde van eenen man, die algemeen voor een' moedwilligen brandstichter gehouden, overeenkomstig de voorschriften der wet, geheel ongestraft aan de maatschappij werd terug gegeven.

De inwoners te *Ch*..., die zich eens zoo over JAN M..... verontrust hadden, toen zij waanden, dat hij levend verbrand was, ontveinsden nu hunne vreugd niet over zijnen dood, welke hen van eene zeer groote ongerustheid bevrijdde. Zij schenen het overlijden van dien persoon, zoo spoedig na zijne vrijspraak, te houden voor eene bijzondere tusschenkomst der Godheid, die den schuldigen, schoon den wereldlijken regter ontkomen, echter de tegen hem geëischte straf deed ondergaan.

III. DE

III.

DE LINNENWEVER

JAN BAPTIST EN ZIJNE VROUW.

De jaarlijksche kermis op het dorp G..... had in het jaar 1817 plaats, in het begin der maand Julij. De graanoogst stond zeer voordeelig te velde, en streelde den landman met het vooruitzigt op eene goede schoof, en met de hoop van zijne schade, door het natte saizoen des vorigen jaars geleden, eenigermate vergoed te zullen zien. Geen wonder dus, dat de harten der landlieden tot vreugde gestemd waren, en de jonge lieden onder hen, lagchende en dartelende, hand aan hand, des avonds de herbergen rondliepen, en niettegenstaande zij reeds den geheelen dag zwaren arbeid hadden verrigt, nog eens wakker op dansten; terwijl de meer bejaarde mannen, onder een lekker pintjen kermis-

bier,

bier, en het rooken van hun kort pijpjen met waren Amerfoortscher, de troeven onzacht op tafel smeten, en de vrouwen, bij haren koffijpot, met mikken boterhammen, onder een verward gesprek, der kermis niet weinig leven bijzetteden.

De broodbakker PETER V........ mogt zich met de zijnen aan deze kermisvreugd niet onttrekken. Dewijl hij, jaar in jaar uit, aan de onderscheiden herbergiers brood leverde, moest hij, schoon anders niet gewoon veel ter herberge te gaan, ten minsten bij gelegenheid der kermis, toonen, dat hij hen ook den penning gunde. Ditmaal kwam hem echter zijn goed oogmerk duur te staan.

In den avond van 6 Julij, toen hij zijn werk gedaan had, ging PETER V........ met zijne vrouw, zijne dochter en een bakkersknecht, welke geheel zijn huisgezin uitmaakten, ter kermis. Hij zelf had alle toegangen van het huis behoorlijk gesloten; de voordeur, door welke zij waren uitgegaan, op het nachtslot gedraaid, en den sleutel er van in zijn zak gestoken. Geen kwaad vermoedende gaven zij zich van voller harte aan de vreugd over.

Niet ver van zijne woning stond de laatste herberg, welke zij dien avond bezochten; terwijl zij hier waren, sloeg de torenklok twaalf uren. PETER V........, die met een' zijner buren in een druk gesprek over den graanhandel,

 zijn

zijn geliefd onderwerp, geraakt was, zou nog aan geen heengaan gedacht hebben, had hem zijne vrouw niet herinnerd, dat het middernacht was; dat hij dien morgen, ten drie ure, weder in de bakkerij moest zijn, en dat het dus ruim tijd was, zich ter rust te begeven. Onze bakker begreep dit ook, brak zijn gesprek af, en, van de zijnen vergezeld, spoedde hij zich, terwijl in de herberg de vreugde nog voortduurde, naar zijne woning.

Uiterlijk vond hij hier alles in de beste orde; ook binnenshuis bespeurde men niet dadelijk, wat er had plaats gehad, en allen maakten zich ter ruste gereed. Maar toen de vrouw van den bakker hare zondagsche muts, welke zij dien dag had opgezet, weder in het kabinet wilde leggen, was zij niet weinig verwonderd, hetzelve ongesloten te vinden; terwijl zij bijna gelijktijdig zag, dat het slot opengebroken was, en half los in het hout zat. Nu viel aanstonds hare gedachte er op, dat er dieven in huis geweest waren. Zij riep haren man, die reeds te bedde lag, en de dochter, als mede de knecht er bij; weldra ontdekte men, dat nog eene kast in hetzelfde vertrek met geweld was geopend, en dat de achter buitendeur open stond. Er bleef bij hen geen' twijfel meer over, of er was iemand in huis geweest, terwijl zij uit waren. Zij onderzochten verder, en nu bleek het, dat alle de mans- en vrouwen kleederen,

en

en ook het weinige geld, dat in deze kasten gelegen had, gestolen waren.

Door deze ontdekking verschrikt, gaat Peter V........ dadelijk den Burgemeester er kennis van geven, die, schoon reeds te bedde, opstaat, en zich aanstonds met hem naar de bestolen woning begeeft, ten einde naauwkeurig te doen blijken alles, wat er had plaats gehad. Hij vond, dat er in den achtermuur der woning, welke slechts van houten latten, met leem bestreken, was zamengesteld, een gat was gesneden, waardoor men den grendel, welke van binnen de deur sloot, had kunnen wegschuiven, de deur openen, en alzoo in huis komen.

De verslagenheid van het bestolen huisgezin was zeer groot; het verlies der kleederen en van het geld, hoewel te zamen misschien geene twee honderd guldens aan waarde bedragende, was bezwarend voor hen; zij moesten dezelve voor verloren achten, want er was geene de minste aanleiding, om de daders van het feit te kunnen ontdekken; en Peter V........ berekende, dat hij lang vlijtig zoude moeten werken, om de geleden schade weer in te winnen.

Intusschen bestond er geene reden, om het voorgevallene geheim te houden. Het is een genoegen bij een ongeluk beklaagd te worden; dit genoegen scheen de bakker veel te willen genieten, want reeds des anderen daags avonds was de diefstal, in alle deszelfs bijzonderheden,

aan alle inwoners van het dorp bekend. Elk een maakte zijne gissingen. Verscheiden lang verdachte personen werden ook nu weder genoemd; maar deze gissingen waren zoo verschillend, zoo geheel zonder grond, dat daaruit voor Peter V........ geen voordeel kon worden getrokken.

Spoedig echter scheen men iets meer van de zaak te weten te komen. Het toeval wilde, dat, juist eenige dagen na het plegen van den diefstal, en wel op den 12den Julij, een der geburen van den bakker een stukje linnen moest gaan afhalen in het dorp *O*........., een paar uren van *G*...... gelegen, waar hij hetzelve bij eenen wever, die, een jaar geleden, te *G*...... gewoond had, en daardoor aldaar bekend was, liet weven. Toen deze buurman dien dag met zijn linnen was te huis gekomen, kwam hij, nog dien zelfden avond Peter V......, in diep vertrouwen, vertellen, dat hij met verwondering gezien had, dat de vrouw van den wever Jan Baptist, te *O*........., waar hij zijn linnen had wezen halen, juist zoo eenen borstrok aan had, als hij meermalen de vrouw van den bakker had zien dragen, en die nu met de andere goederen gestolen was; dat, ofschoon hij geene reden had om den wever te verdenken, en het misschien ook wel niet dezelfde borstrok zoude zijn, dit echter bijzonder zijne aandacht had getroffen, en hij zich verpligt achtte het hem te openbaren. Schoon

Schoon Peter V...... hoegenaamd niet kon denken, dat de wever Jan Baptist de schuldige persoon zoude zijn, meende hij dat deze wel, op eene eerlijke wijze, in het bezit van den borstrok konde gekomen zijn, maar dat men daardoor misschien de regte daders zoude kunnen ontdekken. Hij had ook al zoo veel heen en weder geloopen, om dezelven op het spoor te komen, dat hij, hoewel er zich weinig vrucht van voorstellende, er nog wel de moeite voor over had, om zelf eens te gaan zien. Hij kon dit te gevoegelijker doen, omdat hij mede dien wever sedert lang kende, en ligtelijk bij hem eene boodschap konde maken.

Niet later dan des anderen daags, begaf zich Peter V...... op weg. Om met te meer zekerheid te kunnen oordeelen, nam hij zijne vrouw mede. Toen zij bij den linnenwever kwamen, eenigen tijd met hem over het weven van een stukjen linnen gesproken hadden, en, gedurende dat gesprek, overvloedig tijd hadden gehad, om de vrouw van den wever, welke, in eenen borstrok gekleed, met het opwinden van garen bezig was, naauwkeurig optenemen, waren zij beide spoedig ten volle overtuigd, dat de laatste maar al te zeker den gestolen borstrok droeg.

Peter V......, die niet wist hoe ver hij in zulk een geval gaan mogt, en vreesde dat hij soms iets zoude doen, waardoor hij zich zelven in onaangenaamheden kon brengen, of de zaak zelve

ve bederven, had reeds te voren met zijne vrouw afgesproken, in geen geval iets van de ware reden hunner komst aan den linnenwever te laten blijken. Maar toen zij zeker genoeg waren, dat zij den gestolen borstrok gezien hadden, gingen zij van den wever, dadelijk naar den Burgemeester te *O*........., wien zij het geval verhaalden, en verzochten, hun te willen zeggen, hoe zij zich nu moesten gedragen.

De Burgemeester scheen in verre na niet die goede gedachte, omtrent den linnenwever, te voeden, als Peter V...... en zijne vrouw, ten diens opzigte koesterden; want zoodra hij overtuigd was, dat de bakker en zijne vrouw den borstrok zeer zeker voor hun eigendom herkend hadden, gaf hij duidelijk zijn vermoeden te kennen, dat hij niemand anders, dan den wever zelf, voor den dief hield. — Hij maakte daarom, al dadelijk, aanstalte, om in diens woning een naauwkeurig onderzoek te bewerkstelligen, ten einde te zien, of er ook misschien nog meer der gestolen goederen gevonden werden.

De bakker Peter V...... en zijne vrouw kregen nu bijna berouw, dat zij den Burgemeester over deze zaak hadden gesproken; zij konden niet veronderstellen, dat de wever tot zulk eene daad zoude in staat zijn, en vreesden, dat zij nu zouden schijnen hem te hebben aangeklaagd, en daardoor in groote moeijelijkheden worden gewikkeld. Dan de Burgemeester stelde hen ge-

rust;

rust; zij werden genoodzaakt toe te geven en zelfs den Burgemeester, bij het doen dier huiszoeking, te vergezellen.

De linnenwever JAN BAPTIST en zijne vrouw verwonderden zich zeer, toen zij den bakker, nu met den Burgemeester vergezeld, bij hen zagen terug komen; en konden eene zigtbare ontroering niet verbergen, toen de Burgemeester hen de reden zijner komst te kennen gaf, en dadelijk, met behulp van zijnen veldwachter, de huiszoeking begon.

De ontroering, welke de verdachte personen hadden laten blijken, werd, te regt of ten onregte, door den Burgemeester toegeschreven aan het bewustzijn van schuld, schoon het misschien niet wel te ontkennen zoude zijn, dat wel de onschuldigste zelf, bij zulk eene aantijging, niet geheel en al bedaard zoude blijven. Het vermoeden van den Burgemeester intusschen scheen gegrond, want een groot gedeelte der gestolen goederen werden in de woning van den linnenwever gevonden.

PETER V...... en zijne vrouw, welke alle de gevonden goederen stellig voor hun eigendom herkenden, verwonderden zich niet weinig over het vinden derzelve hier ten huize, en, hoezeer zij anders den wever niet verdacht hadden, begonnen zij nu ook diens schuldpligtigheid te vermoeden.

Onder de goederen, welke nog meer gestolen wa-

waren, maar niet ten huize van Jan Baptist gevonden werden, was een lakensche mansrok, eene falie, en eenige hemden. Toen de Burgemeester aan den wever en zijne vrouw vroeg, of zij ook niet nog mansrokken, eene falie of hemden in huis hadden, antwoordden zij beide: *neen.*

De goederen werden nu ingepakt, verzegeld, en onder bewaring van den Burgemeester genomen, die tevens bevel gaf, om den wever Jan Baptist in arrest te nemen, en vervolgens denzelven, met de, ten zijnen huize gevonden goederen, opzond aan den officier bij de arrondissements Regtbank, waaronder *O.........* behoorde.

Het gerucht dezer arrestatie was spoedig door het dorp verspreid. Zoo als het gewoonlijk in zulke gevallen gaat, wist men nu nog zeer veel ten laste van den gearresteerden te verhalen. Onder vele losse en ongegronde vertellingen, kwam aan den Burgemeester ter ooren, dat de vrouw van Jan Baptist, niet lang geleden, eenen mansrok, voor twee brooden, zoude beleend hebben, bij zekeren Lambert K....., als mede eene falie zou hebben verkocht aan eenen Jan D......, beiden te *O.........* woonachtig. Bij onderzoek bleek het, dat zulks waarheid was, en het kwam zeer vermoedelijk voor, dat deze mansrok en falie zouden hebben behoord bij het goed ten huize van den linnenwever in beslag ge-

genomen, en dezelfde, welke bij PETER V...... gestolen waren. Deze twee stukken werden daarom ook van wege den Burgemeester opgehaald, en, met een verslag van deze omstandigheid, aan den Regter opgezonden.

Het was juist zoo als men gedacht had; PETER V...... en zijne vrouw herkenden, dadelijk bij het vertoonen van den rok en falie dezelven voor die, welke, in den bewusten nacht, ten hunnen huize waren gestolen.

Om den lezer duidelijker over den stand van zaken te kunnen laten oordeelen, is het noodig hier de verhooren, welke de beklaagden JAN BAPTIST en zijne huisvrouw voor den Regter ter Instructie ondergingen, te laten volgen.

VERHOOR VAN JAN BAPTIST.

DE REGT. „ Zijn de goederen, welke u nu hier
„ vertoond worden, dezelfde, als die ten uwen
„ huize gevonden, en door den Burgemeester te
„ *O*......... in bewaring genomen, of door uwe
„ vrouw verkocht of beleend zijn?

DE BEKL. „ Ja."

DE REGT. „ Moet gij niet bekennen, die goe-
„ deren te hebben gestolen, ten huize van PE-
„ TER V......, te *G*....., in den nacht van 6
„ op 7 Julij dezes jaars, door middel van een
„ gat in den achtermuur van dat huis te ma-
„ ken, waardoor de deur kon geopend worden?"

DE

De Bekl. „ Neen, ik heb die goederen niet ge-
„ stolen, ik ben aan dien diefstal niet schuldig."

De Regt. „ Op welke wijze zijt gij dan in
„ het bezit van die goederen gekomen?"

De Bekl. „ Ik heb dezelve, allen te zamen,
„ gekocht van een mij onbekend persoon, op de
„ markt te *E*........, op den 8sten Julij van dit
„ jaar, voor eene som van 25 guldens."

De Regt. „ Waarvan daan had gij die 25
„ gulden geld, voor welke gij zegt die goede-
„ ren te hebben gekocht?"

De Bekl. „ Ik was naar de markt geweest
„ met garen, hetwelk ik daar voor 15 gulden
„ heb verkocht, ruim tien gulden had ik mede
„ van huis genomen, en voor dit geld kocht
„ ik die goederen, omdat ik dacht er eenige
„ winst mede te zullen doen."

De Regt. „ Wanneer zijt gij naar *E*....... uit-
„ gegaan, en wanneer weer te huis gekomen?"

De Bekl. „ Ik ben uitgegaan den 8sten Julij,
„ des morgens omtrent ten drie uren, en dien-
„ zelfden dag, des avonds tusschen 7 en 8 uren,
„ weer te huis gekomen."

De Regt. „ Hebt gij uwe vrouw gezegd, waar
„ gij heen gingt, en ook, dat gij de goederen
„ gekocht had?"

De Bekl. „ Ja."

De Regt. „ Is de borstrok welke uwe vrouw
„ bij de visitatie ten uwen huize aanhad, door
„ u aan dezelve gegeven?"

De

DE BEKL. „ Ja."

DE REGT. „ Wie heeft den mansrok beleend,
„ en de falie verkocht?"

DE BEKL. „ Beide is door mijne vrouw ge-
„ schied; maar de falie behoort niet bij het ge-
„ kochte goed; dezelve is van mijne eerste
„ vrouw herkomstig. Ik had dezelve, tot dus
„ verre, voor mijne tegenwoordige vrouw ver-
„ borgen gehouden."

DE REGT. „ Maar deze falie wordt door PE-
„ TER V...... stellig voor zijn eigendom her-
„ kend?"

DE BEKL. „ Het is echter zoo als ik zeide."

DE REGT. „ Waar zijt gij geweest in den
„ nacht van 6 op 7 Julij dezes jaars?"

DE BEKL. „ Ik had gemerkt, dat er van mijne
„ aardappelen gestolen werden; ik wilde de die-
„ ven betrappen, en heb dien nacht daarbij de
„ wacht gehouden."

DE REGT. „ Weet uwe vrouw dit?"

DE BEKL. „ Zij weet wel, dat ik niet te huis
„ geweest ben, maar niet, dat ik de aardappe-
„ len heb bewaakt; want dit wilde ik voor
„ haar verborgen houden, omdat zij zeer praat-
„ zuchtig is, en het zeker door haar zoude
„ ruchtbaar gemaakt zijn."

VERHOOR VAN DE VROUW.

DE REGT. „ Hoe zijt gij gekomen aan de goe-

„ deren, welke ten uwen huize zijn gevonden,
„ en door den Burgemeester in bewaring genomen?"

De Bekl. „ Mijn man heeft die mede te huis „ gebragt van de markt te *E*........, toen hij „ aldaar garen was wezen verkoopen."

De Regt. „ Heeft hij u gezegd voor hoeveel, „ en van wien hij die goederen gekocht hadt?"

De Bekl. „ Neen."

De Regt. „ Hebt *gij* den mansrok beleend, en „ de falie verkocht?"

De Bekl. „ Ja."

De Regt. „ Was de falie ook bij de door uwen „ man te *E*........ gekochte goederen?"

De Bekl. „ Neen, die heeft hij mij gezegd, „ dat van zijne eerste vrouw was, maar ik heb „ die nooit mogen dragen; hij wilde, zeide hij, „ dezelve bewaren voor zijn kind, dat hij bij „ zijne eerste vrouw heeft; maar wij waren genoodzaakt die te verkoopen."

De Regt. „ Waar zijt gij in den nacht van „ den 6 op 7 Julij geweest?"

De Bekl. „ Te huis, en te bed."

De Regt. „ Was uw man toen ook te huis?"

De Bekl. „ Neen, hij was des avonds van „ den 6den uitgegaan, en is des anderen daags „ morgens, ten vijf ure, weer te huis gekomen."

„ De Regt. „ Waar is uw man toen geweest?"

De Bekl. „ Dat weet ik niet."

De Regt. „ Is daarover dan niet gesproken, „ toen hij uitging en te huis kwam?" De

De Bekl. „ Ja! — Toen hij uitging zeide hij,
„ dat hij nog eens uit moest, en toen ik hem,
„ bij het te huis komen, vroeg, waar hij geweest
„ was? gaf hij ten antwoord: *dat zijn uwe za-
„ ken niet, babbelk...;* maar daarna heeft hij
„ mij toch gezegd, dat hij om een tonnetje
„ lappen naar *S*... geweest was; zonder dat ik
„ echter een tonnetje lappen of iets anders ge-
„ zien heb."

De Regt. „ Moet gij niet bekennen, dat uw
„ man die goederen, in dien nacht, gestolen
„ heeft, en dat gij, dit wetende, dezelve hebt
„ helpen verbergen, verkoopen en beleenen?"

De Bekl. „ Neen, volstrekt niet; dan zoude
„ ik die kleederen niet openlijk gedragen heb-
„ ben."

Na het ondergaan dezer verhooren, werd er een bevel van bewaring tegen den man verleend, maar de vrouw werd, voor als nog, op vrije voeten gelaten, echter eenige dagen later ook in bewaring genomen.

Op de vermoedens van schuld, welke uit de vermelde omstandigheden, ten laste van de beklaagden ontstonden, werden zij in staat van beschuldiging gesteld, en verwezen aan het Hof van Assises in hunne Provincie, om daarvoor te regt te staan.

Hier bleven, zoo wel de beklaagden, als de ge-

geroepen getuigen in hunne reeds gegeven verklaringen en opgaven zich volstrekt gelijk. Bijzonder ten nadeele van den man was het, dat hij er bij bleef, dat de falie, welke stellig door PETER V........ en zijne vrouw, als hun eigendom erkend werd, van zijne eerste vrouw herkomstig was; en op welke omstandigheid de Regters, bij het ondervragen, van de beklaagden, en getuigen, dikwijls terug kwamen. De vrouw verzekerde echter, dat zij die falie nooit bevorens in huis gezien had.

De heer Prokureur Crimineel, namens den heere Prokureur Generaal het woord voerende, betoogde: dat, zoo wel het vinden der gestolen goederen ten huize van de beklaagden, zonder dat deze den eerlijken verkrijg daarvan behoorlijk konden aanwijzen, als het, juist in den nacht van den diefstal, afwezig zijn van den eersten beklaagden, en de blijkbaar verzonnen opgave, omtrent de herkomst van de falie, voldoenden grond opleverden voor de gemoedelijke overtuiging des Regters, om daarop den eersten beklaagden schuldig te verklaren aan den hem te laste gelegden diefstal; dat verder alle omstandigheden genoegzaam aanduidden, dat de vrouw van het plegen van dien diefstal niet onkundig geweest was, en zij dus door het helpen verbergen, verkoopen en beleenen van een gedeelte dier goederen, moest geacht worden, zich te hebben schuldig gemaakt aan medepligtigheid

heid. Op welke gronden die heer concludeerde: dat de beklaagden zouden worden veroordeeld tot de straf van openbare geeseling, en tot confinement, elk voor den tijd van vijftien jaren.

Toen hierop het woord werd gegeven aan den verdediger van de beklaagden, trachtte deze te betoogen: dat hier, in verre na, geene genoegzame gronden voor de redelijke overtuiging van den Regter aanwezig waren, om daarop de beklaagden, als schuldig, te veroordeelen. Eerst trachtte de advokaat, ter verdediging van den man, aan te toonen, dat geene der ten processe aangevoerde daadzaken, ten zijnen laste, in een regtstreeks en onmiddelijk verband met de aangetijgde misdaad stonden; want dat men daarvoor niet konde houden het vinden der gestolen goederen ten zijnen huize, omdat de beklaagde, op eene allenzins aannemelijke wijze, den eerlijken verkrijg derzelver had opgegeven; — dat alles, ten laste van den man, niets meer dan een sterk vermoeden van schuld kon opleveren, maar nimmer eene zekerheid; dewijl alle de omstandigheden zeer wel met zijne onschuld bestaanbaar waren, en er dus geen genoegzame grond aanwezig was, om eene gemoedelijke *overtuiging* van schuld daar te stellen. Daarna ging de verdediger tot een meer bijzonder betoog der niet schuldpligtigheid van de vrouw over. Hiertoe onderzocht hij eerst, in het algemeen, wan-

neer, en in hoever men, in alle gevallen, eene vrouw als de medepligtige van haren man kon beschouwen. Volgens hem, kon eene vrouw niet altijd, zonder uitzondering, als medepligtige gehouden worden, al had zij kennis van den diefstal gedragen, en het daarvan gekomene helpen verbergen. Deze kennis, toch, zeide hij, konde haar zelfs onwillig aangekomen zijn; haar man zelf kon haar dit gezegd hebben, zonder dat zij het wilde weten; en wat zou, in zulk geval, haar pligt gevorderd hebben, verondersteld, dat zij nog zoo deugdzaam, nog zoo eerlijk ware, en dat de daad van haren man haar het grievendste leed deed gevoelen? Zoude zij haren man bij het geregt, als eenen dief, aanklagen, om zich alzoo buiten alle gevaar, van als medepligtige beschouwd te worden, te stellen? Welk denkbeeld! Wie zou zulke vrouw nog als deugdzaam, als waarlijk teeder christelijk gevoelende, beschouwen? Zij zal het dan niet doen, al moest zij ook het gestolenen helpen verbergen. Maar ook de wet zelve eerbiedigt haar gevoel; zij staat haar toe, ongestraft, haren man aan de vervolging der justitie te helpen onttrekken; (*) en wat doet zij anders, wanneer zij het gestolene verheelt? Een duidelijk bewijs derhalve, dat een echtgenoot, door het kennen der misdaad, het

(*) Art. 248 van het wetboek van strafregt.

het verbergen van het gestolene, niet *altijd* zich medepligtig aan de misdaad maakt. Hiertoe (zoo vervolgde de verdediger) wordt het bewijs vereischt, dat de vrouw, de misdadige daad goedkeurende, vrijwillig, met een even slecht oogmerk, als de dader der misdaad, zich tot het verhelen derzelve hebbe geleend. Indien het dus mogelijk ware, dat de Regter kon gelooven, dat de vrouw, in dit geval, met het plegen van den diefstal ware bekend geweest, en haar daarom veroordeelde, dan zoude deze uitspraak altijd moeten berusten op de geheel onbewezen veronderstelling, dat de vrouw daarbij een behagen in de misdaad geschept had, en dezelve goedkeurende, tot de verheling had medegewerkt; terwijl echter de billijkheid en menschlievendheid vorderen, dat men het tegendeel op den voorgrond plaatse. — Maar ook dan nog, wat had er hier plaats gehad? — Tot medepligtigheid aan diefstal vorderde de wet, in dit geval, *heeling en verberging* van het gestolene, met *de bewusthcid, dat het gestolen was.* Maar hoe zoude de vrouw kunnen geacht worden, dat zij de goederen verborgen had, die dezelve openlijk had gedragen, beleend en verkocht? — Waaruit zoude men het bewijs putten, dat zij met de misdaad bekend geweest was, indien de goederen al eens door diefstal verkregen waren; naardien zoo wel haar man zelf, als zij, eenstemming hadden opgegeven, dat zij daarvan niets had ge-

weten, met bijvoeging van zulke omstandigheden, welke schenen te bevestigen, dat, ten minste in dit opzigt, de beklaagden waarheid spraken? — Het gevorderde bij de wet, om de vrouw mede schuldig te achten, ontbrak dus ten eenemaal.

Op deze gronden meende de verdediger, dat er geene termen konden bestaan, om, al moest eens de man voor schuldig gehouden worden, dan ook de vrouw te veroordeelen. Hij concludeerde tot vrijspraak van beiden.

De Voorzitter sloot de debatten, en het Hof verwijderde zich, om te gaan beraadslagen.

Gedurende deze beraadslagingen, kon men de gesprekken, en daaruit de gedachten van de, nu buiten de gehoorzaal, op den uitslag wachtende nieuwsgierigen, waarnemen. Ten opzigte van den eersten beklaagden Jan Baptist waren de gevoelens zeer verdeeld, eenige hielden het daarvoor, dat hij zeer wel onschuldig zijn kon; maar vrij verre de meesten hielden hem voor schuldig, hoewel er echter maar zeer weinige waren, die zeiden, dat zij hem zouden durven veroordeelen; want allen schenen het daaromtrent eens te zijn, dat de bijgebragte bewijzen te zwak waren, om daarop eene veroordeeling te gronden.

Met opzigt tot de laatste beklaagde, de vrouw van Jan Baptist, bestond er maar één gevoelen, te weten: dat zij volstrekt niet kon worden

den veroordeeld; dat het zeer waarschijnlijk voorkwam, dat zij onschuldig in het geval was, en dat er in alle geval geene bezwaren ten haren laste bestonden, genoeg om van hare schuld overtuigd te zijn. Ook de verdediger had zich dit laatste stellig ingebeeld, en de vrouw van Jan Baptist scheen, met alle gerustheid, het arrest van het Hof, te haren opzigte, aftewachten.

Te smartelijker viel het daarom, vooral der laatste beklaagde, en onaangenaam verrassend voor den verdediger en de menigte was het, toen uit de voorlezing van het arrest van het Hof, door den President, bleek, dat men zich te vergeefs gevleid had. De Regters hadden eene geheel andere overtuiging gevoed, dan de beklaagde, haar verdediger en de toehoorders. Beide de teregtstaanden werden schuldig verklaard aan de hun te laste gelegde misdaad en veroordeeld: de man, tot *openbare geeseling*, de vrouw, tot *openbare tentoonstelling op een schavot* gedurende *een half uur*, en beiden werden, voor den tijd van *zes* jaren, geconfineerd in een tuchthuis.

Zoo bleek, ten nadeele der beklaagden, het verschil tusschen de overtuiging van den Regter en de volkstem, door welke, indien deze had moeten oordeelen, welligt beiden, maar zeer zeker de laatste beklaagde in vrijheid zoude zijn gesteld; — terwijl er mede geen twijfel zijn kan, of deze zoude eveneens moeten zijn vrijgespro-

ken geworden, indien hare teregtstelling had plaats gehad onder eene wetgeving, bij welke, niet op enkel gemoedelijke overtuiging, maar mede op, door de wet, van te voren, vastgestelde voorschriften omtrent de waarde van bewijs, had moeten worden acht geslagen.

Uit liefde voor de waarheid, moet echter hier worden gezegd, dat de overtuiging des Regters zich, in dit geval, niet schijnt te hebben vergist, dewijl de veroordeelden over hun lot niet geklaagd, maar zoo het schijnt, in overtuiging van schuld, de hun opgelegde straf ondergaan hebben.

IV. MA-

IV.

MARIJN W... EN PIETER M....

OF

EEN EN DEZELFDE MISDAAD, IN DEN EENEN DADER ZWAAR, EN IN DEN ANDEREN NIET, GESTRAFT.

Hendrina H...., eene *vijftigjarige* behoeftige boeren weduwe, woonde met haren zoon, Jan genaamd, een' jongeling van ruim *negentien* jaren, in het dorp *B*.... De zoon deed zijn best, om door bij de boeren uit werken te gaan, voor zich en zijne reeds bejaarde moeder den soberen kost te winnen. Deze laatste moest mede, voor zoo veel haar ouderdom zulks nog toeliet, daartoe helpen bijdragen door linnen-garen te spinnen, waartoe zij van de wevers, in het naburig dorp *G*....., een paar uren van *B*.... gelegen, het vlas moest halen, en het garen weder te huis brengen. Deze gang, welken zij,

om

om geen daggeld van haren zoon te missen, veelal zelve moest doen, viel de oude vrouw zeer lastig; zij nam daarom telkens zoo veel vlas mede naar huis, als zij maar eenigzins konde dragen, en wachtte dan zoo lang, tot alles was afgesponnen, om weer in eens het garen te huis te brengen, indien ten minste de honger haar somwijlen niet vroeger deed gaan. Hierdoor gebeurde het, dat, als het garen was te huis gebragt, zij een klein sommetje geld in huis had, hoewel zich dat dan toch maar tot eenige guldens bepaalde. Veelal was dit weinige slechts een of twee dagen in haar bezit, omdat zij gewoon was, daarmede spoedig eenige kleine schulden, welke de nood haar had doen maken, af te doen, zoo dat zij somwijlen wel niets overhield.

Dat dit bij deze weduwe zoo ging, was geen geheim; velen te *B....* leefden op dezelfde wijze, en men sprak daarover als van een overoud gebruik; noodigde elkanderen, om te zamen het werk te halen of te huis te brengen, of verhaalde, wanneer men dit voornemens was te doen of gedaan had.

Slechts omtrent 8 a 10 minuten van de woning der weduwe Hendrina H...., leefde mede, op dezelfde wijze, Gerard D.... met zijne vrouw, beiden stokoude menschen, de eerste ruim *vier en zeventig* en de laatste *drie en zeventig* jaren oud. Schoon deze nog minder met werken konden

den verdienen, was echter hun staat eenigzins beter, dan die van de weduwe Hendrina H.... Daar zij voor geene kinderen hadden behoeven te zorgen, steeds gezond geweest waren, en vlijtig hadden gewerkt, waren zij in staat geweest hun huishouden wat beter te voorzien; en schoon zij wel juist zelden kontante penningen in huis hadden, was echter hun inboedel en huisraad redelijk wel, en van eenige waarde.

Beide deze huisgezinnen leefden van hun zuur en sober gewonnen brood in vrede; waren vergenoegd, en schenen het zoo wel te zullen kunnen volhouden, tot dat, op een' en denzelfden tijd, beiden een ongeluk trof, waarvoor zij nimmer hadden gevreesd, en waaraan men ook, met geen genoegzaamen grond, had kunnen vermoeden, dat zulke behoeftige, ten minste niet welgezeten lieden bloot stonden.

Wanneer des avonds de zoon der weduwe Hendrina H.... vermoeid van zijn werk te huis kwam, zorgde zijne moeder, dat zijn avondeten vroegtijdig in gereedheid was, waarna Jan gewoon was zich dadelijk ter ruste te begeven, terwijl dan zijne vlijtige moeder nog eenigen tijd aan haar spinnenwiel bleef zitten.

Dit had mede zoo plaats in den avond van zekeren 26 Februarij na het jaar 1813. Jan had zich reeds tusschen zeven en acht ure des avonds naar bed begeven, en de weduwe Hen-

DRINA H.... had juist hare, voor dien avond, laatste vlasvlok afgesponnen, en zoude zich mede zoo tot slapen gereed maken, toen er, tusschen tien en elf ure, van buiten aan de voordeur der woning geroepen werd: „ wijs ons den „ weg op *D*....., wij zijn van den weg!" — Op de vraag der weduwe, waar de vragers van daan kwamen? werd geantwoord: „ van het „ dorp *O*........"—Het dorp *O*....... ligt juist zoo, dat, om van daar in het dorp *B*.... te komen, de gewone weg door het dorp *D*..... leidt, werwaarts de onbekenden den weg wenschten te weten, zoo dat het vragen naar dien weg aan de weduwe HENDRINA H.... wel hoogst zonderling moest voorkomen. Ook had de toon waarop de vreemdelingen van buiten spraken, iets dreigends, en vooral niets van menschen, die hulp behoeven, en gaarne wenschen geholpen te worden. Niet zonder eenigen grond vreesde dus de oude vrouw, dat er slechts uit baldadigheid geroepen werd, of misschien door eenig slecht volk, dat op deze wijze gaarne binnen's huis wenschte te komen, om er te vernachten. Zij wilde liefst hiermede niet te doen hebben, en antwoordde daarom, dat zij bij de naaste buren zouden gaan, om den weg te vragen, want dat daar meer volk in huis was om dien te wijzen, en zij maar *alleen* te huis was. Zoo weinig vermoeden had de goede vrouw op hetgeen men van buiten in den zin had.

Naau-

Naauwelijks had de weduwe Hendrina H.... dit antwoord gegeven, of de deur werd met geweld opengestampt; hetgeen, bij eene zeer slechte sluiting derzelve, zeer gemakkelijk te doen viel. Er traden twee manspersonen binnen; de een lang en de ander kort van postuur. Deze laatste beval, dat er gestookt zoude worden. Op het antwoord der weduwe: „dat zij niet te „stooken had, want dat zij zelve hout moest „gaan sprokkelen, om voor elken dag genoeg „te hebben, om den pot te koken," werd zij oogenblikkelijk door den langsten aangegrepen, onder het zeggen: „verd..... heks! zult gij niet „stooken?" terwijl de kortste dadelijk toeschoot, touw uit zijn' zak haalde, en daarmede de weduwe de handen aan elkanderen vast bond; in welken staat zij door den langsten op het bed werd geworpen, voorts de beenen vast gebonden, en een doek voor de oogen gedaan.

Thans kon het geen raadsel meer zijn, waarom de twee personen, onder voorwendsel van den weg te willen gewezen hebben, hadden getracht in huis te komen; maar de weduwe Hendrina H.... kon bijna hare oogen niet gelooven, toen zij, onder het binden harer handen, al aanstonds, in den kleinsten der twee dieven, herkende den arbeider Marijn W..., wonende in het zelfde dorp, waar hij met visschen en jagen aan den kost kwam, en haar sedert lang zeer wel bekend.

Ook de zoon der weduwe, die mede, in zijn

bed,

bed, aan handen en voeten gebonden werd, herkende dadelijk den kleinsten dier personen voor Marijn W... Vrees voor erger mishandelingen, weerhield echter, zoo wel de weduwe, als haren zoon, om, op dat oogenblik, te doen blijken, dat een der dieven hun bekend was.

Eerst vroeg de langste der dieven om eten; op het antwoord der weduwe Hendrina H.... „ dat er geen eten in huis was," vroegen zij om geld; toen ook hierop geantwoord werd, dat er geen geld was, zeide Marijn W..., welken de weduwe en haar zoon nu weder aan zijne stem kenden, zoo als zij hem eerst aan zijn gelaat en gestalte herkend hadden: „ het is toch nog niet „ lang geleden, dat gij naar *G*..... geweest „ zijt;" daarmede duidelijk willende te kennen geven, dat, dewijl zij nog pas onlangs haar gesponnen garen had te huis gebragt, zij daarvan nog wel eenig geld moest in huis hebben. Het bleek uit dit gezegde, dat de dieven zeer wel met de huisselijke omstandigheden der weduwe bekend waren, want eerst vijf dagen geleden was deze haar garen te *G*..... gaan te huis brengen.

De dieven spraken verder niets, of zeer weinig. Toen de lamp, welke, bij hun inkomen, op tafel stond te branden, dreigde uittegaan, nam Marijn W... wat vlas, maakte daarvan eene lont, en verlichtte alzoo het vertrek. Vervolgens pakten zij de kleederen van de weduwe

en

en haren zoon, welke zij konden vinden, als mede eenig vlas, in een' zak, dien zij, zoo het scheen, tot dat oogmerk hadden medegebragt, en verlieten, omstreeks middernacht, deze woning, zeggende in het heengaan, en terwijl een hunner een mes, dat op tafel gelegen had, op den grond smeet: „ daar ligt het mes, wij gaan „ heen, gij moet u stil houden tot zes uren; wij „ zullen elk half uur aan uw huis komen zien, „ en als gij u niet stil houdt, dan snijden wij „ u den hals af." Het hier door de dieven bedoelde mes had des avonds op de tafel gelegen, maar werd, des anderen daags 's morgens, op den vloer der woning gevonden.

Hevig ontsteld door het gebeurde en bevreesd voor de bedreiging hun door de dieven gedaan, wachten de weduwe Hendrina H.... en haar zoon in doodsangst, op hunne bedden stevig gebonden, den dag af. Toen het omtrent zes uren in den morgen geworden was, waagde de moeder het eerst, pogingen in het werk te stellen, om zich los te maken; dan hare handen waren al te stevig gebonden, om die alleen los te krijgen, maar zij kreeg na vele moeite de voeten los. Slechts eene minuut of vijf ver van hare woning woonde haar naaste buurman Jan L....; zij waagde het op te staan, en naar denzelven te loopen. Deze was met zijne vrouw reeds op; aan hen gaf de weduwe het gebeurde te kennen, werd door hen verder aan de handen los

 ge-

gemaakt, en spoedde zich toen weer naar huis, om ook haren zoon te ontbinden, die zich volstrekt niet had kunnen los maken.

Lang gevoelden moeder en zoon nog de pijnen, hun door het sterk binden veroorzaakt, maar langer nog en smartelijker ondervonden zij het gemis der hun ontstolen goederen; na genoeg volstrekt alle hunne kleederen waren gestolen, en het viel zoo hard en zuur voor hen, van het weinige, dat zij verdienen konden, het noodige af te zonderen, om daarvoor genoegzaam anderen te kunnen koopen.

Niet beter was het gesteld bij Gerard D..... Ook hier waren, en wel zeer waarschijnelijk, dezelfde dieven, in dien nacht, geweest. Het hier gebeurde had zich op de volgende wijze toegedragen. Des nachts, tusschen twee en drie uren, werd er ten huize van Gerard D.... tot driemalen hevig op de deur gestampt. Naauwelijks had Gerard D...., die met zijne vrouw te bed lag, en door het geweld gewekt was geworden, den tijd om te roepen, „ wat er te doen „ was," toen reeds de onsterke deur van hare hengsels in stukken sprong, en twee personen binnen traden, van welke er een, op de vraag van Gerard D...., antwoordde: „ hou uw sm... „ of ik steek u met den riek dood."

Zonder verder te spreken, naderden de dieven het bed, waarin de oude lieden lagen; bonden, in het donker, den man handen en voeten,

ten, maar de vrouw nu nog alleen slechts de handen; draaiden de deur eener kas, nevens de bedstede staande, voor derzelver opening; staken vervolgens de lamp aan, welke zij in het donker wisten te vinden, even als hadden zij tot de huisgenooten behoord, en vroegen daarna om den sleutel van de kist; een nieuwe blijk, dat zij bijzonder in deze woning bekend waren, daar zij door deze vraag genoegzaam te kennen gaven te weten, dat er eene kist in huis was, waarin het best, dat deze arme lieden bezaten, geborgen was.

Gerard D.... noch zijne vrouw antwoordden op hunne vraag. De dieven drongen er ook niet verder op aan, zij hadden reeds naar den bekenden weg gevraagd; want een hunner nam dadelijk den sleutel der bedoelde kist, uit eenen klomp, die boven de kist aan den muur hing; schoon dit anders eene plaats scheen te zijn, waar men dien het minst zoude zoeken. In deze kist lagen de kleederen. De dieven haalden dezelve daar uit, en pakten die te zamen, zoo als zij ook nog met eenig klein huisraad deden; en welke goederen zij met nog eenig vlas, en eenen zak met boekweit, met zich namen.

Alvorens het huis te verlaten, kwamen de dieven nog eens aan het bed zien, waar de oude lieden lagen; toen zij bevonden, dat de oude man zich had weten los te maken, zeide

een hunner: „ zoo oude grijsaard! hebt gij u „ los gemaakt;" gaven den goeden man eenige duchtige slagen in het aangezigt, en bonden hem op nieuw sterker, dan te voren; terwijl zij ook nu de voeten der vrouw te zamen bonden. Na dit gedaan te hebben, verlieten de dieven omstreeks ten vier ure het huis.

Dewijl Gerard D.... en zijne vrouw in het donker, en op hun bed liggende, gebonden waren, had de eerste, die achter in het bed gelegen had, volstrekt de dieven niet kunnen zien; door ouderdom doof, had hij ook geen van beiden aan de stem kunnen herkennen; maar zijne vrouw, hoewel zij ook slecht van gezigt en gehoor was, en mede de dieven, vooral daar de deur der kast voor de bedstede het uitzigt had belemmerd, maar zeer weinig had kunnen opnemen, had evenwel opgemerkt, dat de een lang en de ander kort van postuur was, en had den laatsten aangezien en gehouden voor den arbeider Marijn W..., aan haar sedert lang bekend.

In den morgen na den diefstal, ten huize van Gerard D...., werd op den vloer gevonden de mestriek, waarmede de dieven, bij het inkomen hadden gedreigd, welke aan Gerard D.... toebehoorde, en anders zijne gewone plaats had onder een afdakje, aan de zijde van het huis, van waar dezelve door de dieven moest zijn weggenomen. Ook werd op den vloer der woning

een

een kar houweel gevonden, hetwelk daarna bleek het eigendom te zijn van den reeds gemelden buurman Jan L...., en uit wiens schuur, waarin de dieven door een groot gat in den leemen wand, 't welk slechts door los daartegen geplaatste takkenbossen bedekt was, hadden kunnen komen, het was weggehaald.

Gerard D.... en zijne vrouw hadden, spoedig na het vertrek der dieven, zich weten los te maken, en kwamen, bijna gelijktijdig met de weduwe Hendrina H.... en haar' zoon, aan het huis van den Burgemeester, om aantegeven wat er in dien nacht, ten hunnen huizen, had plaats gehad. Allen toonden zij de diepe linken, door het binden met touwen aan hunne handen en voeten veroorzaakt. De oude Gerard D.... was daarenboven deerlijk in het aangezigt mishandeld, dat nog blaauw, opgezwollen, en met geronnen bloed overdekt was. Allen waren bijna naakt, want genoegzaam al hunne kleeding was hun ontstolen. In zulken toestand verwekten deze lieden een welmeenend medelijden; onderscheide ingezetenen gaven hun iets, zoo dat zij zich ten minste nu weer konden kleeden.

De Burgemeester ondervroeg hen allen naauwkeurig wegens de omstandigheden, met welke de diefstallen waren vergezeld gegaan, en vooral omtrent de dieven zelve. Met opzigt van het eerste, verhaalden de bestolene menschen alles breedvoerig en naauwkeurig, maar met be-

trekking tot de daders, wisten zij alleen stellig te verklaren omtrent den arbeider Marijn W... Dezen, zeide de weduwe Hendrina H.... en haar zoon, hadden zij sedert lang gekend, zoo dat zij zich in zijn persoon niet wel konden vergissen; zij hadden hem zeer stellig herkend, in den kleinsten persoon van de twee dieven, zoo wel aan zijn postuur en wezen, als aan zijne stem, en zulks niettegenstaande hij, om onkenbaar te zijn, zich twee zwarte strepen in het aangezigt gemaakt, en eene blaauwe slaapmuts, onder zijn hoed, op het hoofd had.

De vrouw van Gerard D.... zeide, dat zij de personen niet zoo naauwkeurig had kunnen opmerken, maar dat zij den kortsten der twee dieven dadelijk, zoo om zijn postuur, als om zijne stem, had gehouden, en nog hield, voor den gezegden Marijn W...

Deze Marijn W... was een zeer armoedig daglooner te *B*..., wonende in de buurt der bestolen huizen, van geen van beiden meer dan tien of twaalf minuten verwijderd. Hij ging, nu en dan, voor den kost bij de boeren uit werken, jaagde en vischte bij tusschen tijden, maar kon met dit alles voor zijn huisgezin, uit vrouw en vier kinderen bestaande, het brood niet genoegzaam vinden, zoo dat zijne kinderen, en ook hij zelf, gedurig de inwoners met bedelen lastig vielen. Reeds meermalen waren er bij den Burgemeester klagten van kleine dieverijen

rijen ten zijnen laste ingekomen, maar zonder dat er genoegzaam bewijs voor handen geweest was, om hem te overtuigen. Een en ander had intusschen veroorzaakt, dat MARIJN W... reeds sedert lang, bij den Burgemeester zeer verdacht was, en in een slecht blaadje stond. Deze verwonderde zich daarom te minder, toen hij door de bestolene lieden eenparig MARIJN W..., als een der daders, hoorde noemen, en hij twijfelde reeds niet meer, of MARIJN W... zoude nu wel overtuigd en tot bekentenis van den gepleegden diefstal gebragt worden.

Het eerst wat de Burgemeester deed was, de woningen der weduwe HENDRINA H.... en van GERARD D.... in oogenschouw te nemen, en alles, wat tot de plaats gehad hebbende diefstallen in betrekking stond, naauwkeurig bij geschrift te doen blijken. Dit gedaan zijnde, begaf hij zich naar de woning van MARIJN W..., wien hij bezig vond met aan zijnen aschhoop, achter zijne woning, te werken. De Burgemeester maakte zich dadelijk van dien persoon meester, en deed hem in verzekerde bewaring brengen.

MARIJN W... scheen niet zeer verwonderd over zijne gevangenneming; scheen ook niet ongerust, maar was in alle opzigte zeer bedaard. Vervolgens deed de Burgemeester het huisje van den gearresteerden naauwkeurig onderzoeken, en hield zelf zich daarmede bezig, maar kon, tot

zijne verwondering, volstrekt niets van het gestolen goed vinden.

Marijn W... werd naar de hoofdplaats van het arrondissement, waarin het dorp *B*.... lag, overgebragt, daar de instructie van het proces tegen hem begon.

Bij zijn verhoor gaf de beklaagde op, dat hij volstrekt niets van de diefstallen, ten huize van de weduwe Hendrina H.... en van Gerard D.... wist; dat hij, in den nacht, waarin die diefstallen gepleegd waren, zich te huis bevonden en geslapen had. Hij gaf, met eene buitengewone vlugheid en naauwkeurigheid, op, al hetgeen hij op den dag voor, en in den morgen na dat de diefstallen gebeurd waren, gedaan had, en waar hij zich toen op elk oogenblik had bevonden. Toen hem de Regter voorhield, dat het zonderling scheen, dat hij dit alles zoo juist had onthouden, scheen Marijn W... eenigzins beteuterd, stamelde eenige onverstaanbare woorden, en zeide eindelijk, dat dit kwam, om dat hij, juist daags te voren, dat de diefstallen gepleegd waren, eenen vischkorf had gelegd, en daarom zich zoo naauwkeurig alles van dien dag wist te herinneren.

Toen de weduwe Hendrina H.... en haar zoon als getuigen voor den Regter gehoord werden, gaven beiden, schoon afzonderlijk gehoord, eenstemmig hetzelfde op, zoo als zij reeds aan den Burgemeester te *B*.... gedaan hadden; zij ver-

verzekerden stellig, dat zij zeer wel wisten, dat een der dieven Marijn W... geweest was; toen deze aan hen vertoond werd, erkenden zij hem voor den, door hen bedoelden, persoon, en verzekerden nogmaals, in zijne tegenwoordigheid, dat hij een der beide dieven was. Ook de vrouw van Gerard D.... verklaarde, in tegenwoordigheid van den beklaagden, dat zij hem voor een dier dieven, dadelijk bij den diefstal, gehouden had en nog hield. De vrouw van Jan L...., die de handen van de weduwe Hendrik H.... had losgemaakt, getuigde, dat die vrouw bij het losmaken harer handen, haar oogenblikkelijk had verhaald, dat er bij haar gestolen was door twee manspersonen, en dat Marijn W... een van dezelve was.

Hoezeer ook ten naauwkeurigste ondervraagd, en hem onder het oog gebragt zijnde, dat, bij zulke stellige bewijzen voor zijne schuld, eene halstarrige ontkentenis hem weinig voordeel scheen te zullen kunnen aanbrengen, bleef Marijn W... steeds volhouden, dat hij niet schuldig was; hij wilde doen voorkomen, schoon hiertoe geen de minste schijn bestond, dat de getuigen hem uit haat beschuldigden; voorts gaf hij op, zijn *alibi* door eenen getuigen, namelijk den zoon van zekeren M...., mede in zijne buurt te *B*... woonachtig, te kunnen bewijzen; deze zoude namelijk kunnen verklaren dat hij ten huize van hem beklaagden geweest was, en met hem had zitten

 pra-

praten, nog lang na den tijd, dat de weduwe Hendrina H.... en haar zoon zeiden, dat de dieven reeds ten haren huize zouden geweest zijn.

De zoon van M..., Dirk genaamd, zestien jaren oud, werd gehoord; deze verklaarde wel, in den avond te voren, dat de bewuste diefstallen gepleegd waren, ten huize van den beklaagden geweest te zijn, en dat hij daar, tot ten naasten bij tien uren, gebleven was; maar dewijl de dieven, eerst na tien uren, ten huize van de weduwe Hendrina H.... gekomen waren, kon uit de verklaring van dezen getuige geen gegrond bewijs voor de onschuld van den beklaagden getrokken worden.

Intusschen was en bleef de tweede dief onbekend, naardien de bestolen personen van denzelven niets anders wisten op te geven, dan dat het een man van middelbare jaren was, ruim 40 jaren oud, lang van postuur en welgezet, bleek van aangezigt, zwart van uitzigt, zwaar van baard, sprekende plat nederduitsch, met denzelfden tongval, als men te *B*.... gewoon was; gekleed met eene blaauwe slaapmuts op het hoofd, blaauwe kiel, en daarover een witte linnen vrouwen voorschoot, omtrent op dezelfde wijze, als mede Marijn W... gekleed was.

Van dezen onbekenden dief was hoegenaamd geen spoor; er waren zeker in het dorp *B*.... wel menschen wier signalement na genoeg met het opgegevene overeenkwam, zoo als mede sommige men-

menschen meenden, dat deze overeenkomst gevonden werd in dat van den vader van den, door den beklaagden, als getuige *à decharge* geroepen Dirk M...., maar dit was geene reden, om hem te verdenken, veelmin om daarop eenige regterlijke vervolgingen tegen zoodanig iemand in het werk te doen stellen.

De procedure bleef dus alleen Marijn W.., betreffen; en naardien men niet kon vooruitzien dezelve in eenen meerderen staat van rijpheid te zullen kunnen brengen, werd de instructie voor voldongen gehouden, en door de Raadkamer der Regtbank, bij welke dezelve had plaats gehad, de verzending der stukken van den processe aan den Prokureur Generaal bij het Hoog-Geregtshof bevolen, op wiens requisitoir, de beklaagde Marijn W..., bij arrest van het Hoog-Geregtshof, werd in staat van beschuldiging gesteld, wegens *twee diefstallen, beiden gepleegd bij nacht, in bewoonde huizingen, door meer dan een persoon, door middel van uitwendigen braak, onder het dragen van wapenen, het plegen van personeel geweld, en het doen van bedreigingen.*

De dag, op welken de beschuldigde voor het Hof van Assises, aan 't welk hij nu was verwezen, zoude te regt staan, brak spoedig aan. Marijn W..., die tot hiertoe bijzonder bedaard en bemoedigd gebleven was, scheen nu te wankelen, en had een ontroerd en angstig voorkomen; de vragen, hem door den Voorzitter van het

het Hof gedaan, beantwoordde hij zeer kort, en, zoo veel hij maar voegzaam kon, met enkel ja en neen. Alle de reeds gehoorde getuigen, ook Dirk M...., werden nu op nieuw onder eede gehoord, en bleven volkomen bij hunne, voor den Regter ter instructie afgelegde, verklaringen, zoo dat de zaak volstrekt in hetzelfde standpunt bleef. Het is evenwel van aanbelang te vermelden, dat de Regter, vóór het afnemen der verklaringen van de getuigen, hun met nadruk de verpligting, welke op hen rustte, om de waarheid, en niets anders dan waarheid, te zeggen, onder het oog bragt; hen daartoe aan het gewigt van den eed en aan de straf op valsche getuigenis herinnerde, en hen voorts ten ernstigsten aanmaande, om toch den teregtstaanden niet te bezwaren, maar alleen de waarheid te zeggen. Allen beloofden dit, en de goede menschen deden zich zoo eenvoudig voor, dat zij daardoor te meer in staat waren, om overtuiging inteboezemen, omtrent datgeen, wat zij onopgesierd, maar vrijmoedig, en met alle blijken van opregtheid opgaven; slechts Dirk M.... scheen onthutst, en sprak niet zoo vlot, als de andere getuigen; toen hem dit door den Regter werd voorgehouden, en hij daarop niets antwoordde, vroeg de verdediger van den beklaagden hier omtrent het woord, en wilde de schijnbare ontroering van dezen getuige hebben toegeschreven, deels aan zijne jongere jaren, als

zijn-

zijnde slechts even zestien jaren oud, en deels, omdat hij meer bevriend met den beklaagden geweest zijnde, dan de andere getuigen, het hem ook nu meer moest aandoen, denzelven in zulk eenen staat weer te zien. De Regter nam genoegen met deze uitlegging.

Bijzonder naauwkeurig en ernstig was de Regter, toen het bij het hooren van de getuigen op het eigenlijke punt aankwam, namelijk de herkenning van den teregtstaanden. Ten einde de getuigen des te beter in staat te stellen, om op de gewigtige vraag, welke hier alles scheen te moeten beslissen, en waarvan dus leven en dood voor den teregtstaanden afhingen, naar waarheid te kunnen antwoorden, deed de Voorzitter den teregtstaanden van de bank der beschuldigden naar beneden, en nabij de getuigen komen. Op de veelmaal herhaalde vragen, of de persoon Marijn W..., die nu voor hen stond, zeker die was, welke hen had helpen binden en bestelen, antwoordde de weduwe Hendrina H.... en haar zoon, telken reize, zonder de minste aarzeling, of zonder den minsten twijfel aan den dag te leggen, dat zij zeker wisten dat hij het was.

„ Wij hebben," zoo zeiden zij, „ dezen Marijn W..., die daar staat, sedert vele jaren, „ na genoeg van zijne kindschheid af, gekend; „ hij woont in onze buurt, en wij hadden daar„ door gelegenheid hem, zoo niet dagelijks, dan

„ toch

„ toch zeer dikwijls te zien; wij kenden hem „ dadelijk, toen hij onze woning intrad en ons „ bond, schoon hij toen een paar zwarte stre- „ pen in het aangezigt had; wij kenden hem „ aan zijne houding, aan zijn gelaat, aan zijn „ postuur en aan zijne stem; wij hebben dit „ aanstonds aan onze buren te kennen gegeven; „ wij hebben hem genoemd bij den Burgemees- „ ter; wij hebben hem dadelijk herkend, toen „ hij ons, door den Regter ter instructie, werd „ voorgesteld, en wij erkennen hem ook nu nog „ altijd voor denzelfden. Hij is het, die ons ge- „ bonden, die ons bestolen heeft."

Niet zoo heel stellig dorst de vrouw van Gerard D.... te verklaren; deze zeide alleen, dat zij dadelijk, toen de dieven bij haar in huis en aan het bed gekomen waren, den kortsten had gehouden voor Marijn W..., die in hare buurt woonde, en haar zeer wel bekend was; dat haar man, die, uit hoofde van zijnen ouderdom en ziekelijken toestand, niet als getuige had kunnen opkomen ook gemeend had, dat het Marijn W... was; dat de persoon, die nu voor haar stond Marijn W... was, en dat zij ook daarom dezen meende te moeten houden voor, en ook wel geloofde, dat hij het was, die hen gebonden en bestolen had.

Hier behoort mede vermeld te worden, dat Marijn W..., welken de getuigen, als den kortsten der beide dieven opgaven, juist niet lan-

langer was dan 5 voeten en ½ duim Rijnlandsche maat, dus zeer kort van postuur; als mede, dat op de, hieromtrent aan de getuigen gedane, vragen, zoo wel HENDRINA H.... en haar zoon als de vrouw van GERARD D.... verklaarden, dat, bij het doen der aangifte van den diefstal aan den Burgemeester, de een nog niets gehoord had of wist van den gepleegden diefstal bij den anderen.

Gedurende het hooren der getuigen, deed MARIJN W... geene moeite, om een woord te spreken; zijne houding was bedeesd en schroomvallig; hij zat met de oogen neergeslagen, en in eene onbewegelijke houding. Toen de Voorzitter hem vroeg, wat hij op het verklaarde door de getuigen had aantemerken, of daarop antwoorden kon? zeide hij, dat de weduwe HENDRINA H.... en haar zoon hem nijdig waren; dat zij uit nijd en haat hem valschelijk beschuldigden, want dat hij volstrekt niet schuldig was aan den diefstal, ten hunnen huize, zoo min als aan dien, ten huize van GERARD D.... gepleegd; dat daarom ook de vrouw van GERARD D.... hem niet konde herkennen; en eindelijk, dat hij dien ganschen nacht te huis had te bed gelegen.

Naardien het niet kon gewacht worden, dat de beklaagde, die, tot dus verre, de gepleegde daad stellig was blijven ontkennen, door eenige aanmaning, om meer overeenkomstig de waarheid te spreken, tot bekentenis zoude kunnen gebragt wor-

worden, deed de Voorzitter ook daartoe geene verdere moeite, maar verklaarde nu de gesloten teregtzitting geëindigd, en dezelve openbaar te zijn.

De deuren werden geopend; een zeer groot aantal nieuwsgierigen stroomde de zaal binnen. De heer Prokureur Generaal verkreeg het woord.

Toevallig had, juist daags te voren, eene zaak voor het Hof gediend, in welke eene vrouw was beschuldigd van moedwillige manslag op haren man te hebben gepleegd. Er waren, tot bewijs van schuld dezer vrouw, zeer vele zamenloopende omstandigheden, welke allen haar, als de daderes van den manslag, schenen aante-wijzen, bijgebragt; maar er bestond geen stellig bewijs. In dit opzigt stond dat geval zeer gelijk met den brandstichter Jan M..... hiervoren verhaald; dan hoe overtuigend de omstandigheden en aanduidingen ook schenen, was de Regter echter van de schuld der vrouw niet overtuigd kunnen worden, maar had haar vrijgesproken. De Regter scheen tot die vrijspraak voornamelijk te zijn bewogen geworden, omdat de geheele aanklagt enkel op aanwijzingen en gevolgtrekkingen berustte, terwijl het scheen, dat hij eenig regtstreeks of stellig bewijs, ter zijner overtuiging, had gewenscht. Van deze omstandigheid maakte de Prokureur Crimineel, bij den aanvang van zijne memorie, tot adstructie der akte van beschuldiging, een zeer toepasselijk gebruik.

„ In-

„ Indien gebrek aan stellig bewijs," zeide hij, „ op gisteren de overtuiging van schuld in den „ Regter niet konde doen geboren worden, te „ meer moet dan overvloed van zulk bewijs thans „ die overtuiging daarstellen." — Zijn pleidooi was, onder welvoegelijke bewoordingen, zeer ernstig, en gaf veel stof tot nadenken. — Hij deed daarin het gevoelen doorblinken, dat de Wetgever, door de uitspraak van schuld en onschuld, geheel aan de innerlijke overtuiging van den Regter over te laten, daarom niet konde gewild hebben, dat de Regter daarin naar eigen luim of verlangen zoude te werk gaan. „ Van den eenen kant," zoo zeide hij, „ staat het den Regter niet vrij, „ elken schijn, elke aanduiding, als een zeker „ bewijs van schuld, aan te nemen; maar van den „ anderen kant kan hij ook volstrekt niet alle re„ delijk, en elk ander mensch overtuigend bewijs, „ naar willekeur, verwerpen, enkel op grond, „ dat hij zich daardoor niet genoegzaam overtuigd „ houdt. — De getuigen, welke hier tegen den „ beklaagden verklaard hebben, zijn geheel on„ verwerpelijke personen; elk hunner vereenigt „ in zich alle die hoedanigheden, welke de wet „ in een' onlaakbaren getuige vordert, en vorde„ ren kan; op hun gedrag, op de wijze hunner „ verklaringen, zoo op zichzelven, als in ver„ band met elkander beschouwd, valt niets „ aan te merken. Hunne verklaringen zijn dui„ delijk, afdoende en met alle mogelijke rede-

 nen

„ nen van welwetendheid bekleed; zij hebben al-
„ les zelven gezien en ondervonden; zij hebben
„ den beklaagden, langen tijd vóór den diefstal,
„ bij denzelven, en daarna, altijd stellig gekend,
„ als Marijn W..., den thans teregtstaanden. —
„ De getuigen zijn in meer dan genoegzaam
„ getal; de weduwe Hendrina H.... en haar
„ zoon zijn de stelligst mogelijke getuigen; de
„ vrouw van Gerard D.... bevestigt de schuld
„ van den teregtstaanden door hare verklaring,
„ uit eigen ondervinding, hoezeer ook min-
„ der stellig, dan de twee eerste getuigen,
„ durvende verklaren; maar waarvoor, zoo door
„ den ouderdom, als door de omstandigheden
„ bij den diefstal, zeer gegronde redenen aan-
„ wezig zijn. — Alle deze stellige verklaringen
„ worden nog bevestigd, door de verklaringen
„ der getuigen, aan welken, dadelijk na den
„ diefstal, de bestolen lieden Marijn W..., als
„ den dader, genoemd hebben; door de dadelij-
„ ke aangifte der beiden diefstallen, en ook daar-
„ bij gedane opgave, nopens den dader; welke
„ laatste omstandigheid eene meer bijzondere klem
„ aan het verklaarde door de getuigen bijzet, om-
„ dat de bestolen lieden bij de aangifte onderling
„ nog volstrekt onbekend waren met den dief-
„ stal bij beiden gepleegd, maar welken zij weer-
„ keerig eerst na die aangifte, en nadat zij reeds
„ Marijn W... als den dader aangeduid hadden,
„ zijn te weten gekomen. — Nog worden deze

ver-

„ verklaringen versterkt, door het reeds lang
„ verdacht zijn van den beschuldigden, dien men
„ daarom in staat mag achten, tot het plegen
„ van zulke misdrijven; alsmede door zijn ge-
„ houden gedrag, gedurende de instructie van het
„ proces; door het meermalen laten blijken van
„ angst voor eene veroordeeling, door zijn vol-
„ strekt gebrek aan middelen ter verdediging of
„ verontschuldiging, buiten de enkele en bloote
„ ontkenning, en de opgave van te huis te heb-
„ ben geslapen, waartoe hij zich alleen kan be-
„ roepen op den jongeling Dirk M....; maar die,
„ behalve zijne blijkbare onthutstheid bij de af-
„ legging zijner verklaring, niets anders heeft
„ kunnen opgeven, dan alleen, dat hij tot om-
„ streeks tien ure des avonds bij den be-
„ klaagden is aan huis geweest, terwijl evenwel
„ de diefstal eerst *na* tien ure heeft plaats ge-
„ had, zoodat dit getuigenis niets tot de zaak
„ toe of afdoet; en eindelijk ook nog door de
„ bedeesde en blijkbaar verslagene houding van
„ den teregtstaanden voor het Hof."

Meer volledig bewijs dus, dan hier aanwezig was, kon, meende de Prokureur Crimineel, wel nimmer gevorderd worden. Nog zoo kort geleden had het Hof eene hoogst verdachte vrouw, van den manslag, waarmede zij betigt was, vrijgesproken, zoo het scheen, uithoofde van het niet aanwezig zijn van regtstreeksch en ter zake volstrekt afdoend bewijs; hier bestond overvloedig

 zulk

zulk bewijs. Indien dan ook nog deze teregtstaande mogt worden vrijgesproken, dan zoude men gedwongen worden te erkennen, dat het tegenwoordige stelsel, van op innerlijke overtuiging regt te spreken, eene losse waterbel was, die juist dan, als hij zich op het schoonst schijnt te vertoonen, in 't niet verdwijnt; dat dan het geheele stelsel niets anders scheen te zijn, dan een werktuig in de hand des Regters gegeven, om, over schuld en onschuld, naar loutere verkiezing, uitspraak te kunnen doen.

Na zulk een ernstig pleidooi, ten betooge der schuldpligtigheid van den teregtstaanden, concludeerde de Prokureur Crimineel, namens den heere Prokureur Generaal, tot schuldig verklaring van MARIJN W..., aan de misdaad, zoo als dezelve, bij akte van beschuldiging, hem was te laste gelegd, met veroordeeling tot de *doodstraf*, door het ophangen aan eene galg.

MARIJN W... scheen dit te hebben verwacht, ten minste hij liet deswege geene verwondering blijken, noch scheen zich, op het hooren van zulk eenen schrikkelijken eisch, te ontstellen.

Het pleidooi, dat op dezen eisch door den verdediger van den beschuldigden werd uitgesproken, en ingerigt was, om de niet schuldpligtigheid van denzelven te betoogen, was voornamelijk gegrond, op de mogelijkheid, dat de getuigen, welke zoo stellig tegen den beklaagden verklaard hadden, daartoe door nijd en haat waren over-

ge-

gehaald, zoo als de beklaagde daarvan opgaf; voorts op de mogelijkheid, dat de getuigen zich, zelfs ter goeder trouw, in den persoon konden vergissen; dat hiertoe des te meer mogelijkheid was, doordien de wezenlijke dief, voor welken de getuigen Marijn W... hadden meenen te herkennen, zwart gemaakt was, en zij denzelven zeer weinig, en vast niet met behoorlijke aandacht, hadden kunnen beschouwen, waartoe, buiten dat, de schrik en ontsteltenis hen zeker geheel buiten staat hadden moeten stellen; dat juist daarom te meer hunne stellige verklaring verdacht moest voorkomen; dat dus dit getuigenis alleen, geen genoegzaam bewijs voor de schuld van den beklaagden konde daarstellen; dat er evenwel geen meer of ander bewijs was kunnen worden bijgebragt; dat er omstandigheden zamen liepen, welke schenen aanteduiden, dat de beschuldigde de dader van den hem te laste gelegden diefstal niet was, zelfs niet zijn konde, zoo als de verklaring van den jongeling Dirk M..., die den beklaagden, nog zoo laat, in zijne woning, en ter ruste gereed bevonden had; dat men in dit opzigt geen verder bewijs voor de onschuld van Marijn W.., kon vorderen, dewijl het zoo zelden mogelijk is, door getuigen te doen blijken, dat men, des nachts, is te huis geweest, vooral omdat de wet niet toelaat vrouw of kinderen, als getuigen op te roepen; waarom ook de vrouw van den beschuldigden niet was

geroepen geworden, die anders, zoo als de advokaat zeide, mede zoude hebben verklaard, dat haar man den, voor hem zoo noodlottigen, nacht, bij haar te huis had doorgebragt; dat voorts, als een gewigtig bewijs voor de onschuld van den teregtstaanden moest gehouden worden, dat er volstrekt niet het minste stukje van de gestolen goederen bij hem, of ten zijnen huize, was gevonden.

Na alzoo getracht te hebben de daadzaken, in het proces voorhanden, ten voordeele van zijnen client uit te leggen, ging de verdediger over tot de wederlegging van het punt van regten, door den Prokureur Crimineel geopperd, betrekkelijk de vraag: wat er tot een volledig bewijs in regten gevorderd werd? De advokaat juichte het arrest van het Hof toe, zeide hij, waarbij de vrouw, van welke de Prokureur Crimineel gesproken had, was *niet schuldig* verklaard aan de haar aangetijgde misdaad van manslag; omdat het inderdaad, in dat geval, aan stellig bewijs had ontbroken, zonder 't welk, volgens zijn gevoelen, geene zamenloopende omstandigheden, hoe grooten schijn van schuld dezelve ook daarstelden, maar zonder nogtans regtstreeks met de misdaad in verband te staan, eene genoegzame gegronde overtuiging bij den Regter behoorden te doen geboren worden, om daarop iemand schuldig te verklaren. Maar omdat er, zoo vervolgde hij, in het geval dier beklaagde vrouw, stellig bewijs

was

was gevorderd, daaruit volgde niet, dat dit nu ten laste van MARIJN W... aanwezig schijnende, deze daarom noodwendig moest schuldig geacht worden. Volgens de tegenwoordige wetgeving, zeide hij, is het zoogenaamde stellig bewijs, op zich zelven, niets, indien hetzelve niet zoo bestaat, dat het overtuiging bij den Regter kan doen geboren worden, wegens de wezenlijke schuld van den beklaagden; dit kon het bewijs, in deze aanwezig, redelijker wijze, niet, meende de verdediger; daartoe werd vereischt, dat meer zamenloopende omstandigheden hetzelve van elders bevestigden, zoo als b. v. zoude geweest zijn, het vinden van iets van het gestolene bij den beklaagden of ten diens huize. Even zoo als het, in de zaak der vrouw, bij veelvuldige meer of min verwijderde aanduidingen van schuld, ontbroken had aan stellig en regtstreeksch bewijs, zoo ontbrak het nu, in dit geval, wederom aan genoegzame aanduidingen, om het schijnbaar voorhanden regtstreeksch en stellig bewijs, tot overtuiging van den Regter te doen strekken, want deze twee vereischten moesten, volgens het gevoelen van den advokaat, te zamen loopen, om een volledig bewijs van schuld daar te stellen.

Nadat de advokaat van den beklaagden deze gronden, in het breede, had ontwikkeld, concludeerde hij voor zijnen client tot diens volle-

dige vrijspraak, en ontheffing van de tegen hem bestaande beschuldiging.

Toen de Prokureur Crimineel het woord niet weder vroeg, sloot de Voorzitter de debatten, en het Hof ging in de Raadkamer om te beraadslagen.

Vier volle uren zat de beschuldigde, wiens geweten hem het best konde zeggen, wat hij verdiende en wat hij verwachten moest, op de uitspraak, welke over zijn leven en dood zoude beslissen, te wachten. Zulk eene lange beraadslaging verontrustte den verdediger zeer, wegens het lot van zijnen client, met wiens vrijspraak hij zich steeds gevleid had, vooral, zoo als scheen, om de mindere waarde van den diefstal, en de zware straf des doods, welke eene veroordeeling zoude moeten ten gevolgen hebben.

Eindelijk waren de beraadslagingen geëindigd. Gezeten verzocht de Voorzitter den Griffier bij het Hof, om de verklaring van hetzelve voor te lezen. Dit was een zeker goed voorteeken. De Griffier las de verklaring, welke inhield, dat de teregtstaande werd verklaard: *niet schuldig* aan de hem te laste gelegde misdaad.

Dadelijk hierop beval de Voorzitter, dat Marijn W... oogenblikkelijk zoude worde in vrijheid gesteld, indien hij om geene andere redenen moest in hechtenis blijven; en toen daarop de Prokureur Crimineel gehoord was, die verklaarde, dat er geene zulke redenen bestonden,

zag

zag men MARIJN W... zijne zitplaats verlaten, en zich, door de menigte heen, van eene plaats wegspoeden, die zoo noodlottig voor hem had kunnen zijn.

Na zijne vrijspraak leefde MARIJN W..., even als te voren, in het dorp *B*...., onder geburen, welke zijne aanklagers geweest waren. Dit kwam de inwoners te *B*.... zonderling genoeg voor. Een van beiden toch, meenden zij, moest waarheid zijn, *of* de getuigen hadden MARIJN W..., op eene schrikkelijke wijze, gelasterd, *of* hij moest inderdaad schuldig zijn. Dit laatste mogt men nu, na het vonnis, niet meer veronderstellen; in tegendeel moest men het daarvoor houden, dat hij geregtvaardigd was; maar zij, die HENDRINA H.... en haren zoon kenden; die wisten, dat dit waarlijk brave en ter goeder trouw handelende menschen waren, wilden, noch konden hen aan zulk groot kwaad schuldig achten. MARIJN W... leefde na zijne teregtstelling ook zoo stil; men hoorde volstrekt niets van hem; het scheen als ware hij regt in zijn schik, er zoo te zijn afgekomen; iets dat men echter van iemand, die met een vrij geweten, inderdaad onschuldig, zich zoo had gelasterd gezien, niet meende te kunnen verwachten; zoodat vrij de meesten het daarvoor hielden, dat MARIJN W..., schoon niet schuldig verklaard, echter wel de regte dief geweest was.

Schoon hij dus wel veilig was voor alle ver-

dere regterlijke vervolgingen, drukte echter daarom steeds diepe verachting van allen, welke met zijn geval genoeg bekend waren, op MARIJN W...; en indien voor waarheid mag gehouden worden, wat men naderhand van dit geval verhaald heeft, dan was deze verachting niet onregtvaardig.

Tot dus verre schreef ik, wat ik zeker weet waar gebeurd te zijn. Wat men omtrent dit geval hier verder lezen zal, kan waarheid zijn, en zoude dan de aandacht van velen verdienen; en dit was mij genoeg, om het mede optete-kenen, schoon ik ook anders voor deszelfs volstrekte waarheid niet wil instaan.

Drie jaren reeds, zoo luidt het verhaal, waren er, na de uitspraak van het arrest, waarbij MARIJN W... niet schuldig verklaard was, verloopen. Hoogst zeldzaam hoorde men nu meer van het voorgevallene spreken. GERARD D.... en zijne vrouw waren reeds overleden, en spoedig zoude men geheel niet meer aan dit proces, dat zoo veel geruchts gemaakt had, gedacht hebben, had niet eene bijzondere omstandigheid hetzelve weêr doen herleven, en een nieuw, maar ongewacht licht daarover verspreid.

De ouders van DIRK M...., die als getuige voor MARIJN W... was geroepen geweest, leefden, zoo als algemeen genoeg bekend was, in groote onmin. De man, PIETER M...., geheeten, klaagde over slecht gedrag en verwaarloozing der huishouding van zijne vrouw. De vrouw daarentegen

gen klaagde over het ontevreden en driftig humeur van haren man, die, zoo zij zeide, zich meermalen niet ontzag van, in zijne drift, de handen aan haar te slaan, en haar te mishandelen. Zij hadden een klein boerderijtje aan de hand, waarvan zij moesten leven; maar door de gedurige twist tusschen hen, werd dikwijls veel verzuimd, of een van beiden was onwillig te doen, wat noodzakelijk door hem of haar moest gedaan worden, zoo dat dit huishouden niet voorspoedig ging, maar het er bij hen zeer armoedig uitzag, en ook hunne drie kinderen somtijds bij de buren een stuk brood kwamen vragen, om den honger te stillen.

In de maand Julij van het jaar ...., kwam de vrouw van Pieter M...., zeer onverwacht te overlijden. Des morgens had men haar, nog gezond en wel, hare koe naar het veld zien drijven; ook in den namiddag was zij nog buiten het huis gezien, toen in den avond van dien zelfden dag, haar man verschrikt de buren kwam roepen, om toch spoedig eens ten zijnen huize te komen, want dat zijne vrouw, op eens, erg ziek geworden was, zoodat het scheen, dat zij reeds den geest gaf.

Toen de buren in huis kwamen, vonden zij de vrouw te bed liggen, zeer bleek en zonder de minste teekenen van leven. Een hunner liep in allerijl om den chirurgijn, want een dokter was er op het dorp niet, en toen deze kwam, de

vrouw

vrouw gezien en haar met oplettendheid den pols gevoeld had, verklaarde hij, dat zijne komst geheel te vergeefsch was, want dat de vrouw niet alleen reeds overleden was, maar, naar zijne gissing, ten minste wel reeds een uur moest dood geweest zijn. Dewijl er dus nu door hem volstrekt niets meer kon gedaan worden, meende de chirurgijn, dat zijne tegenwoordigheid ook niet langer noodig was, en verliet al spoedig deze ongelukkige woning.

Schoon Pieter M.... anders weinig bij zijne buren in achting geweest was, hadden deze nu groot medelijden met zijnen toestand; zij boden hem daarom alle hulp aan, welke hij van hen zoude verlangen. De vrouwen zouden het lijk der overledene afleggen, andere buren zouden van het sterfgeval bij den Burgemeester aangifte doen, en weer anderen de toebereidselen tot de begravenis op zich nemen. Pieter M.... betuigde hun zijnen dank voor hunne bereidwilligheid en zorg, maar verzocht, dat men met het afleggen zijner vrouw wilde wachten, tot dat er een hemd voor haar zoude zijn gewassen, want dat zij er maar twee had, een aan, en een tweede dat vuil was. Deze vordering was billijk, en kwam heel natuurlijk voor, om dat, vooral in de streek van *B*...., de boeren lieden er zeer op gesteld zijn, dat bij eenen dooden alles behoorlijk worde behandeld, en zij zoo ordentelijk, als hun vermogen maar eenigzins toelaat, worden

den ter aarde besteld; zij beschouwen dit zelfs eenigzins als een' godsdienstige pligt. Gaarne belastte dus eene der buurvrouwen zich met de taak, om spoedig een hemd voor de overledene te wasschen en tot het bedoelde einde in orde te brengen. Om dit te gemakkelijker en te beter te kunnen doen, daar er ten huize van PIETER M.... aan alles gebrek was, nam zij het hemd, dat PIETER M.... haar gaf, mede naar hare woning.

Slechts een groot uur daarna was reeds het hemd gewasschen, gedroogd, en kwam de gedienstige buurvrouw er mede in de woning van PIETER M...., welken zij nu alleen te huis vond, geknield, in eene biddende houding, nevens het lijk zijner vrouw. Niet weinig zag deze vrouw op, toen PIETER M.... haar zeide, dat hij zijne vrouw maar een hemd van hem zelven had aangetrokken, dewijl hij had opgemerkt, dat het ligchaam zóó stijf begon te worden, dat, indien er langer was gewacht, het niet meer hanteerlijk zoude geweest zijn. Inderdaad de buurvrouw konde zich spoedig overtuigen, dat de aflegging al had plaats gehad, want de vrouw lag behoorlijk, en, naar hunne manier, vrij netjes afgelegd op het zoogenaamde rekstroo; een wit laken overdekte het ligchaam; een witte doek was om het hoofd gewonden, en aan den hals zag de buurvrouw de knoopjes van een manshemd, dat PIETER M.... zijne vrouw had aangetrokken.

Buiten het onverwachtte voor de buurvrouw, was er in deze aflegging niets zonderlings gelegen, dewijl het onder deze menschen veelal gebruikelijk is, dat, ter vermijding van alle mogelijke kosten, de man zijne overledene vrouw, of de vrouw haren man, zoo ook kinderen hunne ouders, en wederkeerig ouders hunne kinderen afleggen. De buurvrouw, die het hemd had bezorgd, stelde wel aan Pieter M.... voor, om nu nog zijne vrouw het manshemd uittetrekken en haar eigen hemd aantedoen, maar Pieter M.... wilde zulks volstrekt niet toelaten. De moeite, zeide hij, was nu gedaan; voor de overledene was het hetzelfde, of die in een mans of in een vrouwenhemd werd begraven, en hij zelf verloor er ook niet bij, dewijl het nu gewasschen vrouwenhemd beter, en dus voor hem van meer nut was, dan het hemd, dat hij zijne vrouw had aangetrokken. De buurvrouw, wie de zaak geheel onverschillig was, liet zich spoedig overreden. Zij gaf het gewasschen hemd aan haren buurman, en keerde, zonder eenige achterdocht, dat hier iets konde achter steken, naar hare woning terug.

De begravenis van het lijk der overledene vrouw was bepaald op den derden dag na het overlijden. Pieter M.... hielp zelf, met den leerjongen van den timmerman, de doodkist te huis brengen, en zijne vrouw daarin leggen. Het klokkengelui, even na het overlijden, alsmede

bij

bij de begravenis, geschiedde, als naar gewoonte, door de geburen, die daartoe, volgens gebruikelijk regt, verpligt waren. Zoo was het ook met het delven van het graf, dit moest mede door twee buren, op het dorps kerkhof, gedaan worden. De beschikking over alles hadden de twee naaste buren ter wederzijde van de overledene, en deze regelden het, zonder eenige opzet, louter toevallig zoo, dat het delven van het graf juist aan den bestolen Jan H.... en aan den vrijgesproken Marijn W... te beurt viel. De eerste verzette zich wel niet tegen de hem opgelegde taak, maar dezelve viel hem, nu hij die met Marijn W... moest verrigten, zeer onaangenaam. Op den bepaalden tijd kwamen beiden op het kerkhof te zamen. De koster, die hier het opzigt had, wees de plaats aan, waar zij zouden graven, en stilzwijgende, zoo als men in de omstandigheden, waarin beiden zich, ten opzigte van elkander, bevonden, verwachten moest, groeven zij het graf. Bij deze gelegenheid kon Jan H.... het echter niet laten, nu en dan, een oog op Marijn W..., die steeds met neergeslagen blikken zijnen arbeid vervolgde, te slaan. „Zoude ik mij," zoo vroeg hij daarbij zichzelven, „dan zoo zeer in den per„soon, die ons bestal, hebben kunnen vergis„sen?" Maar hoe meer hij Marijn W... aanzag, hoe meer hij zich overtuigd hield, dat hij de dief was en bleef. Hoe zeer geneigd, om zelf

Ma-

MARIJN W.... er eens over te onderhouden, zweeg hij, uit vrees voor mogelijk kwade gevolgen; en begaf zich, nadat het werk verrigt was, stilzwijgende van daar.

Op den vastgestelden tijd werd de vrouw van PIETER M.... begraven; JAN H.... en MARIJN W... waren er weder, om het graf toetemaken, en hiermede scheen deze zaak nu weer te zijn afgeloopen. Dit was echter niet zoo.

Op den derden dag na de begraavenis speelden de kinderen van PIETER M.... ten huize van de buurvrouw, welke het hemd gewasschen had, met dezer kinderen. Onder het verrigten van haar huisselijk werk, vroeg deze vrouw, MARIA B..... genaamd, aan een kind van PIETER M....., een meisjen van omtrent zeven jaren oud, of het niet braaf bedroefd was, dat het nu geene moeder meer had?

Het kind antwoordde: ja wel, maar dat vader gezegd had, dat hij hun wel spoedig eene andere moeder zoude bezorgen, en nog beter als zij gehad hadden.

Toen MARIA B..... verder met het kind praatte, en eindelijk, zonder eenige bedoeling, vroeg, of het zijne moeder had zien sterven, antwoordde het in zijne onnozelheid:

„ Ja zeker heb ik dat gezien, want ik was „ nog braaf verschrikt, omdat moeder zoo veel „ bloedde."

„ Omdat moeder bloedde?" vroeg MARIA B.....

ver-

verbaasd, die nu eenig kwaad vermoeden begon op te vatten.

„ Ja wel bloedde," zeide het kind, „ dat „ alle hare kleederen, en de geheele vloer in „ het huis, er nat van waren; maar," voegde het er dadelijk bij, „ vader heeft mij verboden „ het aan iemand te vertellen, en gezegd, dat „ hij mij, als ik zulks deed, zoude doodslaan."

„ Dan moet gij het ook niet doen," zeide de verschrikte Maria B....., die, bij het nadenken van alle omstandigheden, hoe langs hoe meer, in haar opgevat vermoeden, dat welligt de vrouw van Pieter M.... aan een kwaad einde gekomen was, gesterkt werd.

Zij vroeg evenwel nog aan het kind: „ hoe het „ kwam, dat hare moeder zoo gebloed had?" — het meisje antwoordde: „ dit niet te weten, maar „ te gelooven, dat hare moeder gevallen was."

Maria B..... verhaalde dit gesprek aan haren man, zoodra die des avonds van zijn werk te huis kwam. Met dezen ging zij al het gebeurde eens na, en beide betuigden, dat alles schijn gaf, dat Pieter M.... zelf zijne vrouw van kant geholpen had. B..... verbood evenwel zijne vrouw, er tegen iemand iets van te spreken, want dat het eene zaak buiten hun was, die, als zij bekend werd, van groote gevolgen zijn konde, en waardoor zij zelven in moeijelijkheden zouden kunnen gewikkeld worden, welke zij zich niet behoefden op den hals te halen. De vrouw be-

loofde wel, nergens over te zullen spreken; maar hield geen woord. Bij de eerste gelegenheid, dat er een buurpraatje gehouden werd, en waarbij al spoedig nog eens over het schielijk afsterven van de vrouw van Pieter M.... werd gesproken, zweeg zij aanvankelijk, terwijl zij bedenkelijk het hoofd schudde. De anderen, hierover verwonderd, vroegen haar naar de reden daarvan. Ook deze wilde zij in het eerst wel niet zeggen, maar op het aanhoudend vragen van de buurvrouwen, was het haar niet langer mogelijk het geheim in haren boezem te smoren; zij verhaalde dus hetgeen zij wist, en wat zij dacht; maar echter alles onder uitdrukkelijk beding, van een diep stilzwijgen te zullen bewaren; dit werd geredelijk door allen beloofd, maar die ook even trouw haar woord hielden, als Maria B..... haren man woord gehouden had; zoodat reeds in den avond van den vierden dag, na het begraven der vrouw van Pieter M...., het gerucht door het geheele dorp verspreid was, dat Pieter M..... zijne vrouw vermoord had.

Dit gerucht kwam mede spoedig ter oore van den Burgemeester van het dorp, die, na eenig onderzoek, al spoedig ontdekte, dat Maria B....., door haar verhaal, de eerste aanleiding tot dit gerucht had gegeven. Hij deed deze voor zich ontbieden, en alles verhalen, wat zij van het geval wist. Maria B..... deed zulks getrouw; zij verhaalde, dat zij denzelfden dag van het over-

overlijden, de vrouw van PIETER M.... nog onderscheiden reizen*, zoo het scheen, gezond en wel had zien in- en uitgaan; dat zij haar het laatst gezien had ten vijf ure in den namiddag, toen zij eenen emmer water van den put, voor het huis, naar binnen droeg; dat reeds ten acht ure PIETER M.... zeer ontstelt en verschrikt bij haar was komen inloopen, en verzocht had, om toch spoedig eens bij hem aan huis te willen komen, want dat zijne vrouw, zoo op het oogenblik, erg ziek geworden was; dat zij dadelijk daarop PIETER M.... in zijne woning was gevolgd, en diens vrouw op haar bed behoorlijk toegedekt, en, zoo als zij meende, ontkleed, even als zij gewoon was naar bed te gaan, had vinden liggen, zijnde doodsch bleek, en volstrekt zonder de minste teekenen van leven; dat zij toen, door den schrik, wegens dit onverwacht voorval, niet zoo juist op alles gelet had, maar dat het haar sedert zonderling was voorgekomen, dat de vrouw van PIETER M...., welke, volgens zijn zeggen, pas zoo even ongesteld geworden was, toen al reeds zoo in orde te bed lag, zelfs met eene schoone slaapmuts op het hoofd; dat de Chirurgijn geroepen zijnde, reeds ten negen ure daar was, en dadelijk gezegd had, dat de vrouw wel een uur dood was, waar uit zij had moeten besluiten, dat die reeds overleden geweest was, eer zij er in huis was gekomen; dat PIETER M....,

zoo als zij zich nu naderhand herinnerde, maar het geen haar toen niet zoo in het oog gevallen was, blijkbaar eene zonderlinge verlegenheid deed zien, toen er gesproken werd van de vrouw dadelijk afteleggen, en verzocht had daarmede nog te wachten, tot dat er een hemd was uitgewasschen; dat zij dit gedaan had, maar, bij het te huis brengen van hetzelve, zeer had staan op zien, toen zij de vrouw reeds in orde afgelegd vond in een mans hemd, 't welk Pieter M.... volstrekt niet had willen veranderd hebben; dat zij evenwel niet bijzonder over deze omstandigheden had nagedacht, tot het gesprek met het kind van Pieter M....; dat dadelijk bij dit gesprek de gedachten in haar waren opgekomen, dat de zaak niet rigtig moest zijn, en, uit hoofde zij wel wist, dat haar buurman en zijne vrouw veelal in onmin leefden en dikwijls hooge woorden hadden, op het vermoeden was gekomen, dat de vrouw mogelijk door haar man mishandeld, en aan de gevolgen daarvan zoo schielijk overleden mogte zijn.

De Burgemeester, die aandachtig had toegeluisterd naar het geen Maria B..... hem verhaalde, vond zoo veel grond tot kwaad vermoeden tegen Pieter M...., dat hij, nog dienzelfden dag, van alles kennis gaf aan den Officier bij de Arrondissements Regtbank; van wien er, reeds des anderen daags, aanschrijving kwam, om het lijk van de vrouw van Pieter M....

te doen ontgraven en geregtelijk te schouwen, en inmiddels een waakzaam oog te houden op Pieter M.... zelven, om voortekomen, dat hij, iets van het onderzoek merkende, en zijne zaak niet zuiver kennende, zich aan de justitie onttrok.

Zoo spoedig maar mogelijk, na den ontvangst dezer aanschrijving, deed de Burgemeester de woning van Pieter M.... door een' zijner veldwachters, op welken hij meende zich het meest te kunnen verlaten, naauwkeurig, maar heimelijk, bewaken, ten einde de gangen van dien persoon gade te slaan; terwijl hij twee Chirurgijns vorderde tot de schouwing van het lijk, 't welk hij deed opgraven, en waartoe hij weder Jan H.... en Marijn W.... nam; omdat hij het noodig oordeelde, dat de ontgraving gedaan werd, door dezelfde personen, die het lijk der vrouw begraven hadden.

Nog eens verrigtte Jan H.... den van hem gevorderden arbeid met Marijn W... stilzwijgend; de kist, waarin de overledene lag, werd, volgens den gegeven last, door hen, in de nabijstaande woning van den koster gebragt, waar de schouwing zoude plaats hebben. Toen zij er de kist bragten, was het geregt met de twee Chirurgijns reeds daar. Jan H.... en Marijn W.... moesten bij de schouwing tegenwoordig blijven, om te verklaren: dat de hier geplaatste kist dezelfde was, als die, welke zij

eenige dagen geleden hadden begraven, en nu weder hadden moeten opdelven. Reeds hadden zij dit, onder aanbieding, van zulks, indien het naderhand mogt worden gevorderd, met eede te bevestigen, verklaard; reeds had men de kist van alle zijden, doen onderzoeken, om zich, zoo veel mogelijk, te verzekeren, of dezelve nog zoo gesloten was, als toen men die ter aarde besteld had; en nergens had men eenig blijk aan dezelve kunnen vinden, dat die, sedert de eerste sluiting, zoude geopend geweest zijn; juist had de smit, die tot dat einde mede geroepen was, de laatste schroef los gemaakt, en zoude zoo het deksel der kist wegnemen, toen hij daarin, voor een oogenblik, gestoord werd door een gerucht en toeloop van volk, buiten aan de deur van het huis. Eerst dacht men, dat de inwoners, die zeer gemakkelijk van de plaats hebbende schouwing iets hadden kunnen hooren verhalen, uit nieuwsgierigheid, om daarvan den uitslag spoedig te weten, zich hadden verzameld, toen de veldwachter door de menigte met een gevangenen heen drong, en verlangde den Burgemeester aanstonds te spreken. Eer nog de Burgemeester uit het vertrek kon zijn, trad er reeds de veldwachter binnen, — en dadelijk herkende men Pieter M...., als den gearresteerden, welken hij opbragt.

De veldwachter verhaalde nu zoo kort mogelijk: dat hij, ingevolge zijnen ontvangen last,

in

in de nabijheid der woning van Pieter M.... zich onthoudende, nu omtrent een half uur geleden, denzelven uit de achterdeur zijner woning, en vervolgens langs zijnen hof heimelijk had zien wegsluipen, met eenen stok in de eene en een pakje in de andere hand; — dat hij hem spoedig was opgevolgd, en, hem op een' kleinen afstand genaderd zijnde, had toegeroepen, en te kennen gegeven, dat hij hem wilde spreken; dat Pieter M...., in plaats van hierop te antwoorden, het op een loopen gezet had, maar spoedig ingehaald zijnde, hem veldwachter had gebeden en gesmeekt, om hem toch maar te laten gaan, en niet ongelukkig te maken, en hem daarbij eenig geld, dat hij uit zijn zak haalde, had aangeboden; — dat Pieter M.... ziende, met bidden niets te kunnen uitwerken, hem had beginnen te dreigen, en met geweld getracht had het te ontkomen; dat er toen eene worsteling tusschen hen ontstaan was, en dat Pieter M.... het zeker nog zoude zijn ontkomen, ware er toevallig, in de nabijheid, geen boer geweest, wiens hulp hij had ingeroepen, en die Pieter M.... had helpen opbrengen.

Pieter M.... stond hierbij met de armen op den rug gebonden, en scheen meer dood dan levend van ontsteltenis. Marijn W.... werd bleek op dit gezigt, en stond aan de zijde der doodkist met de handen op zijne schop leunen-

wijze waren ontstolen. Hij was hierdoor zoo ontsteld geweest, dat hij volstrekt niet meer ontwaar geworden was, wat er rondom hem plaats had; alleen wist hij te zeggen: dat hij wel dadelijk met zijnen vinger dit teeken had aangewezen, maar dat niemand der aanwezenden, te veel met Pieter M.... bezig, het scheen te hebben opgemerkt. Bij het herkennen van zijn hemd, dat de overledene vrouw nu aan had, was het hem aanstonds duidelijk geworden, dat Pieter M.... de langste van de twee dieven, welke hem en zijne moeder bestolen hadden, moest geweest zijn, en dit had hem de opgegeven woorden doen uitspreken, toen de Burgemeester met de aanwezenden weder in de kamer kwam.

Terwijl de Burgemeester nog met Jan H.... in gesprek was over deze nieuwe ontdekking, kwam dezelfde veldwachter, die Pieter M.... gearresteerd had, en met andere bewakers zich bij denzelven, in het ander vertrek, had bevonden, den Burgemeester berigten: dat, terwijl die met de anderen in de kamer, daar het lijk stond, was terug gekeerd, Marijn W..., op eens, en met achterlating van zijne schop, hoed en klompen, ijlings van achter den Burgemeester weg, de deur was uitgeloopen; dat uit de wijze, waarop hij hierin te werk was gegaan, zijn overhaast vertrek naar eene vlugt geleek, en hij veldwachter daarom vermoedde, dat hier iets

iets bijzonders was voorgevallen, waarbij Marijn W... een nadeelig belang scheen te hebben, den Burgemeester daarom vragende, of hij den vlugtenden zoude achtervolgen en aanhouden?

De Burgemeester was door alle deze onverwachte en zamenloopende omstandigheden versuft, en wist naauwelijks, wat op de vraag van den veldwachter te antwoorden, dewijl hij, niet zoo spoedig, kon bedenken, waarom Marijn W... de vlugt zoude genomen hebben, of wat er ten zijnen laste konde zijn, dat hij zoude behooren te worden achtervolgd en aangehouden. Inmiddels had Jan H.... den tijd gehad, om weer tot zich zelven te komen; toen nu de Burgemeester niet spoedig aan den veldwachter antwoorde, riep Jan H....

„ Ja, ja! — Vat hem maar; zie hem maar
„ spoedig te krijgen. — Ik begrijp al, waarom
„ hij niet is durven blijven. — Ik heb het altijd
„ wel gezegd: hij was de kortste dief, en nu
„ komt alles uit."

Dit zeggen was eene lichtstraal in de op dit oogenblik verwarde denkbeelden van den Burgemeester. Hij was mede altijd wel overtuigd geweest, dat Marijn W... schuldig stond aan den diefstal bij de weduwe Hendrina H..., gepleegd; op dit oogenblik had hij evenwel aan dien diefstal volstrekt niet gedacht; maar nu de vlugt van Marijn W..., met de herkenning van het gestolen hemd en

de vermoedens van Jan H.... te zamen voegende, begreep hij, dat hieruit ligt meer bewijs tegen Marijn W... kon gevonden worden, en dat het welligt van het grootste belang was, dat deze persoon in bewaring gehouden werd; hij gaf daarom den veldwachter last, om zijn best te doen Marijn W... te achterhalen en zich van diens persoon te verzekeren.

Terwijl de veldwachter dezen last van den Burgemeester ten uitvoer bragt, werd er een aanvang gemaakt met de schouwing van het lijk der vrouw van Pieter M...., 't welk door alle de bijkomende omstandigheden, tot dus verre, niet had kunnen begonnen worden. De Burgemeester met zijnen Griffier, als mede twee daartoe geroepen buren van de overledene, herkenden stellig het thans voor handen zijnde lijk, voor dat van de vrouw van Pieter M.... De Chirurgijns legden in handen van den Burgemeester den eed af, dat zij hun verslag zouden geven, en advies uit brengen, op hunne eer en volgens hun geweten.

Het lijk was gekleed in een enkel manshemd, zonder dat men aan hetzelve eenig bloed, dat verwonding kon aanduiden bespeurde; het hemd werd uitgetrokken, en de Burgemeester deed hetzelve verzegelen en waarmerken, om, ten alle tijde, als een, door Jan H.... herkend stuk, tot overtuiging te kunnen dienen.

Naauwelijks was de doode geheel ontbloot, of men

men ontdekte in de linkerborst eene groote linnen pleister, met zwarte stof op het ligchaam gekleefd. Toen dezelve nader onderzocht werd, bleek het eene stevige pleister van pik te zijn, welke gelegd was op eene dwarse en diepe wonde in de borstholte. Nu behoefde men niet meer te raden naar de oorzaak van den spoedigen dood dezer vrouw, en men twijfelde er niet meer aan, of hetgeen, wat Pieter M.... beloofd had te zullen bekennen, zoude zijn: dat hij de moordenaar zijner vrouw was. De ontdekte wond werd verder ontleed en bevonden $1\frac{1}{4}$ duim lang; uitwendig gelijklijnig met de ribben; ingaande tusschen de vijfde en zesde ware rib, onder den tepel der linker borst, in de rigting naar het hart; voorts bleek bij de ontblooting der inwendige borstdeelen: dat deze wond, door het hartzakje, in de punt van het hart, in deszelfs voorste kamer was doorgedrongen; als mede, dat de borstholte met geronnen bloed was aangevuld, ter hoeveelheid van omtrent drie ponden. Deze wonde werd door de Chirurgijns stellig voor volstrekt doodelijk verklaard. Verder werd aan het lijk geen letsel hoegenaamd meer bespeurd.

Alvorens het lijk weder ter aarde besteld werd, oordeelde de Burgemeester het raadzaam, om den gearresteerden Pieter M.... een verhoor te doen ondergaan, ten einde zich te verzekeren, of deze zijn woord zoude houden, en de vermoedelijke misdaad zoude bekennen; om, zoo niet,

hem

hem nog eenmaal, door het akelig gezigt der vermoorde vrouw, daartoe te bewegen. Met twee brave en geloofwaardige inwoners en zijnen Griffier vergezeld, begaf de Burgemeester zich tot dit einde weder in het vertrek waar Pieter M.... bewaard werd. Hij vond dezen in eenen, niet tegenstaande de schuld die hem drukte, waarlijk medelijden wekkenden toestand. Met zijne gedachten geheel in zich zelven verzonken, zat Pieter M.... onbeweeglijk, met de oogen stijf op grond gevestigd, en alleen, nu en dan, eenige onverstaanbare woorden prevelende, waarbij dan zijn gelaat, en zijne armen stuipachtig getrokken werden. Hij scheen volstrekt onaandoenlijk, voor alles wat rondom hem omging.

Nadat de Burgemeester door den Griffier het hoofd van het verhoor had laten schrijven, als mede den naam, ouderdom, het beroep en de woonplaats van den gearresteerden, sprak hij denzelven aan, en het volgende verhoor had plaats.

De Burgem. „Wij moeten nu nog eens te za-„men praten Pieter! Gij weet wel wat gij be-„loofd hebt?"

Pieter M.... (nog steeds in gedachten verdiept) „Beloofd! — benaauwd!" — deze woorden zacht en zeer langzaam uitgesproken hebbende, zuchte hij buitengewoon sterk.

De Burgem. „Ja. Gij weet het immers wel „omtrent hetgeen met uwe vrouw is voorge-„vallen?"

Pie-

Pieter M...., die inmiddels meer tot zichzelven gekomen was, scheen, op het hooren spreken van zijne vrouw, geheel te ontwaken. Zijne stille wezenloosheid ging nu plotselijk in nieuwe hevige gemoedsaandoeningen over, en, terwijl hij door wanhoop scheen geslingerd, zeide hij, op eenen afgebroken en onbeschrijflijk akeligen toon, die de aanwezenden diep in het hart ging:

„ Mijne vrouw! — Mijne vrouw.... ja....
„ verschrikkelijk .... o .... zij is dood! — Ik
„ heb haar vermoord ...." Hier zweeg hij eene poos.

„ Vermoord?" herhaalde hij vervolgens zachtjes, en als zich zelven vragende; toen zweeg hij weer eenige oogenblikken; en, zonder dat in dien tusschentijd nog iemand der aanwezenden had durven spreken, vatte Pieter M.... de hand van den Burgemeester, die medelijdend genoeg was, dezelve niet terug te trekken; tranen stroomden nu langs de wangen van den gearresteerden, en op eenen meer bedaarden en troost zoekenden toon, ging hij voort te spreken.

„ Ach Burgemeester! o, het is mij zoo schrik-
„ kelijk benaauwd aan het hart; ja, ja ik wil
„ u alles opregt bekennen; dat zal mij verlig-
„ ten. o! Waartoe ben ik gekomen!"

Nu volgden weer eenige oogenblikken stilte. De Burgemeester wilde Pieter M.... zachtjes tot meer bedaren brengen; hij liet hem tusschen beiden koud water drinken, en, toen er eene rui-

ruimere tusschenpoozing had plaats gehad, begon hij hem weder te ondervragen.

De Burgem. „ Ik moet nu laten opschrijven „ Pieter! wat gij mij zult zeggen; hebt gij de „ misdaad gepleegd, toon dan berouw te heb- „ ben, dit is het eenige middel, om uwe ge- „ moedsrust terug te bekomen, en om u ten min- „ sten ons medelijden niet onwaardig te maken."

Pieter M.... „ o! Ja, heb medelijden met „ mij, ik zal zoo naauwkeurig, en zoo goed ik „ kan, u al het voorgevallene verhalen."

De Burgem. „ Welaan, geef dan eens op: op „ welke wijze het geval met uwe vrouw zich „ heeft toegedragen."

„ Ja dit wil ik doen," zeide Pieter M.... en nu verhaalde hij nagenoeg aldus:

„ Dikwijls, zoo als aan onze buren genoeg „ bekend kan zijn, waren mijne vrouw en ik „ het oneens. Zij was slordig in het huishou- „ den, en ik misschien niet vlijtig genoeg in 't „ werken; maar ook hiervan, geloof ik, dat zij „ de grootste oorzaak was; want, als ik tus- „ schen beiden al eens zeer zwaar en veel ge- „ werkt had, en iets meer, dan naar gewoonte, „ te huis bragt, was het echter alles even spoe- „ dig weg, en zonder dat ik kon merken, dat „ wij het er eenigzins beter door hadden. Dit „ benam mij eindelijk den lust, om iets meer „ dan een gewoon daggeld te verdienen, of „ te huis meer, dan het gewone boeren werk te

doen.

„ doen. — Het ging er dus in ons huishouden
„ sober genoeg toe, en daar de een den ande-
„ ren hiervan de schuld gaf, hadden er, niet
„ zelden, hooge woorden tusschen ons plaats;
„ maar daarbij bleef het evenwel gemeenlijk; ech-
„ ter is het wel eens gebeurd, dat ik, door drift
„ vervoerd, mijne vrouw een' slag met de hand
„ gaf, maar verder was het nooit gegaan. —
„ Mijne vrouw, die meer liefde voor hare kin-
„ deren en zichzelve, dan wel voor mij, had;
„ onttrok hierbij mij alles, wat zij maar kon;
„ om er zich en de kinderen wel mede te doen.
„ Wanneer ik des avonds vermoeid van het
„ werk kwam, moest ik dikwijls uren lang wach-
„ ten, eer ik eenige aardappelen met wat azijn
„ konde bekomen, want altijd moesten de kin-
„ deren voorgaan en het eerst geholpen worden.
„ Dit was weder het geval op den dag, dat
„ het schrikkelijk ongeluk gebeurd is.

„ Ik kwam, ten vijf ure des namiddags, van
„ mijn werk op den akker terug; het was dien
„ dag zeer heet; des middags hadden wij reeds
„ vóór twaalf ure gegeten, en ik had toen maar
„ half genoeg gehad; honger en dorst deden mij
„ dus van mijn werk naar huis komen. Ik kwam
„ door de achterdeur in huis en mijne vrouw
„ juist met een emmer water de voordeur bin-
„ nen; geen onzer kinderen was op dat oogen-
„ blik te huis. Ik merkte al dadelijk, dat mij-
„ ne vrouw, toen zij mij te huis zag, zich boos

„ maakte; en, eer ik nog iets had kunnen zeg-
„ gen, schold zij mij voor eenen luijen vlegel,
„ die voor zijne vrouw en kinderen den kost
„ niet konde, noch wilde verdienen. — Zonder op haar schelden te antwoorden, gelastte
„ ik haar, mij brood en boter te geven; maar
„ zij weigerde het, zeggende: dat ik het eerst
„ nog moest verdienen, en dan, des avonds, te
„ eeten zoude hebben. — Ik maakte mij driftig;
„ rukte de eetens-kas open; nam eene korst
„ brood en de boter er uit, en wilde met een
„ broodmes, dat juist op tafel lag, een stuk
„ snijden, toen mijne vrouw in woede naar mij
„ toe kwam, en mij het stuk brood met zulk geweld uit de handen sloeg, dat het, ver van
„ mij, den vloer oprolde. — Nu steeg mijne
„ drift ten toppunt; zonder te weten, wat ik
„ deed, stak ik met het mes naar haar, en
„ voelde, dat het diep in haar ligchaam drong.
„ Zij viel oogenblikkelijk, zonder een woord te
„ spreken, op den grond. Eerst evenwel toen
„ ik het bloed door de kleederen zag zijpen,
„ begon ik te merken, dat ik mijne vrouw zeer
„ zwaar gewond had.

„ Mijne drift was dadelijk geheel voorbij; ik
„ wilde mijne vrouw opbeuren, maar kon niet;
„ zij was als lood zoo zwaar; ik zag, dat zij, op
„ het minst, in flaauwte lag. Zoo spoedig ik kon
„ maakte ik hare bovenkleederen los en trachtte
„ het bloeden der wonde, welke ik spoedig aan

„ de

„ de linkerzijde in hare borst ontdekte, met een
„ gedeelte harer kleederen te stelpen; ik kon
„ dit in het begin niet gedaan krijgen, want het
„ bloed stroomde er tappelings uit; toen ik e-
„ venwel de wonde met mijne vingeren vast toe-
„ kneep, moest het bloed wel op houden te
„ vloeijen; maar toen ik dit eenige minuten ge-
„ daan had, werd ik eenige stuiptrekkende be-
„ wegingen aan haar gewaar, welke ik eerst
„ daarna begrepen heb, dat hare laatste snik-
„ ken moeten geweest zijn. — Toen ik mijne
„ vingers weder los liet, vloeide nog wel het
„ bloed, maar in verre na niet meer zoo
„ sterk. Ik waschte vervolgens het aangezigt en
„ het hoofd mijner vrouw met azijn, en hield
„ haar dien onder den neus; maar na vele moei-
„ te was het mij echter volstrekt onmogelijk haar
„ eenig teeken van leven te doen geven.

„ Nu begon ik mij pas regt ongerust te maken
„ en te gelooven, dat mijne vrouw dood was;
„ ik werd schrikkelijk angstig, want het geregt
„ en schavot stonden dadelijk voor mijne gedach-
„ ten; evenwel bleef ik bedaard genoeg, om in
„ der haast te overleggen, wat mij best te doen
„ stond, indien mijne vrouw werkelijk dood wa-
„ re, hetgeen mij echter nog onmogelijk voor-
„ kwam. Al overleggende kleedde ik haar ge-
„ heel uit; legde een dik compres op de wond
„ en bond hetzelve met een oud stuk laken om
„ het lijf stevig vast; deed haar een ander vuil

„ hemd aan; zette eene schoone muts op haar
„ hoofd, en bragt of liever sleepte haar met zeer
„ veel moeite op het bed.

„ Juist terwijl ik hiermede bezig was, kwam
„ een dochtertje van mij, zeven jaren oud, het
„ vertrek binnen, en zag de bebloede kleederen
„ op den grond liggen; ik wilde iets zeggen,
„ maar wist niet zoo spoedig, wat ik het kind
„ zoude wijs maken, en zeide eindelijk: dat het
„ bloed van moeder was, die zoo gebloed had;
„ het kind begon hierop te schreijen, maar ik
„ wist het spoedig te stillen door te zeggen: dat
„ het niets was, en moeder nu al sliep.

„ De komst van het kind deed mij te spoediger
„ bedacht zijn, om de bebloede kleederen te ver-
„ bergen, en het bloed, dat hier en daar op den
„ grond zigtbaar was, zorgvuldig weg te nemen;
„ terwijl ik dit deed, verbood ik het kind, on-
„ der bedreiging van straf, aan iemand er van te
„ spreken, dat hare moeder zoo gebloed had; de
„ kleederen vorborg ik in een gat in den muur,
„ in de binnenzijde van den schoorsteen, waar
„ dezelve zeker nog zullen kunnen gevonden wor-
„ den; het mes, waarmede ik de wonde had
„ toegebragt, maar waaraan volstrekt geen bloed
„ te bespeuren was, legde ik weer, met het op
„ den grond gevallen brood, in de kast.

„ Na dit te hebben verrigt ging ik weder bij
„ het bed mijner vrouw. Haar doodsbleek ge-
„ laat, met half gesloten oogen, deed mijn ver-

„ moe-

„ moeden, dat zij reeds overleden was, toenemen;
„ bij elk oogenblik rees mijn angst; eindelijk kon
„ ik het niet meer alleen in huis uithouden, en
„ liep, zonder bepaald overleg, wat ik zeggen
„ zoude, naar mijn' buurman, waar ik de vrouw
„ te huis vond, en aan welke ik toen verzocht,
„ om eens spoedig bij mij aan huis te willen ko-
„ men, want dat mijne vrouw een overval ge-
„ kregen had, en ik er aan twijfelde, of zij niet
„ al reeds dood was.

„ Toen deze vrouw met nog andere en ein-
„ delijk ook de Chirurgijn bij mij aan huis wa-
„ ren, was mijne vrees voor ontdekking mijner
„ misdaad ontzettend, ik meende, dat men mij
„ de daad op het aangezigt kon lezen, of dat
„ een der aanwezenden, door het deksel heen,
„ de wond in de borst mijner vrouw zoude be-
„ speuren, of dat er nog bebloede kleederen of
„ bloedvlekken ergens in het vertrek zigtbaar
„ waren; het verwonderde mij geenszins toen
„ de Chirurgijn verzekerde, dat mijne vrouw
„ wel een uur lang moest dood zijn, want het
„ moest toen reeds lang geleden zijn, dat ik
„ haar, bij het toehouden der wonde, de stuip-
„ achtige snikken had zien geven; hoe weinig
„ onverwacht, mij deze verklaring ook kwam,
„ verwekte echter de zekerheid, dat ik mijne
„ vrouw vermoord had, een vernieuwd akelig ge-
„ voel in mij; ik gaf op het hooren dezer verze-
„ kering een' luiden gil, maar die aan allen, om

„ dat zij er de regte oorzaak niet van wisten, „ zeer natuurlijk voorkwam.

„ De angst, dat men in mij spoedig den moor- „ denaar mijner vrouw zoude ontdekken, rees ten „ top, toen mijne buurvrouw begon te spreken „ van de overledene dadelijk afteleggen; ware de- „ zelve, in alle gevallen, niet als natuurlijk kun- „ nen beschouwd worden, dan moest mijne ont- „ steltenis, op dat oogenblik, in het oog loopende „ geweest zijn. — Hoe ik toen op het denkbeeld „ gekomen ben van te zeggen, dat men er mede „ moest wachten, tot dat er een hemd was ge- „ wasschen, dewijl er geen meer schoon was, „ weet ik tot op dit oogenblik nog niet; genoeg, „ dat ik er mij toen mede redde, want mijne „ buurvrouw drong er niet meer op aan, maar „ nam een vuil hemd mijner vrouw, dat ik haar „ gaf, mede, om hetzelve, bij haar aan huis, te „ wasschen.

„ Inmiddels raakte ik ook de andere aanwe- „ zenden uit mijn huis kwijt, en was er toen op „ bedacht, om een middel uittevinden, ten einde „ voortekomen, dat geene vreemde mijne vrouw „ aflegde; het zeggen, dat men mijne vrouw „ dadelijk had willen afleggen, omdat zij reeds „ koud en stijf scheen te worden, bragt mij op „ het denkbeeld, dat, wanneer ik dit zelf spoe- „ dig deed, ik ook dit zelfde, als eene reden daar- „ van, konde voorgeven; ik had nog een vreemd „ hemd bij mij verborgen, dit socht ik, bij ge-

„ brek

„ brek van een ander, op, om het mijne vrouw
„ aan te doen, schoon ik bevond dat het een
„ manshemd was. — Toen ik het hemd, dat zij
„ nog aan had uittrok, bemerkte ik, dat het com-
„ pres reeds van bloed doortrokken, en er zelfs
„ eenig bloed aan het hemd te bespeuren was;
„ dit wekte nieuwe bezorgdheid, te meer, toen
„ ik, na het afnemen van het compres, zag,
„ dat er nog steeds bloed en waterachtig vocht
„ uit de wonde zijpelde, en dat dezelve nu wij-
„ der open stond, dan in den aanvang; ik wilde
„ dus iets uitdenken, om de wond te hechten,
„ en zoo het vloeijen verder voor te komen;
„ maar hiertoe viel mij het middel niet aanstonds
„ in, tot dat eindelijk mijne gedachten op eene
„ pekpleister vielen, omdat ik daarmede in den
„ winter wel eens de kloven in mijne handen be-
„ legd had, en dus bij ondervinding wist, dat
„ dit zeer vast hechtte; toevallig had ik nog
„ juist zoo veel pek voor handen, dat ik er eene
„ groote pleister van maken kon; eerst liet ik het
„ pek daarop door en door gedwee worden, door
„ de pleister voor het vuur te houden; drukte
„ vervolgens de wond te zamen, en legde er toen
„ de pleister op, die van stonden aan zeer goed
„ kleefde en de wonde volkomen toehield; ver-
„ volgens deed ik mijne vrouw het manshemd
„ aan; stopte het bebloede compres met den win-
„ del bij de overige bebloede kleederen, en plaat-
„ ste mij geknield voor het lijk der overledene,

„ om te doen schijnen, dat ik voor hare ziel bad, „ schoon ik bekennen moet, op dat oogenblik, „ mij nergens minder, dan tot een betamelijk „ gebed, geschikt te gevoelen.

„ Slechts weinige minuten had ik in deze houding doorgebragt, toen reeds mijne buurvrouw „ met het gewasschen en gedroogde hemd kwam, „ om mijne vrouw afteleggen; ik zeide haar: dat „ ik dit reeds gedaan had, omdat zij reeds zoo „ stijf scheen te worden, en ik had beginnen te „ vreezen, dat het anders te laat zoude zijn, om „ het naar behooren te kunnen doen; de buurvrouw scheen wel wat verwonderd, maar liet „ zich echter mijn voorgeven spoediger diets maken, dan ik had durven hopen.

„ De begravenis werd tegen den derden dag „ bepaald, en des anderen daags 's avonds begaf „ ik mij voorbedachtelijk zelf naar den timmerman om de kist te helpen halen, en om zoo „ weinig menschen mogelijk, bij het kisten tot „ hulp te hebben; dit gelukte mij weder, want „ juist had de timmermansbaas het zoo druk, dat „ hij alleen een' leerjongen met mij gaan liet, die „ de vrouw hielp kisten, zonder dat ik in het „ minste kon bespeuren, dat hij iets merkte. „ Ook liep verder de begravenis af, zonder dat „ ik kon ontwaren, dat men eenig vermoeden „ wegens misdaad had."

„ Reeds meende ik, dat nu de geheele zaak „ afgedaan was en ik mij gerust konde stellen,

„ dat

„ dat er niets van zoude ontdekt worden. Reeds „ begon mijn gemoed tot bedaren te komen, „ en ik te gevoelen, dat, als maar de misdaad „ verborgen bleef, ik wel weer gerust zoude „ kunnen leven, toen gisteren in den avond „ de vrouw van MARIJN W..., wiens man mij „ van nabij kent, mij kwam waarschouwen, dat „ er nadeelige geruchten, ten mijnen opzigte, „ in omloop waren, en wel vooral, uithoofde „ van het spoedig overlijden mijner vrouw; zij „ raadde mij dus aan daarnaar mijne maatrege- „ len te nemen, indien er iets mogt zijn, dat „ niet wel was.

„ In den aanvang verontrustte mij deze tijding „ zeer, maar bij nadenken vond ik er zoo veel „ gevaar niet bij; niemand toch had, meende ik, „ iets het minste, zelfs niet den schijn van mis- „ daad bespeurd; praatjes van de menschen, „ vooral bij zulk een geval, ontstonden er zoo „ ligt; maar daar bleef het dan ook gewoonlijk „ bij; dit, dacht ik, zoude nu ook wel het geval „ zijn; maar dan moest ik, om geen grond tot „ geloof aan zulk gerucht te geven, mij daaraan „ niet storen, en te meer mij gedragen, als „ een volkomen onschuldigen; ik besloot dan „ ook dit te doen, en te huis aftewachten, wat „ er van komen zoude.

„ Toen evenwel heden voormiddag de vrouw „ van MARIJN W... op nieuw bij mij kwam,

„ en mij berigtte, dat haar man dien morgen
„ bij den Burgemeester ontboden was, en zij op
„ het oogenblik van hem had gehoord, dat hij
„ gelast was geworden, om met JAN H.... het
„ lijk van mijne vrouw op te graven, toen bleef
„ het niet meer bij praten, maar ik moest met
„ grond vreezen, dat de geheele zaak aan het
„ licht zoude komen; bij eene in hechtenis
„ neming, waarvoor ik nu begon te vreezen,
„ wist ik volstrekt niet, wat ik, ter mijner
„ verontschuldiging, met eenigen grond, zoude
„ kunnen bijbrengen, en ik besloot daarom het
„ nu niet langer aftewachten, maar te trachten,
„ om mij door de vlugt te redden; — met ter
„ haast verwisselde ik van kleederen; pakte ee-
„ nig linnengoed te zamen; nam mijn' stok, en,
„ zonder zelfs aan afscheid van mijne kinderen
„ te denken, spoedde ik mij door de achter-
„ deur van mijn huis weg; dan gij waart mij
„ reeds voorgekomen; ik kon den diender, die
„ de wacht op mij hield, niet ontloopen; ik
„ werd aangehouden en opgebragt.

„ Nu weet gij alles," zoo eindigde PIETER
M..., „ gij weet nu alles, Burgemeester! zoo
„ als het zich heeft toegedragen; thans gevoel
„ ik diep berouw over mijne daad; ook pleeg-
„ de ik die niet met voorbedacht kwaad opzet;
„ maar alleen door een heillooze drift buiten
„ mij zelven vervoerd, stak mijne hand met het
„ noodlottig mes, en gaf mijne vrouw den dood.

„ Mijn

„ Mijn hart, ik gevoel het, is kalmer en be-
„ daarder, nu ik alles opregt heb beleden. —
„ Straf, dit weet ik, heb ik verdiend, en zal
„ dezelve geduldig ondergaan."

Uit deze omstandig afgelegde bekentenis van PIETER M...., welke met alle tusschenvragen en tusschenpoozen, ruim twee uren geduurd had, bleek volledig des gearresteerdens schuld; het lijk der vrouw behoefde alzoo niet langer onbegraven te blijven; de Burgemeester gaf daarom last, dat deze begraving weder dadelijk zoude plaats hebben, en deed PIETER M.... op het dorpshuis in bewaring zetten, met twee oppassers er bij, om hem naauwkeurig gade te slaan, en voor te komen, dat hij misschien niet intusschen de handen aan zichzelven sloeg.

Middelerwijl dat dit alzoo met PIETER M.... plaats had, was ook MARIJN W... gearresteerd, of liever gevonden. De veldwachter, welke hem moest opzoeken, had door het dralend antwoord van den Burgemeester den gevlugten uit het oog verloren, zoo dat hij, op goed geluk af, denzelven moest trachten te vinden. Het eerste, waarop zijne gedachten konden vallen, was, te zien, of MARIJN W... ook naar zijn huis geloopen was; maar de veldwachter vond hem daar niet; de vrouw zeide: dat haar man, nog zoo op het oogenblik in huis was geweest, niets gedaan had, dan zijne pijp aangestoken, en toen weer was heen gegaan, zonder, zoo als zij

zei-

zeide, te weten waarheen. De veldwachter, die echter de vrouw niet best vertrouwde, ging eens rondzien, of MARIJN W... ook ergens in de nabijheid van het huis of in den stal was, en juist toen hij daartoe de achterdeur van het huis uittrad, kwam MARIJN W... uit een klein schuurtjen of turfschopjen, dat naast den stal zijner woning stond; vóór hij nog den veldwachter gezien had, was MARIJN W... in eene druk bezige houding, maar zoodra hij denzelven zag, kwam hij op eene geheel onachtzame wijze, even als iemand, die van zijne afgewerkte bezigheden terug komt, voorwaarts. De veldwachter zeide hem: dat hij, op staande voet, met hem naar den Burgemeester moest gaan, want dat die hem moest spreken; MARIJN W... antwoordde hierop: dat het zeer wel was; dat hij maar eens even naar huis geweest was, en wel dadelijk van zelf zou terug gekomen zijn. „Maar," liet hij er oogenblikkelijk op volgen, „maar zeg mij eens, „wat zeiden zij wel, dat ik zoo op eens heen „liep, en mijn boeltje zoo in den loop liet?"

„Wat zij daarvan zeggen?" zeide de veldwachter, verwonderd, dat MARIJN W... daarover zelf begon te spreken, „wat zouden zij „daarvan zeggen, als dat gij, *of* gek waart, *of* „dat gij uwe bijzondere redenen daarvoor hebt."

„Neen toch niet," hernam MARIJN W..., „maar het gezigt van dat doode wijf maakte, ik „weet niet hoe, op eenmaal, zulk een' schrik-

„ver-

„ verwekkenden indruk op mij, dat ik het niet
„ langer konde uithouden; het werd mij zoo be-
„ naauwd om het hart, dat ik niet wist, hoe
„ maar spoedig genoeg in de open lucht te ko-
„ men; anders had ik er volstrekt geene rede-
„ nen voor, want wat zoude dat toch kunnen
„ zijn? ik toch heb haar niet kapot gemaakt,
„ dat weet elk een wel beter, en hier is toch
„ van niets anders kwestie."

De Veldw. „ Of er anders niets was, dat is
„ uwe zaak; maar mij dacht, ik hoorde Jan
„ H.... iets zeggen, en toen juist meende ik,
„ dat gij op den loop gingt."

Marijn W... (eenigzins beteuterd) „ Jan H....?
„ nu ja; maar die heeft immers reeds al eenmaal
„ zoo veel van, en tegen mij gezegd; dat is maar
„ een' slechte kerel, die geen geloof verdient;
„ zoo iemand kan zeggen al wat hij maar wil."

De Veldw. „ Nu laat ons hierover, op dit
„ oogenblik, niet verder praten, en ga gij maar
„ aanstonds met mij mede."

Marijn W.... gehoorzaamde vrijwillig, en was spoedig met den veldwachter bij den Burgemeester aan huis.

De Burgemeester die nog niet wist, hoe, of in welke betrekking Marijn W.... met de zaak van Pieter M.... kon staan, maar wel giste, dat het hemd, door Jan H.... herkend als zijn ontvreemd eigendom, hier ten leidraad zoude moeten strekken, meende, dat het in alle ge-

val-

ontstaan, dat dezelve, even als het hemd, van den diefstal bij de weduwe HENDRINA H.... herkomstig waren. Hierin bedroog hij zich niet; zoodra dezelve aan deze weduwe en haren zoon werden vertoond, erkenden beiden daarvan eenige stukken voor hun eigendom, maar weer andere stukken herkenden zij niet; deze, zeiden zij, kunnen van den diefstal bij GERARD D.... herkomstig zijn. Zulk eene aanmerking scheen allezins gegrond; dan, dewijl GERARD D.... en zijne vrouw reeds overleden waren, konde men hieromtrent geene nadere zekerheid erlangen.

In de bebloede kleederen der vrouw vond men de sneden, waardoor het mes gegaan was, om het hart te treffen; ook vond men het door PIETER M.... vermelde compres en de windels, zoo dat genoegzaam bleek, dat hij in alle opzigten de waarheid gezegd had; ook het mes, waarmede de verwonding, volgens opgave van PIETER M...., gepleegd was, werd gevonden; maar, dewijl dit sedert meermalen ten gewonen gebruike gediend had, kon hetzelve weinig nadere inlichting geven, dan alleen in zoo verre hetzelve bleek juist die breedte en dikte te hebben, welke noodig waren, om de sneden in de kleederen, zoo als die daarin gevonden werden, toe te brengen. Alle deze goederen werden in bijwezen van den Burgemeester tot een pak gemaakt, dat hij zelf verzegelde en op het dorpshuis liet overbrengen, ten einde daarop nu nog

PIE-

Pieter M.. te hooren; want schoon de dag reeds ver verloopen was, wilde hij uit Pieter M.... iets naders weten omtrent de bewuste diefstallen, om daaruit, met meer grond, iets ten opzigte van Marijn W.... te ondernemen.

Na de door hem openhartig afgelegde bekentenis was Pieter M.. steeds bedaard, maar diep ernstig gebleven. Het gezigt der bebloede kleederen maakte, op nieuw, den levendigsten indruk op hem, zelfs zoo, dat hij, een oogenblik door hevige aandoening vervoerd, en als buiten zich zelven gebragt, zich en alles rondom hem, op eene schrikkelijke wijze, vervloekte. Door eene deelnemende en zachtzinnige toespraak wist echter de menschkundige en brave Burgemeester hem tot bedaren te brengen. Nadat Pieter M.... de hem vertoonde kleederen, compres en windsel, herkend had voor dezelfde, welke hij zijne vrouw had uitgetrokken, met welke hij haar had verbonden, en welke hij vervolgens in den schoorsteen had verborgen, verzegelde de Burgemeester dezelve op nieuw, in tegenwoordigheid van den gearresteerden en der noodige getuigen; waarmerkte die behoorlijk, en liet ze toen van het vertrek wegbrengen, en de andere, in den schoorsteen gevonden, goederen, aan den gearresteerden vertoonen.

De Burgem. „ Pieter! gij hebt nu, met alle „ blijken van een opregt berouw, uwe misdaad „ beleden met opzigt tot uwe vrouw; maar zeg

„ mij: staat gij niet mede nog aan andere mis-
„ daden schuldig? — Ik vertrouw, dat gij mij
„ nu wel verder in alles de opregte waarheid
„ zult willen zeggen."

Pieter M.... „ Ik wil wel de waarheid zeg-
„ gen, Burgemeester! Nu gij reeds zoo veel
„ weet, heb ik geene reden iets meer te ver-
„ zwijgen; — maar zeg mij, wat wenschttet gij
„ te weten?"

De Burgem. „ Of gij niet mede de diefstallen
„ hebt helpen plegen bij de weduwe Hendrina
„ H.... en Gerard D...., om welke, nu drie
„ jaren geleden, Marijn W... is gearresteerd
„ geweest, maar waarvan hij toen niet is kun-
„ nen overtuigd worden? — Zie eens hier,
„ kent gij deze kleedingstukken?"

Pieter M.... „ Ik kan dezelve wel niet her-
„ kennen; maar ik begrijp reeds welke het zijn.
„ Vermoedelijk hebt gij die mede, bij mij aan
„ huis, in den schoorsteen gevonden, bij de
„ kleederen van mijne vrouw; — ja, zij zijn
„ herkomstig van de diefstallen bij de weduwe
„ Hendrina H.... en Gerard D....; maar ik
„ weet ze niet te onderscheiden, om u te kun-
„ nen zeggen, welke van de eerste, en welke
„ van de laatste personen zijn."

De Burgem. „ Hebt gij dan ook mede die dief-
„ stallen gepleegd?"

Pieter M.... „ Ja Burgemeester! ik en Ma-
„ rijn W... te zamen."

De

De Burgem. „ Is dan ook het manshemd, dat „ gij uwe vrouw aandeed, een van de gestole- „ ne?"

Pieter M.... „ Ja. — Toen ik een hemd zocht, „ om mijne vrouw afteleggen, vielen mijne ge- „ dachten op de gestolen kleederen, om daaruit „ een hemd te nemen, en schoon er misschien „ wel vrouwenhemden bij waren, nam ik ech- „ ter maar dat, wat mij 't eerst in de handen „ kwam, 't welk ik eerst bij het aandoen voor „ een manshemd herkende; en toen ik naar „ eene plaats rond zag, om de kleederen van „ mijne vrouw te verbergen, viel het mij aan- „ stonds in, dat het best was dezelve te steken „ bij die, welke ik van de diefstallen verbor- „ gen had. Maar, zoo als ik zeide, ik kan die „ kleederen niet erkennen; reeds daags na het „ plegen van den diefstal, en eer ik nog ter „ dege mijn deel daarvan bezien had, werd Marijn „ W... gearresteerd. Dit deed mij, gedurende „ eenige uren, doodelijken angst uitstaan, tot dat „ ik vernam, dat de bestolenen alleen hem, maar „ volstrekt niet den tweeden dief wisten op te „ geven of aan te duiden; want dat Marijn W... „ mij niet zoude verraden, daarvan was ik, uit „ hoofde van zijn eigenbelang, te zeer overtuigd, „ en ik was hierop te geruster, toen men, ten „ zijnen huize, volstrekt niets van het gestole- „ ne gevonden had, en men het niet eens in „ den zin kreeg mede bij mij huiszoeking te doen.

„ Ik had echter, bij het eerste gerucht, de ge-
„ stolene goederen verborgen op de plaats, waar
„ zij nu gevonden zijn, en dorst er sedert niet
„ meer aan denken, om die van daar voor den
„ dag te halen, tot op het gebeurde met mijne
„ vrouw; ik weet ook nog zeer wel, dat ik er
„ toen bij dacht: het hemd wordt nu toch me-
„ de begraven; en ik hield mij overtuigd, dat
„ hierdoor niets van den diefstal konde worden
„ ontdekt."

De Burgem. „ Maar hoe kon het zijn, dat gij
„ de dief mede waart, en echter niet door de
„ bestolenen, zoo wel als Marijn W..., her-
„ kend werd, daar zij u toch even goed kennen
„ als hem?"

Pieter M.... „ Ware ik niet omzigtiger ge-
„ weest, dan Marijn W..., zoo zouden zij mij
„ toen, buiten twijfel, nog ruim zoo goed ge-
„ kend hebben, omdat ik, vooral aan mijne
„ rosse haren, boven anderen kenbaar ben; maar
„ ik had zorg gedragen dezelve te verbergen on-
„ der eene oude zwarte paruik, welke nog wel,
„ boven op den zolder, in het strooijen dak, bij
„ mij aan huis, moet steken. Ik had ook mij-
„ ne rok, waarover ik een blaauwen kiel had,
„ boven de schouderen, met snuitzel van vlas op-
„ gevuld, waardoor ik het voorkomen had van
„ hoog in de schouderen te zitten; welk een en
„ ander mij geheel onkenbaar moest maken; ter-
„ wijl ik nog mijne neusgaten had gestopt, en een

„ stuk-

„ stukje leer onder mijne tong gelegd, om ook „ niet aan mijne uitspraak herkend te kunnen „ worden; maar welke voorzorgen MARIJN W... „ niet had genomen, die alleen eene slaapmuts „ onder den hoed ophad, en zich een paar zwarte „ smeeren in het aangezigt had gegeven."

DE BURGEM. „ Maar MARIJN W... heeft echter steeds de daad blijven ontkennen, en er is „ ook niets van het gestolene ten zijnen woon- „ huize kunnen gevonden worden?"

PIETER M.... „ Het eerste is vrij natuurlijk; „ had ik toen ook gearresteerd geworden, dan „ geloof ik, dat ik evenmin zoude bekend heb- „ ben; nu echter is het met mij zoo ver, als „ het kan komen, en, schoon ik niemand wil „ bezwaren of in lijden brengen, heb ik echter „ vast besloten de waarheid te zeggen, omtrent „ alles wat mij zal worden gevraagd. Hoe MA- „ RIJN W... zijn aandeel van de gestolen goederen „ zoo heeft weten te verbergen, dat er bij hem „ aan huis niets is kunnen gevonden worden, „ weet ik niet; maar dat hij er zijn aandeel van „ gehad heeft, en dat ik niet beter weet, of „ hij heeft het, even als ik, mede naar zijn huis „ genomen, dat is zeker. Zelfs heb ik, na zijne „ vrijspraak, er niet eens meer met hem over „ durven spreken, en ook hij heeft mij nooit „ hieromtrent aangesproken."

De Burgemeester meende nu genoeg van PIETER M.... te weten; hij achtte het wel der moeite

waardig, om, op de verzekering van denzelven, dat MARIJN W..., zijn deel van het gestolene genoten had, nog eens, met alle mogelijke naauwkeurigheid, het huis van MARIJN W..., te gaan onderzoeken. „ Wat met den eenen het geval „ is, kan het ook met den anderen zijn," dacht hij, „ en wie weet, of nu nog het aandeel van „ MARIJN W... niet ten zijnen huize verborgen „ ligt."

Met de noodige getuigen, en de twee veldwachters, waaronder ook die, welke MARIJN W... gearresteerd had, begaf de Burgemeester zich naar dezes woning; waar hij het alles ten naauwkeurigste deed onderzoeken, maar zonder iets te vinden. Eindelijk evenwel, terwijl hij met de getuigen en den eenen veldwachter binnenshuis nog aan het zoeken was, kwam de andere veldwachter, welke MARIJN W... bij zijne arrestatie uit het schopje had zien komen, met een pakjen, waarin waren twee paren koussen, drie vrouwen mutsen, eene slaapmuts en een linnen hemd- of borstrok, bij den Burgemeester, en berigtte hem: dat het hem onder het zoeken was ingevallen, dat hij den gearresteerden in eene drukke houding uit het stalletje had zien komen, 't welk bij hem het vermoeden had doen ontstaan, dat de gearresteerde welligt daar iets had verborgen, en dat hij, bij onderzoek, deze goederen bij elkander in het strooijen dak had vinden steken. Waarschijnlijk had, meende de veldwachter, de

ge-

gearresteerde die goederen van de plaats, waar welligt meer verborgen was, gehaald, maar verrast zijnde in het dak verstoken. Nu werd het schopje nog verder onderzocht, met al wat men maar onderzoeken kon, maar zonder dat er verder iets hoe genaamd gevonden werd.

De gevonden goederen waren op eenige plaatsen verstikt en hadden eenen zeer muffen reuk; waaruit men moest opmaken, dat zij niet lang op de plaats, waar ze nu gevonden waren, en die zeer droog was, waren verborgen geweest; ook kon men dit aan het nog maar versch gekrookte stroo in het dak genoegzaam bespeuren.

Het goed aan de weduwe Hendrina H.... en haar' zoon vertoond zijnde, herkenden deze daaruit den hemd- of borstrok voor den eigendom van Jan H..... De weduwe zeide, dat zij zelve dien van haar eigen linnen voor haren zoon had genaaid; maar aan de overige stukken zeiden zij geene kennis hoe genaamd te hebben. Welligt, zoo veronderstelde men, was dit goed, dat aan Gerard D.... en zijne vrouw had toebehoord.

Schoon wel de dagen op het langst waren, was het echter hoog avond geworden, eer alles verrigt en van alles behoorlijk akten waren opgemaakt; maar de ijverige Burgemeester had zich geen tijd tot eten of drinken gegund tot dat alles in orde was afgewerkt. Nu, meende hij echter, was er door hem genoeg gedaan, en konde

de hij het verder onderzoek overlaten aan den Regter bij de arrondissements Regtbank, waaronder *B*... behoorde. Ook meende hij, dat er nu althans meer dan genoeg bewijs tegen Marijn W... bestond, en hij maakte daarom geene zwarigheid, denzelven in bewaring te houden, en hem, des anderen daags, schoon afzonderlijk, benevens Pieter M...., met alle de verzegelde goederen, aan den Officier van justitie in dat arrondissement op te zenden.

Toen de Officier bij de Regtbank van eersten aanleg de stukken had onderzocht, verwonderde hij zich niet, daaruit te zien, dat Marijn W..., schoon vrij gesproken, de wezenlijk schuldige geweest was; maar hij verwonderde zich, dat de Burgemeester dien persoon, op nieuw, had aangehouden, hetgeen niet had mogen zijn, dewijl de wet uitdrukkelijk verbiedt, dat een ééumaal wettig vrijgesproken beklaagde ooit weer om hetzelfde misdrijf worde vervolgd. (*) Hoezeer zelf het onaangename gevoelende, van een volledig overtuigden misdadiger te moeten ontslaan, was de Officier bij de Regtbank echter genoodzaakt daartoe overtegaan. Hij ging in persoon bij Marijn W...; zeide hem: dat hij, uit hoofde zijner vroegere vrijspraak, nu niet meer kon

(*) Art. 360 van het wetboek van strafvordering.

kon worden vervolgd, ofschoon er thans zoo vele sprekende bewijzen tegen hem gevonden waren; maar dat tegen Pieter M.... de zaak zoude worden geinstrueerd; dat het noodig zijn zoude hem mede daarin te hooren, en dat hij zich dus, bij zijn ontslag, niet moest verwijderen, maar zich bij de hand houden, ten einde te kunnen verschijnen, als hij geroepen werd, om zijne verklaringen te geven; dat hij dit gerust doen konde, dewijl hij voor zichzelven volstrekt niets meer te vreezen had.

Marijn W... antwoordde: dat het goed was; dat de Officier niet bevreesd moest zijn, dat hij zoude vlugten, want dat iemand, die zich niet schuldig gevoelde, niet noodig had te vlugten, en daarom ook hij niet. Hierop werd Marijn W... dadelijk ontslagen, en keerde weder naar *B*..., waar hij, reeds in den avond van den derden dag na zijne aanhouding, weer aankwam.

Ware er niet, even vóór dat de Burgemeester van deze terugkomst door zijnen veldwachter onderrigt werd, een brief van den Officier bij de Regtbank aangekomen, waarin gemeld werd: dat, uit hoofde der vroegere vrijspraak, Marijn W..., verkeerdelijk was aangehouden geworden, dan had deze welligt gevaar geloopen van op nieuw, bij zijne te huis komst, in hechtenis geraakt te zijn, dewijl dan misschien de Burgemeester, zoo als nu reeds de veldwachter was komen

boodschappen, in het vermoeden zoude gebragt zijn geweest, dat MARIJN W... zijne geleiders ontvlugt was.

De Burgemeester intusschen had zich aan den een en anderen uitgelaten, dat er nu overvloedig bewijs tegen MARIJN W... bestond, om hem, zoo al niet aan de galg, dan ten minste op het schavot te krijgen, of wel, in allen gevalle, dat hij er nu niet zoo zoude afkomen, als de vorige reis. Men achtte algemeen den Burgemeester der zaak kundig en gaf gereedelijk geloof aan zijne gezegden, welke zich dadelijk door de geheele gemeente hadden verspreid, zoo dat er reeds vele gissingen, welke toch wel de straf van MARIJN W... zijn zoude, in omloop waren, dewijl elk, naarmate hij de misdaad beoordeelde, het zijne er van dacht, en zeide. Wonderlijk stonden daarom de inwoners van het dorp *B*... te zien, toen zij, niet alleen vernamen, dat MARIJN W... weer te huis was, maar er bij hoorden verhalen, dat hij door den Regter zelf was ontslagen, en nu volstrekt niet meer konde gestraft worden. De weduwe HENDRINA H.... en haar zoon vooral konden het zich niet begrijpen; zij namen daarom de vrijheid den Burgemeester er over aan te spreken, en deze scheen ook de, op dit punt, bestaande wet niet te kennen, want hij verzekerde hen, dat het hem zelf even zoo onbegrijpelijk voorkwam als hun. Om hen te overtuigen, dat het echter inderdaad zóó en niet anders

was,

was, las hij hun den brief van den Officier van justitie voor. Hierdoor van de daadzaak overtuigd, maar zeer verwonderd over zulk een' uitslag, waarvan zij maar niets konden begrijpen, keerden de weduwe en haar zoon, het hoofd schuddende, naar huis.

Middelerwijl werd het proces, in de hoofdplaats van het arrondissement, tegen Pieter M.... ijverig voortgezet. Deze bleef onveranderlijk bij zijne afgelegde bekentenis, en toonde groot berouw over zijne gepleegde misdaden. De doodslag, aan zijne vrouw gepleegd, zeide hij, was een gevolg geweest van eene oogenblikkelijke drift; maar de diefstal bij de weduwe Hendrina H.... was, reeds lang te voren, door hem met Marijn W... overlegd; hoewel hij bekennen moest, er de grootste aanlegger van te zijn, en er het eerst Marijn W... te hebben over aangesproken, die in den aanvang nog al veel zwarigheid gemaakt had, maar zich, op zijn aanhouden, had laten overhalen; dat hij echter nog altijd bang was geweest, dat Marijn W... van het voornemen zoude hebben afgezien, omdat die bevreesd scheen; dat hij daarom, even voor den bepaalden tijd, om kort bij het bestolen huis bij elkander te komen, zijn zoontje Dirk aan het huis van Marijn W... gezonden had, met de boodschap, dat deze aan de gemaakte afspraak, zonder twijfel, moest voldoen, want dat er zijn vader op zoude wachten, zonder dat echter zijn zoontje ge-

geweten had, waarin de gemaakte afspraak bestond; dat hij en zijne vrouw, die mede van het gebeurde geweten had, aan hun kind, toen hetzelve als getuigen werd opgeroepen, hadden ingeprent, volstrekt niets anders te zeggen, dan dat het tot laat in den avond, en ten minste tot over tien uren bij MARIJN W... was aan huis geweest; dat dit hem in een briefjen, 't welk MARIJN W... hem uit de gevangenis had weten te doen toekomen, was verzocht geworden; maar dat zijn zoontje DIRK den tijd niet ruim genoeg had durven nemen, en eenvoudig verklaard had, zoo als het wezenlijk was, uitgenomen dat het de reden had verzwegen, waarom het dien avond bij MARIJN W... geweest was; dat zij er het meest toe besloten hadden uit armoede, en dat het gevondene bij de weduwe HENDRINA H.... hun zeer was tegen gevallen, 't welk de reden was, dat zij toen ook nog ten huize van GERARD D.... waren gegaan, waartoe zij anders, te voren, geen plan hadden gemaakt; dat zij bij de weduwe HENDRINA H.... ten minste een klein sommetje geld hadden meenen te vinden, omdat hij wel eens had hooren zeggen, dat die vrouw zeer gierig was en haar geld potte, en ook, omdat zij kort te voren weer naar *G*..... geweest was, om haar gesponnen garen te huis te brengen; dat zij in de bestolen woningen geen geld gevonden hebbende, hij ook niet het minste voordeel van hunne dieverijen gehad

had had, dewijl hij de gestolene kleederen niet had durven verkoopen, veel min zelf gebruiken. — Schoon zij, zeide PIETER M...., de bestolene lieden wel hadden gedreigd, was het echter nooit in hen opgekomen, dezelven eenig wezenlijk leed te doen; dat hij den ouden GERARD D.... in het aangezigt geslagen had, was mede alleen een uitvloeisel van zijne drift, welke dikwijls spoedig werd gaande gemaakt, en toen was opgewekt, door dat GERARD D...., met zich los te maken, had geschenen zich tegen hem te willen verzetten. Overigens verhaalde PIETER M.... juist alles, zoo als hij dat reeds aan den Burgemeester te *B*... had opgegeven.

Nu moesten de weduwe HENDRINA H.... en haar zoon, op nieuw, voor den Regter ter Instructie gehoord worden; ook MARIJN W... die, als hij opregt wilde zijn, der zaak wel het meeste licht scheen te zullen kunnen bijzetten. De Regter ter Instructie, die uit de reeds voorhanden proces-stukken had opgemerkt, dat de paruik, welke PIETER M.... zeide, dat hij bij de diefstallen had gedragen, welligt nog voorhanden zoude zijn, verzocht den Burgemeester, om daarnaar onderzoek te doen, en dezelve, gevonden zijnde, aan hem op te zenden; en deze werd gevonden ter plaatse, door PIETER M.... aangeduid.

Op den dag, dat de getuigen JAN H...., zijne moeder en MARIJN W... moesten verschijnen, deed

deed de Regter ter Instructie Pieter M.... kleeden met de paruik op het hoofd, eene blaauwe slaapmuts daar over heen, de mouwen boven de schouders wat opgevuld, een blaauwe kiel aan, en daarover een' linnen voorschoot.

Eerst werden de weduwe Hendrina H.... en haar zoon ondervraagd, die in alles bleven verklaren, zoo als door hen reeds vroeger, hier en voor den Burgemeester van *B*...., gedaan was; ook herkenden zij, elk afzonderlijk, een gedeelte van het gevonden goed ten huize van Pieter M...., alsmede den borstrok in het schopje van Marijn W... ontdekt, stellig voor hun, tijdens den reeds vroeger vermelden diefstal, ontvreemd eigendom.

Toen Marijn W... ondervraagd zoude worden, was de eerste bedenking van den Regter ter Instructie, hoe hij hierbij met dezen persoon moest te werk gaan. Als niet schuldig verklaarde aan de diefstallen, scheen Marijn W... met elk ander' onwraakbaren getuigen te moeten worden gelijk gesteld; maar er waren echter nu zoo vele schuldaanduidende omstandigheden voorhanden, dat het ten hoogste roekeloos, en ten eenemaal tot bespotting van den eed scheen te strekken, dat deze getuige onder eede zoude worden gehoord. De Regter maakte daarom, na aandachtige overweging der zaak, geene zwarigheid, om in deze aan het, daartoe mede strekkende, requisitoir van den Officier bij de Regtbank

bank te voldoen, en MARIJN W..., ten minste voorloopig, buiten eede te hooren. Het bleek ook al dadelijk, dat de Regter hierin de voorzigtigste partij gekozen had, want bij zijne ondervraging ontkende MARIJN W... zoo onbeschaamd alles, wat hem van schuld zoude kunnen overtuigen, dat men het er veilig voor konde houden, dat deze man zich door de eedspleggtigheid niet zoude hebben laten aanzetten, om eenige waarheid te zeggen, welke hij meende met zijn belang niet overeen te komen. Hij ontkende volstrekt, ooit in eenige bijzondere verstandhouding met PIETER M.... gestaan te hebben, of met denzelven, wegens het plegen van diefstal, eenige afspraak te hebben gemaakt, veel meer nog, er ooit eene met hem te hebben gepleegd. Dat er goed in zijn schopje gevonden was, daarvan, zeide hij, niets te kunnen zeggen; dat hij er ten minste nooit iets in had verborgen; dat er ook niemand was bij geweest toen het de veldwachter vond; waarmede hij scheen te willen te kennen geven, dat het door dezen wel konde ondergestoken zijn; voorts zeide hij: er bij te blijven, dat de weduwe HENDRINA H.... en haar zoon een' haat op hem hadden; dat die zeker niet verminderd zoude zijn, door zijne vrijspraak, en dat het dus zoo veel te meer mogelijk was, dat zij, al was het alleen maar, om hem zwart en gehaat te maken, of om den borstrok te hebben, denzelven voor hun eigendom erkenden. Toen

Toen het ondervragen van MARIJN W... was afgeloopen, liet de Regter ter Instructie, weer de weduwe HENDRINA H.... en haar' zoon binnen komen; plaatste deze met MARIJN W... zoodanig, dat zij hunne aangezigten naar de deur eener andere kamer, welke in die, waar zij zich bevonden, uitkwam, gekeerd hadden. Uit deze deur deed hij onverwachts PIETER M.... te voorschijn treden, gekleed op de wijze, zoo als hij dat, tijdens den diefstal, geweest was. MARIJN W... schrikte zoo hevig op dit gezigt, dat hij verbaasd met opgeheven handen en open mond, als wilde hij roepen, maar het niet konde, terug sprong; spoedig echter herstelde hij zich, en, schoon alle gemaaktheid in zijne manieren duidelijk zigtbaar was, scheen hij door eenen droogen grimlach den indruk, die zijne verschrikte houding op den Regter natuurlijk moest gemaakt hebben, te willen wegnemen, en het te willen doen voorkomen, als hadde hij slechts uit spotlust zich zoo aangesteld, om met het belagchelijk figuur, dat PIETER M...., in deze kleeding, maakte, den gek te scheren.

De weduwe HENDRINA H.... en haar zoon waren niet minder door dit onverwacht gezigt getroffen. Zonder nog de vragen van den Regter aftewachten, riepen beide als uit eenen mond, terwijl zij met den vinger op PIETER M.... wezen: „ ja! ja! waarlijk dat was hij;" en toen de Regter hun daarop vroeg: wien zij daarmede

be-

bedoelden, antwoordden beiden, dat er nu bij hen geen twijfel meer overbleef, of die persoon, welken zij nu mede kenden voor den gearresteerden Pieter M...., was de langste dief geweest, bij het plegen van den diefstal, ten hunnen huize.

Toen de Regter aan Pieter M.... vroeg: of hij bij zijne opgave bleef, en of hij deze twee personen, de weduwe Hendrina H.... en haar zoon, herkende voor die, bij welken hij gestolen had? of hij er bij bleef: dat hij zulks met Marijn W... gedaan had, en wel bepaaldelijk met dien, welke hier, als getuige, tegenwoordig was? antwoordde Pieter M.... met allen ernst, en op eene wijze, allezins geschikt, om den Regter de hoogst mogelijke overtuiging in te boezemen:

„Ja, mijnheer! het is zoo, wat ik u zeide „is de opregte waarheid; deze Marijn W..., „die hier staat, is dezelfde, met wien ik de „twee diefstallen, bij de weduwe Hendrina H.... „en Gerard D...., heb gepleegd. — Ik her„ken hem, dit zeg ik in zijne tegenwoordigheid, „voor mijnen medepligtige, even als ik daar, „die twee personen herken voor de weduwe „Hendrina H.... en haar zoon, bij wien wij „gestolen hebben."

Gedurende dit zeggen van Pieter M...., stond Marijn W... in eene zeer verlegen houding; hij beefde over zijn geheel ligchaam, en het zweet

liep, met groote droppels, langs zijn aangezigt. De Regter herhaalde, met alle mogelijke deftigheid en nadruk, hetgeen PIETER M...., zoo op het oogenblik, had gezegd, en vroeg daarop aan MARIJN W...: waarom hij getoond had de waarheid niet te willen getuigen, waartoe hij, schoon buiten eede gehoord, echter volgens de wet verpligt was, en hield hem de straffen voor, welke er op valsch getuigenis bepaald waren; hij vermaande hem daarom nu nog meer overeenkomstig de waarheid te willen verklaren, terwijl deze hem zoo duidelijk werd voorgehouden. Dan MARIJN W... was niet te bewegen; hij bleef bij alles wat hij reeds gezegd had; zelfs ontzag hij zich niet PIETER M.... in het aangezigt te zeggen, dat die loog, als een schelm, zoo als hij zelf reeds had moeten belijden te zijn; en zeide voorts tot den Regter: dat iemand, zoo als PIETER M...., die zelf bekende een dief en moordenaar te zijn, geen geloof konde of mogt verdienen; dat hij, voor zich, nimmer den diefstal zoude bekennen, al vroeg men hem nog duizendmaal, als beklaagden, of als getuigen.

Door de volledige bekentenis van PIETER M...., was de instructie der zaak spoedig afgeloopen, en PIETER M.... in staat van beschuldiging gesteld, als schuldig: 1) aan twee diefstallen, beide gepleegd bij nacht, in bewoonde huizingen, door meer dan een' persoon, door middel van uitwendige braak, onder het dragen van wapenen,

nen, het plegen van personeel geweld, en het doen van bedreigingen; en 2) aan moedwilligen doodslag.

Twee maanden, na het in staat van beschuldiging stellen, werd in de hoofdplaats der provincie de zitting van het Hof van Assises geopend, voor 't welk Pieter M.... zoude te regt staan.

De Prokureur Crimineel in die provincie, welke het openbaar ministerie zoude waarnemen, achtte het niet volstrekt noodzakelijk, Marijn W... ook bij de behandeling der zaak voor het Hof, als getuige op te roepen, dewijl deze, meer dan genoeg, had doen zien, in allen gevalle, bij zijne ontkentenis te zullen blijven; en omdat de Prokureur Crimineel de moeijelijkheden wenschte te vermijden, welke uit zulk eene blijkbaar valsche verklaring, vooral als die onder eede en voor het Hof zoude gedaan worden, konden ontstaan. —

Aan Pieter M...., die volstrekt onvermogend was, om een' advokaat voor zijne eigene rekening te nemen, en er geen een gevonden werd, die, onverpligt en onbeloond, in zulk eene zaak, gaarne diende, werd door den Voorzitter van het Hof er een, ambtshalve, aan Pieter M.... toegevoegd. Deze verdediger gaf aan den beklaagden ronduit te kennen: dat hij zeer groote zwarigheden in de zaak vond, dat, buiten twijfel, tegen hem de doodstraf zoude worden gevorderd, en dat er maar

 zeer

zeer weinig hoop voor hem aanwezig was, dezelve te zullen kunnen ontgaan.

Schoon Pieter M...., bij den aanvang der procedure, nog al hoop scheen gehad te hebben, dat de zaak niet van zulke ernstige gevolgen zoude zijn, had hij echter, gedurende de instructie, gelegenheid gehad zich van het tegendeel te overtuigen. Het berigt van den advokaat kwam hem daarom niet geheel en al onverwacht; hij gaf daarop ten antwoord: dat, schoon de zucht om te leven, bij hem nog sterk bestond, hij echter zoude trachten de beslissing van zijn lot gelaten af te wachten, te meer, daar hij op de wereld geen heil meer scheen te kunnen hopen; dat hij ook, sedert eenigen tijd, zijn best deed, om, met behulp van den geestelijke, met welken men hem had toegestaan te spreken, door betoon van een opregt berouw over al zijn kwaad, vergiffenis en genade bij God te erlangen. Op deze wijze sprak Pieter M.... meest altijd, ook bij zijne teregtstelling voor het Hof; en de Regters werden daardoor te meer overtuigd, dat hij, in alles, de opregte waarheid sprak. Door zulk eene ongeveinsde boetvaardigheid, werden zij, niettegenstaande de zware beschuldiging tegen den beklaagden, voor denzelven ingenomen, en gevoelden een hartelijk medelijden met den mensch, die zoo diep vallen konde.

Spoedig was het hooren der getuigen voor het Hof

Hof afgeloopen; ook pijnigde de Voorzitter den teregtstaanden niet meer dan noodig was, met de vragen, omtrent de gepleegde misdaden, en zijne schuldbekentenis. Na afloop hiervan verklaarde de Voorzitter de teregtzitting van het Hof openbaar. De nieuwsgierige menigte werd binnen gelaten, en het woord gegeven aan den Prokureur Generaal.

Ofschoon de zaak van het uiterste gewigt was, en er dus, noch ligt over gedacht, noch slordig overheen geloopen mogt worden, achtte de Prokureur Crimineel, die namens den Prokureur Generaal het woord voerde, echter de daadzaken in dezen zoo klaarblijkelijk, en zoo geheel niet aan betwisting onderhevig, dat hij alleen een zeer kort verslag der zaak gaf, en vervolgens concludeerde tot het schuldig verklaren van den teregtstaanden aan de beide, hem ten laste gelegde, misdaden, en dienvolgens tot veroordeeling van den schuldigen tot de doodstraf, door het ophangen aan eene galg.

Onder het doen van dezen eisch, was, zoo wel door de leden van het Hof, als door den verdediger van den beschuldigden, met verbazing, opgemerkt, dat, onder de verzamelde menigte, en wel zeer nabij de balie, zich de persoon Marijn W... bevond. — Over zulk eene ongehoorde onbeschaamdheid verontwaardigd, begon de advokaat de verdediging van den teregtstaanden met eene inleiding, in welke hij de deemoedige en onder-

worpene gesteldheid van zijnen client afschetste, en waaruit hij wilde afgeleid hebben, dat die zich, in oogenblikken van nijpende armoede en hevige drift, wel zeer had misgrepen, maar dat zijn hart niet geheel bedorven, maar voor verbetering, voor berouw en brave gevoelens vatbaar was; dat de teregtstaande alzoo, schoon gedrukt onder den last van schrikkelijke beschuldigingen, en gezeten op de bank der misdadigers, van welke hij zeker niet, dan schuldig verklaard, zoude terug keeren, zich, op verre na, niet zoo ver van den waren adeldom der menschheid ontaard betoonde, als een zeker ander, die eens, door welke omstandigheden dan ook, maar vooral door onbeschaamdheid en leugen, van dezelfde plaats, vrijgesproken was kunnen heen gaan; maar nu de onbegrijpelijke onbeschaamdheid had, van ongeroepen de regterlijke behandeling eener zaak, waarin hij zoo schandelijk en regtstreeks betrokken was, en alzoo de behandeling zijner eigene misdaad, openlijk en zonder van schaamte te bezwijken, te durven, en te kunnen bijwonen. „ Zulk „ een moge," zoo drukte zich de verdediger vol vuur uit, terwijl hij, als het ware, met den vinger op Marijn W... wees, „ zulk een moge „ door de letter der geschreven wet, bij den Regter, niet meer strafbaar zijn, hij is en blijft „ strafbaar bij de openbare meening; deze zal „ hem straffen; daarbij blijft hij voor altijd gebrandmerkt. Onze teregtstaande moge eene schan-

„ schandelijke en diep vernederende veroordee-
„ ling, volgens de wet, ondergaan, zijne op-
„ regtheid, zijn betoond ongeveinsd berouw zal
„ hem meer achting, maar vooral meer mede-
„ lijden, bij zijne regtschapen medemenschen
„ doen genieten, dan immer aan den, volgens de
„ letter der wet, doch alleen ook maar daardoor,
„ thans niet meer strafbaren huichelaar kan te
„ beurt vallen, die nu alle schuld op den diep
„ ongelukkigen teregtstaanden tracht te wer-
„ pen. — Terwijl zijn medepligtige, met onbe-
„ schaamde kaken, deze teregtstelling bijwoont,
„ durft de beschuldigde, doordrongen van het
„ gevoel zijner schuld, de oogen niet opslaan;
„ ware het met de wetten bestaanbaar, dan
„ zoude deze gewis ulieder medelijden niet te
„ vergeefs afsmeken, en het zal, dit durven
„ wij vertrouwen, het kan ulieden niet anders
„ dan welkom zijn, voor den teregtstaanden een
„ middel van verdediging te hooren voordragen,
„ dat zeer aannemelijk schijnt, en hetwelk aan-
„ genomen, ulieden niet in de noodzakelijkheid
„ zal brengen, om den beschuldigden voor altijd
„ van uit de maatschappij weg te nemen."

Het verdedigings-middel, 't welk de advokaat bedoelde, bestond in te beweren: dat, bij de diefstallen, ten huize van de weduwe Hendrina H.... en Gerard D...., de daders van geene wapenen voorzien geweest waren, zóó als dat, onder meer andere vereischten, de wet vordert, eer

zij den diefstal met den dood straft. (*) Verviel deze omstandigheid, dan was de beschuldigde van den dood gered, tot welken hij anders onvermijdelijk stond te worden veroordeeld; aan hem kon dan alleen zeer zware schavot- en tuchthuis-straf opgelegd worden; want ook deze, en niet de dood, is, bij de wet, op moedwilligen manslag gesteld.

Hoofdzakelijk grondde de advokaat, bij de adstructie van zijn opgegeven verdedigings-middel, zich daarop, dat de wet vorderde, dat de dieven, of één hunner, wapens droegen; (**) hieruit wilde hij hebben afgeleid, dat het niet genoeg was, zoo als bij de onderhavige diefstallen had plaats gehad, dat er een of ander wapen toevallig bij de hand geweest ware, gelijk hier het mes bij de weduwe Hendrina H...., en het karhouweel en mestriek bij Gerard D...., maar dat de dieven voorzien waren van eigene wapen, opzettelijk door hen medegenomen, om daarvan, des noods, bij het plegen der misdaad, gebruik te kunnen maken. Hij meende, dat men dit vooral moest besluiten uit de vergelijking der twee vereischten volgens de wet, dat de dieven of één hunner wapens droegen, en, dat zij gedreigd hadden van *hunne* wapens gebruik te

zul-

(*) Art. 381 van het wetboek van strafregt.
(**) Zelfde art. n.° 3.

zullen maken. (*) Hij wilde dat men op het woord *hunne* hier zoude drukken, terwijl hij oordeelde, dat men van toevallig, ter plaatse van den diefstal, aanwezige werktuigen, welke de wet voor wapens wil gehouden hebben, niet kon zeggen, dat dit wapens *der dieven* waren. Met deze uitlegging, meende de advokaat, stemden ook de vermelding bij de wet van zigtbare en verborgen wapenen geheel en al overeen.

Na dat de advokaat zijne verdedigings middelen, betrekkelijk de verzwarende omstandigheden, welke bij den diefstal zouden hebben plaats gehad, naauwkeurig en in het breede had voorgedragen en ontwikkeld, sprak hij nog, met weinige woorden, voor zijnen client, met opzigt van den doodslag, door dezen gepleegd. Hier ontbrak hem echter alle middel tot gegronde verdediging, en hij moest zich bepalen, de verontschuldiging van zijnen client te zoeken in deszelfs driftig gestel, en in het ongepast gedrag der overledene vrouw, welke zelve, na reeds meermalen den driftigen aard van haren man te hebben ondervonden, nu, op eene zeer moedwillige wijze, die drift had gaande gemaakt. Vervolgens concludeerde de verdediger tot vrijspraak van den teregtstaanden van de misdaad van diefstal, zoo als dezelve hem, bij de akte van beschuldiging

(*) Art. 381 n.° 5. van het wetboek van strafregt.

ging, was ten laste gelegd; dat PIETER M.... daar aan mogt worden schuldig verklaard, zonder de verzwarende omstandigheid, welke het dragen van wapenen daaraan zoude bijzetten; en dat alzoo, voor beide misdaden, aan PIETER M...., hoogstens de straf van altijddurenden dwangarbeid zoude worden opgelegd.

De Prokureur Crimineel verzocht hierop nogmaals het woord, om de gemaakte redenering, wegens de wetsuitlegging door den verdediger, te bestrijden; volgens hem, had de verdediger niet genoeg den regtsregel in het oog gehouden: dat men geen onderscheid mag maken in zaken, waar de wet zelve niet onderscheidt; en nu juist was de advokaat begonnen met eene onderscheiding daar te stellen, welke volstrekt niet in de wet gevonden werd; namelijk door tweederlei soort van wapens aan te nemen: zulke, welke de dieven, met een bepaald oogmerk, met zich bragten, en zulke, welke zij toevallig, ter plaatse van de misdaad, vonden. De Prokureur Crimineel zeide: dat de wet in het algemeen, zonder eenige onderscheiding, van wapens sprak; dat men dus *elk* wapen moest achten door de wet bedoeld te zijn; dat hij voorts gaarne aan den verdediger wilde toegeven, dat op de woorden, in de wet, *hunne wapens* gedrukt werd; maar dat dit niets ten voordeele van de uitlegging der wet, door den verdediger voorgedragen, konde afdoen, dewijl de dieven, door de handen aan wapens, ter plaatse van

den

den diefstal gevonden, te slaan, buiten twijfel, moesten geacht worden, die wapens de hunne te hebben gemaakt; zoo dat zij, bij het dreigen met dezelve, inderdaad met hunne eigene wapens dreigden; dat eindelijk, bij eene uitlegging, als die voor den beklaagden in 't midden gebragt werd, men aan de wet eene ongerijmdheid zoude toeschrijven, dewijl het, volgens de uitlegging van den verdediger, zeer mogelijk zoude zijn, dat zij, die, met de overige gevorderde omstandigheden eenen diefstal pleegden, waarbij zij slechts *dreigden* gebruik te zullen maken van wapenen, welke zij van huis hadden medegenomen, met den dood strafbaar waren, terwijl op anderen, die door, toevallig op de plaats der misdaad, gevonden wapens niet slechts gedreigd, maar zelfs gewond hadden, die straf niet zoude kunnen worden toegepast.

Toen vervolgens de advokaat hierop nog eens had geantwoord, en bij zijne voorgebragte middelen ter verdediging, en genomen conclusie volhard had, sloot de Voorzitter de debatten, om met de overige leden over de zaak te gaan beraadslagen.

Ten twaalf ure, des middags, begaven zich de leden van het Hof uit de openbare gehoorzaal in de Raadkamer, en eerst ten vijf ure, des namiddags, waren de beraadslagingen geëindigd. Geen wonder! — het gold het leven van eenen medemensch!

De statige, eenigzins bedrukte houding, waarmede de leden van het Hof in de gehoorzaal

te-

ook van zijne grootste zonden, de eeuwigheid te gemoet te gaan.

Schoon men, uit de houding van Pieter M...., zoude gezegd hebben, dat hij van deze aanspraak niets had verstaan, bleek echter naderhand het tegendeel, dewijl hij, in zijne gevangenis terug gekeerd, genoegzaam woordelijk wist te herhalen, wat de Voorzitter gesproken had.

Het gedrag en de toestand van Pieter M.... verwekte algemeen een diep medelijden; maar te grooter verontwaardiging verwekte daarentegen het gedrag van Marijn W..., aan wien men, ook bij het uitspreken van het doodvonnis, tegen eenen beschuldigden, met wien hij buiten allen twijfel eene gemeene zaak had, geen de minste ontroering of verandering konde bespeuren. Zij, die de gansche toedragt der zaak kenden, verklaarden bijna openlijk, dat zij Marijn W... de galg meer waardig keurden, dan Pieter M...., schoon op dezen, behalve de diefstallen, nog de misdaad van doodslag drukte.

Te vergeefs beproefde de advokaat van Pieter M.... voor zijnen client het middel van *cassatie*, en even te vergeefs was voor hem het verzoek aan den Koning om gratie. Reeds om de diefstallen alleen, verklaarde de wet Pieter M.... des doods schuldig; dan deze strenge bepaling der wet ware misschien, door des Konings goedheid en gevoelig hart, verzacht geworden, zoo niet de, sedert dien tijd, nog door hem

hem gepleegde doodslag allen redelijken grond tot verzachting van straf had weggenomen. Het vonnis bleef bestaan, en ras naderde het oogenblik van deszelfs uitvoering.

PIETER M.... had, al den tijd, sedert zijne veroordeeling, eene bijzondere gelatenheid aan den dag gelegd, en een voorbeeld gegeven, dat een waar en welmeenend berouw in staat is, om den grootsten zondaar, bemoedigd, en met de hoop op Gods genade en eenen gelukkigen staat hiernamaals, den dood te doen te gemoet gaan. Deze bedaardheid en zelfs merkwaardige gerustheid behield hij tot op het oogenblik van zijn overlijden.

Na het reeds gehouden gedrag van MARIJN W..., bij de behandeling zijner zaak voor het Hof van Assises, welke genoegzaam had doen zien, dat hij tot alles in staat was, verwonderde men zich minder, dat hij mede de uitvoering der doodstraf aan PIETER M.... kwam aanschouwen, en ook daarbij nog ongevoelig bleef. — Ja, zoo ver werd de onbeschaamdheid door MARIJN W... gedreven. — Hij aanschouwde koelbloedig het schrikkelijk doodregt, 't welk hij, in dezelfde zaak, zoo moeijelijk en zoo zonderling, ontkomen was; en toen PIETER M.... den laatsten snik had gegeven; toen de doodelijke stilte, welke gedurende de strafoefening, onder de aanschouwers geheerscht had, door het heengaan van het volk van de geregtsplaats, door een verward,

ward, maar niet luidruchtig gejoel werd afgebroken; toen de menigte, deze plaats verlatende, door menschelijk gevoel en medelijden gedrongen, den afgestorvenen diep beklaagde; toen ging ook Marijn W... heen, terwijl iemand, aan wien hij bekend was, en die zich toevallig zeer nabij hem bevond, hem, op eenen geheel onverschilligen toon, hoorde zeggen: „Ha, dat is er „al weer een, die er geweest is."

Komt u, lezer! zulk eene onbeschaamdheid, zulk eene volslagen gevoelloosheid onmogelijk voor? — welaan, hetgeen men mij van hem verhaalde, en gij verder zult lezen, zal bewijzen, dat zijne onbeschaamdheid den hoogsten graad nog niet had bereikt; hij wist, hij dorst dezelve nog verder te drijven.

Ook Jan H.... was met zeer veel inwoners van het dorp *B*.... gegaan, om, in de hoofdplaats der Provincie, de executie van Pieter M.... te zien. Deze zaak had, door zoo vele bijkomende omstandigheden, een meer, dan gewoon, gerucht gemaakt, zoo dat, van alle kanten, nieuwsgierigen, bij geheele hoopen, den weg naar de hoofdplaats als bedekten. Dit troepswijze gaan had nog meer in het terugkeeren, dan in het van huis komen, plaats; naardien de meesten, in de stad volstrekt niets anders te doen hebbende, dadelijk na het eindigen der strafoefening, en dus bijna gelijktijdig, van de strafplaats zich naar huis terug begaven.

Vier

Vier uren ver was het dorp *B....*, waar JAN H.... woonde, verwijderd van de hoofdplaats der Provincie; het was dus zeer natuurlijk, en men was dit telkens, als men naar de stad ging, gewoon, om, ten halven wege, eens aan te leggen, ten einde wat uit te rusten en inmiddels een glas jenever of bier te drinken. Dit had JAN H.... met de overige van zijn gezelschap, in het van huis gaan, gedaan, en dit deed hij met hen weder in het terug keeren. Of zij, om den schrik, door zulk een akelig schouwspel in hun verwekt, te verzetten, dan wel uit gewoonte, wanneer zij zich te zamen op weg bevonden, wat te veel in de herberg gebruikt hadden, is onzeker; maar ten minste was het gezelschap, en daaronder ook JAN H...., vrij luidruchtig geworden, toen het zich, bij het terug keeren, in de herberg, ten halven wege, bevond. Het verward gesprek liep steeds over het voorgevallene van dien dag; elk wist het zijne te verhalen van hetgeen hij, omtrent den geëxecuteerden had opgemerkt; de een verhaalde, hoe hij hem van het gevangenhuis af, tot aan den voet van het schavot had gevolgd, en beschreef de houding, den gang en de kleeding van PIETER M....; een ander wist te zeggen, dat hij, bij het opklimmen der ladder, nog zelf zijne klompen had uitgedaan; een ander weer, dat hij, bij het opklimmen van het schavot, nog even naar de galg, waaraan hij zoude hangen,

had opgezien, enz. Elk had zoo al het zijne er van verhaald, toen van lieverlede het gesprek mede kwam op Marijn W..., van wien men ruim zoo veel, als van Pieter M...., wist te verhalen; deze had hem zien gaan; gene hem, nog even voor dat Pieter M.... werd geëxecuteerd, een' borrel zien drinken, en een derde, voegde er bij, dat hij hem, dadelijk na die exëcutie, met smaak, een stuk brood met kaas had zien eten. Elk betuigde, om het zeerst, dat hun de onbeschaamdheid van dien persoon volstrekt onbegrijpelijk voorkwam. Jan H...., die bij deze gesprekken de hoofdpersonaadje uitmaakte; wiens verbeelding door den jenever scheen opgewekt, en die zich nu nog zoo levendig Marijn W... konde te binnen brengen, zoo als hij hem, in den nacht van den diefstal, gezien had, en hoe die toen met hem en zijne moeder had gehandeld, begon vol vuur te geraken.

„ Ja," riep hij, „ het is God geklaagd, dat „ men zoo een' schurk nog in ons dorp moet „ dulden. Ik heb het immers met eigen oogen „ gezien; en gezien niet alleen, maar ondervon- „ den; en zoo iemand moet nu nog voor een „ eerlijk man doorgaan, en mij en mijne moeder „ maakt hij daarbij tot leugenaars; het bloed „ kookt mij, wanneer ik den kerel onder het „ oog krijg, maar men moet zich bedwingen, „ en zijne handen voor zich houden; want men „ zou hem toch nog altijd voor een' goeden „ moeten betalen...."

„ Maar

„ Maar weet gij het dan waarlijk zoo zeker, „ dat hij het was?" viel één uit den hoop Jan H.... in de rede.

Jan H.... „ Of ik het zeker weet? — Ja, „ zoo zeker, als ik weet, dat gij daar staat, „ en, als de schurk hier was, zoude ik het „ hem in zijn aangezigt zeggen...."

Jan H.... wilde nog verder spreken, toen juist de deur der herberg-kamer werd geopend. — Op dit oogenblik lieten zich dadelijk onderscheiden stemmen hooren.

„ Hier is hij! hier is hij!" werd er verward door elkander geroepen, — en, al zijn leven, het was Marijn W... in eigen persoon.

„ Wat! wat?" vroeg deze onthutst, omdat hij zoo vele inwoners van het dorp *B*.... hier niet te zamen gewacht, en nog veel minder gehoopt had te zullen aantreffen, dewijl hij wel wist, dat geen hunner gunstig over hem dacht.

Zonder echter antwoord te ontvangen, werd Marijn W..., door de menigte voort geduwd tot bij Jan H...., onder het geroep: „ Zie „ daar is de man, zeg het hem nu eens zelf, „ dan zien wij, hoe hij zich zal kunnen ver- „ antwoorden." — Inmiddels maakten zij eenen grooten kring rondom Jan H.... en Marijn W..., en wachtten met nieuwsgierigheid af, of Jan H.... zijn woord zoude durven gestand doen.

Jan H.... had op deze mogelijke verschijning van Marijn W... niet gerekend; hij had wel

liever zich niet met hem ingelaten, maar zijn woord, in tegenwoordigheid van zoo velen gegeven, konde, noch wilde hij intrekken. Zonder de gevolgen te kennen, welke zijn stap konde hebben, verweet hij, op een' allezins stouten toon, MARIJN W..., terwijl hij nader bij hem trad, en hem de vuist voor het gezigt hield: „ ja! gij zijt het, ik verklaar het, in te„ genwoordigheid van allen, die hier zijn; gij „ zijt de dief, die mijne moeder en mij, in dien „ nacht, met PIETER M...., die daar straks is „ opgehangen, hebt bestolen, en ons de han„ den en voeten gebonden; gij zijt even zoo „ schuldig als PIETER M...., want gij hebt toen „ ruim zoo veel als hij gedaan; hoort gij nu, „ dat ik het u zeg? — en dat zal ik volhou„ den. — Dief! schelm!" voegde hij hem nu, op eenen dreigenden toon, nog toe.

„ Bravo! bravo!" riepen alle de aanwezende. „ Wat zegt gij daarop?" vroegen zij aan MARIJN W... „ Als gij u niet verdedigen kunt, „ dan houden wij u altijd voor den dief, en „ voor den medepligtigen van den opgehangen „ PIETER M...., hoort gij?"

MARIJN W... was niet half zoo ontsteld geweest bij het zien ophangen van PIETER M...., als op het hooren van de toespraak door JAN H...., en de overrompeling der anderen. Hij wist niet wat te zeggen, en stamelde slechts onverstaanbare woorden.

„ Wat

„ Wat praat gij, wat weet gij nu te zeggen? „ Kom spreek op, gij zijt immers zoo verlegen „ niet?" -- Met deze woorden drongen inmiddels onderscheiden personen op Marijn W... aan, die zich, hoe langs hoe meer, op hem schenen te verbijten, dat hij daar stond, zonder zich te kunnen redden, en omdat hij, zoo zij meenden, door zijn stilzwijgen schuld beleed.

De kastelein in de herberg, die er juist bij tegenwoordig was, begon spoedig te merken, dat, zonder zijn tusschenkomen, het hier, hoe langer hoe erger, zoude loopen, en het van spreken welligt tot daden kon komen, wanneer Marijn W... zeker veel te lijden zoude gehad hebben. Schoon hij mede dezen verachtte, wilde hij, om der gevolgen wille, niet, dat er, in zijn huis, aan denzelven eenig leed geschiedde; hij trad daarom tusschen beiden, en vermaande de aanwezigen tot bedaardheid, want dat hij volstrekt geenen twist in zijn huis zoude dulden. Een oogenblik rust, dat hierop volgde, maakte Marijn W... zich ten nutte, en sloop, door den kastelein geholpen, heimelijk achter het huis uit, waarna hij zich, door omwegen, naar *B*.... spoedde, zonder dat de anderen hem dien dag meer zagen.

Ook dit voorval was, reeds des anderen daags, door geheel het dorp *B*...., ruchtbaar. De verslagenheid, welke Marijn W..., in de herberg, had getoond, werd nu nog veel vergroot, en er

van gezegd: dat hij volstrekt geen woord had weten te antwoorden, maar dat zijne schuld duidelijk op zijn aangezigt was te lezen geweest. Zij die, tot dus verre, nog de mogelijkheid der onschuld van Marijn W... hadden. veronder-steld, schenen mede nu daaraan niet meer te hechten, zoodat Marijn W..., ten eenemaal, door alle de inwoners van het dorp werd veracht en geschuwd, of met smaad behandeld.

Het is echter niet waarschijnlijk, dat gevoel van beledigde eer, maar wel, dat wraakzucht, wegens de verwijtingen, hem openlijk, door Jan H.... gedaan, Marijn W... bewoog, om te trachten aan Jan H.... zijne daad betaald te zetten, welke hem zoo volslagen in haat en verachting bij de inwoners gebragt had. Dan, welke ook de beweegreden moge geweest zijn, zoo veel er van is zeker, dat Marijn W... zich bij den advokaat, welke hem eens, zoo als men het noemde, van de galg gepleit had, vervoegde, om hem te vragen, of er geen middel zoude zijn, Jan H.... voor zijne gedane verwijtingen te doen straffen. Maar de brave advokaat, die, sedert de vrijspraak van Marijn W..., zoo veel ten zijnen laste gehoord had; aan wien mede deszelfs onbeschaamd gedrag niet onbekend was gebleven, liet hem naauwelijks uitspreken, maar beval hem, dadelijk zijn huis te verlaten, zeggende: dat hij eenmaal zijn best had gedaan, om hem van eenen schandelijken dood te bevrijden,

dat

dat dit gelukt was, en hem dit genoeg moest zijn, want dat hij slechts zijn geweten had te onderzoeken, om, met juistheid, te kunnen beoordeelen, of hij de verwijtingen, hem door Jan H.... gedaan, niet dubbel verdiend had.

Marijn W... hier afgezet, ging zeer onvergenoegd heen, maar echter zonder voornemen, om nu de zaak te laten steken. Niet afgeschrikt door de waarheid, hem zoo ernstig aangezegd, gaat hij met dezelfde onbeschaamdheid, met welke hij bij zijnen vorigen verdediger gekomen was, een' ander advokaat spreken, en trof, ongelukkig genoeg, er nu juist eenen aan, die, of, omdat hij met de zaak niet genoeg bekend was, of, om welke andere reden dan ook, aan Marijn W... verzekerde, dat er alle grond bestond, om, met verwachting van eenen gewenschten uitslag, Jan H.... een proces aan te doen, wegens lastering, en beloofde zelfs, dit proces voor hem, zoo als hij zich uitdrukte, op touw te zullen zetten en te behandelen.

Nu was Marijn W... geholpen. — Wel te vreden, over den aanvankelijken gewenschten uitslag, keerde hij, in gedachten reeds gewrocken, naar huis, waar hij, met veel ophef, verspreidde, dat hij nu Jan H.... wel zoude vinden, en weten te regt te stellen. Inderdaad er volgde ook vrij spoedig eene dagvaarding tegen Jan H...., om voor het boetgeregt, in de hoofdplaats van het arrondissement, te verschijnen,

ten einde zich aldaar te zien en hooren condemneren, om, behoudens de openbare aktie aan den heere officier competerende, aan Marijn W...., als civiele partij, wegens geleden hoon en laster te betalen eene somme van honderd dukatons.

Jan H.... zag wonder op, bij den ontvangst van zulk eene dagvaarding. In den aanvang verschrikte zij hem, en hij maakte zich deswege zeer ongerust; dan spoedig echter kwam hem de zwarigheid niet zoo groot voor. „ Ik heb," zeide hij, „ toen, in de herberg ten halven we-„ ge, niet voor de eerste reis gezegd, dat Ma-„ rijn W... een der dieven geweest is; ik heb „ dit, bij elke gelegenheid, ook voor den Reg-„ ter, meer dan eens, gezegd, en zelfs met „ eede moeten bevestigen; en waarom zoude „ mij dit naderhand minder geoorloofd zijn? — „ Ik heb geene onwaarheid gesproken; ik zeide „ slechts, wat ik zelf gezien en ondervonden „ heb; het is dus niet mogelijk, dat ik mij daar-„ door strafbaar zoude gemaakt hebben." Door zulke redenering stelde Jan H.... zich zoo gerust, dat hij eindelijk met het ontvangen bevel, om voor de Regtbank te verschijnen, den spot dreef, en met zijne kameraden er eens hartelijk om lachte.

Toen evenwel, op den bepaalden dag, Jan H.... op de bank der beklaagden moest zitten; toen hij den advokaat van zijnen aanklager, Marijn W...., zoo vele gronden voor zijne schuld had hoo-

hooren aanhalen, en hij de geroepen getuigen, juist zoo, had hooren verklaren, als waarop de advokaat van Marijn W... de aanklagt grondde; toen hij zelf ondervraagd wordende, geene der, door de getuigen verklaarde, daadzaken konde lochenen, maar bekennen moest, in de herberg, ten halven wege, en ten aanhooren van zeer vele menschen, aan Marijn W... te hebben verweten, dat hij met den overleden Pieter M.... den diefstal, waarom deze gehangen was, had helpen plegen; toen hij eindelijk niemand bij zich had, die, met genoegzame kennis van zaken, voor hem konde spreken; toen begon hij eerst voor goed in te zien, dat de zaak ernstiger was, dan hij gedacht had. — De vrees voor eenen nadeeligen uitslag zijner zaak nam, hand over hand, bij hem toe, en steeg ten top, toen hij den Officier bij de Regtbank mede tot zijne veroordeeling, en dezen nog wel daartebovеn tot veroordeeling van den beklaagden in eene boete voor het land, hoorde concluderen.

Evenwel, hoezeer ook zonder verdediger verschenen, werd de zaak van Jan H...., door de Regtbank, met alle mogelijke inschikkelijkheid behandeld, maar over welke de beklaagde, als niet genoegzaam met de wetten bekend, niet juist genoeg kon oordeelen. Alle de Regters waren met het geval van Marijn W..., door en door, bekend, want voor hen was die zaak geinstrueerd geweest. Zij waren, buiten twijfel, ten sterk-

ste tegen MARIJN W..., en zeer voor JAN H.... ingenomen, maar zij waren Regters, en moesten uitspraak doen volgens de wetten, niet volgens hun eigen begrip van goed en kwaad. Ook de Officier, die, in dit geval, moest gehoord worden, was aan dezelfde regels gehouden. Het wanbedrijf, waarvan JAN H.... werd beklaagd, was al te duidelijk, al te zeer bewezen, dan dat de beklaagde, behoudens de inachtneming der wetten, zoude kunnen worden vrijgesproken. MARIJN W... was door JAN H.... ten hoogste gelasterd, want deze had hem eene daad aangetegen en verweten, welke de wet met den dood straft, gelijk PIETER M...., om zulk eene daad, ter dood gebragt was. JAN H.... konde door geen wettigen titel, zoo als de wet die vordert, bewijzen, dat MARIJN W... de daad werkelijk gepleegd had; want hiertoe was een vonnis of ander autenthiek stuk noodig, en MARIJN W..., integendeel, had vóór zich een vonnis van vrijspraak. De straf op lastering, in zulk geval, is twee tot vijf jaren gevangenzetting en boete van 200 tot 5000 franks (*), met ontzegging, gedurende den tijd van vijf tot tien jaren, van onderscheiden burgerregten (**). Zoo moet, onder anderen, gedu-ren-

(*) Art. 371 van het wetboek van strafregt.

(**) Art. 374 van dat wetboek.

rende dien tijd, aan eenen, wegens lastering, veroordeelden, het regt van stemming en kiezing, het regt om de wapens te dragen, en de bevoegdheid om getuigenis in regten afteleggen, worden ontzegd; ook kan zulk een veroordeelde geen juré, geen voogd, of tot eenigen anderen openbaren post of bediening benoemd worden (*). De ontzegging van deze regten moet, volgens de wet, *altijd* plaats hebben (,); maar eene andere bepaling in de wet (**) laat aan den Regter de vrijheid, om, in gevallen, dat de daad, door de omstandigheden, verschoonlijk voorkomt, zoo, dat het misdrijf daardoor schijnt te worden verkleind, en dat het nadeel, door het misdrijf veroorzaakt, geene 25 franks te boven gaat, de gevangenzetting tot op een' dag, en de boete tot op een frank te verminderen, zelfs staat het, in zulk geval, den Regter vrij, slechts een dier straffen, namelijk enkel gevangenzetting, of enkel boete op te leggen. Toen dan de advokaat van MARIJN W... zijn pleidooi had geëindigd en daarbij had geconcludeerd tot veroordeeling van den gedaagden tot betaling eener som van honderd dukatons, ten voordeele van zijnen meester, en dat honderd exemplaren van het vonnis, ten kosten van JAN H...., zouden wor-

(*) Art. 42 van het wetboek van strafregt.

(,) Art. 374 van dat wetboek.

(**) Art. 463 van dat wetboek.

worden gedrukt, werd het woord aan den Officier verleend, die, als openbaar aanklager, concludeerde, uit aanmerking, dat de gepleegde lastering door Jan H...., door alle omstandigheden, zeer scheen te worden verzacht, en omdat het nadeel, daardoor te weeg gebragt, niet kon geacht worden de waarde van 25 franks te boven te gaan, dat Jan H.... zoude worden veroordeeld in eene boete van drie gulden, ten bate van den lande, dat aan hem de, hiervoren vermelde, regten, gedurende den tijd van vijf jaren, zouden worden ontzegd, en dat hem zoude worden opgelegd, om, wegens aangedane hoon en laster, aan Marijn W..., als civiele partij, te betalen eene som mede van drie gulden, met verwijzing van den beklaagden in de kosten van den processe, maar dat de verdere eisschen, door den eisscher gedaan, aan denzelven zouden worden ontzegt.

De uitspraak der Regtbank kwam volmaakt overeen met de genomen conclusie van den officier; en Jan H.... werd in dier voege veroordeeld.

Schoon deze veroordeeling zoo zacht mogelijk was, viel het echter Jan H.... ten uiterste hard, dat hij, om eene waarheid gezegd te hebben aan een door en door slecht mensch, op diens vordering en aanklagt, eene veroordeeling moest dulden. Bevreesd voor nog erger gevolgen dorst hij zijnen mond niet meer open doen, om iets

over

over deze zaak te spreken; maar verontwaardiging, met spijt gemengd, was op zijn gezigt te lezen, terwijl hij het groote onderscheid tusschen hem en zijne partij scheen te overdenken. Deze van twee zeer zware diefstallen, op welke de wet de dood stelde, vrijgesproken: — hij, om openlijk de waarheid te hebben gezegd, veroordeeld, en onwaardig verklaard tot de uitoefening van zoo vele burgerlijke regten, even als iemand, die geen geloof, geen vertrouwen, geene de minste achting meer waardig was. Dit scheen hem al te hard, en velen dachten er met hem even eens over; ook lieten dit de Regters zelven niet onduidelijk blijken, maar trokken dan daarbij de schouders op, onder het zeggen, dat zij niet buiten de wet mogten gaan.

Jan H.... kon zich echter met het te zijnen laste geslagen vonnis maar niet vereenigen. — „Het is „ te hard," zeide hij telkens, „ zoo veel om „ eenen schurk te moeten lijden;" maar zag dan, eer hij zulks zeide, naauwkeurig in het rond, of er ook andere personen in de nabijheid waren, welke hij niet konde vertrouwen, want hij vreesde telkens, weder onder het bereik der strafwetten te vallen. Hij ging nu een' advokaat over zijn geval spreken, maar deze verzekerde hem: dat er geen ander middel over was, om het vonnis buiten kracht te stellen, dan gratie aan den koning te verzoeken. Het zoude Jan H.... wederom zeer hard gevallen zijn, indien hij, om

gra-

gratie te verkrijgen, schuld had moeten bekennen; maar de daad konde of wilde hij niet lochenen; zonder dus juist in het rekwest te vermelden, dat hij zich schuldig achtte, en de hem opgelegde straf meende te verdienen, maakte de advokaat, op zijn verzoek, in het rekwest alleen melding, dat hij de onvoorzigtigheid gehad had, van de misdaad aan Marijn W... te verwijten.

Het rekwest werd zoo spoedig mogelijk ingediend, en de spoed, waarmede hierop een gunstig besluit kwam, overtuigde Jan H.... te meer, dat allen, die op dat rekwest hadden moeten berigten, zeer in zijn voordeel geweest waren, en dat men, niet om te straffen, maar alleen, omdat men aan de letter der wet had moeten voldoen, hem had veroordeeld. Bij dit besluit, op het rekwest, werd aan Jan H.... geheel de opgelegde straf, ook de kosten van het proces kwijt gescholden, alleen bleef hij de drie gulden, aan Marijn W..., voor diens gehoonde eer, toegekend, schuldig.

Dit proces had aan Jan H.... zeer veel onrust en moeite gekost, maar anders was de afloop, door de verkregen gratie, voor hem nog al zoo onaardig niet. Uit medelijden had de advokaat, voor zijne moeite, niet willen rekenen, zelfs er nog eenige zegels op toe gegeven; zoo dat Jan H.... er met de betaling van drie gulden, aan Marijn W..., afkwam, welk geld hij, hoe moeijelijk er voor hem was aan te komen, echter

ter met eenig genoegen, en eene zekere kitteling van weerwraak, betaalde, want Marijn W... gaf hem daarvoor eene kwitantie af, nagenoeg in deze bewoording:

„ Ik ondergeteekende bekenne te hebben ont-
„ vangen de som van drie gulden, uit handen
„ van Jan H...., in voldoening van het, door
„ hem aan mij, verschulde, krachtens vonnis der
„ Regtbank van den.........; bij hetwelk aan
„ hem die betaling is opgelegd, tot herstel en
„ vergoeding van mijne, door hem, beledigde eer."

Zijn advokaat had aan Jan H.... het opstel van deze kwitantie gegeven, omdat, wel ingezien, daaruit konde blijken, dat de Regtbank de eer van Marijn W... drie gulden waardig geschat had, hetgeen buiten twijfel geen hooge prijs was; zoodat men, naar den prijs, de zaak beoordeelende, zeker geene hooge gedachte van de eer van Marijn W... konde voeden.

Marijn W... stoorde zich echter aan deze aanmerking, welke hij daarna mede wel hoorde maken, geheel niet; het was hem genoeg, zeide hij, dat Jan H.... was veroordeeld geweest, en het alzoo gebleken was, dat men hem ongestraft geene verwijten van dien aard doen konde; en inderdaad, had hij er dit voordeel bij, dat voortaan zich elk zorgvuldig wachtte van over zijne zaak, in het openbaar, te spreken.

VI.

VI.

FRANS.

OF DE ONWILLIGE MANSLAG EN DE MOEDWILLIGE VERWONDING.

De boeren arbeider Frans te *A*...., was een schrikkelijk haastig, opvliegend, en dan, bij buijen, zeer kwaadaardig mensch; geil en wellustig in den hoogsten graad. Kort, ineengedrongen, en gezet van gestalte, was hij sterk gespierd; zijne krachten waren buitengewoon groot, zoo dat men van hem uitgaf, dat hij, als het er op aan kwam, drie gewoone sterke mannen dorst staan en meester konde.

Omtrent met zijn veertigste jaar huwde Frans eene weduwe met twee kinderen, beide dochters, toen vier en zes jaren oud. Zijne geilheid, welke geene grenzen kende, ging zoo ver, dat hij het zelfs op de eerbaarheid van zijne stief-

doch-

dochters toelegde; toen de jongste derzelver nog pas ruim elf jaren oud was; schoon deze toeleg somwijlen met geweldadige en zware bedreiging schijnt gepaard te zijn gegaan, konden evenwel de daadzaken dienaangaande niet genoegzaam worden bewezen, om deswege den stiefvader te regt te stellen, en zijne welverdiende straffen te doen ontvangen.

Dit nam echter niet weg, dat sommigen uit de bloedverwanten het, nu en dan, waagden, FRANS ernstig te onderhouden, nopens zijn gedrag jegens zijne stiefdochters. Maar, dewijl FRANS, hierover berispt wordende, zich al spoedig driftig maakte, en hij, in zulk geval, genoeg bekend was, als iemand, die het niet bij dreigen liet, en tegen wiens sterk gespierde vuisten één man niet bestand was, werden er maar zeer weinigen gevonden, die moeds genoeg hadden, om hem hierover aan te spreken.

Onder deze weinigen was een neef van FRANS, een boeren knecht, en vurig jong mensch, HENDRIK genaamd, die mede te *A...* woonde, en aan wien dus zijn oom, en diens geheel gedrag, bijzonder goed kon bekend zijn.

Het was op een zondag namiddag, in eene Meimaand, niet vele voor het jaar 1813, dat zich FRANS en zijn neef HENDRIK te zamen in eene herberg, in het dorp *G...*, bevonden, een groot uur van *A...* gelegen. Er waren juist toen geene andere menschen in die her-

berg; en dit scheen aan Hendrik eene geschikte gelegenheid, om zijnen oom Frans eens ernstig te onderhouden, nopens zijne voortdurende handelwijs, omtrent zijne stiefdochters; want het was Hendrik weder ter ooren gekomen, dat, nog in de week te voren, Frans nieuwe pogingen had in 't werk gesteld, om zich van de oudste dier dochters, Maria genaamd, meester te maken; dat deze het met de vlugt had moeten ontkomen, en thans niet meer in het ouderlijk huis dorst terugkeeren, alleen uit vrees voor de oneerlijke vervolgingen van haren stiefvader.

Toen Hendrik hiervan bij zijnen oom begon op te halen, wilde deze hem niet te woord staan. De neef hield echter aan, en wilde zijnen oom de ongehoorde slechtheid van zulk eene handelwijs doen gevoelen. Frans, wien deze aanspraak al aanstonds verveeld had, maakte zich al spoedig moeijelijk; viel zijnen neef in de rede, met hem toe te duwen: dat het zijne zaken niet waren, en dat hij van hem geene berispingen wilde hooren; stond op, en verliet scheldende de herberg.

Er waren inmiddels eenige menschen in de herberg gekomen, die nog iets van den twist gehoord hadden. Deze dreven nu den spot met Hendrik, dat hij zoo zijn best had gedaan, met aan Frans de zeden te prediken; maar dat het bleek, dat ook hij, schoon zijn neef, niet veel

op

op hem vermogt, naardien FRANS hem eenvoudig had laten praten, en, toen het hem scheen te vervelen, was heen gegaan. Spottende voegden zij er bij: dat zij het hem afraadden zijnen oom nog meer onder handen te nemen.

HENDRIK, reeds verontwaardigd over de wijze, waarop hij door zijnen oom behandeld was, maakte zich, op de aanmerkingen der aanwezenden driftig; waartoe misschien mede wel bijbragt, dat hij reeds een paar pintjes bier gedronken had, welke hem, zoo het scheen, bijzonder opgewonden gemaakt hadden. Hij achtte zich ten hoogste beledigd, vooral, omdat hem, zoo openlijk, verweten was, dat het hem, als neef, niet paste zijnen oom ergens over te berispen. De waarschouwingen van zich niet verder met denzelven in te laten, meende hij, dat eene heimelijke bespotting inhielden, als ware hij, even als alle anderen, voor het mes en de vuisten van zijnen oom bevreesd. Dit alles te zamen deed hem driftig en boos worden. Hij besloot dadelijk zijnen oom te volgen, en met de daad te toonen, dat hij hem niet vreesde; maar van hem, al was het dan ook zijn oom, wilde ontzien worden; dewijl hij dacht, dat het kwaad door elk, en in elk, mogt worden bestraft.

FRANS had zich, uit deze eerste herberg, in eene tweede, mede in het dorp G... staande, begeven, en werd daar door zijnen neef gevolgd. HENDRIK begon dadelijk zijnen oom op nieuw aan

te spreken. FRANS vloekte op zijnen neef, dat deze hem was nagekomen.

„ Ik wil dat gij weg blijft." zeide hij. „ In„ dien gij mij nog langer naloopt, zal het u be„ rouwen." — Dit zeggende, verliet hij ook deze herberg, en sloeg den weg in naar het dorp *F*...., een half uur van het dorp *A*.... gelegen, en dus, zoo het scheen, met oogmerk, om zich naar huis te begeven.

HENDRIK liet zich hierdoor niet afschrikken, maar ging, gelijktijdig met zijnen oom, uit de herberg, hem steeds op zijde blijvende. Al gaande scholden zij elkander, en hunne drift nam, van oogenblik tot oogenblik, toe. Twistende kwamen zij, omstreeks ten *vier* ure in den namiddag, in het dorp *F*...., waar FRANS eene herberg inging, en dáár door zijnen neef nogmaals gevolgd werd.

Schoon in de herberg, waar zij zich nu bevonden, onderscheiden menschen waren, waren de twee twistenden reeds al te zeer opgewonden, dan dat zij zich aan deze zouden hebben gestoord; integendeel, toen zij, ten aanhoore van vele menschen, elkanderen verwijtingen deden, wekte dit hunne gramschap te meer op, en deze werd te sterker gaande gemaakt, naarmate zij konden vermoeden, dat de aanwezigen aan die verwijtingen zouden geloof slaan; trouwens niemand wil gaarne zijne ondeugden zich, in het openbaar, hooren tegenvoeren. HENDRIK ontzag nu zijnen

oom

oom volstrekt niet meer, maar verweet hem, al wat hem maar in de gedachten kwam, en wat hij maar ooit ten diens nadeele gehoord had. FRANS werd eindelijk woedend; trok zijn mes uit den broekzak, en hield het zijnen neef voor, hem dreigende te zullen steken, indien hij niet afliet met hem te schelden.

HENDRIK verschrikte hevig op het gezigt van het ontbloote mes. Hij kende zijnen oom, en wist, dat, als diens woede eens het toppunt bereikt had, hij zeker zijne bedreiging zoude ten uitvoer brengen; hij week terug. — Inmiddels waren eenige personen toegesprongen, die, ziende, dat het bij geen kijven bleef; maar dat er ongelukken te wachten schenen, hun best deden, om den twist tusschen oom en neef bij te leggen. Deze pogingen schenen te zullen gelukken, want er had een oogenblik stilte plaats. HENDRIK, die te laat bemerkte, dat hij het te ver had laten komen, wilde deze oogenblikkelijke bedaardheid van zijnen oom waarnemen, om zich, zoo mogelijk, met hem te verzoenen. Hij nam eene pint bier, dronk, en reikte die daarna aan zijnen oom toe, om mét hem de kwestie af te drinken, en weder vrienden te zijn. Maar de woede van FRANS, voor een oogenblik niet zoo uiterlijk zigtbaar, was verre van uitgebluscht te zijn; zij ontstak op nieuw, en met te meer geweld. FRANS rukte de pint met bier woest uit de handen van zijnen neef, en smeet

denzelven het bier in het aangezigt. — Nu vergeet HENDRIK het gevaar, waarin hij zich bevind, vloekt en scheldt zijnen oom op nieuw. — De twist tusschen hen is op het hoogst. — Elkanderen, onder de vreesselijkste bedreigingen, uitdagende, verlaten zij, bijna gelijktijdig, de herberg.

Pas buiten de deur derzelve gekomen, trekt FRANS, voor de tweede reis, zijn mes; valt met eene schrikkelijke woede op zijnen neef aan, en brengt hem, in één oogenblik, twee steken toe. Bij den tweeden steek, die de linkerborstzijde was ingedrongen, viel HENDRIK op den grond neder; het bloed gudsde stroomling uit de wonden; maar FRANS bleef voortwoeden; en, terwijl HENDRIK de hand van zijnen oom, welke hem den dood aanbragt, vastgreep en kustte, onder het zeggen: „ houd op, mijn oom! ik heb genoeg," ging FRANS voort, hem nog onderscheiden steken, met zijn mes, te geven, en dreigde zelfs den kastelein, die alleen het had durven wagen te blijven, terwijl alle de anderen, door zulk een schouwspel verschrikt, gevlugt waren, hem eveneens te zullen handelen, indien ook hij niet dadelijk zich wegmaakte. Slechts eenige oogenblikken daarna, gaf HENDRIK, op de plaats zelve, waar hij gevallen was, den geest.

Nu was alles dood stil. — Dáár lag het lijk van HENDRIK roerloos, gewenteld in bloed, dat maar naauwlijks meer merkbaar uit de wonden vloeide. — Aan eenen hoek der herberg stond,

op

op eenen korten afstand, de kastelein sprakeloos, met gevouwen handen, en met strakke blikken het moorddadig tooneel aan te staren. — Met het, van bloed rookend, mes nog in de hand, stond FRANS alleen bij het lijk, maar stil en zwijgend, even als wachtte hij, dat zijn neef hem op nieuw zoude tegenspreken en schelden; maar de neef sprak niet; het bleef akelig stil.

De kastelein, die, tot dus verre, niet scheen vermoed te hebben, dat HENDRIK inderdaad zoo zwaar gewond was; maar, op dit oogenblik, op eenmaal, uit de beweeglooze ligging van den verwonden, zich scheen te overtuigen, dat het met diens leven gedaan was, en die, door dit denkbeeld, als uit eenen droom gewekt werd, riep eensklaps uit, terwijl hij naar den verslagenen toeliep: „ gij hebt hem vermoord! gij hebt „ hem vermoord!"

Op deze woorden, met drift en vol beteekenis uitgesproken, kwam ook FRANS tot zichzelven; hij wierp een' blik op het, voor zijne voeten liggend, lijk, en eenen anderen op het ontbloote en van bloed geverfd mes, 't welk nog in zijne handen geklemd zat; zijne oogen en mond bewogen zich stuiptrekkend; het scheen, dat hij wilde spreken, maar het niet kon doen; zijne handen bewogen zich mede onwillekeurig, en het mes viel, naast het lijk, op den grond neder; hij verliet stilzwijgend deze noodlottige plaats; begaf zich naar zijn huis; vroeg aan zij-

ne vrouw om geld, en, zoo het scheen, volkomen bewust van zijne schuld, zeide hij haar, dat zij hem niet zoude wederzien; waarna hij zich, door de vlugt trachtte te redden.

Naauwelijks was Frans weg, of de personen, welke, tijdens den twist, in de herberg geweest waren, maar zich, uit vrees voor de woede van Frans, hier en daar verspreid, en in de nabijheid verborgen hadden, kwamen allengskens terug. Het voorgevallene deed allen ijzen. Velen schenen berouw te hebben, dat zij den moed niet hadden gehad te blijven, en zich daardoor volstrekt de gelegenheid te hebben benomen, om zulk eene gruweldaad te verhoeden. Allen verfoeiden den moordenaar, zoo noemden zij Frans, die niet slechts zoo moedwillig zijnen neef had kunnen steken; maar hem ook nog, nadat hij reeds geheel weerloos, en zoo zwaar gewond was, nieuwe steken met het mes had toegebragt.

Het geregt werd spoedig met de zaak bekend. De gevlugte werd nagespoord, en het lijk van Hendrik inmiddels door deskundigen geschouwd. Volgens het rapport der heelmeesters, die het ligchaam geopend, en de wonden onderzocht hadden, was de tweede steek, welke Frans den overledenen, in de linkerborst-zijde, had toegebragt, tot in het hart doorgedrongen; zoodat er geen verschil, omtrent de al of niet doodelijkheid der wonden konde plaats hebben, maar de wond werd, alleen op zichzelve, voor-

vol-

volstrekt, en in alle gevallen, doodelijk geoordeeld.

De dader van het gepleegde was spoedig in handen. Men vond hem niet ver van *A....* nog in zijne, met bloed bevlekte, kleederen, rondzwervende; hij werd, nog dien zelfden avond, naar de gevangenis te *S...*, waaronder *A....* behoorde, overgebragt.

Frans ontkende de daad niet; maar trachtte alleen zich te verontschuldigen daarmede, dat het gepleegde hem zeer berouwde; dat hij nimmer met opzet, of met moedwil, maar alleen door drift vervoerd, naar zijnen neef had gestoken; dat hij nooit had kunnen denken, dat de toegebragte wonden, een doodelijk gevolg zouden gehad hebben; veel meer nog, beweerde hij, nooit eenig oogmerk te hebben gehad, om zijnen neef het leven te benemen.

De instructie van het proces liep, uit hoofde der dadelijke bekentenis van Frans, spoedig af, en hij werd, bij arrest van het Hoog Geregtshof, in staat van beschuldiging gesteld, ter zake van *moedwillige manslag*, en verwezen aan het Hof van Assises voor het departement.....

Ditmaal was de opening der zitting van het Hof van Assises, in dit departement, kort op handen. Er waren dus naauwelijks twee maanden na het overlijden van Hendrik verloopen, toen Frans reeds teregt stond.

Bij de daarstelling der Jurij werd opgemerkt, dat

dat eenige personen, welke dezelve zouden hebben moeten uitmaken, van wege den beklaagden werden geweigerd; en dat juist alle dezen bekend stonden, als menschen, welke eenige regtsgeleerde kunde bezaten. Wat hiertoe den beklaagden of zijnen raadsman bewoog, konde men niet weten, omdat de wet verbood, de reden van zulke weigeringen (*recusations*) op te geven; (*) — eerst, na den geheelen afloop der zaak, hoorde men, nopens de beweegoorzaak hiervan gissingen maken; maar het waren en bleven ook slechts gissingen. — Intusschen, wat hiervan moge geweest zijn, het is zeker, dat daaraan konde worden toegeschreven, dat er thans over den beklaagden als Regters zaten, alleen menschen, in welke men geene regtsgeleerde kennis konde veronderstellen, en ook niet, uit hoofde van hunnen stand en hun beroep in de maatschappij, konde vergen. Het waren met dit alles brave en gemoedelijke burgers.

Voor dat de, door de trekking, als gezworenen aangewezene personen, in die hoedanigheid, zitting namen, stond de Voorzitter van het Hof op, en sprak, met ongedekten hoofde, op eenen plegtigen toon, de gezworenen aldus aan: „ gij zweert en belooft voor God en voor „ de menschen, van, met de meest mogelijk „ naauw-

(*) Art. 399 van het wetboek van strafvordering.

„ naauwgezette aandacht de bezwaren, welke
„ tegen Frans zullen worden ingebragt, te zul-
„ len onderzoeken; van, noch de belangen van
„ den beklaagden, noch die der maatschappij,
„ welke hem aanklaagt, te zullen te kort doen;
„ van met niemand te spreken, of met niemand
„ u in te laten, dan na uwe verklaring; van
„ noch aan haat of kwaadwillendheid, noch
„ aan vrees of toegenegenheid, gehoor te zul-
„ len geven; van uwe uitspraak te zullen bepa-
„ len naar de bezwaren, en naar de middelen
„ van verdediging, volgens uw geweten en ge-
„ moedelijke overtuiging, met die onpartijdigheid
„ en welberadenheid, welke een braaf en vrij
„ mensch passen."

Ook de gezworenen stonden gedurende deze aanspraak met ongedekte hoofden.

Na de aanspraak van den Voorzitter, hief elk der gezworenen afzonderlijk, en naarmate zijn naam door den Voorzitter genoemd werd, de hand op, en sprak met nadruk den eed uit, in deze korte woorden: „ Ik zweer het." (*)

Gedurende deze plegtigheid, heerschte er eene diepe stilte in de zaal. De eed was bij den *Hollander* steeds een der heiligste plegtigheden; denzelven moedwillig te verbreken, werd bij hem als eene zware misdaad beschouwd, en daar-

(*) Art. 312 van het wetboek van strafvordering.

daarom werd, volgens zijne wetten, de meineed zwaar gestraft. Na twaalf plegtig afgelegde eeden, konde men zich volledig overtuigd houden, dat, noch de belangen van den beklaagden, noch die der maatschappij gevaar liepen van door de gezworenen verraden of verwaarloosd te worden.

De Voorzitter en gezworenen plaatsten zich op de voor hen bestemde zittingen, en de instructie van het proces nam eenen aanvang.

Het plaats gehad hebbende was zoo volkomen duidelijk bewezen, en bleek ook bij de zitting van het Hof juist zoo te hebben plaats gehad, als wij hierboven verhaalden, dat het hooren der getuigen al spoedig afliep; 't welk niet weinig bevorderd werd, door dat de teregtstaande, zoo dikwijls hij op de daadzaken, door de getuigen verklaard, ondervraagd werd, dezelve telkens volkomen toestemde.

Toen, na het hooren van alle de getuigen, en het ondervragen van den beklaagden door den Voorzitter van het Hof, het woord gegeven werd aan den Prokureur Generaal, begon de Prokureur Crimineel, die namens den Prokureur Generaal het woord opvatte, met aan de gezworenen te zeggen: dat hij meende, zeer kort te kunnen zijn, in het betoog der schuld van den beklaagden aan de misdaad, zoo als die aan denzelven, bij akte van beschuldiging, was ten laste gelegd. Hij gaf daarom alleen een zeer kort verslag van

het

het voorgevallene; haalde de wet aan, welke de straf op moedwillige manslag bepaald, en concludeerde vervolgens: dat de beklaagde zoude worden schuldig verklaard aan *moedwillige manslag*, en veroordeeld tot openbare ten toonstelling, brandmerk met de letters TP, en altijd durende dwangarbeid.

Nu verkreeg de verdediger van den beklaagden het woord. Velen der toehoorderen, maar zeker alle de aanwezende Regters, hadden verwacht, dat het pleidooi voor den beklaagden zeer kort zoude geweest zijn, dewijl zij vermoedden, dat er hier buitengewoon weinig stof tot spreken, ten voordeele van den beklaagden, zoude kunnen gevonden worden. Men bedroog zich echter hierin. De verdediger maakte zich, integendeel, gereed tot een zeer uitvoerig betoog; wel niet der onschuld van den beklaagden, maar om de waardij van het gepleegde in een voordeelig licht te plaatsen. Zijn pleidooi had ten doel, de gezworenen te overtuigen, dat bij alles, wat er hier had plaats gehad, de beklaagde geenszins kon schuldig geacht worden aan *moedwilligen* manslag; maar alleen aan onwillige nederlaag, door onvoorzigtigheid of onoplettendheid begaan. Hij grondde zich hiertoe, vooral op de omstandigheid: dat het nergens uit de verklaringen der getuigen was gebleken, dat de beklaagde zoude hebben gedreigd, of het voornemen laten blijken van Hendrik inderdaad

naar

naar het leven te willen staan; en dit toch moest noodwendig hebben plaats gehad, zeide hij, indien men den beklaagden zoude kunnen schuldig houden aan moedwilligen manslag, omdat elke reis, als er, bij eene daad, geen opzet tot dezelve, en hier dus geen opzet tot doodslag, had plaats gehad, en deze echter gebeurd was, de daad niet anders konde worden aangemerkt, dan als *onwillig* geschied; dewijl er wezenlijk de wil ontbroken had. Hij besloot daaruit, dat de beklaagde enkel konde worden schuldig gehouden aan het *onwillig* begaan van eenen manslag, en dus alleen correctionneel konde worden gestraft, en wel ten hoogste, met gevangenzetting voor den tijd van twee jaren; en in eene geldboete. (*) Na dit zeer breedvoerig te hebben betoogd, eindigde de verdediger met te concluderen: dat de teregtstaande zoude worden verklaard niet schuldig aan *moedwilligen*, maar schuldig aan *onwilligen* manslag.

Gedurende het pleidooi van den verdediger konde men opmerken, dat de gezworenen zeer aandachtig toeluisterden, en veel gewigt schenen te hechten aan de, door den advokaat van den beklaagden, voorgedragen middelen van verontschuldiging. Ook het publiek, dat uit een, wel niet zeer berispelijk, maar den eenvoudigen mensch

(*) Art. 319 van het wetboek van strafregt.

mensch zoo eigen beginsel, om bijna elken beklaagden uit de handen van het geregt gered te zien, hier weder ten voordeele van den teregtstaanden scheen ingenomen, toonde zich blijkbaar tevreden over de verdediging, welke de teregtstaande genoot, en scheen zich daarvan veel goeds te beloven. Hier en daar deelde men elkander zachtjes zijne nieuwsgierigheid mede, wat toch wel op zulke bewijsredenen, van wege den Prokureur Generaal, zoude kunnen worden geantwoord; want, dat dezelve zouden kunnen worden opgelost, scheen men niet te gelooven.

De Prokureur Crimineel scheen den indruk te hebben ontwaard, welke men konde vermoeden, dat het pleidooi van den advokaat op de Regters van den beklaagden gemaakt had. Hij achtte het daarom vooral noodig, het gepleitte voor den teregtstaanden grondig te weerleggen, en te trachten het den gezworenen duidelijk te maken, dat de advokaat zaken, en redenering verward had. Hij zette vrij breedvoerig, en zoo duidelijk mogelijk uit een, dat de fransche wetgeving, bij den doodslag, vier onderscheiden omstandigheden in acht neemt, en, naarmate een of ander dezer omstandigheden zich daarbij voordoet, den doodslag zeer verschillend wil gestraft hebben.

„De wijze waarop een doodslag gepleegd „wordt, kan," zeide de Prokureur Crimineel, „in de eerste plaats, zijn, dat dezelve gedaan „wor-

„ worde, geheel en al, onafhankelijk van den „ wil, of het kwaad opzet van den dader; zoo „ als b. v. wanneer iemand door een louter „ ongeluk, van eene verhevenheid vallende, op „ een' ander nederkomt, welke daardoor dood „ blijft; of als op wettig gezag iemand den „ dood wordt aangedaan; als mede de geval- „ len, welke door den Wetgever hieraan wor- „ den gelijk gesteld. Doodslag, in zulke om- „ standigheden begaan, wordt geheel niet straf- „ baar gesteld. (*) Een ander geval, bij eenen „ doodslag, kan zijn, dat dezelve het gevolg „ is van onvoorzigtigheid of onhandigheid enz., „ wanneer er wel volstrekt geen kwade wil, „ of boos opzet plaats heeft, en er *niets met* „ *moedwil* gedaan wordt, dat, op zichzelven „ en zonder meer tusschen beiden komende om- „ standigheden, eenen doodslag *kan* ten gevolge „ hebben; maar echter iets is gepleegd, dat „ men had behooren te laten, omdat men had „ moeten bedacht zijn, dat er ongelukken door „ zouden kunnen komen, of dat men al te los- „ bandig, te onbedacht, of onvoorzigtig te werk „ gaat; zoo als b. v. als iemand met een bal „ of steen over een huis smijt, en daardoor „ toevallig iemand raakt; welke hij niet wist, „ dat zich daar bevond, en zonder het op dien

„ per-

(*) Art. 327 en volgende van het wetboek van strafregt.

„ persoon gemunt te hebben, maar echter zoo,
„ dat deze daardoor omkomt; of, dat iemand
„ met een schietgeweer, 't welk hij zeker meende
„ niet geladen te zijn, of wel, zonder het op
„ iemand gerigt te hebben, onvoorzigtig aftrekt,
„ zoo dat er iemand door gedood wordt. Bij
„ zulke omstandigheden wordt de doodslag niet
„ zoo zeer, als wel de plaats gehad hebbende
„ onvoorzigtigheid, of de mindere, dan behoor-
„ lijke, oplettendheid gestraft; zoo dat in deze
„ gevallen de straf op doodslag zeer gering ge-
„ steld is. (*) Het derde geval heeft plaats,
„ wanneer iemand, zonder daartoe bevorens, of
„ zelfs op het oogenblik der daad, het voorne-
„ men te hebben, een' ander te dooden, echter
„ met oogmerk, om hem te beledigen, aan ie-
„ mand zoodanige verwonding of slag toebrengt,
„ dat zulks het overlijden van den geraakten ten
„ gevolge heeft. Zoo als b. v. wanneer iemand,
„ in twist zijnde, een' ander, wel zonder bepaald
„ oogmerk, om te verwonden, of te dooden,
„ maar echter het op hem gemunt hebbende,
„ slaat of stoot; indien maar daarvan de dood
„ het gevolg is. Deze doodslag wordt door de
„ wet *moedwillig* genaamd, en met zware cri-
„ mineele straffen bedreigd. (**) Eindelijk het
„ vier-

(*) Art. 319 van het wetboek van strafregt.
(**) Art. 295 en 304 van dat wetboek.

„ vierde geval, 't welk de wet in acht neemt, is, „ als iemand reeds te voren heeft overlegd, „ het boos opzet gesmeed en voorgenomen, „ iemand van het leven te berooven, en dit „ boos opzet uitvoert; of wanneer er met den „ doodslag andere omstandigheden gepaard gaan, „ om welke de wet denzelven zwaarder, dan „ gewoonlijk, wil gestraft hebben. — De dood- „ slag, onder de laatstgenoemde omstandigheden „ gepleegd, wordt *moord* genaamd, en met den „ dood bedreigd." (*)

„ Volgens deze wettelijke onderscheiding van „ de verschillende omstandigheden, onder wel- „ ke een doodslag kan gepleegd worden, en de „ onderscheiden gevolgen daarvan," zoo vervolgde de Prokureur Crimineel, „ de daad „ van den beklaagden en teregtstaanden afme- „ tende en waarderende, moet het," zeide hij, „ duidelijk blijken, dat dezelve met geene mo- „ gelijkheid kan gebragt worden onder het op- „ genoemde tweede geval, zoo als de verdedi- „ ger wil volhouden; maar de hier gepleegde „ daad is juist die, welke de wet *moedwillige* „ manslag kwalificeert, en crimineel wil gestraft „ hebben. Dit is zoo duidelijk, dat er bij de „ Raadkamer der Regtbank van eersten aanleg, „ welke de stukken der procedure heeft ver- „ zon-

(*) Art. 296 en volgende van het wetboek van strafregt.

„ zonden aan den heer Prokureur Generaal, ze-
„ ker geen de minste twijfel over die kwalifi-
„ catie kan ontstaan zijn, even zoo min, als de
„ Prokureur Generaal, en de kamer van be-
„ schuldiging, bij het Hoog Geregtshof, eenig-
„ zins hebben kunnen in bedenking nemen, of
„ wel de beklaagde, ter zake van *moedwillige*
„ doodslag, behoorde in staat van beschuldiging
„ te worden gesteld, en aan het Hof van As-
„ sises verwezen."

De Prokureur Crimineel voegde er eindelijk nog bij, dat het hem voorkwam, dat de kwalificatie der daad, wegens welke de beklaagde teregt stond, zoo duidelijk, zoo juist was, dat geen regtsgeleerde dezelve met grond scheen te kunnen in twijfel trekken; dat ook geen van alle de deskundigen, welke dezelve hadden onder het oog gehad, er eenige aanmerkingen op gemaakt hadden, als nu alleen de verdediger van den teregtstaanden; dat dit wel door de gezworenen moest worden opgemerkt, dewijl het hun zeer vermoedelijk moest verkomen, dat dit middel van verdediging alleen uit gebrek aan beter werd in het midden gebragt; terwijl men wel den advokaat, als partijdig voor zijnen client konde veronderstellen zonder hem eenig onregt aan te doen, maar niet zoo vele regtsgeleerden, ten opzigte van eenen beklaagden; dat dus, indien de gezworenen al eens mogten gevoelen, met minder doorzigt en zeker-

 heid,

heid, over de kwalificatie der daad te kunnen oordeelen, zij dezelve gerustelijk, en behoudens een vrij geweten, konde aannemen, zoo als dezelve in de akte van beschuldiging gesteld was; dat het hier hun grootste pligt was te oordeelen, of de daadzaken, omtrent welke zij de getuigen hadden hooren verklaren, en den beklaagden hooren ondervragen, zoo bevonden werden, als die in de akte van beschuldiging waren uitgedrukt; dat deze daden, naar zijn oordeel, meer dan genoeg bewezen zijnde, de uitspraak van de gezworenen ongetwijfeld moest zijn, dat de beklaagde zich aan *moedwilligen* manslag had schuldig gemaakt. Op deze gronden volhardde de spreker bij zijnen reeds genomen eisch.

Nu moest nogmaals het woord gegeven worden aan den verdediger van den beklaagden; welke bleef volhouden: dat hier geen *moedwillige* doodslag gepleegd was. Hij bestreed vooral het gezegde van den heere Prokureur Crimineel, dat de gezworenen meer, omtrent de waarheid der voorgevallen daadzaken, dan omtrent de kwalificatie dier daad, zouden moeten uitspraak doen. — „De wet,” zeide hij, „stelt „niet het lot van den beklaagden, de uitspraak „over zijne schuld of onschuld, gedeeltelijk in „handen der gezworenen. Neen, deze wil, dat „dezelve geheel en al zal afhangen van hunne „uitspraak. De gezworenen moeten dus niet „enkel beoordeelen de waarheid der daadza-

„ken,

„ ken, maar ook de meer of mindere toereke-
„ ning, welke daaruit ten opzigte van den be-
„ klaagden ontstaat. De vraag, door den Voor-
„ zitter van het Hof den gezworenen voor te
„ stellen, kan dan niet alleen zijn: *heeft de be-*
„ *klaagde doodslag gepleegd?* Trouwens de da-
„ den spreken, en de beklaagde stemt het toe;
„ maar zij moet noodzakelijk mede zijn: is die
„ manslag *moedwillig* gepleegd? Omtrent deze
„ laatste omstandigheid moeten de gezworenen,
„ even zoo zeer, als over al het andere, vol-
„ gens hunne *gemoedelijke overtuiging*, uitspraak
„ doen; zij moeten derhalve, niet uit het geen
„ wat Regters; wat openbare aanklagers gedaan
„ hebben; niet uit het arrest, waarbij de be-
„ klaagde in staat van beschuldiging gesteld is;
„ niet uit de akte van beschuldiging; maar uit
„ hunne *eigene* overtuiging opmaken, of de
„ manslag, welke hier gepleegd is, *moedwillig*
„ hebbe plaats gehad. De wet maakt geene stel-
„ lige verdeeling in de omstandigheden, bij
„ eenen doodslag, zoo als de Prokureur Crimi-
„ neel dit heeft willen doen voorkomen; maar,
„ al ware dit, dan nog hebben de gezworenen
„ daarmede niets te stellen; het valt niet in de
„ hun voorgeschreven *attributen*, over verdee-
„ lingen, onderscheidingen enz. der wet, te
„ oordeelen; of wat die voor *moedwillig* schijnt
„ te willen gehouden hebben; maar zij moeten de
„ bepaling daarvan in hun eigen geweten, in

 „ het

„ hetgeen hun gezond verstand daarvan zegt, „ zoeken. Overtuigen hen deze niet, dat er „ inderdaad *moedwil* hebbe plaats gehad, dan „ kunnen, dan mogen zij nimmer dien moedwil „ uitspreken. Art. 342 van het wetboek van „ strafvordering bepaald alleen hunnen pligt, en „ schrijft hun volkomen duidelijk voor, welk „ eenig rigtsnoer zij in hunne oordeelvelling heb- „ ben te volgen." (*) De verdediger zeide, genoeg be-

(*) Art. 342 zegt: „ La loi ne demande pas compte aux „ jurés des moyens par lesquels ils se sont convaincus; „ elle ne leur prescrit point de règles desquelles ils doivent „ faire particulièrement dépendre la plénitude et la suffisance „ d'une preuve: elle leur prescrit de s'interroger eux-mêmes „ dans le silence et le recueillement, et de chercher dans la „ sincérité de leur conscience, quelle impression ont faite „ sur leur raison les preuves rapportées contre l'accusé, et „ les moyens de sa défense. La loi ne leur dit point, *Vous* „ *tiendrez pour vrai tout fait attesté par tel ou tel* „ *nombre de témoins;* elle ne leur dit pas non plus, *Vous* „ *ne regarderez pas comme suffisamment établie, toute* „ *preuve que ne sera pas formée de tel procès verbal, de* „ *telles pièces, de tant de témoins ou de tant d'indices;* „ elle ne leur fait que cette seule question, qui renferme „ toute la mèsure de leur devoirs, *Avez-vous une intime* „ *conviction?*"

„ Ce qu'il est bien essentiel de ne pas perdre de vue, „ c'est que toute la deliberation du jury, porte sur l'acte „ d'accusation; c'est aux faits qui le constituent et qui „ en dependent, qu'il doivent uniquement s'attacher; et „ ils manquent à leur prémier devoir, lorsque, pensant „ aux

betoogd te hebben, dat het niet bleek, dat de beklaagde den *wil* gehad had, om HENDRIK te dooden, en dat zonder den *wil* nimmer konde gezegd worden iets *moedwillig* geschied te zijn. Ook hij volhardde hierop bij zijne genomen conclusien.

Nogmaals werd het woord door den heer Prokureur Crimineel gevraagd en bekomen, die, bij herhaling, den gezworenen trachtte duidelijk te maken, dat de advokaat van den beklaagden het onderscheid, bij de wet gemaakt, geheel uit het oog verloor, die een zeer groot verschil daarstelt, tusschen *moedwillig* eene daad te hebben gepleegd, welke maar alleen bij toeval, of door andere tusschenkomende omstandigheden, den dood van een' ander heeft ten gevolge gehad, en het moedwillig *dood*slaan; dat het niet te ontkennen was, dat de beklaagde *moedwillig* gestoken had; dat wanneer de gezworenen het slechts hieromtrent eens waren, de zaak dan beslist moest zijn, dewijl zij dan moesten verklaren, dat er *moedwillige* manslag had plaats gehad, naardien de wet zulk eene daad, en met zulk gevolg,

„ aux dispositions des lois penales, ils considérent les sui-
„ tes que pourra avoir, par rapport a l'accusé, la décla-
„ ration qu'ils ont à faire. Leur mission n'a pas pour
„ objet la poursuite ni la punition des delits; ils ne sont
„ appellés que pour décider si l'accusé est, ou non, cou-
„ pable du crime qu'on lui impute."

volg, een *moedwillige* manslag wilde genaamd, en als zoodanig gestraft hebben.

De advokaat bleef niettemin volhouden, dat de gezworenen met de verdeelingen in de wet niet te doen hadden; dat zij buitendien nu reeds genoeg gehoord hadden, door hetgeen er tusschen den Prokureur Crimineel en hem over getwist was, hoeveel twijfel er over de gemaakte kwalificatie der daad bestond, en hoeveel er, in allen gevalle, voor en tegen, te zeggen was; dat, hoezeer de gezworenen niet op de straffen mogten letten, welke hunne uitspraak noodwendig na zich zoude moeten sleepen, zij echter niet loszinnig, en zonder volkomen overtuiging, slechts op het goed geloof van anderen, konden uitspraak doen, maar dat zij moesten bedacht zijn, dat van die uitspraak, de eer, het geluk, het geheele burgerlijke bestaan van den beklaagden zoude afhangen, en zij eenmaal van alle hunne daden voor den hoogsten Regter rekenschap zouden moeten geven.

Eindelijk sloot de Voorzitter de debatten, en gaf een kort verslag van de zaak, waarbij hij de voornaamste bewijzen, voor en tegen den beklaagden, aan de gezworenen deed opmerken; hij herinnerde hun hunne verpligting, en besloot met hun de vraag voor te stellen: *is de beklaagde schuldig aan moedwilligen manslag, zoo en in diervoege, als dezelve hem bij akte van beschuldiging is ten laste gelegd?*

De

Deze vraag werd door den Voorzitter in geschrifte gesteld, en aan de gezworenen overgegeven, welke zich vervolgens, nadat de beklaagde uit de gehoorzaal was weggeleid, in eene afzonderlijke zaal begaven, om te beraadslagen.

Verwonderd zagen zij, welke, voor de eerste maal, de teregtzitting van een Hof van Assises bijwoonden, op, toen, nadat de gezworenen in het, voor hare beraadslagingen bestemde, lokaal vertrokken waren, dadelijk vier wel gewapende *gens d'armes* den ingang, waardoor zij waren heen gegaan, bezetteden. Zij verwonderden zich nog meer, toen zij hoorden, dat dit, op eene bijzondere en schriftelijke order van den Voorzitter, plaats had, en zij daarbij hoorden verhalen, dat, hoe lang de beraadslagingen der gezworenen ook duren mogten, geen derzelve die zaal meer mogt verlaten, voor het eindigen van derzelver beraadslagingen; dat niemand, om welke reden ook, gedurende dien tijd, die zaal mogt binnen komen, op straf van boete of gevangenzetting. (*) Zij wisten niet, dat de wet zulks uitdrukkelijk beval; — en daar zij alles aan de, door de gezworenen, afgelegde eeden toevertrouwden, zouden zij zeker nog meer hebben staan op te zien, indien zij de redenen, welke den Wetgever, tot het daarstellen dier bepalingen, had-

(*) Art. 343 van het wetboek van strafvordering.

hadden bewogen, gekend hadden; namelijk, om daardoor voortekomen, dat de gezworenen niet zouden worden omgekocht. Deze aanschouwers gaven nu alleen te kennen, dat het hun voorkwam, dat men de plegtigheid van den eed groot in vertoon maakte, maar er weinig scheen aan te durven toevertrouwen.

Vier uren lang duurden de beraadslagingen der gezworenen. Eindelijk kondigde de gewone bel aan, dat dezelve geëindigd waren; de *gens d'armes* traden op zijde, en de gezworenen kwamen, in eene deftige houding, terug uit de zaal, waarin zij waren opgesloten en bewaard geweest.

Toen alle derzelver leden gezeten waren, en de Voorzitter stilte bevolen had, vroeg hij den gezworenen, welke de uitslag van hunne beraadslagingen was? Het hoofd der gezworenen stond op deze vraag op, legde, op eene plegtige wijze, de hand op het hart, en sprak eerbiedig en met hoogen ernst deze woorden: *Op mijne eer, en op mijn geweten; voor God, en voor de menschen; de uitspraak der jurij is:* JA; *de beklaagde is schuldig aan manslag, onwillig door hem gepleegd; het blijkt niet, dat hij dien moedwillig zoude gepleegd hebben.* (*)

De statige wijze, en ernst, waarmede dit alles behandeld en uitgesproken werd, moest op nieuw

(*) Art. 343 van het wetboek van strafvordering.

nieuw diepen indruk maken op allen, die zulk eene plegtigheid *voor de eerste reis* bijwoonden. Het scheen, dat de wetgever alles had in het werk gesteld, om de uitspraak der gezworenen, bij het volk, als eene halve godspraak te doen doorgaan. Indien echter de menigte aan den uiterlijken vorm bleef hangen, en volgens denzelven de zaak beoordeelde, geheel anders was het bij deskundigen gesteld. De leden van het Hof konden zich maar naauwelijks bedwingen, geene teekenen van afkeuring te geven. Deze hadden zeer zeker nimmer zulk eene verklaring der gezworenen kunnen verwachten, en nu die gehoord was, bleven zij, niettemin, van de geheele verkeerdheid derzelve overtuigd. Dan er was niets aan te veranderen; zij konden alleen, volgens deze uitspraak, aan den beklaagden de straf opleggen, bij de wet op *onwilligen* manslag gesteld.

De pleidooijen tusschen den Prokureur Crimineel en den advokaat van den teregtstaanden, over de mate der straf, aan den schuldigverklaarden op te leggen, waren zeer kort.

De Prokureur Crimineel in de zekere veronderstelling, dat de beklaagde schuldig zoude worden verklaard, aan moedwillige manslag, had reeds zijnen eisch tot openbare tentoonstelling, brandmerk en altijd durenden dwangarbeid in gereedheid gebragt; eene veroordeeling, welke daarenboven den beklaagden nog als burgerlijk dood

zou-

zoude hebben doen beschouwen, en welke hij, aan moedwilligen manslag schuldig verklaard zijnde, niet zoude hebben kunnen ontgaan. Nu verviel dezelve geheel, en de Prokureur Crimineel vond zich genoodzaakt dien te veranderen, en alleen te eisschen, dat de schuldigverklaarde zoude worden veroordeeld, tot slechts twee jaren gevangenzetting, in eene boete van 600 franks en in de kosten van het proces; (*) — zijnde dit de hoogste straf, welke de wet op onwilligen manslag toelaat uittespreken, en welke zelfs, in den striktsten zin, niet als eene straf, maar *slechts*, als eene correctie mag worden aangemerkt; zoo dat de veroordeelde, na het eindigen van dezen straftijd, weder in de maatschappij terug treedt, zonder eenige zijner burgerlijke regten te hebben verloren.

De advokaat van den schuldigverklaarden scheen te gevoelen, dat hij nu genoeg voor zijnen client gedaan had, en er niets meer, ten zijnen voordeele, van den Regter kon gewacht worden; hij bepaalde zich enkel om den schuldigverklaarden aan onwilligen manslag, der welwillendheid van den Regter aan te bevelen.

De Voorzitter sloot de debatten, en het Hof beraadslaagde slechts zoo lang over de zaak, als er tijd voor den Griffier noodig was, om het ar-

(*) Art. 319 van het wetboek van strafregt.

arrest van het Hof te schrijven, waarbij aan Frans de straf, zoo als die van wege den Prokureur Generaal geëischt was, werd opgelegd.

Zeer te vreden, over zulk eenen uitslag zijner zaak onderging Frans zijne straf met eene tevredenheid, welke hem dezelve nu nog daarom te ligter maakte, omdat hij eene zoo veel te zwaardere te vreezen gehad had.

Spoedig waren de twee jaren zijner gevangenzitting verloopen; en Frans trad, met de maatschappij geheel verzoend, in dezelve terug, en wat er ook van mogt gedacht worden, hij, die het zoude hebben durven wagen, aan Frans eenen moedwilligen manslag te verwijten, zoude, ten hoogste, gevaar geloopen hebben de zeer strenge bepalingen der wet omtrent *lastering* te ondervinden. Hier van daan, dat men nooit, of zelden, en dan altijd met de grootste omzigtigheid van dit geval hoorde spreken. Zij dus, die niet van nabij met het geval bekend waren, en het gepleegde door Frans naar de hem opgelegde straf berekenden, konden niet vermoeden, dat hij zich aan zulk eene slechte daad zoude hebben schuldig gemaakt, noch dat hij zulk een gevaarlijk persoon was. Frans konde alzoo, zonder het ongeluk, van door de algemeene en openlijke minachting gedrukt te worden, onder zijne medeburgeren verkeeren. Een geluk zeker, dat hij weinig verdiende.

In September, twee jaren na zijne veroordeeling, werd

werd Frans uit de gevangenis ontslagen, en begaf hij zich dadelijk weer naar zijne woning te *A*.... bij zijne vrouw. Deze had, toen hij zich inwonen hare oudste dochter, Maria, welke, zoo als reeds boven verhaald is, door haren stiefvader Frans, op eene oneerbare wijze, was vervolgd geweest; zij was nu volwassen, en een der schoonste burgermeisjes uit den omtrek. — Geen wonder dus, dat zij op nieuw van haren stiefvader te lijden had, wiens geile driften niet bedaard waren. Spoedig hoorde men verhalen — en het was waarheid — dat Maria, uit dien hoofde, nogmaals, het ouderlijk huis had moeten verlaten.

Niet afgeschrikt door, of te weinig bekend met, het lot aan Hendrik overkomen, waren er eenigen, welke Frans, ook nu weder, wegens zijn gedrag jegens zijne stiefdochter onderhielden. Frans, nog te zeer gedachtig aan het gevaar, dat hij geloopen had, door, over deze zelfde zaak, met zijnen neef Hendrik, zich in twist in te laten, ontging, zoo veel hij kon, alle gesprekken over dit onderwerp. Hij kende zichzelven genoeg, om vooruit te zien, dat hij zich niet altijd zoude kunnen meester blijven, en dat, zoo hij eens driftig werd, de gevolgen niet meer te berekenen waren. Maar dikwijls konde hij het niet vermijden, dat men hem hier omtrent onderhield. Hij hoorde alle de slechte geruchten, welke van hem uitgingen. Hij merkte,

te, dat men van de zaak zelve weinig wist, maar dat het verlaten zijner woning, door MARIA, de grootste aanleiding tot dat praten gegeven had. Schoon hij zich van de onmogelijkheid daartoe, moest overtuigd houden, wilde hij echter zijne dochter MARIA in zijn huis doen terug keeren; want dan, meende hij, verviel de grond tot zulke nadeelige geruchten, en dan zouden de gesprekken en de verwijtingen, hem daarover zoo dikwijls aangedaan, van zelven ophouden.

Reeds had FRANS, een en andermaal, zijne stiefdochter trachten te spreken, om haar te kunnen overreden, in zijn huis terug te keeren; maar MARIA wilde hem niet te woord staan; zij ontvlugtte hem, zoodra zij zijne komst maar konde vermoeden. FRANS liet haar daarom door anderen verzoeken, dat zij in het ouderlijk huis zoude terug keeren, met de belofte, nimmer iets, ten haren nadeele, te zullen ondernemen; dat zij dus geheel gerust aan zijn verzoek konde voldoen. Maar MARIA was niet over te halen; zij was vast besloten, nooit weder in een huis, waar haar stiefvader den toegang had, te verblijven. Toen FRANS dit voornemen zijner stiefdochter vernam, begon reeds zijne drift te werken; hij wilde nu, dat zij er in zoude terug keeren; want door hare weigering achtte hij zijn vaderlijk gezag te kort gedaan; en wilde zij het niet goedwillig doen, dan zoude hij — dat zwoer hij — in

in woede — dwangmiddelen gebruiken. — En nu bestond reeds de aanleidende oorzaak, tot eene tweede zware misdaad van FRANS.

Op zaturdag avond, van den 18^den^ dag eener Novembermaand, na het jaar 1813, ging, toen het reeds duister was, FRANS van zijne woning te *A*.... naar het dorp *L*..., omtrent een uur daarvan gelegen, ten einde te gaan vernemen, of daar gelegenheid was, om eenige haver, welke hij te koop had, naar de markt te *T*..... te krijgen. Omtrent een half uur van zijne woning, kwam hem, op den dijk, dien hij gaan moest, eene vrouw tegen, welke hij, door de donkerheid, niet zeker herkende, maar echter meende, dat zijne stiefdochter MARIA was. Op zijne vraag: „ zijt gij het MIE?" werd geantwoord: „ ja vader;" want zij was het. Deze gelegenheid kwam aan FRANS zeer geschikt voor, om zijne stiefdochter aan te spreken, en te trachten haar te bewegen, zich met hem naar zijn huis te begeven. Hij begon dan haar hierover aan te spreken, maar MARIA, zonder het stellig te weigeren, gaf voor, dat zij eerst nog eene boodschap moest gaan doen. FRANS begreep wel, dat dit slechts een uitvlugt van haar was, om, op deze wijze, van hem ontslagen te worden, en hield zich verzekerd, dat, als hij deze gelegenheid liet voorbijgaan, er welligt niet spoedig zich eene tweede zoude opdoen, bij welke hij zoo gemakkelijk haar zoude kunnen noodzaken

in

in het ouderlijk huis terug te keeren. Hij vorderde daarom, dat zij dadelijk met hem zoude naar huis gaan. MARIA herhaalde, dat zij eerst eene boodschap moest doen, maar beloofde nu tevens daarna te huis te zullen komen. Uit den toon en de wijze, waarop zij dit verzekerde, meende FRANS het op die belofte niet te mogen laten aankomen; hij vorderde nogmaals, dat zij dadelijk zoude medegaan, en begon zelfs met haar te bedreigen, indien zij het niet deed. MARIA antwoordde niet, maar gaf ook geen het minste blijk van gezindheid, om haren stiefvader te volgen. De drift van dezen raakte gaande; hij vloekte; dreigde schrikkelijk, indien zij niet aan zijne vordering, van met hem mede te gaan, voldeed; en sloeg hierbij zijne hand aan zijn mes, 't welk hij steeds bij zich droeg, even als maakte hij zich gereed, om haar met hetzelve door geweld te dwingen. MARIA kende, meer dan iemand anders, het humeur van haren stiefvader; zij kende van nabij hetgeen, bij zulk eene gelegenheid, aan HENDRIK was bejegend; het denkbeeld aan het gevaar, waarin zij zich bevond, ontnam haar alle besef, om met beradenheid te werk te gaan; zij wilde haar behoud in de vlugt zoeken, en liep naar een, aan den voet van den dijk staande, huis, bewoond door den landman GOVERT G.

Onvoorzigtiger stap konde, in deze omstandigheid, door MARIA wel niet gedaan worden. Zij

 wist

wist de reden, waarom haar stiefvader er zoo op aandrong, dat zij bij hem zoude inwonen. Zij kende hem, en wist hoe gevaarlijk het was, hem driftig te maken; maar veel meer, om hem, als het ware, te tergen. En misschien deed zij thans niet veel minder. Trouwens zij werd door haren vader aangesproken en aangezocht, om door hare daden, door bij hem intewonen, te logenstraffen, wat van zijne oneerlijke vervolgingen, ten haren opzigte, verhaald werd. Zij weigerde dit niet alleen, maar zij toonde zelfs hare vrees voor haren stiefvader, door de vlugt naar het huis van Govert G. te nemen. Hierdoor moest, buiten twijfel, hare ontvlugting, bij de ontmoeting van haren stiefvader, aan het huisgezin van Govert G. bekend worden, en zoude zeker spoedig algemeen ruchtbaar zijn. Maar waaraan zoude men dan dit voorval toeschrijven? — Zeker aan niets anders, dan al weder aan oneerlijke bedoelingen van Frans. — Zoo dat Maria, in plaats van, zoo veel mogelijk, de eer van haren stiefvader te helpen redden, integendeel door dit haar gedrag aan de kwade geruchten ging voedsel geven, en haren stiefvader aan nieuwe verwijtingen blootstellen.

Het schijnt, dat Frans, op het oogenblik zelve, alle deze gevolgen der daad van zijne dochter voorzag. — Schoon het niet bleek, dat hij anders het oogmerk gehad had, zijn mes te trekken, of zijne dochter te verwonden, deed hij

het

het nu; — misschien onwillekeurig. Met het mes in de hand, vervolgde hij zijne stiefdochter, en achterhaalde haar, toen zij reeds in den gang der woning van Govert G., waar toevallig de voordeur open stond, gekomen was. Hier greep hij haar bij de rokken vast, en trachtte haar, met geweld, van daar te krijgen; maar Maria hield zich vast aan den deurstijl van het binnenvertrek, waar het huisgezin van Govert G. zich bevond. Na eenige worsteling, bij welke het niet bleek, dat Frans zich van zijn mes had bediend, werd hij de deur, waaraan zich Maria vasthield, meester; hij plaatste zich in dezelve, en trachtte haar terug te stooten, en zijne stiefdochter het huis te doen verlaten; toen hij echter meer weerstand vond, dan hij gewacht had, en niet spoedig zijne stiefdochter konde meester worden, stiet hij met het mes naar haar; en toen zij nog niet wilde wijken, vatte hij haar eindelijk bij den hals vast, en sneed met geweld op haar in.

Maria, welke niet anders dacht, dan dat hij haar wilde vermoorden, greep in wanhoop het lemmet van het mes van boven, met de eene hand, en de hecht van hetzelve van onderen met de andere hand vast, terwijl haar stiefvader hetzelve met eene hand in het midden vast hield. In deze houding worstelden beiden ook nu nog een oogenblik, tot dat Maria met zulke kracht het mes wrong, dat hetzelve, onaangezien de

woude, daardoor in hare hand veroorzaakt, boog, en brak.

Frans alzoo ontwapend, en ziende, dat er inmiddels menschen kwamen toeschieten, hield af; nam, onder het uitboezemen van eenen gil, de vlugt uit het huis, met achterlating van zijnen hoed en klompen, en liep dadelijk naar zijn huis, waar hij, bij zijne vrouw komende, zich wanhopend aanstelde, uitroepende: „nu is het met „mij gedaan; nu moet ik sterven; de kop moet „er af."

Toen Frans het huis van Govert G. verlaten had; zagen zij, die tot hulp van Maria waren toegeschoten, dat het bloed stroomswijze van onder hare rokken wegliep; zij zelve konde niet spreken, en viel eenige oogenblikken daarna in flaauwte op den grond neder. Bij onderzoek der wonden bleek het, dat Maria, behalve de snede in hare hand, door het aangrijpen van het mes veroorzaakt, nog drie steken of sneden met het mes had ontvangen; maar daar onder echter slechts een van aanbelang, te weten: eene steekwonde aan de buiten zijde en omtrent in het midden van de linker dije, lang een en een vierde duim, en diep een en drie vierde duim Rhijnlandsch.

Schoon de wonden van Maria niet gevaarlijk geoordeeld werden, was zij echter aan dezelve bedlegerig tot den 9den December; toen waren

de

de wonden genezen, maar eene stijfheid in het been daardoor gehouden, maakte haar, sedert dien tijd, het gaan zeer moeijelijk, en verhinderde haar ver in het dorp, of buiten hetzelve, bij de menschen te gaan naaijen; — anders hare gewone broodwinning.

Inmiddels was Frans door het geregt achtervolgd, gevonden en in bewaring gesteld. Bij zijn verhoor voor den Regter ter instructie, deed hij geene de minste moeite om de daad te ontkennen; maar, even als de vorige reis, beriep hij zich daarop, dat de verwonding, zijner stiefdochter toegebragt, niet met opzet of moedwil, maar bij ongeluk, had plaats gehad; dat het slechts zijn plan geweest was, haar te dreigen, om haar daardoor naar zijn huis te krijgen, maar dat zijne stiefdochter, onder dit dreigen, was gaan loopen; dat, toen hij in de deur van het woonvertrek van Govert G. stond, en zijne stiefdochter daaruit wilde keeren, het zeer mogelijk was, ja zelfs wel niet anders had kunnen zijn, of zij moest, door met geweld tegen het mes in te dringen, verwond zijn geworden. Hij wilde het geheel ongeluk alleen toegeschreven hebben aan de ongehoorzaamheid van zijne stiefdochter: „ want," zeide hij, „ had zij mét mij mede ge„ gaan, in plaats van mij te ontloopen, of met „ geweld in het woonvertrek bij Govert G. te „ willen indringen, dan zeker was er volstrekt „ niets voorgevallen. Zij was mijne dochter; zij

 „ moest

„ moest, als zoodanig, mij gehoorzamen; maar zij „ was bijzonder daartoe verpligt, omdat dit het „ eenige middel was, om mij mijne eer terug te „ geven, welke zij mij door uitstrooisels, die „ geenen grond hadden, had ontnomen. Ik had „ alle regt dit van haar te vorderen."

Toen hem werd voorgehouden, dat uit zijne gedane bedreigingen, op het oogenblik der verwonding, scheen te blijken, dat hij het plan had gehad, om zijne stiefdochter van het leven te berooven; dat hij haar ook werkelijk eene ligte wonde aan den hals had toegebragt, antwoordde Frans: „ dat hij nooit, en ook niet „ op het oogenblik der verwonding, zulke ge„ dachten, of zulk een voornemen gehad had; „ dat, indien dit zijn voornemen geweest ware, „ hij zijne dochter niet in het huis van Govert „ G. zoude hebben laten komen, want dat hij „ dan op den dijk, meer dan genoegzame gele„ genheid en tijd had gehad, om haar doode„ lijk te treffen; of indien hij eerst in het huis „ van Govert G. zulke gedachten had gekregen, „ het hem ook daar niet aan de gelegenheid „ had ontbroken, om die dan uit te voeren; en „ dat het er dan wel beter zoude zijn door ge„ gaan; maar dat hij slechts, voor zich uit, met „ het mes had gestoken, alleen met oogmerk, „ om haar daardoor vrees aan te jagen, en uit „ het huis van Govert G. te krijgen."

De instructie van zijn proces was ook nu weder

der spoedig afgeloopen. Eenige der Regters, bij de Regtbank van eersten aanleg, waar het proces was geinstrueerd, waren van gevoelen, dat de omstandigheden genoegzaam aanleiding gaven, om het daarvoor te houden, ten minste, om niet reeds het tegendeel te beslissen, dat Frans zich aan *poging tot moord* had schuldig gemaakt; waarvan het gevolg was, dat het proces aan den Prokureur Generaal werd opgezonden, krachtens een bevelschrift der Raadkamer, bij 't welk het gepleegde als *poging tot moord* werd gekwalificeerd.

Bij het Hoog Geregtshof werd echter geoordeeld, dat er geen genoegzame grond aanwezig was, om den beklaagden, ter zake van *poging tot moord*, in staat van beschuldiging te stellen, maar wel, ter zake van *verwonding, aan* Maria *moedwillig toegebragt; met dat gevolg, dat dezelve daardoor, gedurende meer dan twintig dagen, was bedlegerig geweest, en nog langer was buiten staat gebleven, om haar gewoon werk te verrigten.* Frans werd, in diervoege beklaagd, aan het Hof van Assises in zijne Provincie verwezen.

Frans had tot dus verre weinig zwarigheid in zijne zaak gemaakt. Eenmaal van moedwillige manslag beschuldigd, had men hem slechts met twee jaren gevangenis kunnen straffen. Hetgeen hij nu gedaan had, was zeker niet met een' manslag te vergelijken; en daarom stelde hij

zich voor, er nu wel geheel vrij, of ten minste met eene zeer geringe straf, te zullen afkomen. Hij verwonderde zich dus zeer, dat de advokaat, welke hem van regtswege was toegevoegd, en een ander was, dan die hem in zijn vorig geval bediend had, zoo veel zwarigheid scheen te maken, en hem, als het ware, reeds nu wilde voorbereiden, op eenen nadeeligen uitslag. Frans scheen daarom zijnen verdediger te wantrouwen, en wenschte zijnen vorigen advokaat, die hem, in zijne eerste zaak, dadelijk eenen goeden uitslag beloofd, en daarna ook werkelijk bezorgd had, terug. Maar deze, die mede wel het gevaar inzag, waarin de beklaagde zich thans bevond, en zich daarom niet gaarne met de zaak scheen in te laten, zeide: dat hij niet verpligt was, hem zonder betaling te bedienen; en dewijl Frans niet te geven had, en mede door zijne familie niet werd geholpen, moest hij zich wel met den hem toegevoegden verdediger tevreden houden.

De voornaamste reden, waarom men thans den toestand van den beklaagden zoo veel gevaarlijker oordeelde, was daarin gelegen, dat, sedert de bevrijding van ons vaderland van vreemde overheersching, de instelling der jury was afgeschaft, en de uitspraak over schuld en onschuld, zoo wel als de toepassing der strafwetten, aan de gemoedelijke overtuiging en het oordeel van vaste Regters was toevertrouwd.

Men

Men konde derhalve nu niet wel meer eene zoo onregtskundige kwalificatie der daad, als eens, onder de jurij, ten opzigte van dezen beklaagden had plaats gehad, verwachten, terwijl het bestaan der daadzaken zelve niet konde worden betwijfeld.

Schoon deze omstandigheid niet geschikt was, om den verdediger van Frans veel hoop op eenen voordeeligen uitslag voor zijnen client in te boezemen, schrikte zij hem echter niet af, om alle zijne krachten in te spannen, en te beproeven, wat hij op vaste Regters, ten behoeve van den beklaagden, zoude vermogen.

Nadat, op den dag der teregtstelling van Frans, de getuigen gehoord waren, en de beklaagde ondervraagd was, die nog altijd bleef volhouden, slechts bij ongeluk zijne stiefdochter verwoud te hebben, gaf de Prokureur Crimineel bij het Hof een breedvoerig verslag van de geheele toedragt der zaak, zoo als dezelve uit de verklaringen der getuigen, en uit de opgave van den beklaagden zelven gebleken was. Hij betoogde vervolgens, hoezeer het bleek, dat de beklaagde met dien moedwil, welken de wet als zoodanig beschouwt, was te werk gegaan, en besloot zijn pleidooi, met den eisch, dat de teregtstaande zoude worden schuldig verklaard, en veroordeeld tot de straf van openbare geesseling en tien jaren confinement in een tuchthuis.

De advokaat van den beklaagden, die nu het

woord bekwam, bepaalde zich hoofdzakelijk tot het betoog van deze twee punten: 1) dat de verwonding *niet moedwillig*, maar *bij ongeluk* had plaats gehad; en 2) dat dezelve, in allen gevalle, niet dat gevolg gehad had, 't welk dezelve *crimineel* strafbaar konde maken. Indien hij het geluk konde hebben, slechts een van deze beiden punten den Regter te doen aannemen, dan had hij het ver genoeg voor den beklaagden gebragt.

Het zoude voor den lezer vervelend zijn, hier in het breede vermeld te vinden alles, wat de advokaat bij bragt tot betoog van zijn eerste verdedigings-middel. Hij ging daarbij alle de plaats gehad hebbende omstandigheden na, en trad in eene breedvoerige en menschkundige ontwikkeling derzelve. „ De eer," zeide hij, „ is het „ dierbaarst wat den mensch kan bezitten; na„ tuurlijk dat Frans, zoo wel als elk ander „ mensch, de zijne op hoogen prijs stelde. Zij„ ne stiefdochter was begonnen de eer van ha„ ren stiefvader in de waagschaal te stellen, „ door uitstrooisels van oneerlijke vervolgingen, „ welke haar stiefvader aan haar zoude hebben „ gepleegd. — Het is nu de tijd niet," vervolgde de verdediger, „ om te twisten, wat men van „ die uitstrooisels voor waarheid of verdichting „ te houden hebbe. — Hadden zij inderdaad plaats „ gehad, dan stond der dochter de weg open, „ om zich deswege tot den Regter te wen„ den; of wilde zij dat niet; wilde zij haren

stief-

„ stiefvader nog sparen, dan had zij vooral zijne
„ eer niet moeten bezwalken; dan had zij ge-
„ heel en al behooren te zwijgen. Maar daar
„ zij nu niet zoo handelde, meende de beklaag-
„ de, dat het hem vrij stond, op eene betame-
„ lijke wijze, de uitgestrooide geruchten te mo-
„ gen logenstraffen; hij meende, dat zij, die de-
„ zelve had doen ontstaan, en te meer, omdat
„ deze juist zijne stiefdochter was, welke hem
„ eerbied en gehoorzaamheid verschuldigd was,
„ in de eerste plaats, gehouden was, daartoe me-
„ de te werken; te eerder, omdat juist zij daar-
„ toe het best en meest in staat was; want al,
„ wat hiertoe kon gevorderd worden, was, dat
„ de stiefdochter weer bij haren stiefvader kwam
„ inwonen. Toen zij dit volstrekt weigerde,
„ meende de beklaagde van zijne magt en gezag
„ over haar gebruik te mogen maken, door te
„ bevelen. Maar MARIA bleef weigeren, niet
„ alleen, maar door hare ontijdige en onnoodige
„ vlugt in het huis van GOVERT G. werd, op
„ nieuw, maar nu nog veel meer, de eer van den
„ stiefvader in gevaar gebragt. Hij dreigt haar
„ met het mes in de hand; worstelt met haar;
„ maar legt geen oogmerk aan den dag, om
„ haar te steken of te snijden; bij verdere we-
„ derstand evenwel, toen de beklaagde alle zijne
„ krachten moest inspannen, om haar uit het
„ huis van GOVERT G. te doen gaan, kon het
„ wel niet anders, of de stiefdochter moest,

„ bij

„ bij deze worsteling, door het mes van den
„ beklaagden geraakt en verwond worden. Er
„ is dus volstrekt niets voorhanden, waaruit
„ men de moedwilligheid van den beklaagden,
„ met eenige zekerheid, kan afleiden; maar
„ integendeel, alle de omstandigheden, en het
„ verband der zaak schijnt te doen zien, dat de
„ plaats gehad hebbende verwonding, door on-
„ geluk, hoogstens door onhandigheid of on-
„ voorzigtigheid van den beklaagden is veroor-
„ zaakt."

„ De Regter," zoo vervolgde hier de advo-
kaat, „ de Regter behoort zich in alle gevallen
„ gelijk te blijven. Het kan aan het Hof niet on-
„ bekend zijn, — want eenige der Regters, wel-
„ ke ik nu voor mij zie, hadden ook toen, als
„ zoodanig zitting, — dat vóór eenige jaren, deze
„ zelfde beklaagde, voor ditzelfde Hof, te regt
„ stond; toen beklaagd van *moedwilligen manslag*.
„ Ik zoude het gezond verstand van elk een',
„ die met deze beide procedures bekend is,
„ smaadheid aandoen, bij aldien ik duidelijker,
„ dan de zaak zelve spreekt, zoude willen be-
„ toogen, hoezeer het toen voorgevallene het
„ nu gepleegde, in moedwil, overtrof, — en
„ nogtans, toen werd de beklaagde niet ge-
„ houden *moedwillig* misdreven te hebben; de
„ manslag door hem gepleegd, werd aan on-
„ voorzigtigheid, of aan onhandigheid toegeschre-
„ ven; maar zoude men dan eene niet gevaar-

„ lij-

„ lijke verwonding, met omstandigheden vergezeld, die zoo zeer den onwil van den beklaagden tot het plegen derzelve aanduiden, erger beschouwen, en gevolgelijk zwaarder straffen? — Zulk eene tegenstrijdigheid in de criminele regtspleging van dit Hof te vinden, zoude den nakomeling onoplosbaar zijn, en hem ongetwijfeld geen gunstig denkbeeld van gelijkmatige toepassing der strafwetten door zijne voorgangers opleveren."

Vervolgens ging de advokaat over tot de adstructie van het ander gedeelte van zijn pleidooi; namelijk, tot het onderzoek, in hoe verre het konde en moest geacht worden, dat de verwonding aan Maria, voor den beklaagden, al of niet, criminele gevolgen moest hebben?

„ Van zaturdag avond den 18^den^ November tot op den 9^den^ December, — zoo sprak hij — heeft Maria, ten gevolge der bekomen wonden, het bed gehouden. De dag, waarop de verwonding gepleegd is, en die, tot op welken zij het bed gehouden heeft, niet mede gerekend, zoo als dat niet behoort gedaan te worden, heeft deze bedlegerigheid, ten hoogste, twintig dagen geduurd. Volgens de verklaring van een' deskundigen, waren de wonden toen genezen, en dienvolgens Maria hersteld. Het is waar, zij behield tevens eene stijfheid in het been, welke haar belette, even als vóór de verwonding, in en buiten het dorp, bij de lie-

„ den

„ den uit te gaan naaijen, en hierop schijnt
„ vooral de criminele kwalificatie gegrond te zijn.
„ Maar kan dit wel de bedoeling der wet zijn?
„ die niet zegt: dat de daad crimineel wordt,
„ indien de gewonde, na de twintig dagen,
„ zijn *gewoon* werk niet doen kan; maar die
„ alleen spreekt van *persoonlijk* werk te kunnen
„ verrigten, hetgeen hier zeer zeker MARIA heeft
„ kunnen doen, die buiten twijfel, dadelijk bij
„ het verlaten van het bed, op den twintigsten
„ dag, en welligt vele dagen vroeger in staat
„ was *persoonlijken* arbeid — dat is hier naai-
„ jen, breijen en vrouwelijke handwerken — te
„ verrigten. Duidelijk wordt deze verklaring
„ der wet, wanneer men de beweeggronden,
„ die dezelve hebben doen daarstellen, na-
„ leest, waarin uitdrukkelijk gesproken wordt
„ van *volstrekte* onbekwaamheid, om *eenigen*
„ persoonlijken arbeid te kunnen verrigten, (*in-*
„ *capacité* ABSOLUE *de se livrer à* AUCUN TRAVAIL
„ PERSONEL). Ook in de wetgeving, welke de
„ tegenwoordige was voorafgegaan, werden de
„ woorden *aucun travail corporel* gevonden, ter-
„ wijl toen daarbij nóg veertig dagen, in plaats
„ van nu twintig, gevorderd werden. (*) Dat
„ MARIA, ook gedurende hare bedlegerigheid,

„ zoo-

(*) Art. 21 van afdeeling 1, titel 2, deel 2 van het wetboek van strafregt van 25 September 1791.

„ zoo volstrekt onbekwaam tot eenig werk ge-
„ weest zoude zijn, is zelfs niet eens gebleken
„ buiten allen twijfel te zijn. In allen gevalle,
„ heeft deze bedlegerigheid ten hoogste *twintig*
„ dagen geduurd; maar de wet eischt er *meer*,
„ zoo als mede in de regtspleging is aangeno-
„ men, dat juist maar *twintig* dagen, geen ken-
„ merk van misdaad daarstellen. (*)

„ Hoe men ook over de zaak' oordeele," zoo eindigde de verdediger, „ blijkt het uit het be-
„ toogde genoeg, aan hoevele bedenking en twij-
„ fel het onderworpen is, of wel de verwon-
„ ding van Maria geacht kan worden, zulk een
„ crimineel gevolg te moeten hebben. In dezen
„ twijfel vooral, mogen de omstandigheden, on-
„ der welke de beklaagde de verwonding toe-
„ bragt, ten zijnen voordeele worden ingeroe-
„ pen, en men mag verwachten, dat de Regter,
„ uit aanmerking, dat, zoo al de beklaagde
„ moedwillig te werk ging, zijne daad echter
„ altijd zeer verschoonlijk voorkomt, den teregt-
„ staanden dan ook niet crimineel, maar slechts
„ correctionneel strafbaar achten zal."

Op deze gronden concludeerde de verdediger van Frans, dat het den Hove mogt behagen, den teregtstaanden niet schuldig te verklaren aan moed-

(*) Men zie arrest van het Hof van cassatie van den 5den Julij 1812.

moedwillige verwonding; maar alleen aan onwillige, of, in allen gevalle, aan verwonding, maar welke geene ziekte of beletsel, om te werken, voor *meer, dan twintig dagen*, had ten gevolge gehad.

De Prokureur Crimineel antwoordde niet op het eerste punt van verdediging. Het scheen al te duidelijk bewezen, dat de beklaagde moedwillig verwond had, om zulks nog nader te betoogen. Hij zeide op dit punt alleen, dat hij uit achting voor hen, die een vorige reis, als Regters over den beklaagden hadden gezeten, zich onthield van eenige aanmerkingen, omtrent de uitspraak, in het eerste proces, tegen den beklaagden. Het was hem genoeg, zich overtuigd te mogen houden, dat de leden van het tegenwoordige Hof naauwkeurig zouden weten te waarderen, wat er in *dit* geval, volgens de bedoeling der wet, had plaats gehad.

Met betrekking tot het ten tweede aangevoerde verdedigingsmiddel voor den beklaagden, betoogde de Prokureur Crimineel, dat de wet niet zulke eene volstrekte onbekwaamheid, als de verdediger scheen te vorderen, konde hebben bedoeld, naardien dan bijna alle verwondingen, welke slechts als zoodanig konden worden gekwalificeerd, van correctionnelen aard zouden blijven, omdat men maar zeer zelden, zoo ooit, het bewijs zoude kunnen brengen, dat een gewonde, niet tot de minste persoonlijke verrigting in staat zoude geweest

weest zijn, en waardoor dan deze geheele onderscheiding der wet zoude worden verijdeld. — Wat de, door den advokaat aangehaalde, motiven der wet aanging — vervolgde de Prokureur Crimineel — moest hij aanmerken, dat, schoon het wel waar was, dat de woorden *aucun travail corporel* in de wet, welke de tegenwoordige was vooragegaan, gevonden werden, en daaruit schenen te zijn overgenomen, dit echter niet in het voordeel van den teregtstaanden konde worden aangehaald: dewijl die woorden dáár gebezigd werden, bij gelegenheid, dat er gesproken werd over eene klasse van moedwillige verwondingen, welke de Wetgever *het minst* strafbaar achtte, waaruit genoegzaam bleek, dat men op die woorden niet sterk konde drukken.

„Voor het overige," zoo besloot de Prokureur Crimineel, „laat ik, geheel en al, aan de „beoordeeling van het Hof over, te beslissen; „of iemand, die, zoo als de teregtstaande, algemeen bekend is, als een woest, driftig en „hoogst geil mensch; die het, zoo vele jaren „lang, op de eerbaarheid zijner stiefdochter toe„legde; die eenen manslag pleegde, toen men „hem zijn slecht gedrag onder het oog bragt, „wel kan geacht worden eenige verschooning, „of de zachtste toepassing der wet te verdie„nen, wanneer hij, zoo als deze nu, zijne stief„dochter met geweld heeft willen dwingen, „om in zijn huis terug te keeren, waar zij met

„ ze-

„ zekerheid vooruit konde weten, dat hare ziekte „ niet veilig was."

Nadat de advokaat van den beklaagden hierop wederom had geantwoord, sloot de Voorzitter de debatten en de beraadslagingen van het Hof namen eenen aanvang.

Door het aanhooren dezer wederzijdsche pleidooijen, voor en tegen den beklaagden, was de nieuwsgierigheid, bij de menigte, om den uitslag te hooren, zeer opgewekt. De meesten gaven te kennen, dat de zaak hun duister en moeijelijk voorkwam, en dat zij zich niet in staat gevoelen zouden, om te beslissen. Zij, die zich meer kunde en doorzigt durfden aanmatigen, waren het echter onderling niet eens; sommigen meenden, het er voor te moeten houden, dat Frans moedwillig was te werk gegaan, terwijl anderen, en vooral diegenen, welke ook de instructie en de debatten der vroegere procedure tegen den teregtstaanden hadden bijgewoond, meenden, dat hij moest geacht worden alleen onvoorzigtig gehandeld te hebben, en derhalve, dat hij slechts onwillige verwonding had gepleegd; maar geen van deze partijen scheen het te durven vaststellen, dat de toegebragte verwonding van dien aard geweest was, dat Maria, ten gevolge daarvan, zoude moeten geacht worden volstrekt buiten staat geweest te zijn tot eenig werk, gedurende *meer* dan twintig dagen.

Zoo

Zoo was het gevoelen der menigte verdeeld, en altijd in het voordeel van den beklaagden. Zij echter die eenige regtskennis bezaten, schenen vooruit te zien, dat Frans moeijelijk eene criminele veroordeeling zoude ontgaan.

De beraadslagingen van het Hof duurden zeer kort. Reeds vóór dat een uur verloopen was, traden de leden van hetzelve in de zaal der teregtzitting terug. De Voorzitter beval stilte, en las het arrest voor, waarbij Frans werd schuldig verklaard: aan het plegen van *moedwillige verwonding, welke eene onbekwaamheid tot werken, bij de verwonde, van meer dan twintig dagen had ten gevolge gehad.*

Na deze verklaring van het Hof, was het nu niet meer noodig, dat, zoo als onder de regtspleging met gezworenen, nog eens, over de ligtere of zwaardere toepassing der straf gepleit werd; daarom had men ook daarvan reeds in de pleidooijen gesproken; maar de Regter moest nu, bij hetzelfde arrest van schuldigverklaring, de straf opleggen; en deze bleek, bij de verdere lezing van het arrest, te zijn: *openbare strenge geeseling, en confinement van den beklaagden in een tuchthuis, voor den tijd van tien jaren;* zijnde de zwaarste straf, welke de wet, in zulk geval, toeliet op te leggen, en juist zoo, als dezelve van wege den Prokureur Generaal was geëischt geworden.

De veroordeelde, schoon anders voor geen

 klein

klein gerucht vervaard, was geheel verslagen, op het hooren van dit vonnis. Eens had hij eenen manslag gepleegd — en hij was zich volkomen bewust daarbij met evenveel moedwil, als bij de verwonding zijner stiefdochter, te werk te zijn gegaan — toen had men tegen hem brandmerk, tentoonstelling en altijddurende dwangarbeid geëischt, en toch was hij slechts, tot twee jaren gevangenzetting veroordeeld geweest. Nu had hij slechts verwonding gepleegd, en de Prokureur Crimineel had alleen tot geeseling en tien jaren tuchthuisstraf tegen hem geconcludeerd; en juist deze volle straf was hem opgelegd! — Omdat veeltijds door den openbaren aanklager eene strengere straf wordt geëischt, dan bij vonnis wordt opgelegd, scheen Frans, in een, vrij algemeen, volksgevoelen te deelen, dat de oplegging van straf, in eene zekere verminderde verhouding staat tot den gedanen criminelen eisch, zoo dat er nooit zoo veel wordt opgelegd, als waartoe is geconcludeerd. Hij had, volgens dit begrip, 't welk hij meende op meer, dan op gewoonte en toeval te berusten, op vermindering van straf gerekend, en wel in die evenredigheid, als bij zijne vroegere teregtstelling; te meer, omdat het toen doodslag, nu slechts verwonding gold. Schrikkelijk onverwacht kwam hem daarom deze uitspraak over. Hij werd zwijgende, en in een soort van bedwelming, naar de gevangenis terug gebragt. Onder de

de menigte aanschouwers heerschte mede een diep stilzwijgen; want ook deze scheen zulk eene uitspraak niet te hebben verwacht. —

In de gevangenis terug gekomen, herstelde FRANS zich zeer spoedig van zijne verslagenheid; hij sprak welhaast over de hem opgelegde straf, even zoo, als hij van iets, eenen derden betreffende, zoude hebben gesproken. — Hij had zeer achtingwaardige bloedverwanten; deze vreesden, dat het vooroordeel der menschen — hoe onregtvaardig dan ook — niet zoude nalaten eenigen blaam, mede op de nabestaanden van den beklaagden, te werpen, vooral dan, wanneer FRANS eene schavotstraf moest ondergaan. Zij wenschten daarom zeer, dat deze straf had mogen achterwege blijven. Nu zij opgelegd was, bleef er niets anders over, dan een verzoekschrift aan den Koning in te dienen, om kwijtschelding van dezelve. Hierover werd met den advokaat van den veroordeelden gesproken, en deze sprak deswege met FRANS. — FRANS scheen hieromtrent genoegzaam onverschillig te zijn; evenwel had hij er, zoo als hij zeide, niet tegen, dat men een rekwest zoude indienen; maar dan liever, om eenige jaren minder te moeten gevangen zitten, dan om niet gegeeseld te worden. Hij drukte zich hieromtrent in zeer schaamtelooze bewoordingen uit: „ zijn rug," zeide hij, „ was breed, en konde wel wat verdragen; „ maar als arbeider, steeds gewoon in de vrije „ lucht

„ lucht te leven, hinderde het hem zeer zoo „ opgesloten te zitten."

Het rekwest werd ingediend, echter daarbij meer aangedrongen op kwijtschelding van openbare schavotstraf, dan wel op vermindering der gevangenzitting. Om tijd te hebben, dat men het rekwest konde indienen, en daarop het besluit afwachten, voor dat het vonnis aan Frans ten uitvoer gelegd werd, moest men tevens in cassatie komen; omdat, hangende de deliberatien, over zulke voorziening, de uitvoering van het vonnis geschort blijft; ook dit deed men, schoon te voren wel overtuigd, dat het beroep zoude worden verworpen.

Vrij spoedig volgde ook deze verwerping, en te gelijk een afwijzend antwoord op het rekwest. Frans moest derhalve de hem opgelegde straf ondergaan, en gedroeg zich daarbij, op eene wijze, dat men zich moest overtuigd houden, dat hij, noch van de smart, noch van de schande, veel gevoel had.

Als eene bijzonderheid hieromtrent mag ten slotte worden vermeld, dat Frans, tot aan de uitvoering zijner straf, had geweigerd eenig werk in het tuchthuis te verrigten, waartoe hij, tot zoo lang, ook niet bijzonder verpligt was; maar dat hij, van het schavot terug gekomen, zich dadelijk aan het werk begaf, en dien dag veel met de doorgestane straf spottede. Hij bewees alzoo, dat hij het tegen hem gewezen vonnis

vol-

volkomen verdiend had, en ontnam alle hoop op zijne verbetering. Het bleek nu van achteren, dat de uitspraak over den manslag, door FRANS begaan, weleer door gezworenen gedaan, en welke zoo zeer haren grond had in de zucht, om goed te doen, en den evenmensch met medelijden te behandelen, hier een' geheel verkeerden uitslag gehad had; trouwens, ware hij toen tot altijddurenden dwangarbeid veroordeeld geweest, dan had hij zich niet andermaal kunnen bezondigen, en hij had niets meer, dan eene verdiende straf ondergaan.

AAN DEN LEZER.

De schrijver, die, uit hoofde van veelvuldige bezigheden, den tijd niet heeft kunnen nemen, zelf de laatste proeven van taal- en drukfeilen te zuiveren, verzoekt den lezer hieromtrent, ten zijnen opzigte, toegevend te willen zijn.